

Streekplan Noord-Brabant 2002

‘Brabant in Balans’

Provinciale Staten van Noord-Brabant

22 februari 2002

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1 INLEIDING	9
Het streekplan: een leeswijzer	10
Voor wie is het streekplan?	11
Waarom een nieuw streekplan?	11
Hoe is dit streekplan tot stand gekomen?	11
Wat blijft en wat is nieuw	12
Een globaal en flexibel streekplan	12
Voortgaande beleidsontwikkeling	13
De plaats van het streekplan tussen andere overheidsplannen	13
2 VISIE	16
2.1 Visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant	17
2.1.1 Wat is er aan de hand met de ruimte van Brabant?	17
2.1.2 Hoe moet Brabant in 2020 ruimtelijk zijn ingericht?	17
2.2 Hoofddoel: zorgvuldiger ruimtegebruik	22
2.3 De provincie als ruimtelijk ordenaar en ontwikkelaar	23
2.4 Vijf leidende principes voor het provinciaal ruimtelijk beleid	25
2.4.1 Meer aandacht voor de onderste lagen	25
2.4.2 Zuinig ruimtegebruik	28
2.4.3 Concentratie van verstedelijking	28
2.4.4 Zonering van het buitengebied	31
2.4.5 Grensoverschrijdend denken en handelen	33
3 BELEIDSLIJNEN	34
3.1 Meer aandacht voor de onderste lagen	35
3.1.1 De lagenbenadering als methode	35
3.1.2 Water en bodem	35
3.1.3 Natuur	42
3.1.4 Landschap, cultuurhistorie en beeldkwaliteit	43
3.1.5 Stillegebieden, veiligheidszones en andere milieuzones	46
3.1.6 Infrastructuur	47
3.2 Zuinig ruimtegebruik	51
3.3 Concentratie van verstedelijking	53
3.3.1 Wonen en werken verdeeld over stedelijke en landelijke regio's	53
3.3.2 Regionale ontwikkelingsstrategieën voor wonen en werken	57
3.3.3 Integrale uitwerkingsplannen voor stedelijke regio's	58
3.3.4 Thematische uitwerkingsplannen voor wonen en werken in landelijke regio's	62
3.3.5 Specifieke innovatieve clusters van bedrijvigheid	63
3.3.6 Voorzieningen en kantoorlocaties	64
3.3.7 Sociale aspecten van concentratie van verstedelijking	65

3.4	Zonering van het buitengebied	67
3.4.1	Zonering buitengebied en revitalisering landelijk gebied	67
3.4.2	Groene hoofdstructuur, agrarische hoofdstructuur en regionale natuur- en landschapseenheden	67
3.4.3	Groene hoofdstructuur, ecologische hoofdstructuur en Vogel- en Habitatrichtlijn	69
3.4.4	De opbouw van de groene en de agrarische hoofdstructuur	74
3.4.5	De planologische bescherming van natuur- en landschapswaarden	78
3.4.6	De planologische bescherming van landbouwontwikkelingsgebieden	80
3.4.7	Landbouw in de GHS, de AHS-landschap en de RNLE'n	80
3.4.8	Landbouw in de AHS-landbouw	83
3.4.9	Verblijfs- en dagrecreatie in de GHS, de AHS-landschap en de RNLE'n	86
3.4.10	Verblijfs- en dagrecreatie in de AHS-landbouw	89
3.4.11	Enkele bijzondere recreatievormen in het buitengebied	90
3.4.12	Voormalige agrarische bedrijfslocaties	92
3.4.13	Burgerwoningen in het buitengebied	93
3.4.14	Niet aan het buitengebied gebonden bedrijvigheid	94
3.5	Grensoverschrijdend denken en handelen	96
3.6	Bijzondere onderwerpen	98
3.6.1	Duurzame inrichting van bedrijventerreinen	98
3.6.2	Ruimte-voor-ruimte en rood-voor-groen	98
3.6.3	Mestbewerking	101
3.6.4	Duurzame energiehuishouding	102
3.6.5	Ontgrondingen	103
3.6.6	Militaire terreinen	104
3.7	Verklaring van plankaartelementen	105
4	FINANCIËLE EFFECTEN VAN HET RUIMTELIJK BELEID	113
5	CONCRETE BELEIDSBESLISSING, UITWERKING EN AFWIJKING	113
6	MONITORING, EVALUATIE EN HERZIENING	115
7	OVERGANGSBELEID	116
8	DEFINITIES	119
	Bijlage 1: StructuurvisiePlus	126
	Bijlage 2: Streekplan en revitalisering landelijk gebied	127
	Lijst van gebruikte afkortingen	132
	Lijst van opgenomen kaartbeelden en tabellen	133
	Literatuurlijst	134
	Trefwoordenlijst	138
	Colofon	138

VOORWOORD

De Provincie ziet het als haar taak om te werken aan een veelbelovende toekomst van Brabant als geheel. Economische, ecologische en sociaal-culturele kwaliteiten moeten met elkaar in balans zijn, zodat het er voor iedereen prettig wonen, werken en recreëren is. Voor het provinciaal ruimtelijk beleid betekent dit dat we zorgvuldiger met de Brabantse ruimte om moeten gaan. Om dat te bereiken leggen we de nadruk op een aantal aspecten: de lagenbenadering, zuinig ruimtegebruik, een aantrekkelijke vormgeving van de leefomgeving, sociale rechtvaardigheid en grensoverschrijdend denken en handelen.

De hoofdlijnen voor het provinciaal ruimtelijk beleid zijn vastgelegd in het streekplan. Het ontwikkelingsprogramma is daarmee onlosmakelijk verbonden. Hierin vindt u concrete bijdragen, om het ruimtelijk toekomstbeeld zoals dat wordt geschetst in het streekplan ook echt te bereiken.

Streekplan en ontwikkelingsprogramma zijn het resultaat van het project 'Over Ruimte Gesproken'. Een project waaraan wij in de periode 1998-2002 op interactieve wijze hebben samengewerkt met onze partners. De toekomst is namelijk niet alleen zaak van de provinciale overheid, maar van elke Brabander die geeft om zichzelf, zijn omgeving en een van de meest dynamische provincies van Nederland. Samen moeten we er voor zorgen dat ook de komende generaties kunnen genieten van een contrastrijk Brabant, waarin de verschillende kwaliteiten met elkaar in evenwicht zijn: Brabant in balans.

Met dit streekplan en ontwikkelingsprogramma hopen we hiervoor een stevige basis te bieden.

SAMENVATTING

Kernkwaliteiten onder druk door ruimteclaims

Noord-Brabant wordt gekenmerkt door een enorme dynamiek. Deze gaat gepaard met forse ruimteclaims. Brabantse kernkwaliteiten, zoals de natuurlijke milieus, de open ruimten, het gevarieerde woon- en leefklimaat, maar bijvoorbeeld ook de bereikbaarheid staan onder druk. Met dit streekplan sluiten we aan op deze kernkwaliteiten en geven we aan hoe we ze willen behouden en versterken. Op hoofdlijnen zetten we ons beleid ten aanzien van de ruimtelijke ontwikkelingen in Brabant uiteen. In onze ogen is het belangrijk dat Brabant zich verder ontwikkelt tot een aantrekkelijk woon-, werk- en leefgebied. Daarbij kiezen we voor een visie waarin respect voor onze natuurlijke leefomgeving en de landschappelijke en cultuurhistorische rijkdom centraal staan en waarin het eigen karakter, de specifieke kwaliteiten en contrasten van Brabant duidelijk herkenbaar zijn.

Hoofddoel: zorgvuldiger ruimtegebruik

Om dit toekomstbeeld te realiseren moet ook het ruimtelijk beleid bijdragen aan de balans tussen het economische, het ecologische en het sociaal-culturele kapitaal van Brabant. 'Brabant in balans' betekent dat bij het ruimtelijk faciliteren van nieuwe (economische) ontwikkelingen meer aandacht moet worden geschonken aan ecologische en sociaal-culturele aspecten. Met andere woorden: we moeten onze ruimte zorgvuldiger gebruiken. Dat is het hoofddoel van het provinciaal ruimtelijk beleid. We passen daarom de lagenbenadering toe, onderstrepen het belang van zuinig ruimtegebruik en van een duurzaam ingerichte en aantrekkelijk vormgegeven leefomgeving en benadrukken de noodzaak grensoverschrijdend te denken en te handelen. Daarnaast hebben we oog voor sociale aspecten van ons ruimtelijk beleid en willen we waar mogelijk een bijdrage leveren aan sociale rechtvaardigheid.

Vijf leidende principes voor het provinciaal ruimtelijk beleid

We hanteren vijf leidende principes om ons ruimtelijk beleid voor de komende tien jaar uiteen te zetten en het hoofddoel 'zorgvuldiger ruimtegebruik' te realiseren:

- meer aandacht voor de onderste lagen;
- zuinig ruimtegebruik;
- concentratie van verstedelijking;
- zonerings van het buitengebied;
- grensoverschrijdend denken en handelen.

Opzet streekplan en ontwikkelingsprogramma

De kern van dit streekplan bestaat uit onze visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant en de beleidslijnen voor het provinciale planologische beleid (respectievelijk de hoofdstukken 2 en 3). In het hoofdstuk over de visie geven we aan de hand van de hiervoor genoemde principes een beeld van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in Brabant tot 2020. In het hoofdstuk over de beleidslijnen concretiseren we deze visie in beleidslijnen voor het provinciale handelen gedurende de looptijd van het plan (tot 2012). Deze beleidslijnen vormen tevens het toetsingskader op grond waarvan gemeentelijke ruimtelijke plannen, zoals bestemmingsplannen en zelfstandige projectprocedures, en regionale ruimtelijke plannen worden beoordeeld.

Bij dit streekplan hoort een ontwikkelingsprogramma. Dit is een zelfstandig document, dat echter onlosmakelijk met het streekplan is verbonden. Het ontwikkelingsprogramma heeft een voortschrijdend karakter en draagt er, via ontwikkelings- en uitvoeringsgerichte projecten, toe bij dat ons ruimtelijk beleid ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

De vijf principes nader bekeken

1. Meer aandacht voor de onderste lagen

Bij de beoordeling, initiëring en ondersteuning van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in Brabant hanteren wij de zogenoemde lagenbenadering. De onderste laag wordt gevormd door het watersysteem, de bodemtypologie en de geomorfologie en de hiermee samenhangende natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps)waarden. De tussenlaag omvat de

infrastructuur. Deze twee lagen moeten meer sturend worden voor ruimtelijke ontwikkelingen dan nu het geval is. Het ruimtegebruik voor de functies wonen, werken, landbouw en recreatie (de bovenste laag) moet meer afgestemd worden op deze onderste twee lagen. Met deze benaderingswijze worden gebiedsspecifieke kwaliteiten en karakteristieken als uitgangspunt genomen. Dit sluit aan bij de contrastrijkheid en veelvormigheid van onze provincie.

Ten aanzien van de onderste laag is allereerst behoud en versterking van een robuust water- en bodemsysteem van belang. Door bij de locatiekeuze van functies rekening te houden met de samenhang tussen grond- en oppervlaktewatersystemen worden ongewenste effecten elders voorkomen. Een watertoets wordt verplicht gesteld voor nieuwe, voor water relevante ruimtelijke plannen. Daarnaast willen we water meer de ruimte geven, onder andere door de bergingscapaciteit van beken en rivieren te vergroten. Verder willen we verdroging voorkomen en grond- en oppervlaktewater en bodem schoonhouden. Bij dit alles geldt dat afwenteling van problemen als gevolg van vervuiling van of overschotten aan water zowel in tijd als in plaats wordt voorkomen.

Met betrekking tot het thema natuur streven we naar verbetering van de ecologische kwaliteit en verhoging van de belevingswaarde. Om de natuur voldoende ruimte te bieden wordt het concept van de groene hoofdstructuur (GHS), zoals die in het '*Streekplan Noord-Brabant*' (1992) is ingevoerd, gehandhaafd. De GHS wordt gevormd door een samenhangend netwerk van waardevolle natuur- en bosgebieden en andere gebieden, voornamelijk landbouwgebieden, met aanwezige en te ontwikkelen natuurwaarden. Binnen de GHS onderscheiden we verschillende gebiedscategorieën waarvoor het beschermingsregime verschilt, afhankelijk van het type natuur en de aard van de (ruimtelijke) ingreep. Landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps)waarden worden gerespecteerd en benut als een inspiratiebron voor de verhoging van de landschappelijke kwaliteit van het onbebouwde en bebouwde gebied.

Met betrekking tot de infrastructuur, de tweede laag, gaat het er ons allereerst om de gebruiksmogelijkheden te intensiveren. Dit is nodig om in de groeiende mobiliteitsbehoefte te voorzien en tegelijkertijd Brabant bereikbaar en leefbaar te houden. Dit willen we bereiken door bijvoorbeeld innovatieve technieken te benutten en ruimte te bieden voor oplossingen boven, onder of naast bestaande infrastructuur. Om deze mogelijkheden ook in de toekomst te hebben, wordt een terughoudend bouwbeleid in acht genomen in zones langs belangrijke hoofdinfrastructuur. Verder willen wij de bestaande infrastructuur op orde brengen. Wegen waarvoor een tracébesluit is genomen of een bestemmingsplan is goedgekeurd, moeten vlot worden aangelegd. Na de aanleg van de A50 tussen Eindhoven en Oss en de A4 tussen Dinteloord en Bergen op Zoom beschouwen we het Brabantse net van stroomwegen in principe als afgerond en willen we geen nieuwe grote doorsnijdingen meer.

Voor personenvervoer is het van belang dat Brabant, en met name de grote steden, optimaal aangesloten zijn op het (internationale) net van hogesnelheidstreinen. Voor verbetering van de interne bereikbaarheid binnen Brabant zetten wij in op de ontwikkeling van het Brabantstadspoor. In de steden en de stedelijke regio's moet een systeem van hoogwaardig openbaar vervoer hier naadloos op aansluiten. Ook stimuleren we het fietsgebruik. Goederenvervoer moet zoveel mogelijk over spoor en water plaatsvinden. Grote doorgaande goederenstromen moeten worden vervoerd over de 'goederenruit' rond Brabant. Deze ruit bestaat uit de Betuweroute, inclusief zuidtak, de IJzeren Rijn en een spoorverbinding tussen Rotterdam en Antwerpen. Dit sluit aan bij onze beleidslijn het Brabantse spoor vooral te gebruiken voor personen- en regionaal goederenvervoer. Om het vervoer over water te stimuleren zijn nieuwe op- en overslagfaciliteiten nodig en moet een aantal kanalen verbeterd worden. Nieuwe infrastructuur dient te allen tijde op duurzame wijze ingepast te worden met een minimale aantasting van natuur en landschap.

2. Zuinig ruimtegebruik

Aspecten van zuinig ruimtegebruik komen in dit streekplan bij verschillende thema's naar voren. Zuinig ruimtegebruik betekent dat economische groei gepaard gaat met een minder dan evenredige groei van het ruimtebeslag. Ontkoppeling dus van economische groei en groei van

het ruimtebeslag. Het gaat erom optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden de bestaande bebouwde ruimte (opnieuw en) beter te benutten. Het aansnijden van nieuwe ruimte moet dan ook in directe samenhang worden gezien met de mogelijkheden voor inbreiden en herstructureren. Verder moet nieuw stedelijk ruimtebeslag in onze ogen gepaard gaan met een kwaliteitsverbetering van het buitengebied elders ('rood-met-groen').

Ook bieden compacte bouwwijzen, zowel in de hoogte als in de diepte, en meervoudig ruimtegebruik tal van mogelijkheden het gebruik van de ruimte te intensiveren en nieuw ruimtebeslag te voorkomen of te beperken. In dit verband zien wij het als een ambitie om samen met het bedrijfsleven, betrokken overheden en andere initiatiefnemers en als resultaat van alle inspanningen op het vlak van zuinig ruimtegebruik, de uitbreiding van het stedelijk ruimtebeslag voor nieuwe bedrijventerreinen in Brabant flink te beperken.

3. Concentratie van verstedelijking

Wij zetten het beleid van concentratie van verstedelijking voort. Zo kunnen we enerzijds de steden voldoende draagvlak geven voor hun functie als economische en culturele motor, en kunnen we anderzijds het dichtslippen van het landelijk gebied tegengaan. Dit betekent dat het leeuwendeel van de woningbouw en de aanleg van bedrijventerreinen en infrastructuur moet plaatsvinden in vijf stedelijke regio's.

Stedelijke regio's zien wij als ruimtelijk samenhangende, verstedelijkte gebieden. Ze ontwikkelen zich tot complete stedelijke gebieden. Dit betekent dat ze een aantrekkelijk, in verschillende dichtheden vormgegeven woon-, werk- en leefmilieu bieden. Bijzondere aandacht is er voor bereikbaarheid, milieu, recreatie en de veranderende positie van de landbouw. Ook aan de landschappelijke structuur en het groen wordt uitdrukkelijk aandacht besteed, met name aan de landschapsecologische zones die een buffer vormen tussen stedelijke kernen en die veelal ook buiten de stedelijke regio's gelegen natuurwaarden verbinden.

Naast de stedelijke regio's onderscheiden wij landelijke regio's. Hier staat het voorkomen van verdere aantasting van het buitengebied centraal. Nieuw stedelijk ruimtebeslag zal alleen worden toegestaan op plaatsen waar dat verantwoord is, gelet op de ruimtelijke kwaliteiten binnen het gebied. Bovendien moet duidelijk zijn dat de bouwopgave voor wonen en werken niet binnen het bestaand bebouwd gebied kan worden gerealiseerd, ook niet in andere kernen of op andere bedrijventerreinen binnen de betreffende landelijke regio.

Voor de verdeling van wonen en werken onderscheiden we vijftien landelijke regio's. In elke landelijke regio worden woningen gebouwd voor ten hoogste 'migratiesaldo-nul', dat wil zeggen voor de groei die optreedt als het saldo van alle verhuisbewegingen in het gebied op nul wordt gesteld. Ook wordt ruimte geboden aan kleinschalige en middelgrote bedrijvigheid. Grote bedrijven worden bij voorkeur gevestigd in de stedelijke regio's, op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk of op het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek.

Zowel voor de stedelijke als de landelijke regio's worden uitwerkingsplannen opgesteld. In deze uitwerkingsplannen wordt onder andere vastgelegd hoe het (regionale) programma voor wonen en werken verdeeld wordt, welke locaties worden ontwikkeld en in welke volgorde en tempo dat programma gerealiseerd wordt.

Concentratie van verstedelijking biedt ook mogelijkheden om sociale samenhang te stimuleren en sociale uitsluiting te voorkomen. Speciale aandacht moet uitgaan naar de herstructurering van achterstandswijken in de steden. Deze herstructureringsopgave omvat maatregelen als slopen, verdunnen of soms juist verdichten, maar ook maatregelen op sociaal en economisch gebied. In de landelijke regio's staat de leefbaarheid van kleine kernen onder druk. Waar mogelijk willen we, ook via ons ruimtelijk beleid, bevorderen dat dorpen vitaal blijven.

4. Zonering van het buitengebied

Het buitengebied blijft in hoofdzaak bestemd voor landbouw, natuur en recreatie. De onderlinge verhouding tussen deze drie hoofdfuncties verandert echter. Dit komt onder meer door de toenemende waardering voor natuur, landschap, rust en ruimte en door de ingrijpende veranderingen in de landbouw. Daarnaast wordt recreatie een steeds belangrijker activiteit. Om

de drie hoofdfuncties maximaal tot hun recht te laten komen is het buitengebied gezoneerd in een groene hoofdstructuur (GHS) en een agrarische hoofdstructuur (AHS). Samen omvatten ze het gehele buitengebied van de provincie Noord-Brabant.

In de GHS staat de natuurfunctie voorop. Hier is plaats voor grondgebonden landbouw en recreatie met een groen karakter. Afhankelijk van de kwetsbaarheid van het gebied en de aard van de te beschermen natuurwaarden wordt bepaald welke vormen van landbouw, toerisme en recreatie toelaatbaar zijn en met welke intensiteit.

In de AHS staat instandhouding en versterking van de landbouw voorop. Net als binnen de GHS zijn ook binnen de AHS verschillende gebiedscategorieën te onderscheiden. De mogelijkheden die de verschillende landbouwsectoren hebben voor bijvoorbeeld uitbreiding, nieuwvestiging of omschakeling zijn per gebiedscategorie verschillend. Naast de landbouw bieden wij in de AHS volop mogelijkheden voor toerisme en recreatie. Voorwaarde is wel dat agrarische bedrijven niet in hun ontwikkelingsmogelijkheden worden beperkt en dat adequate landschappelijke inpassing plaatsvindt.

De zonering in dit streekplan is een belangrijk richtpunt voor de revitalisering van het landelijk gebied. In de reconstructie- en gebiedsplannen, waarin extensiverings-, verwevings- en landbouwonwikkelingsgebieden concreet ruimtelijk begrensd worden, zullen zij hun doorvertaling krijgen.

Niet aan het buitengebied gebonden bebouwing en functies worden geweerd uit het buitengebied. In bepaalde situaties zijn echter uitzonderingen op deze regel denkbaar. Woon- of werkfuncties kunnen bij wijze van uitzondering in het buitengebied worden toegestaan, als dit tegelijkertijd een duidelijke kwalitatieve meerwaarde betekent op het vlak van natuur, landschap of recreatie. Mogelijkheden hiertoe liggen er bij nieuwe landgoederen en buitenplaatsen en bij specifieke rood-voor-groen-projecten. Ook bieden wij mogelijkheden voor hergebruik van karakteristieke gebouwen die niet meer worden gebruikt voor zorg of religieuze doeleinden.

5. Grensoverschrijdend denken en handelen

Wij zullen in ons ruimtelijk beleid meer inhoud geven aan grensoverschrijdende aspecten, zowel internationaal als interprovinciaal. Accenten liggen er op het gebied van de waterhuishouding, natuur, infrastructuur, verkeer en vervoer en bedrijvigheid. Als bijzondere grensoverschrijdende aandachtspunten die we gezamenlijk met de betrokken partijen in de regio willen oppakken, zien wij de geleiding van de druk op West-Brabant. Dat geldt ook voor de afstemming van ruimtelijke ontwikkelingen in het grensgebied Eindhoven-Hasselt. Daarnaast benadrukken wij in ons ruimtelijk beleid het toenemend belang van regionale, intergemeentelijke afstemming. Hierbij kan gedacht worden aan ontwikkelingen op het vlak van wonen en werken, een belangrijk onderdeel van de uitwerkingsplannen die zowel voor de stedelijke als de landelijke regio's worden opgesteld, maar ook aan ontwikkelingen in het buitengebied (project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*).

Bijzondere onderwerpen

Nauw verbonden met de hiervoor aangegeven leidende principes is in dit streekplan een aantal beleidslijnen voor bijzondere onderwerpen opgenomen.

Zo leggen we in ons beleid een sterk accent op een meer duurzame inrichting van bedrijventerreinen. Duurzaamheid betekent in dit verband dat zuinig met ruimte wordt omgegaan, dat de inrichting bijdraagt aan milieudoelstellingen en dat het aanzien van het terrein (de beeldkwaliteit) aandacht krijgt.

Bijzondere aandacht wordt besteed aan de regeling *'ruimte-voor-ruimte'*. Deze regeling houdt in dat de ruimtelijke kwaliteit verbeterd wordt, door de bouw van woningen op passende locaties toe te staan in ruil voor sloop van agrarische bedrijfsgebouwen die in gebruik zijn of waren voor intensieve veehouderij. We verbreden deze regeling en gaan haar ook toepassen op kassen en leegstaande stallen van andere bedrijven.

Mestbewerking en het aanwijzen van vestigingslocaties voor mestbewerking is een derde bijzonder onderwerp. Dergelijke locaties moeten zoveel mogelijk aansluiten op bestaande bedrijventerreinen of in gebieden met grote gebouwen in het buitengebied.

Daarnaast bevorderen we via ons ruimtelijk beleid de inzet van energiebesparende maatregelen en de opwekking van duurzame energie. Dit laatste betekent onder meer dat we energieproductie door windturbines actief bevorderen en ruimtelijk faciliteren.

Ook wordt afzonderlijk aandacht besteed aan het onderwerp ontgrondingen. Nieuwe primaire ontgrondingen zijn op korte termijn niet voorzien. Secundaire ontgrondingen die een afgeleide zijn van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld het vergroten van de mogelijkheden voor waterberging, zijn echter wel toegestaan.

Voor militaire activiteiten ten slotte blijven we ruimte ter beschikking stellen, maar we streven ernaar dat het ruimtebeslag afneemt.

Hoe gaan we dit streekplan realiseren?

Het streekplan verwezenlijken we in de eerste plaats door gebruik te maken van de vertrouwde bevoegdheden op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO), met name de goedkeuring van bestemmingsplannen, en van eventuele nieuwe bevoegdheden waarover wij na de in aantocht zijnde herziening van de WRO kunnen beschikken. Tot de vertrouwde bevoegdheden behoort ook de opdracht aan Gedeputeerde Staten om uitwerkingsplannen voor de stedelijke en de landelijke regio's op te stellen.

Daarnaast willen we ons ook opstellen als ontwikkelaar in de ruimtelijke ordening. Dit betekent dat we onze activiteiten niet meer willen beperken tot begeleiding en toetsing van initiatieven van gemeenten, andere overheden en particulieren. In de nabije toekomst willen we ook zelf de verantwoordelijkheid nemen voor de daadwerkelijke uitvoering van ruimtelijke ingrepen die een bijdrage leveren aan ons hoofddoel 'zorgvuldiger ruimtegebruik'. Met name ook door het opstarten en samen met partners uitvoeren van projecten uit het ontwikkelingsprogramma willen we deze nieuwe rol vorm geven.

Dat het ruimtelijke beleid ook financiële consequenties heeft is evident. Waar mogelijk zetten we financiële instrumenten in, of ontwikkelen nieuwe financiële instrumenten om het ruimtelijk beleid te ondersteunen. Een instrument dat we in dit verband verder onderzoeken is het provinciaal grondbeleid.

1. INLEIDING

Het streekplan: een leeswijzer

De functie van het streekplan

Wij geven in dit streekplan de hoofdlijnen aan van de ruimtelijke ontwikkeling op lange termijn (tot 2020) zoals we die voor de provincie Noord-Brabant nastreven. Het plan heeft een looptijd van tien jaar en is gedurende die tijd richtsnoer voor het provinciaal handelen op het terrein van de ruimtelijke ordening. Het plan beoogt ook het beleid op andere provinciale beleidsterreinen te ondersteunen. Het plan is toetssteen bij de goedkeuring van gemeentelijke en regionale ruimtelijke plannen en grondslag voor het geven van aanwijzingen.

Visie en beleidslijnen

De kern van dit streekplan bestaat uit een visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant (hoofdstuk 2) en de op die visie gebaseerde beleidslijnen (hoofdstuk 3). De beleidslijnen zijn zichtbaar gemaakt op twee grote plankaarten en een aantal kleinere (plan)kaarten die in hoofdstuk 3 zijn opgenomen.

Het hoofddoel van het streekplan is het nastreven van een zorgvuldiger ruimtegebruik. In de visie worden daartoe vijf leidende principes beschreven:

- meer aandacht voor de onderste lagen (paragraaf 2.4.1);
- zuinig ruimtegebruik (paragraaf 2.4.2);
- concentratie van verstedelijking (paragraaf 2.4.3);
- zonering van het buitengebied (paragraaf 2.4.4);
- grensoverschrijdend denken en handelen (paragraaf 2.4.5).

Aan de hand van deze principes geven we in de visie een beeld van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in Brabant voor een wat langere termijn, namelijk tot 2020. In het hoofdstuk over de beleidslijnen concretiseren we deze visie in beleid voor de provinciale ruimtelijke ordening gedurende de looptijd van het plan (tot 2012). Het verband tussen de beleidslijnen en de visie maken we duidelijk door in de kantlijn van de beleidslijnen te verwijzen naar het desbetreffende onderdeel van de visie.

De beleidslijnen vormen samen met de plankaarten het toetsingskader op grond waarvan gemeentelijke ruimtelijke plannen, zoals bestemmingsplannen en zelfstandige projectprocedures, en regionale ruimtelijke plannen worden beoordeeld.

Kaarten

Er zijn twee grote plankaarten. Op plankaart 2 zijn de elementen van de onderste laag aangegeven. Op die kaart zijn onder meer de verschillende onderdelen van de groene hoofdstructuur (GHS) en een gedeelte van de agrarische hoofdstructuur (AHS-landschap) zichtbaar gemaakt. Deze onderdelen keren in samengevatte vorm terug op plankaart 1, waarop de gewenste ruimtelijke hoofdstructuur is aangegeven. Wat de GHS en de AHS-landschap betreft, bevat plankaart 1 dus een samenvatting van plankaart 2.

Plankaart 2 heeft echter wel een eigen betekenis, niet alleen omdat zij meer gedetailleerde informatie bevat over de GHS en de AHS-landschap, maar ook omdat er andere elementen op staan, waar in de beleidslijnen naar wordt verwezen, bijvoorbeeld in paragraaf 3.1.4, waar het gaat over aardkundig waardevolle gebieden en de openheid in de zee- en rivierkleigebieden. Bepaalde onderdelen van de beleidslijnen worden gevisualiseerd op kleine plankaarten die in de beleidslijnen zelf zijn opgenomen. Deze kleine plankaarten dienen evenals de grote plankaarten als toetsingskader voor het gemeentelijk ruimtelijk beleid. Een voorbeeld hiervan is plankaart 3 ('Potentieel natte gebieden') in paragraaf 3.1.2. Er zijn ook kaarten met een louter informatieve betekenis, zoals de in paragraaf 3.4.1 te vinden toelichtende kaart J ('Gebiedsindeling Revitalisering Landelijk Gebied'), en kaarten die bij wijze van illustratie een weergave bevatten van onderwerpen die ook op één van de plankaarten te vinden zijn. Een voorbeeld hiervan is de toelichtende kaart K ('GHS, AHS en regionale natuur- en landschapseenheden'), opgenomen in paragraaf 3.4.2. Bij de diverse kaarten is aangegeven wat hun functie is.

In paragraaf 3.7 gaan wij nader in op de indeling van de kaarten en op de herkomst en betekenis van de verschillende plankaartelementen.

Ontwikkelingsprogramma

Bij dit streekplan hoort een ontwikkelingsprogramma. Dit is een zelfstandig document, dat echter onlosmakelijk met het streekplan is verbonden. Het ontwikkelingsprogramma heeft een voortschrijdend karakter. Om de twee jaar wordt het door Provinciale Staten opnieuw vastgesteld. Doel van het ontwikkelingsprogramma is om door de vastlegging van ontwikkelings- en uitvoeringsgerichte projecten concrete bijdragen te leveren aan de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant. En wel op zo'n manier dat we ook echt afkoersen op het ruimtelijk toekomstbeeld voor Brabant in 2020, zoals dat is geschetst in de visie.

Samenhang

We geven nu een voorbeeld aan de hand waarvan we de samenhang van de diverse onderdelen van het streekplan en het ontwikkelingsprogramma verduidelijken.

In paragraaf 2.4 van de visie hebben we de vijf leidende ruimtelijke principes aangegeven. Het vierde principe is zonerings van het buitengebied. De gevolgen van dit principe voor het ruimtelijk beleid op de langere termijn worden beschreven in paragraaf 2.4.4 van de visie. De uitwerking van dit principe in beleid voor de planperiode hebben we opgenomen in paragraaf 3.4 van de beleidslijnen. Aan het begin van deze paragraaf ziet u in de kantlijn een verwijzing naar paragraaf 2.4.4. We beschrijven de verschillende onderdelen van dit beleid in diverse paragrafen. Zo treft u in paragraaf 3.4.4 een beschrijving aan van de opbouw van de groene hoofdstructuur (GHS) en de agrarische hoofdstructuur (AHS). Deze hoofdstructuren bestaan elk uit twee hoofdzones, die ieder weer zijn onderverdeeld in subzones. In tabel 4 in paragraaf 3.4.4 is de opbouw weergegeven, waarna een beschrijving van het beleid per subzone volgt. Uit deze beschrijving en uit paragraaf 3.4.5, 3.4.7 en 3.4.9 tot en met 3.4.11 blijkt, dat in de GHS-natuur, de GHS-landbouw en de AHS-landschap bijzondere natuur- en landschapswaarden voorkomen die een planologische bescherming krijgen. Op plankaart 1 zijn deze hoofdzones weergegeven en op plankaart 2 de daarbij behorende subzones. Naast de bescherming van de natuur- en landschapswaarden blijkt er behoefte te zijn aan een beleid gericht op de ontwikkeling van dergelijke waarden. Om daarin te voorzien geven we in paragraaf 2.2.9 van het ontwikkelingsprogramma aan dat we willen komen tot de instelling van een stimuleringsregeling voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Voor wie is het streekplan?

Primaire doelgroep van dit streekplan is de deskundige gebruiker die te maken heeft met vraagstukken van ruimtelijke ordening in Noord-Brabant en de besluitvormer die daar beslissingen over moet nemen.

Voor mensen buiten het werkveld van de ruimtelijke ordening, zoals bestuurders en ambtenaren uit andere werkvelden en geïnteresseerde burgers, geeft het streekplan een beeld van de hoofdlijnen van het provinciaal ruimtelijk beleid. Om dit beleid ook bij deze doelgroepen op een goede en duidelijke manier over het voetlicht te brengen, zullen aparte communicatiemiddelen worden ingezet.

Waarom een nieuw streekplan?

Er zijn verscheidene aanleidingen waarom er een nieuw streekplan nodig is. In de eerste plaats loopt de planperiode van het 'Streekplan Noord-Brabant' (1992) in 2002 af. In de tweede plaats hebben toekomstdiscussies rond de millenniumwisseling, zoals 'Brabant 2050' en 'Ontwerpen aan Brabant', de provincie uitgedaagd zich te bezinnen op het te voeren ruimtelijk beleid. Ten slotte nopen signalen van bezorgdheid over de ruimtelijke ontwikkeling van de provincie, onder meer vanuit het interactieve voorbereidingsproces 'Over Ruimte Gesproken', ons het provinciaal ruimtelijk beleid tegen het licht te houden. "Brabant is nog mooi, heeft nog vele kwaliteiten, maar versteent in een hard tempo. Dus provincie: doe er wat aan voordat het te laat is!"

Hoe is dit streekplan tot stand gekomen?

In mei 1998 is de provincie gestart met de actualisering van haar ruimtelijk beleid. Deze actualisering is vorm en inhoud gegeven via een interactief proces; een samenspel van de provincie met haar partners, zoals gemeenten en belangenorganisaties. Samen met deze partijen heeft de provincie zich gebogen over de vraag hoe Noord-Brabant er over twintig jaar uit moet

zien, welke ruimtelijke vraagstukken er (gaan) spelen en hoe deze kunnen worden beantwoord. Door als provincie het traject van visievorming en -ontwikkeling in nauwe samenspraak met de diverse partners in te vullen, is getracht een breed gedragen en goed uitvoerbaar ruimtelijk beleid te ontwikkelen. Dit interactieve traject draagt de naam *'Over Ruimte Gesproken'*.

'Over Ruimte Gesproken' is gestart met het interviewen van 190 sleutelfiguren uit de politiek en uit tal van maatschappelijke organisaties, zowel van binnen als van buiten Brabant. De sleutelfiguren is gevraagd welke problemen zij ervaren met betrekking tot de ruimtelijke inrichting en ontwikkeling van Brabant. Ook is gevraagd naar de dieper liggende oorzaken achter die problematiek, naar toekomstverwachtingen en mogelijke oplossingsrichtingen. De vele uitspraken uit 'het veld' zijn gebundeld in de bloemlezing *'Brabant Onverbloemd - Uitgesproken meningen over het ruimtegebruik in Brabant'* (november 1998). Aan de hand van de interviewresultaten zijn de ruimtelijke problemen en de hieraan ten grondslag liggende oorzaken op systematische wijze in beeld gebracht in *'Brabant Onverbloemd op Schema - Een probleem- en oorzaakanalyse van het ruimtegebruik in Noord-Brabant'* (mei 1999).

Het materiaal uit de eerste (analyse-)fase van het interactieve proces en uit eerdere projecten als *'Brabant Manifest'* en *'Ontwerpen aan Brabant 2050'*, zijn een belangrijke inspiratiebron geweest bij de opstelling van de debatvisie *'Brabant Contrastrijk'* (december 1999). Hierin is een ruimtelijke visie op de toekomst van Brabant geschetst. In het Brabant-brede debat, dat in de eerste maanden van 2000 is gevoerd, heeft deze visie centraal gestaan. Niet als dictaat of beleidsnota, maar als debatstuk. Over de ideeën, de kansen voor de toekomst, maar ook over de vragen die de visie oproept is in brede kring gediscussieerd. Hierbij zijn zaken aan bod gekomen als: Hoe kijken de diverse partijen tegen de voorstellen aan? Welke onderdelen uit de visie moeten anders, scherper of duidelijker? En welke bijdragen wil 'het veld' zelf leveren om ideeën uit de visie op te pikken en verder uit te werken? Op basis van het debat en de schriftelijke reacties hebben wij in juni 2000 de notitie *'Brabant Uitgelijnd'* vastgesteld. Hiermee hebben wij duidelijkheid gegeven over de hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid in de komende jaren. Binnen het kader van deze hoofdlijnen is gewerkt aan het ontwerp-streekplan en het ontwerp-ontwikkelingsprogramma, die in juni 2001 zijn verschenen en die in september 2001 ter visie hebben gelegen. Op de ontwerpen zijn ruim 1.500 bedenkingen binnengekomen. Daarnaast hebben op de hoorzitting van 29 oktober 2001 70 personen een gedachtewisseling gevoerd met leden van onze Staten. Mede naar aanleiding van de bedenkingen zijn het ontwerp-streekplan en het ontwerp-ontwikkelingsprogramma op de nodige punten aangevuld en aangepast. Deze wijzigingen zijn in dit streekplan en ontwikkelingsprogramma verwerkt.

Wat blijft en wat is nieuw?

Er is gestreefd naar beleidscontinuïteit ten opzichte van het *'Streekplan Noord-Brabant'* uit 1992. Dit komt onder meer tot uitdrukking in het vasthouden aan het principe van concentratie van verstedelijking en aan de concepten van de groene en de agrarische hoofdstructuur. Nieuw is de nadruk op het belang van de 'onderste lagen' – met name water –, zuinig ruimtegebruik, sociaal-culturele aspecten, beeldkwaliteit en grensoverschrijdend denken en handelen.

Een globaal en flexibel streekplan

Evenals zijn voorganger uit 1992 heeft dit streekplan een globaal karakter, hetgeen vooral tot uitdrukking komt in de beleidslijnen voor de verstedelijking. Deze bestaan uit de aanduiding van stedelijke en landelijke regio's zonder dat concrete verstedelijkingslocaties zijn vastgelegd, een aantal randvoorwaarden waaronder de verstedelijking zich kan voltrekken, en de opdracht aan Gedeputeerde Staten het verstedelijkingsbeleid uit te werken. De beleidslijnen voor de andere thema's zijn stringenter, met name daar waar het gaat om de bescherming van zachtere waarden als natuur en landschap tegen de druk van de verstedelijking. Ook deze beleidslijnen zijn echter zo globaal mogelijk gehouden, om met de nodige flexibiliteit te kunnen inspelen op toekomstige ontwikkelingen. Toelichtende teksten zijn zo beperkt mogelijk gehouden en naast de plantekst gezet.

Het hoort bij de functie van een streekplan dat de daarin opgenomen beleidslijnen een globaal karakter hebben. Dit in tegenstelling tot een bestemmingsplan, dat een grote mate van

gedetailleerdheid moet hebben, omdat er regels in worden opgenomen die de burgers rechtstreeks binden. De mate van globaliteit van een streekplan kan echter variëren. Wij hebben welbewust gekozen voor een hoge mate van globaliteit.

Voortgaande beleidsontwikkeling

Na de vaststelling van dit streekplan gaat de ontwikkeling van het provinciaal ruimtelijk beleid door. Zo zijn er verscheidene uitwerkingen van dit streekplan nodig, onder meer voor de stedelijke en de landelijke regio's. Wij zullen de interactieve wijze waarop dit streekplan tot stand is gekomen ook hanteren bij deze uitwerkingen. Bij verdere beleidsontwikkeling is de visie uit dit plan te allen tijde richtinggevend.

De beleidslijnen van hoofdstuk 3 zijn zo globaal mogelijk en bevatten niet alle details. Het plan zou topzwaar worden en bovendien veranderen de details in de loop van de tijd, waardoor het plan voortdurend bijgesteld zou moeten worden. Nadere detaillering van het beleid zal plaatsvinden in beleidsnota's en beleidsbrieven.

De plaats van het streekplan tussen andere overheidsplannen

Het streekplan is een belangrijke schakel tussen rijks- en gemeentelijke plannen op het gebied van de ruimtelijke ordening. Het streekplan is dan ook een belangrijk middel om te bereiken dat het nationale ruimtelijk beleid daadwerkelijk in het provinciale en gemeentelijke ruimtelijk beleid doorwerkt. Daarnaast is het streekplan het belangrijkste document voor de vastlegging van het eigen provinciale ruimtelijk beleid en de doorwerking daarvan in gemeentelijke plannen en projecten.

Het Rijk is bezig met de herziening van het nationaal ruimtelijk beleid in de vorm van de *'Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020'*. Deel 1 van de planologische kernbeslissing (PKB) is in januari 2001 uitgebracht onder de titel *'Ruimte maken, ruimte delen'*. Deel 3, het kabinetsstandpunt, is in november 2001 verschenen. De belangrijkste doelstellingen uit de Vijfde Nota komen overeen met de hoofdlijnen voor het ruimtelijk beleid, zoals wij die in dit streekplan hebben vastgelegd en nader hebben uitgewerkt. In relatie tot het streekplan zijn de belangrijkste thema's uit de Vijfde Nota: stedelijke netwerken, bundelingsgebieden, contourenbeleid en waterbeleid.

Het stedelijk netwerk Brabantstad biedt een ontwikkelingsscenario dat door de provincie en de steden zal worden opgepakt. De stedelijke regio's in dit streekplan zien wij als de verstedelijkte zones binnen het stedelijk netwerk. Zij vormen in ruimtelijke zin de basis van Brabantstad. De stedelijke regio's komen overeen met de bundelingsgebieden uit de Vijfde Nota, met uitzondering van de stedelijke regio Uden-Veghel.

Centraal thema in de Vijfde Nota is de noodzaak het ruimtegebruik binnen het bestaand bebouwd gebied te intensiveren. Bestaande binnenstedelijke ruimte en herstructureringsmogelijkheden moeten eerst worden benut, voordat nieuwe ruimte kan worden aangesneden. Het Rijk wil de verstedelijkingsopgaven bundelen in bundelingsgebieden. Het Rijk wil ook dat de provincie in nauwe samenwerking met de gemeenten rode en groene contouren bepaalt, waarmee de grenzen voor verstedelijking en belangrijke natuur- en landschapswaarden worden vastgelegd. Deze grenzen worden gebaseerd op regionale structuurvisies, op te stellen aan de hand van de lagenbenadering. Voor de bundelingsgebieden wenst het Rijk in 2003 inzicht te hebben in de zoekruimte voor verstedelijking. Dit is tevens de basis voor het regioconvenant voor het Zuiden. In 2005 moeten de rode en groene contouren in alle regio's zijn vastgelegd, bekrachtigd met een streekplanstatus. Daarnaast vraagt het Rijk om ontwikkelingsgerichte landschapsstrategieën te maken, waaraan initiatieven in het landelijk gebied kunnen worden getoetst.

Met dit streekplan maken wij in feite al een start met de doorwerking van de Vijfde Nota. Daarbij gaat het vooral om de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en de landelijke regio's en het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* (RLG).

In de stedelijke regio's worden integrale uitwerkingsplannen opgesteld. Deze bestaan uit een duurzaam ruimtelijk structuurbeeld en een programma. Het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld

komt tot stand op basis van de lagenbenadering en geeft de ruimtelijke karakteristieken en kwaliteiten van het gebied aan. Hierin wordt ook de zoekruimte voor verstedelijking aangegeven. Het programma geeft de ruimtebehoefte aan voor de diverse functies in het gebied, zoals wonen en werken, maar ook water, landbouw, natuur en recreatie. In het uitwerkingsplan worden vervolgens structuurbeeld en programma met elkaar geconfronteerd. Het gaat erom de verschillende functies een zodanige plek te geven, dat de ruimtelijke kwaliteiten worden versterkt en er zo zuinig en zorgvuldig mogelijk met de ruimte wordt omgegaan. In het uitwerkingsplan worden afspraken gemaakt over het gebruik van de binnenstedelijke ruimte (inbreiden, herstructureren) en over de ruimte die nodig is voor uitbreiding.

In de landelijke regio's worden thematische uitwerkingsplannen voor wonen en werken opgesteld. Ook hierbij vormt de lagenbenadering de leidraad. Er wordt gebruik gemaakt van de aanwezige gebiedskennis en van de structuurvisies Plus die veel gemeenten (soms in regionaal verband) hebben opgesteld. De uitwerkingsplannen bieden inzicht in de binnenstedelijke mogelijkheden en brengen mogelijke uitbreidingslocaties in beeld.

In het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* worden voor het buitengebied in Brabant reconstructie- en gebiedsplannen gemaakt. Centraal hierin staat de zogeheten 'integrale zonering', waarbij elk revitaliseringsgebied wordt ingedeeld in drie zones: landbouwonontwikkelingsgebied, verwevingsgebied en extensiveringsgebied. Naast belangrijke landbouwgebieden worden hiermee ook belangrijke natuur- en landschapswaarden aangeduid. Bovendien worden bouwstenen aangedragen voor een ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie.

Wij vinden dat de hierboven genoemde gebiedsgerichte plannen met elkaar voldoende ingrediënten opleveren, om de door het Rijk gewenste rode en groene contouren te kunnen vastleggen. Bovendien bieden ze een kader om nieuwe initiatieven in het buitengebied te kunnen beoordelen, rekening houdend met de specifieke ruimtelijke kwaliteiten en karakteristieken van een gebied.

Wat de groene contouren betreft, gaan wij uit van de groene hoofdstructuur (GHS) en de AHS-landschap, eventueel aangevuld met een specifiek beschermingsregime voor daarbuiten gelegen gebieden. Dit kunnen bijvoorbeeld (delen van) cultuurhistorisch waardevolle landschappen en waardevolle landbouwgebieden zijn. Nadere detaillering hiervan vindt plaats in de reconstructie- en gebiedsplannen.

De Staatssecretaris van Volkshuisvesting maakt met de grote steden, de provincie en het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE) intentie-afspraken over de doorwerking van de nota *'Wonen in de 21^e eeuw; mensen, wensen, wonen'*. Met name kwalitatieve aspecten van het wonen, waaronder de transformatie van woonmilieus, staan hierbij centraal. In 2003 worden de gezamenlijke intenties omgezet in concrete (afrekenbare) afspraken en worden rijksmiddelen toegewezen. De afspraken die in 2003 gemaakt worden, hebben betrekking op de stedelijke regio's in dit streekplan. In 2002 wordt onderzocht of en op welke wijze aan de gezamenlijke intenties in de stedelijke regio's kan worden voldaan. De opgaven spelen ook een rol bij de uitwerkingsplannen die voor de stedelijke regio's worden opgesteld.

De provincie ondersteunt de doelstellingen voor de waterhuishouding zoals deze in de Vijfde Nota zijn opgenomen. Zij zijn leidend geweest voor de ruimtelijke maatregelen die in dit streekplan zijn opgenomen. Zoals overeengekomen bij de startovereenkomst *'Waterbeleid 21^e eeuw'* zullen we de ruimtelijke consequenties van het waterbeleid in de toekomst verder uitwerken.

De Vijfde Nota vormt ook het ruimtelijk kader voor andere rijksnota's, zoals de nota *'Ruimtelijk-economisch beleid'*, de nota *'Natuur voor mensen, mensen voor natuur'*, het *'Nationaal Verkeers- en Vervoerplan'* en de nota *'Waterbeleid 21^e eeuw'*. Deze rijksnota's werken dan ook door in dit streekplan.

Het streekplan is een van de vier provinciale strategische plannen voor de fysieke leefomgeving. Het schenkt veel aandacht aan de samenhang tussen en de afstemming met het beleid op het gebied van milieu, verkeer en vervoer en water. Dit doen we onder andere door het gedachtegoed uit het *'Provinciaal Milieubeleidsplan'*, het *'Provinciaal Verkeers- en Vervoerplan'* en het *'Waterhuishoudingsplan'* te laten doorklinken in dit streekplan. Naast afstemming met deze plannen hebben wij ook rekening gehouden met het provinciaal beleid op economisch, sociaal-cultureel en ecologisch vlak. Omgekeerd zal het gedachtegoed uit dit streekplan ook doorwerken in de hiervoor genoemde provinciale plannen. De ruimtelijke keuzen die in dit streekplan zijn gemaakt zullen waar nodig worden meegenomen in de actualisering van die plannen. De voorbereidingen hiervoor zijn inmiddels gestart.

2. VISIE

2.1 VISIE OP DE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING VAN NOORD-BRABANT

2.1.1 Wat is er aan de hand met de ruimte van Brabant?

Brabant heeft veel kwaliteiten

Uit het interactief proces '*Over Ruimte Gesproken*' zijn negen kernkwaliteiten van Brabant naar voren gekomen. Deze kernkwaliteiten vertegenwoordigen samen het economisch, het ecologisch en het sociaal-cultureel kapitaal van Brabant.

Vanuit *economisch* perspectief is het zelfbewuste en dynamische bedrijfsleven dat veel werkgelegenheid biedt een kernkwaliteit. Ook de gunstige ligging en de vele goede verbindingen van Brabant maken onderdeel uit van het economisch kapitaal.

Tot het *ecologisch* kapitaal behoren het grote scala aan natuurlijke milieus, de open ruimten en de belangrijke watervoorraden van Noord-Brabant.

Sociaal-culturele kernkwaliteiten van Brabant zijn het veelzijdige en historierijke dorpen- en stedenlandschap, het gevarieerde woon- en leefklimaat en de vele recreatiemogelijkheden. De betrokken, ondernemende en goed opgeleide mensen en het sterke sociale en bestuurlijke netwerk maken eveneens deel uit van het sociaal-culturele kapitaal.

De druk op de ruimte neemt toe...

Brabant wordt gekenmerkt door een enorme dynamiek. Dit gaat gepaard met grote aanspraken op de onbebouwde ruimte. Diverse trends liggen ten grondslag aan deze ruimteclaims. Denk bijvoorbeeld aan de sterke economische groei, de globalisering, de individualisering, ontwikkelingen in de landbouw, veranderingen van woonvoorkeuren en de groeiende behoefte aan mobiliteit en aan ruimte voor ontspanning en vermaak.

Een paar cijfers: de verwachting is dat er de komende twintig jaar nog ruim 160.000 woningen ten opzichte van het huidige aantal van 950.000 woningen bijgebouwd zullen worden. Bij een gemiddelde dichtheid van vijftien tot twintig woningen per hectare is dat een extra ruimtebeslag van circa 8.000 tot 11.000 hectaren. De behoefte aan bedrijventerreinen in diezelfde periode is volgens recente ramingen zo'n 7.000 hectaren. Daarnaast neemt ook de vraag naar ruimte voor water toe, zowel bij de rivieren als bij de beken. Zo is er de komende jaren naar schatting zo'n 20.000 hectaren nodig om als overstromingsgebied voor onze beken te fungeren.

...ten koste van onze kernkwaliteiten

Veel mensen hebben het gevoel, en het provinciaal bestuur deelt deze zorg, dat de kernkwaliteiten van Brabant door ruimtelijke ontwikkelingen worden bedreigd. Zij wijzen erop dat natuur, milieu en open ruimten in Brabant onder grote druk staan. Velen hebben de indruk dat onze provincie langzaam dichtgroeit met gebouwen en wegen en dat alles op elkaar gaat lijken. Noord-Brabant krijgt 'Randstad-trekjes', vrezen zij. Ook de leefbaarheid in kleine kernen en in bepaalde stadswijken wordt steeds meer als een probleem ervaren. Daarnaast is de zorg geuit dat er straks onvoldoende ruimte beschikbaar is voor nieuwe ontwikkelingen en vreest men voor het dichtslippen van de Brabantse wegen.

2.1.2 Hoe moet Brabant in 2020 ruimtelijk zijn ingericht?

In 2020 is Brabant een aantrekkelijk leefgebied tussen drie metropolen...

Brabant heeft zich verder ontwikkeld tot een aantrekkelijk leefgebied tussen de ons omringende metropolen Randstad, Ruhrgebied en Vlaamse Ruit. Vooral vanuit eigen kracht floreert hier in een open verbinding met de rest van Europa, een veelzijdige, duurzame en hoogwaardige economie. De vijf grote Brabantse steden spelen in dit geheel een belangrijke rol. West-Brabant heeft haar eigen positie in de noord-zuid-relaties tussen de Randstad en de Vlaamse Ruit verstevigd. Zij vervult in die zin een schakelfunctie met de rest van Brabantstad. Er heeft enige

instroom van mensen en bedrijven van buiten de provincie plaatsgehad. Doordat overloop vanuit andere delen van Nederland niet actief is bevorderd, is echter voorkomen dat de druk op het milieu en de ruimte onnodig is vergroot. Wel is een evenredig deel van de migratie naar Nederland in Brabant opgevangen. Ook is ruimte geboden aan innovatieve bedrijvigheid van elders, waardoor de economische structuur van Brabant versterkt is.

...met ruimte voor alle Brabanders om te leven en te werken...

Er zijn in 2020 vele betrokken, ondernemende en goed opgeleide Brabanders. Het zijn er naar schatting 200.000 meer dan nu. Ze zijn gemiddeld ouder, er zijn er meer vanuit een andere cultuur en ze wonen met minder personen in een woning. Al deze Brabanders met hun vele leefstijlen krijgen zoveel mogelijk de ruimte om te kunnen voorzien in hun behoefte aan wonen, werken, recreëren en zich verplaatsen. Hiertoe zijn er meer mogelijkheden geschapen om centraal-stedelijk of juist suburbaan te wonen. Omdat wonen en werken op duurzame, ruimtebesparende wijze zijn vormgegeven, is het gelukt om de uitbreiding van het stedelijk ruimtebeslag te beperken. Daardoor zijn er beduidend minder hectaren aangesproken dan waar aan het begin van deze eeuw nog van werd uitgegaan. Door het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* heeft het Brabantse platteland nieuwe impulsen gekregen. Op een vernieuwende wijze is invulling gegeven aan de economische dynamiek van het platteland. De bereikbaarheid is vooral in de stedelijke regio's optimaal, zonder dat hiervoor het net van stroomwegen met nieuwe, ingrijpende doorsnijdingen van het Brabantse land is uitgebreid. En er zijn in Brabant nog altijd vele aantrekkelijke natuurgebieden en landschappen.

...met respect voor sociaal-culturele waarden en ontwikkelingen...

Om volwaardig te kunnen deelnemen aan de samenleving worden hoge eisen gesteld aan creativiteit, zelfstandigheid en eigen initiatief. Het merendeel van de Brabanders ervaart dit als een uitdaging. De afgelopen twee decennia leren dat velen ook in staat zijn deze uitdaging aan te gaan. Dit mede dankzij uitstekende onderwijs- en zorgvoorzieningen en het rijke aanbod aan inspiratiebronnen en ontspanningsmogelijkheden in de natuur, in landschappen met geschiedenis, in kunstzinnige en culturele instellingen en in de sport.

Niet iedereen heeft het tempo waarin de ontwikkelingen de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden bij kunnen benen. De ontwikkeling van een scala aan nieuwe innovatieve maatregelen heeft sociale uitsluiting van ouderen, allochtonen en gehandicapten echter kunnen voorkomen. In sommige stadswijken is dit gebeurd in samenhang met een fysieke opknappbeurt. In de kleine kernen en op het platteland is, na een moeizame start, een werkbare combinatie gevonden met innovatieve, kleinschalige vormen van openbaar vervoer die het mogelijk maken ook zonder eigen auto mobiel te zijn. Nieuwe mogelijkheden van de informatie- en communicatietechnologie (ICT) zijn goed benut en spelen een rol in het bereikbaar houden van voorzieningen. Het provinciale ruimtelijk beleid heeft deze maatregelen zoveel mogelijk ondersteund. Het zijn echter vooral de maatschappelijke organisaties en de dorps- en wijkraden, die in samenwerking met de gemeenten de handschoen hebben opgepakt. En met succes!

...en met respect voor bodem, water, natuur en landschap...

In 2020 respecteren we de draagkracht van onze natuurlijke leefomgeving en onze landschappelijke en cultuurhistorische rijkdom. De bodem- en watervervuiling door de landbouw is geminimaliseerd en het oppompen van grondwater op de zandgronden is belangrijk verminderd. De rivieren en de beken hebben we ruimte gegeven hun waterafvoerende en -bergende functie ook in perioden van hevige regenval te kunnen vervullen. Binnen de groene hoofdstructuur heeft de natuur voldoende ontwikkelingsmogelijkheden. In vogelvlucht zijn twaalf robuuste aaneengesloten natuurgebieden van formaat waar te nemen, de zogenaamde regionale natuur- en landschapseenheden. Ze worden gekenmerkt door een grote mate van natuurlijkheid, weidsheid en stilte. We zijn er trots op dat cultuurhistorisch waardevolle elementen of ensembles in het landschap zijn behouden voor de generaties na ons.

...dus een contrastrijk Brabant

Brabant is nog altijd een herkenbare koepel met daaronder uiteenlopende gebieden. Wel Brabants, maar toch net even anders dan de andere. De inspanningen in het kader van het provinciale ruimtelijke beleid hebben deze veelkleurigheid van Brabant versterkt. Wie onze provincie in vogelvlucht overziet herkent nog altijd gebieden met hogere concentraties aan bebouwing en infrastructuur, maar ook agrarische gebieden of gebieden met meer natuur en een landelijk karakter.

Brabantstad en stedelijke regio's

De stedelijke regio's zijn binnen het stedelijk netwerk Brabantstad op een vernieuwende en kwalitatief hoogwaardige wijze ingericht. Ze zijn voldoende robuust gebleken en hebben hun verstedelijkingsopgave waargemaakt. Dit komt mede doordat de mogelijkheden van inbreiden en herstructureren ten volle zijn benut en er – verknoopt aan de infrastructuur – hoogstedelijk en op compacte wijze is gebouwd. Stedelijke regio's zijn er in geslaagd in te spelen op de gevarieerde vraag naar woon- en werkmilieus. Doordat van meet af aan natuur- en landschapswaarden een centrale rol hebben gespeeld, zijn belangrijke groene en open gebieden gevrijwaard voor verdere verstedelijking. Op een aantal plaatsen zijn interessante rood-voor-groen-projecten van de grond gekomen.

Binnen Brabantstad, en gekoppeld aan de knooppunten van infrastructuur, hebben de grote steden zich verder ontwikkeld als de centrale 'knopen' in het internationale en nationale stedelijke netwerk. Door optimale aansluitingen op het net van hogesnelheidstreinen is de bereikbaarheid van Brabantstad sterk verbeterd. Het Brabantstadspoor is als ruggengraat van het stedelijk netwerk gerealiseerd. Ook andere steden en kernen binnen de stedelijke regio's hebben hiervan geprofiteerd. Knelpunten in de weginfrastructuur zijn weggenomen, met name door innovatieve, op intensief gebruik gerichte oplossingen.

Grote steden

Van de vijf grote steden heeft Breda zich ontwikkeld tot het vervoersknooppunt van Zuid-Nederland. De uitstekende bereikbaarheid van de stad is ingezet ten behoeve van de economische en stedelijke vitaliteit. Herstructureren en intensiveren gaan hier hand in hand. Dat Brabant tussen twee wereldhavens ligt, heeft geleid tot een sterk gegroeide zakelijke dienstverlening, gecombineerd met maritieme bedrijvigheid op steenworp afstand.

Tilburg, het geografisch hart van Brabant, is uitgegroeid tot het centrum van moderne industrie en logistiek. Gekoppeld aan het kennisnetwerk van de universiteit is Tilburg een broedplaats voor modern ondernemerschap. 'Modern' heeft Tilburg ook vertaald in een herstructurering van de stationszone. Hierdoor is de stad er in geslaagd een aantrekkelijk woon- en werkmilieu in de binnenstad te creëren en is ook de concentratie van culturele instituties en ondernemingen verder uitgebouwd.

's-Hertogenbosch heeft zich verder ontwikkeld tot de ontmoetingsstad bij uitstek. Ook is ze het centrum van de bancaire, financiële en juridische dienstverlening. De stad is er in geslaagd – samenhangend met de omlegging van de Zuid-Willemsvaart en de verbreding van de A2 – een nieuwe hoogstedelijke en multifunctionele knoop te ontwikkelen op het snijvlak van weg, water en spoor.

Eindhoven en Helmond hebben zich, zowel in economisch als in ruimtelijk opzicht, ontwikkeld als complementaire steden. Eindhoven heeft zich verder ontplooid als de high-tech-stad bij uitstek. De stad is het centrum voor de kennisintensieve industrie en dienstverlening, waarbij de Campus aan de zuid-as de bruisende ontmoetingsplaats is voor ieder die iets wil met innovatie en techniek. Door de uitvoering van het project 'Westcorridor' zijn op belangrijke verkeersknopen nieuwe woon- en werklocaties ontstaan.

Helmond heeft haar positie als centrum voor beroepseducatie versterkt. Daarmee heeft zij ook de basis verstevigd voor een breed aanbod van hoogwaardige maakindustrie. De stad heeft een levendig stadscentrum ontwikkeld en een aantrekkelijk ingerichte kanaalzone. De facelift van het station en de stationsomgeving heeft de stad aanmerkelijk verfrist. In beide steden zijn nieuwe

ontwikkelingen ook aangegrepen om enkele woonwijken en verouderde bedrijventerreinen te herstructureren. Hoogwaardig openbaar vervoer zorgt voor snelle aansluitingen op het stedelijk netwerk.

Het groene hart van Brabant

In het midden van Brabantstad ligt het groene hart van Brabant. Een tuin tussen de stedelijke regio's. Het groene hart is geen afgeleide van de (stedelijke) ontwikkelingen om haar heen, maar ze heeft bewezen genoeg stevigheid te hebben om haar eigen identiteit te versterken. In het gebied is de grote variatie aan natuur- en cultuurhistorische (landschaps)waarden en het karakteristieke landschap – afwisselend open en besloten – als uitgangspunt genomen bij het vormgeven van de ruimtelijke ontwikkelingen. Het recreatieve hart van Brabant klopt en is kerngezond, waarmee een belangrijke drager van het aantrekkelijke woon- en vestigingsklimaat in onze provincie is behouden. Op toeristisch-recreatief vlak is de nadruk dan ook veel meer gelegd op het verhogen van de kwaliteit, dan op het verder uitbreiden van bestaande voorzieningen. Ook de wijze waarop de verbreding van de landbouw is ingevuld en de zorgvuldige wijze waarop wonen en werken een plek hebben gekregen, zijn illustratief voor het belang dat wordt gehecht aan de bijzondere kwaliteiten van dit gebied.

Westelijk kleigebied

Op de vruchtbare zeeklei in het westelijk kleigebied heeft de landbouw voor de wereldmarkt zich verder kunnen ontwikkelen. Uitgestrekte percelen in een weids landschap worden begrensd door harde infrastructurele lijnen waarover auto's en treinen voortrazen. Op enkele plaatsen, waar kalkrijk water van de hogere zandgronden opwelt, is karakteristieke natuur tot ontwikkeling gebracht. Het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek is een dynamisch centrum van bedrijvigheid geworden. Omdat speciale aandacht is besteed aan duurzame bedrijfsprocessen, efficiënt ruimtegebruik en aan de landschappelijke inpassing en beeldkwaliteit, manifesteert dit terrein – gelegen op een knooppunt van wegen, sporen, buisleidingen en water – zich als het toonbeeld van een multimodaal ontsloten en duurzaam ingericht bedrijventerrein.

Noordelijk en oostelijk rivierengebied

Hollands Diep, Bergsche Maas, Merwede, Biesbosch en Land van Heusden en Altena: in het noordelijk rivierengebied gaan water en land hand in hand. Gebleken is dat waterberging, een productieve landbouw, natuur, cultuurhistorie en diverse vormen van recreatie uitstekend samengaan. Woningbouw en bedrijvigheid zijn op een geconcentreerde wijze ontwikkeld, waardoor de openheid van het gebied bewaard is gebleven.

Ook in het oostelijk rivierengebied is ruimte bestemd voor berging van water bij extreem hoge piekafvoeren. Water, natuur en recreatie hebben tot nieuwe combinaties van ruimtegebruik geleid. De vruchtbare rivierklei verklaart hier nog altijd de aanwezigheid van grondgebonden veehouderij. Vanuit het besef dat langs de rivier de kwetsbare, cultuurhistorisch waardevolle landschappen (Beerse Overlaat, Maasheggenlandschap) bescherming en versterking nodig hebben, is het wonen en werken op compacte wijze vormgegeven.

Zuidelijk beekdalengebied

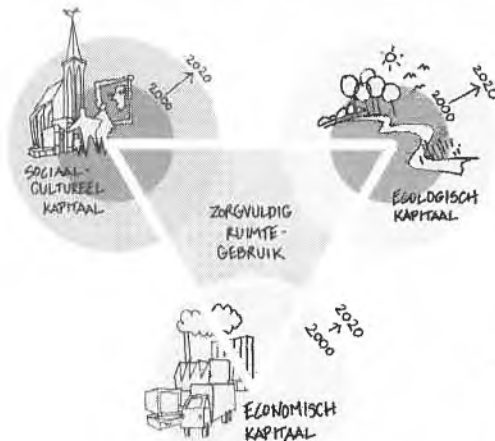
De zuidelijke delen van Brabant ontleen hun karakteristiek voor een groot deel aan de slingerende beken die hun oorsprong vinden bij onze zuiderburen. Afwisseling en rust zijn als kernkwaliteiten behouden en versterkt. Hoog en laag, nat en droog, natuur en cultuur wisselen elkaar af. Landbouw wordt er met respect voor water, bodem en landschap bedreven. Vaak ook is het perspectief gevonden in verbreding richting natuurbeheer en recreatie. Mede doordat water nu ook echt de kans krijgt in te zijgen, is de natuurlijke kwel in de lagere delen gegarandeerd en daarmee ook de watervoorziening van landbouw en natuur en de drinkwaterwinning. En zo is er ook geen wateroverlast meer in de benedenstroom van de beken. Op een aantal plaatsen zijn grote regionale natuur- en landschapseenheden totstandgekomen, waar de activiteiten zijn afgestemd op de natuurdoelstellingen. Verdere verstening van het gebied is voorkomen. Bij het zoeken naar ruimte voor wonen en werken is aangesloten op de maat en de kwaliteit van het landschap en de dorpen. Nieuwe infrastructuur is met het oog op de bijzondere kwaliteiten van het gebied op een uiterst zorgvuldige wijze ingepast.

Oostelijk zandgebied

Het oostelijk zandgebied heeft zich ontwikkeld tot centrum van de intensieve veehouderij. Door de uitvoering van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* is hier een modern agrarisch landschap gecreëerd, waarin deze landbouwsector weer toekomstperspectief heeft. Tegelijkertijd is het gelukt de belasting van water, bodem en lucht aanzienlijk terug te dringen. Enkele groene parels zijn uitgebouwd tot regionale natuur- en landschapseenheid, met ruimte voor recreatie. Wonen en werken hebben een logische, passende plaats in het landschap gekregen.

2.2 HOOFDDOEL: ZORGVULDIGER RUIMTEGEBRUIK

In de vorige paragraaf is een aantal ruimtelijke problemen geschetst en hebben wij onze visie gegeven op de toekomstige ruimtelijke inrichting van Noord-Brabant. In wezen gaat het er telkens om met het provinciaal ruimtelijk beleid bij te dragen aan de balans tussen het economische, het ecologische en het sociaal-culturele kapitaal van Brabant. Kortom: 'Brabant in balans'. Voor nu en de overzienbare toekomst, waarin we een blijvende economische groei verwachten, houdt dit in dat bij het ruimtelijk faciliteren van nieuwe (economische) ontwikkelingen meer aandacht moet worden geschonken aan ecologische en sociaal-culturele aspecten dan de laatste decennia het geval is geweest. Met andere woorden: we moeten onze ruimte zorgvuldiger gebruiken. Dat is het hoofddoel van het provinciaal ruimtelijk beleid.

"Zorgvuldiger ruimtegebruik moet bij blijvende economische groei meer dan in de afgelopen decennia bijdragen aan de vergroting van het ecologische en het sociaal-culturele kapitaal".

Om tot zorgvuldiger ruimtegebruik te komen leggen wij in ons ruimtelijk beleid de nadruk op een aantal aspecten. Allereerst kiezen wij voor toepassing van de lagenbenadering. Dat betekent dat ruimtelijke ontwikkelingen worden afgestemd op de draagkracht van het watersysteem en de bodem, op de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, en aansluiten op de kwaliteiten van onze infrastructuur. Vervolgens onderstrepen we het belang van zuinig ruimtegebruik. Dat wil zeggen dat we de groei en de spreiding van het stedelijk ruimtebeslag willen afremmen. Ook vinden we het van groot belang dat onze omgeving op een duurzame wijze wordt ingericht en beheerd en er aantrekkelijk uitziet, zowel in landschappelijke, stedenbouwkundige als architectonische zin. Daarnaast moeten we oog hebben voor de sociale effecten van ons ruimtelijk beleid en, waar dat kan, een bijdrage leveren aan sociale rechtvaardigheid. Van een wat andere orde, maar niet minder belangrijk is ten slotte de noodzaak grensoverschrijdend te denken en te handelen. Op elk schaalniveau – Europees, rijks-, provinciaal, gemeentelijk of ander – is immers sprake van grensoverschrijdende samenhang, zowel in het natuurlijk systeem als in de menselijke activiteiten.

Door de bijzondere aandacht voor deze aspecten komt een zeker accent te liggen op de ecologische en de sociaal-culturele belangen. Hierbij moeten we echter niet uit het oog verliezen dat blijvende economische groei een voorwaarde is voor onze welvaart en ons welzijn.

De provincie verlangt van de gemeenten dat ook zij in hun ruimtelijk beleid bijzondere aandacht hebben voor alle genoemde aspecten van zorgvuldig ruimtegebruik. Aan bedrijven, instellingen en burgers vragen wij om deze aspecten bewust in hun handelen te betrekken.

2.3 DE PROVINCIE ALS RUIMTELIJK ORDENAAR EN ONTWIKKELAAR

Planning, toetsing, coördinatie en arbitrage

De provincie vervult haar taak als ruimtelijke ordenaar op het regionale schaalniveau van oudsher door middel van planning en toetsing.

Planning betekent een gezaghebbende visie ontwikkelen op de ruimtelijke toekomst van de provincie of delen daarvan. De visie in dit streekplan is hier een voorbeeld van. Gezag ontstaat door interactieve voorbereiding en democratische legitimatie (vaststelling door Provinciale Staten).

Toetsen houdt op de eerste plaats in de formele toetsing van gemeentelijke ruimtelijke plannen en projecten aan de visie en de daarop gebaseerde beleidslijnen, door middel van goedkeuring en verklaringen van geen bezwaar of door nieuwe bevoegdheden die wij mogelijk krijgen in het kader van de herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (met name de instructiebevoegdheid). Ook de beoordeling en de beïnvloeding van ruimtelijke plannen en projecten van het Rijk (al dan niet specifiek ruimtelijk), en van particuliere organisaties, bedrijven en burgers kan als een vorm van toetsing worden beschouwd.

Met de rollen als planner en toetser hangen samen de rollen als coördinator en als arbiter; coördinator van de ruimtelijke aspecten van het eigen provinciale handelen (horizontale afstemming) en tussen gemeenten en Rijk (verticale afstemming), en arbiter met name tussen gemeenten onderling.

Positie van de provincie

De provincie is beslist niet de enige speler in het ruimtelijk krachtenveld. Bovendien veranderen de posities binnen dat krachtenveld sterk. Zo is de invloed van particuliere organisaties en burgers sterk toegenomen. Hun kennis, deskundigheid en (financiële) macht maakt hen tot belangrijke partijen.

Ook de verhouding tussen de overheden verandert voortdurend. De provincie neemt in het overheidsbestel een duidelijke middenpositie in, tussen aan de ene kant Brussel en Den Haag en aan de andere kant de Brabantse gemeenten en waterschappen. De gemeenten ontwikkelen zich tot steeds krachtiger spelers binnen het veld van de ruimtelijke ordening en ook de waterschappen raken – met name door veranderingen in het waterbeleid – steeds meer betrokken bij het ruimtelijk beleid. Op grond van de concept-wetstekst *Bestuur in stedelijke regio's* (december 2001) bestaat de mogelijkheid dat het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE) belast blijft met een aantal taken, zoals het opstellen van een regionaal structuurplan. In dat geval zal in overleg met het SRE moeten worden nagegaan, wat dit betekent voor de onderlinge taakverdeling tussen provincie en SRE.

Wil de provincie in dit krachtenveld haar wettelijke taak – de bevordering van een goede ruimtelijke ordening voor de provincie als geheel – kunnen uitoefenen dan zal zij zich vooral moeten richten op interactie en samenwerking met andere overheden, belangenorganisaties en burgers. De op samenwerking, communicatie en stimulering gerichte houding van de provincie kent evenwel haar grenzen. Wanneer deze bijvoorbeeld zou leiden tot voorstellen die indruisen tegen hoofdkeuzes die in dit streekplan worden gemaakt, zullen wij niet aarzelen onze wettelijke bevoegdheden in te zetten, door goedkeuring aan bestemmingsplannen te onthouden of door aanwijzingen te geven.

Van ordenen naar ontwikkelen

In interprovinciaal verband is de laatste jaren veel studie verricht naar een andere aanpak in het ruimtelijk beleid. Sluitstuk van de discussies die daaromtrent in provinciale kring gevoerd zijn, is het IPO-rapport *'Van ordenen naar ontwikkelen. Provincies investeren in de kwaliteit van de ruimte'* (april 2001). Wij onderschrijven de inhoud van dit rapport. De hoofdlijn is dat het provinciaal ruimtelijk beleid radicaal anders moet worden aangepakt: van ordenen naar ontwikkelen, ofwel: naar het voeren van een ruimtelijke ontwikkelingspolitiek.

Ruimtelijke ontwikkelingspolitiek gaat uit van het inzicht dat strategische keuzes om de kwaliteit van de ruimte te waarborgen en te versterken het beste kunnen worden gemaakt op het regionale schaalniveau. Op de schaal van een regio zijn partijen aanwezig, die weten wat er

nodig is en ideeën hebben hoe aan de behoeften kan worden voldaan. Hierbij kan worden gedacht aan samenwerkingsverbanden van gemeenten en aan belangenbehartigers uit diverse maatschappelijke sectoren. Een ruimtelijke ontwikkelingspolitiek houdt rekening met de toename van de maatschappelijke dynamiek. Plannen die achter het bureau voor een periode van tien jaar of langer zijn ontworpen, worden steeds sneller door de werkelijkheid achterhaald. In de ruimtelijke ordening kan niet meer worden volstaan met plannen en toetsen.

Naar onze opvatting verkeert onze provincie in de ideale positie om de aanpak van de ruimtelijke vraagstukken op regionaal schaalniveau te sturen. De complexe regionale problematiek is voor ons immers een kernactiviteit, al zijn daarnaast ook Rijk en gemeenten op dit vlak bezig. In de beleidslijnen van dit streekplan wordt nadrukkelijk ingespeeld op het toenemend belang van het regionale schaalniveau. De inhoud van de opdracht aan Gedeputeerde Staten om voor de stedelijke en de landelijke regio's uitwerkingsplannen op te stellen, illustreert dit (zie paragraaf 3.3.3 en 3.3.4).

Sturen kan ook door zelf (mede)verantwoordelijkheid te nemen voor de ontwikkeling van een bepaald gebied, groot of klein, dan wel voor bepaalde projecten in een gebied. Om hierin verantwoorde keuzes te kunnen maken is het wel nodig de ruimtelijke agenda te verbreden en aan te scherpen voor die functies, die het meest bepalend zijn voor de inrichting over tien tot twintig jaar. De visie uit dit streekplan is hierbij richtinggevend.

Bij de selectie van ontwikkelingsprojecten geldt dat het project een duidelijke bijdrage moet leveren aan zorgvuldiger ruimtegebruik en aan de verwezenlijking van een of meer van de vijf ruimtelijke principes uit de visie. Daarnaast moet het project een zichtbaar resultaat hebben: er moet iets veranderen in de fysieke leefomgeving van Brabant en het project moet betrekking hebben op de regionale schaal. Dit betekent niet dat het alleen maar om gebieden met meer dan een gemeente kan gaan, of enkel om majeure projecten zoals bijvoorbeeld het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek. Relatief kleine ingrepen, in een klein gebied of verspreid over een groot gebied, zoals het opknappen van een verrommelde zone in het buitengebied of het herinrichten van een voormalige stortplaats kunnen ook een regionale betekenis hebben. Ontwikkeling hoeft overigens niet altijd gericht te zijn op hoogdynamische ruimtelijke veranderingen. Ontwikkeling kan ook bestaan uit versterking van bijvoorbeeld natuurwaarden en cultuurhistorische (landschaps)waarden.

Wij hebben niet de ambitie om de projecten helemaal zelf uit te voeren. Het gaat om actieve provinciale betrokkenheid, ter behartiging van regionale belangen, naast de actieve betrokkenheid van gemeenten met het oog op de lokale belangen en van het Rijk met het oog op de nationale belangen.

Het ontwikkelingsprogramma dat tegelijk met dit streekplan wordt uitgebracht, is een eerste aanzet tot serieuze invulling van onze rol als ontwikkelaar in de ruimtelijke ordening.

2.4 VIJF LEIDENDE PRINCIPES VOOR HET PROVINCIAAL RUIMTELIJK BELEID

Onze ruimtelijke visie en het ruimtelijk beleid wordt uiteengezet aan de hand van vijf leidende principes die een sterk ruimtelijke inslag hebben en van belang zijn voor het provinciale schaalniveau. De in hoofdstuk 2.2 genoemde aspecten van zorgvuldig ruimtegebruik zijn hierin gemakkelijk terug te vinden.

De vijf leidende ruimtelijke principes zijn:

- meer aandacht voor de onderste lagen;
- zuinig ruimtegebruik;
- concentratie van de verstedelijking;
- zonerings van het buitengebied;
- grensoverschrijdend denken en handelen.

De inrichting en de beeldkwaliteit van onze omgeving en de sociale aspecten van de ruimtelijke ordening komen aan de orde als onderdeel van de vijf ruimtelijke principes. De beeldkwaliteit heeft belangrijke raakvlakken met de ruimtelijke ordening, maar is grotendeels een zaak voor het lokale schaalniveau. De sociale effecten van het provinciaal ruimtelijk beleid en de mogelijke bijdragen aan de vergroting van het sociale kapitaal zijn eveneens belangrijk, maar leveren op zichzelf genomen geen ruimtelijk hoofdprincipe op.

2.4.1 Meer aandacht voor de onderste lagen

De lagenbenadering als methode

Bij de beoordeling, initiëring en ondersteuning van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in Noord-Brabant hanteren wij de zogeheten lagenbenadering. De lagenbenadering gaat uit van drie lagen. De onderste laag wordt gevormd door de bodemtypologie, de geomorfologie en het watersysteem en de hiermee samenhangende natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps)waarden. Het grote belang van de onderste laag vindt zijn oorzaak in de lange reproductietijd en daarmee de onvervangbaarheid van deze waarden en systemen. De tweede laag wordt gevormd door de infrastructuur. Deze laag, met belangrijke weg-, spoor- en waterverbindingen, moet – evenals de onderste laag – meer sturend worden voor ruimtelijke ontwikkelingen dan nu het geval is. Om de onderste laag te sparen en verdere versnippering van natuur en landschap te voorkomen, vindt de provincie uitbreiding van de infrastructuur met nieuwe, ingrijpende doorsnijdingen van het Brabantse land ongewenst. Om tegemoet te komen aan de mobiliteitsbehoefte is het van belang wonen en werken zo goed mogelijk te verknopen aan de infrastructuur.

De derde en bovenste laag bestaat uit het ruimtegebruik voor wonen, werken, landbouw en recreatie. Dit wordt ook wel de occupatie genoemd. Deze vorm van ruimtegebruik moet meer dan voorheen worden afgestemd op de onderste twee lagen.

De lagenbenadering is een werkwijze om ruimtelijke keuzen te onderbouwen en zorgvuldig ruimtegebruik te stimuleren. Per gebied leidt deze benaderingswijze tot verschillende (ruimtelijke) uitkomsten, afhankelijk van de specifieke regionale of lokale kwaliteiten en omstandigheden. Dit sluit aan bij de contrastrijkheid en de veelvormigheid van Brabant. Soms ligt de nadruk op behoud, bijvoorbeeld van belangrijke natuurwaarden, soms op beheer, zoals bij cultuurhistorisch waardevolle landschapselementen en soms op verdere (stedelijke) ontwikkeling ten behoeve van de economische dynamiek. De vragen 'waar' en vooral ook 'op welke wijze' ruimtelijke ontwikkelingen mogen plaatsvinden, kunnen door toepassing van de lagenbenadering beter worden beantwoord.

Water en bodem; de eerste laag

In de afgelopen decennia is het gebruik van de ruimte in Brabant sterk veranderd. De mens heeft vele aanpassingen in de water- en bodemhuishouding gepleegd. Er is een traditie gegroeid van

het aanpassen van de omstandigheden van bodem en waterhuishouding aan de behoeften van het ruimtegebruik. Als gevolg hiervan zijn natte gronden flink ontwaterd, wordt het regenwater snel afgevoerd en veel grondwater opgepompt. Hierdoor zijn grondwaterstanden fors gedaald en bijzondere kwelsituaties met hiermee samenhangende bijzondere natuurwaarden verdwenen. De natuur, en in toenemende mate de landbouw, ondervinden verdrogings schade. Meststoffen en bestrijdingsmiddelen vervuilen in grote delen van de provincie de bodem en het grond- en oppervlaktewater. Zij bedreigen de kwaliteit van het drinkwater en verminderen de soortenrijkdom in de natuur. Daarnaast vormen lokale bodemverontreinigingen – het gevolg van industriële activiteiten uit het verleden – op een aantal plaatsen een bedreiging voor de kwaliteit van het grondwater. Ook moeten we rekening houden met klimaatveranderingen, waardoor er extremere weersituaties worden verwacht. De risico's op het ontstaan van wateroverlast en overstromingen nemen dus toe.

Voor het oplossen van deze problemen en ter voorbereiding op toekomstige ontwikkelingen is behoud en versterking van de robuustheid van het water- en bodemsysteem nodig. Dit betekent dat we de afhankelijkheid van watertechnische maatregelen moeten terugdringen en de veerkracht van het water- en bodemsysteem moeten herstellen. De kans op schade of gevaar als gevolg van te veel, te weinig of te vuil water neemt dan af.

Om dit te bereiken is het volgende nodig:

- afwenteling van problemen als gevolg van vervuiling van of overschotten aan water wordt voorkomen. Zo nodig wordt gecompenseerd;
- het systeem van infiltratie en kwel wordt behouden en waar mogelijk hersteld;
- neerslagwater wordt in de eerste plaats zoveel en zo lang mogelijk vastgehouden, in de tweede plaats zoveel mogelijk geborgen en pas in de laatste plaats afgevoerd;
- er wordt meer ruimte geboden voor berging van overvloedige hoeveelheden water in en bij rivieren en beken;
- watersystemen en bodemkwaliteit moeten meer sturend zijn bij het afwegen van locaties, de inrichting en het beheer van ruimtelijke functies;
- er worden zo min mogelijk vervuilende of vermestende stoffen toegevoegd aan de bodem en het grond- en oppervlaktewatersysteem;
- natuurgebieden worden beter tegen verdroging beschermd.

Water vraagt dus de ruimte. Het vraagt ook een andere manier van omgaan met de ruimte. Vaak zijn functiecombinaties met water mogelijk die de ruimtelijke kwaliteit versterken en ontwerpers uitdagen tot vernieuwende ontwerpen. De ruimtelijke opgave zit vooral in meervoudig en innovatief ruimtegebruik in overeenstemming met de eisen vanuit het bodem- en watersysteem.

Natuur, landschap en cultuurhistorie; eveneens de eerste laag

De Brabantse natuur staat onder druk. Ondanks alle inspanningen van de laatste jaren komt het herstel nog maar moeizaam op gang. Natuurgebieden blijven te klein en te versnipperd, er verdwijnen nog steeds planten- en diersoorten en de natuur wordt over het geheel genomen als te mager gezien. De landschappelijke verscheidenheid in onze provincie neemt verder af en hierdoor verdwijnt het eigen gezicht van Brabant, of beter gezegd: verdwijnen de eigen gezichten van Brabant.

Het natuurbeleid van de provincie richt zich op verbetering van de ecologische kwaliteit en verhoging van de belevingswaarde van de natuur. Voor de verbetering van de ecologische kwaliteit moet de natuur voldoende ruimte worden gegund. Het is noodzakelijk dat de milieu- en wateromstandigheden verder worden verbeterd en dat er een goed beheer gevoerd wordt. Voor de verhoging van de belevingswaarde van de natuur is het vooral belangrijk natuur in en om de grotere steden te ontwikkelen en de recreatiemogelijkheden in de natuur te vergroten.

Om de natuur voldoende ruimte te bieden is in het '*Streekplan Noord-Brabant*' (1992) de groene hoofdstructuur (GHS) ingevoerd. Dat is een samenhangend netwerk van de meest waardevolle natuur- en bosgebieden en andere gebieden - voornamelijk landbouwgebieden - met aanwezige

en te ontwikkelen belangrijke natuurwaarden. Voor deze gebieden is een planologische basisbescherming geformuleerd. In dit streekplan handhaven wij deze GHS, zij het met enkele aanpassingen. Rondom grote en belangrijke delen van de GHS hebben wij bovendien twaalf regionale natuur- en landschapseenheden geprojecteerd.

De ontwikkeling van het landschap beschouwen wij als een afgeleide van de ontwikkeling van de verschillende grondgebruiksvormen, zoals de landbouw, de levende natuur en stedelijke functies. In ons ruimtelijk beleid staat voorop dat deze grondgebruiksvormen zich ontwikkelen in overeenstemming met het landschapsecologisch systeem. Elk moet de nodige ruimte krijgen om zich te ontplooien. Tegelijkertijd moet er echter aandacht zijn voor cultuurhistorisch waardevolle landschapselementen, archeologische en andere landschappelijke waarden. Zij vormen een belangrijke inspiratiebron voor de verhoging van de landschappelijke kwaliteit van het onbebouwde en het bebouwde gebied.

Infrastructuur; de tweede laag

Infrastructuur, de tweede laag, moet meer sturend worden in ons ruimtelijk beleid. Niet alleen om in de groeiende mobiliteitsbehoefte te voorzien – mobiliteit is immers van groot belang voor ons welzijn en onze welvaart – maar ook om Noord-Brabant bereikbaar en leefbaar te houden. Het gaat erom optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen op het vlak van wonen, werken en voorzieningen te verknopen aan de infrastructuur. Speerpunten hierbij zijn vooral de benutting van de ruimtelijke mogelijkheden op 'infrastructurele knopen' (intensivering van het ruimtegebruik) en de multimodale ontsluiting van bedrijventerreinen, zodat ook de mogelijkheden voor multimodaal goederenvervoer ten volle kunnen worden benut.

Het goederenvervoer moet zoveel mogelijk over spoor en over water plaatsvinden. Wat het spoor betreft zet de provincie in op de realisering van een 'goederenruit'. Deze bestaat uit de Betuweroute, inclusief de zuidtak, de IJzeren Rijn en een spoorverbinding tussen Rotterdam en Antwerpen. Deze 'ruit' moet de grote doorgaande goederenstromen verwerken. Dit sluit aan bij onze beleidslijn uit de *'Visie Sporen'*, het Brabantse spoorwegennet met name te gebruiken voor zowel het vervoer van personen als voor regionaal goederenvervoer. De grote rivieren, het Schelde-Rijnkanaal en het Albertkanaal zijn van groot belang voor het (inter)nationaal goederenvervoer over water. Binnen Brabant zijn met name de Zuid-Willemsvaart en het Wilhelminakanaal belangrijke aders voor bulk- en containervervoer. We zetten in op de omlegging van de Zuid-Willemsvaart bij 's-Hertogenbosch en op verdere verbetering van dit kanaal, het Wilhelminakanaal en het Burgemeester Delenkanaal. Om het vervoer over water te stimuleren zijn nieuwe op- en overslagfaciliteiten nodig.

Voor het personenvervoer vinden wij het zeer belangrijk dat Brabant en met name de grote steden optimaal aangesloten zijn op het (internationale) net van hogesnelheidstreinen. Om de onderlinge verbindingen tussen de stedelijke regio's binnen het netwerk Brabantstad te verbeteren, zet de provincie in op de ontwikkeling van het Brabantstadspoor. In de steden en de stedelijke regio's moet dit spoor ondersteund worden door een snel, betrouwbaar en frequent systeem van hoogwaardig openbaar vervoer. Om de bereikbaarheid in de stedelijke regio's te bevorderen zetten we hier ook in op innovatieve distributiesystemen voor goederen en op uitbreiding van het fietspadennetwerk, onder andere ook met enkele snelfietspaden.

In lijn met het provinciaal verkeers- en vervoerbeleid moeten slimme, technische oplossingen gevonden worden om de gebruiksmogelijkheden van de bestaande infrastructuur te vergroten. Nieuwe stroomwegen waarvoor een tracébesluit is genomen of een bestemmingsplan is goedgekeurd moeten vlot worden aangelegd. Na de aanleg van deze wegen, en van eventuele nieuwe stroomwegen waarvan nut en noodzaak zijn gebleken op grond van de studies naar de opwaardering van de verbinding Eindhoven-Hasselt (N69) en de planstudie BOSE (Bereikbaarheid Oostelijk deel Stadsregio Eindhoven-Helmond), beschouwen wij het net van stroomwegen in Brabant als afgerond. Dat wil zeggen dat wij geen nieuwe, ingrijpende doorsnijdingen meer willen van het Brabantse land. Dit sluit oplossingen boven, onder of naast bestaande lijnen natuurlijk niet uit. Integendeel, in ons beleid bieden we voor dergelijke innovatieve, ruimtebesparende oplossingen juist de ruimte. Ook sluiten wij – als zich hiertoe

vanuit het oogpunt van veiligheid, leefbaarheid of bereikbaarheid nadrukkelijk de noodzaak aandient – wegaanpassingen en omleidingen rond steden of dorpen niet uit.

Nieuwe infrastructuur moet worden aangelegd met een minimum aan aantasting van kwetsbare landschappen en natuurgebieden. Waar sprake is van een botsing van verkeersverbindingen met ecologische verbindingen (botsende corridors), moet worden gezocht naar oplossingen die aan beide soorten verbindingen recht doen. Ook in andere situaties, en niet alleen bij wegen, staat ons een hoog ambitieniveau voor ogen, gericht op innovatieve en duurzame oplossingen. Bij de aanleg of ombouw van wegen zoeken we ten slotte naar mogelijkheden om meer te doen voor natuur en landschap dan verplicht is op grond van het compensatiebeleid voor natuur en landschap.

2.4.2 Zuinig ruimtegebruik

De enorme dynamiek die Noord-Brabant kenmerkt, brengt met zich mee dat de druk op de ruimte groot is en groot blijft. Natuurlijk, Brabant heeft nog ruimte, maar we realiseren ons dat de ruimtevoorraad eindig is. We moeten dan ook – willen we ook de generaties na ons de mogelijkheid bieden in hun behoeften te voorzien en ruimtelijke keuzes te maken – zuinig met de ons resterende ruimte omgaan.

Zuinig ruimtegebruik betekent in onze ogen dat de economische groei gepaard gaat met een minder dan evenredige groei van het ruimtebeslag. Ontkoppeling dus van economische groei en groei van het ruimtebeslag. Dat economische groei telkens gepaard gaat met uitbreidingen van het ruimtebeslag mag geen vanzelfsprekendheid meer zijn. In deze lijn is het van groot belang optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden de bestaande bebouwde ruimte (opnieuw en) beter te benutten. De provincie vindt dat het aansnijden van nieuwe ruimte in directe samenhang moet worden gezien met de mogelijkheden voor inbreiding en herstructurering. Ook hechten wij belang aan de intensivering van het ruimtegebruik, onder meer door op een compacte wijze – in de hoogte en de diepte – te bouwen. Bovendien willen wij een sterker accent leggen op het meervoudig gebruik van de ruimte. Dat betekent dat meerdere functies op een en dezelfde locatie gecombineerd worden.

2.4.3 Concentratie van verstedelijking

Het provinciale beleid is al jaren gericht op het concentreren van de verstedelijking. Enerzijds om de steden voldoende draagvlak te geven voor hun functie als economische en culturele motor, anderzijds om het dichtslippen van het landelijk gebied tegen te gaan. Dit concentratiebeleid wordt voortgezet. Op provinciale schaal betekent dit dat het leeuwendeel van de woningbouw en de aanleg van bedrijventerreinen en infrastructuur moet plaatsvinden in vijf stedelijke regio's. De stedelijke regio's zijn zodanig ruim aangeduid, dat zij – met het perspectief van 20 à 25 jaar – kunnen voorzien in de ruimtebehoefte voor wonen en werken.

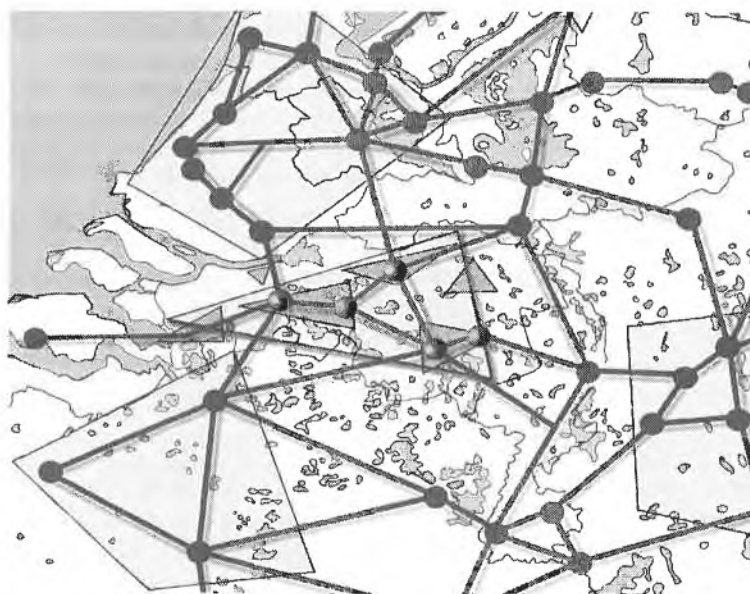
Stedelijk netwerk Brabantstad

Kenmerkend voor de netwerksamenleving en de netwerkeconomie is dat activiteitenpatronen van mensen steeds diverser worden en zich afspelen op steeds meer locaties en op een steeds grotere ruimtelijke schaal. Sociale, functionele en ruimtelijke relaties strekken zich uit over een steeds groter gebied. Ze beperken zich niet langer alleen maar tot het niveau van een stad of een stadsgewest, maar organiseren zich meer en meer in stedelijke netwerken. Brabantstad zien wij als zo'n stedelijk netwerk. De stedelijke regio's zijn de (sterk) verstedelijkte zones hierbinnen en zij vormen in ruimtelijke zin de basis van het stedelijk netwerk Brabantstad.

Binnen Brabantstad zijn Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg – elk vanuit hun eigen oriëntatie, profiel en specialiteit – de brandpunten. Het zijn, gelet op de ligging van Noord-Brabant tussen de grote stedelijke agglomeraties Randstad, Ruhrgebied en Vlaamse Ruit,

de centrale 'knopen' in het internationale en nationale stedelijke netwerk. Brabantstad is een onlosmakelijk onderdeel van dit (inter)nationale netwerk. Om als 'schakels' tussen de netwerken op de verschillende schaalniveaus te kunnen functioneren hebben de grote steden optimale verbindingen nodig: met andere netwerken, binnen Brabantstad en binnen de stedelijke regio's. Het functioneren van een stedelijk netwerk als zodanig hangt immers nauw samen met de kwaliteit van de verbindingen binnen het netwerk en met de externe bereikbaarheid. Naast het wegnemen van een aantal knelpunten in de weg-, water- en spoorweginfrastructuur gaat het hierbij vooral ook om innovatieve oplossingen die gericht zijn op het intensiveren van het gebruik van de infrastructuur. Optimale verbindingen zijn bovendien voorwaarde om een goede afstemming tussen de steden mogelijk te maken over hoogstedelijke functies en voorzieningen. Denk daarbij aan bijvoorbeeld een megabioscoop of aan gespecialiseerde activiteiten op het vlak van onderwijs, cultuur en gezondheidszorg die een groot draagvlak nodig hebben. De betreffende activiteiten moeten immers goed bereikbaar zijn.

Omdat de woning- en arbeidsmarkt ook in de toekomst voor het grootste deel op een meer regionale schaal functioneren, is er op het vlak van wonen en werken primair afstemming nodig binnen de stedelijke regio's en de hierop georiënteerde landelijke regio's.

"Brabantstad als onderdeel van het nationale en internationale netwerk".

Brabantstad

Het concept Brabantstad als stedelijk netwerk hangt samen met de opkomst van de netwerksamenleving en de netwerkeconomie. Kenmerkend voor een (stedelijk) netwerk is de wijdvertaktheid en de veelheid aan relaties die, afhankelijk van het onderwerp of het schaalniveau waarop (ruimtelijke) vraagstukken zich aandienen, om verschillende allianties en samenwerkingsvormen vragen. Zo vinden de vijf grote steden Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg en de provincie elkaar bijvoorbeeld als het gaat om de profilering en positionering van de steden, de afstemming over 'topfuncties', het verbeteren van de bereikbaarheid en de krachtenbundeling om tot een hogere mate van stedelijkheid te komen (intensiveringsopgave op belangrijke knooppunten). Discussies over het Brabantstadspoor brengen ook andere partijen aan tafel. De afstemming over de ontwikkeling van (gewenste) woon- en werkmilieus zal, gelet op de regionale schaal waarop deze vraagstukken zich aandienen, vooral op het schaalniveau van een woning- en arbeidsmarkt spelen. Vaak ook liggen er – op een hoger schaalniveau – afstemmingsvraagstukken met andere steden of andere stedelijke netwerken, zowel buiten de provincie als buiten Nederland.

Met het oog op de verstedelijkingsopgaven ligt er binnen Brabantstad, in ruimtelijke zin, een sterk accent op de stedelijke regio's en daarbinnen op de genoemde grote steden. Deze steden zijn de knooppunten binnen het netwerk en vormen de verbindende schakels met andere netwerken, zowel binnen Nederland als daarbuiten. Om de opgaven te kunnen beantwoorden is het van belang dat in elk van de stedelijke regio's de belanghebbende partijen samenwerken en een gezamenlijk ruimtelijk perspectief ontwikkelen.

De schaal waarop ruimtelijke relaties zich afspelen zal zich, ondersteund door optimale verbindingen en een goede interne en externe bereikbaarheid, verder vergroten en relaties tussen stedelijke regio's zullen zich verder intensiveren. Dit vraagt in toenemende mate om afstemming, ook in ruimtelijk-programmatische zin, tussen stedelijke regio's en tussen steden. De stedelijke regio's zijn onderdeel van de duurzame ruimtelijke structuur van Noord-Brabant en aangewezen om ook op de langere termijn een groot deel van de Brabantse verstedelijking op te vangen. Afstemming binnen het stedelijk netwerk betekent ook dat ruimteclaims waaraan in een stedelijke regio niet meer tegemoet kan worden gekomen, worden

opgevangen in een van de andere stedelijke regio's. Hierbij kan aangesloten worden op de specifieke profilering van stad en stedelijke regio. Omdat (stedelijke) relaties en oriëntaties binnen netwerken niet ophouden bij de grens van de provincie, zijn oplossingen buiten Brabant(stad) eveneens denkbaar. Onderzoek naar deze verdere invulling van de ruimtelijke dimensie van Brabantstad maakt onderdeel uit van een van de acties uit ons ontwikkelingsprogramma.

Stedelijke regio's

De stedelijke regio's zien wij als ruimtelijk samenhangende, verstedelijkte gebieden. Binnen deze regio's liggen mogelijkheden voor verdere verstedelijking. Bij de begrenzing ervan is aangesloten op bestaande, veelal historisch gegroeide, grote stedelijke concentraties. Ook hebben natuur- en landschapswaarden een rol gespeeld. De ligging aan belangrijke wegen, spoorwegen en vaarwaters is eveneens van belang, omdat dit mogelijkheden biedt voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen op goed ontsloten, multimodale knooppunten. Dit sluit aan op het denken in netwerken. Met name voor de steden ligt er een belangrijke intensiveringsopgave op dergelijke knooppunten.

Stedelijke regio's ontwikkelen zich tot complete stedelijke gebieden. Dit betekent in onze ogen dat ze een aantrekkelijk, in verschillende dichtheden vormgegeven woon-, werk- en leefmilieu bieden. Bijzondere aandacht is er voor bereikbaarheid, groen, milieu, recreatiemogelijkheden dicht bij huis, en een verbrede landbouw die inspeelt op de vraag vanuit de steden. Er wordt gestreefd naar gedifferentieerde wijken, met een menging van woningtypen, bevolkingsgroepen en functies. Herstructurering en inbreiding bieden tal van mogelijkheden, maar tegelijkertijd zal onbebouwd gebied, ook op langere termijn, moeten worden benut.

Binnen de stedelijke regio's liggen belangrijke groene en open gebieden, zoals delen van het Dommeldal en de Brabantse Wal en het groene, relatief open gebied tussen Tilburg en Breda. Dit zijn kwetsbare gebieden die, met name door hun ligging tussen stedelijke centra en nabij snelwegen, onder druk staan van verstedelijking. De provincie vindt het van groot belang deze 'groene' kwaliteiten van de stedelijke regio's te behouden en te versterken. Bij de verdere uitwerking en invulling van de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden in de stedelijke regio's moet hieraan dan ook uitdrukkelijk aandacht worden besteed.

Landelijke regio's

Buiten de stedelijke regio's liggen de landelijke regio's. Het uitgangspunt de verstedelijking te concentreren in stedelijke regio's heeft directe gevolgen voor de groeimogelijkheden in landelijke regio's. Voor de landelijke regio's geldt dat ten hoogste zoveel woningen gebouwd mogen worden als nodig is voor de natuurlijke bevolkingsgroei. Dat wil zeggen de groei die optreedt als het saldo van alle verhuisbewegingen op nul wordt gesteld. Landelijke regio's bieden plaats aan kleinschalige en middelgrote bedrijvigheid. Bij doorgroei tot een groot bedrijf horen deze bedrijven thuis in een stedelijke regio. In op enige afstand van de stedelijke regio's gelegen (delen van) landelijke regio's kunnen ook grote bedrijven uit de regio terecht op een regionaal bedrijventerrein.

In de landelijke regio's staat het voorkomen van verdere aantasting van het buitengebied centraal. Dit betekent dat het accent op inbreiden en herstructureren ligt. Het aansnijden van nieuwe ruimte voor verstedelijking is pas aan de orde, als gebleken is dat de bouwopgave voor wonen en werken niet binnen bestaand bebouwd gebied kan worden gerealiseerd, ook niet in andere kernen of op andere bedrijventerreinen binnen de betreffende landelijke regio. Als toch nieuw ruimtebeslag nodig is, kan dit alleen daar waar, gelet op de ruimtelijke kwaliteiten binnen dat gebied, verantwoorde uitbreidingsmogelijkheden liggen. Ruimtelijke karakteristieken en kwaliteiten worden dus meer bepalend voor de wijze waarop de (economische) dynamiek in de landelijke regio's haar plek krijgt. Dit heeft tot gevolg dat de bouwmogelijkheden per gemeente en per kern verschillen en dat niet iedere gemeente of kern een nieuw bedrijventerrein of nieuwe woonwijk kan ontwikkelen.

2.4.4 Zonering van het buitengebied

Drie hoofdfuncties in het buitengebied

Het buitengebied moet in hoofdzaak bestemd blijven voor landbouw, natuur en recreatie. Dit volgt uit de keuze om versterking en versnippering van de provincie tegen te gaan en is de tegenhanger van het principe dat de verstedelijking moet worden geconcentreerd. De onderlinge verhouding tussen de drie hoofdfuncties is aan het veranderen, onder meer als gevolg van de toenemende waardering voor natuur en landschap, rust en ruimte en de problemen die zijn veroorzaakt door de intensieve en grootschalige vormen van landbouw.

Ruimtelijke visie op de landbouw

De landbouw is met circa 20.000 boeren op 310.000 hectaren grond de grootste ruimtegebruiker in Brabant. Dit zal de komende twee decennia niet veranderen, ook al neemt het landbouwareaal af en stoppen steeds meer boeren. Wel staat de landbouw van alle kanten onder druk. Europese landbouwsubsidies worden afgebouwd, de nadruk komt steeds meer te liggen op de vrije (wereld)marktwerking, de grondprijzen stijgen, de overheid neemt tal van maatregelen tegen de milieuproblemen die zijn veroorzaakt door de intensivering van de landbouw en consumenten vragen om schone, diervriendelijke en veilige productiewijzen. Ook de toenemende waardering voor natuur en landschap, rust en ruimte legt een druk op de landbouw. De reacties van boeren op deze ontwikkelingen lopen uiteen. Er is een groep die inzet op verdere schaalvergroting en intensivering. Zo wordt in de veehouderij een vergaande concentratie van bedrijven verwacht, waarbij het niet ondenkbaar is dat het aantal bedrijfslocaties binnen tien jaar met 75% zal afnemen. Overigens zal ook de veestapel fors, wellicht met 30%, moeten afnemen om te kunnen voldoen aan Europese milieunormen. Een tweede groep schakelt over op kleinschalige, extensieve of gespecialiseerde vormen van landbouw. De boomteelt en de glastuinbouw zijn voorbeelden van gespecialiseerde bedrijfstakken waarvan het areaal toeneemt. Een derde groep boeren schakelt over op agrarisch natuurbeheer, recreatie of zorg, de zogeheten verbrede landbouw. Boeren uit alle groepen zoeken het ook in de kwaliteitsverbetering van de bedrijfsvoering. En ten slotte emigreert of stopt een toenemend aantal boeren. De afgelopen tien jaar werden gemiddeld 400 bedrijven per jaar beëindigd.

De provincie wil toe naar een duurzame, veelzijdige en economisch rendabele landbouw. Voor de intensieve veehouderij betekent dit een vermindering van het aantal dieren en vestiging op duurzame locaties. In West-Brabant en het rivierkleigebied zien wij goede toekomstmogelijkheden voor grootschalige, grondgebonden akkerbouw- en rundveebedrijven die, samen met innoverende verwerkingsbedrijven, producten met meerwaarde voor de wereldmarkt produceren. Op daarvoor geschikte gronden op diverse plekken in de provincie zien wij goede perspectieven voor milieuverantwoorde boomteelt en vollegrondstuinbouw. Glastuinbouw zorgt voor veel agrarische werkgelegenheid en levert hoogwaardige producten op. Mogelijkheden voor glastuinbouw zijn er op een aantal daarvoor geselecteerde plaatsen. De provincie ziet verder overal groeimogelijkheden voor de biologische landbouw, met name in de vanuit natuur- en landschap bezien kwetsbare landbouwgebieden. Nevenactiviteiten zoals agrarisch natuurbeheer, toerisme en recreatie resulteren in een goed inkomen voor de boer en zorgen voor verrijking van natuur en landschap. In de stedelijke regio's zijn er goede kansen voor verbrede landbouwbedrijven die inspelen op de stedelijke vraag naar agrarische en andere producten, zoals zorg en recreatie.

Voor de provinciale ruimtelijke ordening zijn vooral de ontwikkelingen in de intensieve veehouderij, de glastuinbouw, de vollegrondstuinbouw en de boomteelt van belang, alsmede de voormalige agrarische bedrijfslocaties. Voor de intensieve veehouderij is het de kunst om het concentratieproces zo te beïnvloeden, dat de samengevoegde bedrijven op locaties terecht komen die, gezien vanuit de onderste laag, de grootste draagkracht hebben. Een bijzondere rol komt hierbij toe aan zogeheten veeverdichtingsgebieden, waarvan wij er enkele in Oost-Brabant willen laten ontstaan. De groei van de glastuinbouw moet worden opgevangen in hiervoor aangewezen gebieden. Enerzijds om de benutting van allerlei schaalvoordelen mogelijk te maken, anderzijds om verspreide verglazing van het buitengebied tegen te gaan. Ook voor de

vollegrondstuinbouw en boomteelt is het de kunst deze zo te beïnvloeden dat zij worden uitgeoefend op de meest draagkrachtige plekken. Een bijzonder aspect hierbij vormen de teeltondersteunende voorzieningen. Aan de toepassing daarvan moeten onder meer om landschappelijke en waterhuishoudkundige redenen beperkingen worden gesteld. Voormalige agrarische bedrijfslocaties ten slotte trekken nieuwe, vaak niet aan het buitengebied gebonden activiteiten aan die de neiging hebben om te expanderen. Op de meeste plaatsen is dit ongewenst. We streven naar het behoud van de agrarische bestemming van locaties die blijvend geschikt zijn voor een agrarisch bedrijf, omdat er veel behoefte zal ontstaan aan locaties voor de opvang van bedrijven die verplaatst worden in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*. Op de andere locaties laten wij in beperkte mate niet-agrarische functies toe en willen we dat de overvloedige gebouwen worden gesloopt.

Ruimtelijke visie op de natuur

Omdat wij de natuur beschouwen als een onderdeel van de onderste laag is de ruimtelijke visie op de natuur beschreven in paragraaf 2.4.1.

Ruimtelijke visie op de aan het buitengebied gebonden recreatie

De kwaliteiten van het buitengebied van Brabant worden steeds meer ontdekt en gewaardeerd. Lange tijd zijn toerisme en recreatie in het buitengebied door velen gezien als ondergeschikte activiteiten. Wij nemen in dit streekplan afstand van deze opvatting. Toerisme en recreatie zijn in onze ogen nevenschikte activiteiten in het buitengebied, die de economische vitaliteit van het buitengebied bevorderen, onder meer in de vorm van verbrede landbouw. Toerisme en recreatie gedijen het beste in een kwalitatief hoogwaardige omgeving. Bijdragen vanuit deze sector aan de ontwikkeling van landschap en natuur liggen dus voor de hand.

Het gaat er in onze ogen om te voorzien in de groeiende ruimtebehoefte voor toeristisch-recreatieve voorzieningen. Hierbij moeten de mogelijkheden van zuinig ruimtegebruik optimaal benut worden en de natuur- en landschapswaarden behouden en verder versterkt worden. Ook vinden wij het van belang dat toeristisch-recreatieve ontwikkelingen aansluiten bij en afgestemd zijn op de ontwikkelingen in de landbouw.

Wij zetten vooral in op de bevordering van kleinschalige verblijfsrecreatie en op vormen van extern gerichte verblijfsrecreatie, waarin niet zozeer het ontmoeten van andere recreanten centraal staat, maar de recreatieve verblijfsplaats een uitvalsbasis is voor bezoeken aan steden, dorpen, recreatieparken, bossen en dergelijke. Daarnaast willen wij het toervaren, ook op de kanalen, bevorderen en dit in sterke mate verknopen met activiteiten op het land.

Twee hoofdzones: de groene en de agrarische hoofdstructuur

Om de drie hoofdfuncties – landbouw, natuur en recreatie – en andere aan het buitengebied gebonden functies ieder voor zich en in onderling verband maximaal tot hun recht te laten komen, is het nodig om ze ruimtelijk bij elkaar te brengen waar dat nuttig is en van elkaar te scheiden waar ze elkaar dwars (dreigen te) zitten. Om dit tot stand te brengen wordt het buitengebied gezoneerd. Dat wil zeggen dat het in een aantal gebieden verdeeld wordt, waarin de ontwikkeling van sommige functies gestimuleerd en die van andere afgeremd wordt. Bij de begrenzing van de zones speelt de lagenbenadering een belangrijke rol. Zoals is vermeld in paragraaf 2.4.1 handhaven wij in dit plan de groene hoofdstructuur (GHS) die is ingevoerd in het *'Streekplan Noord-Brabant'* (1992), zij het met enkele aanpassingen. In de GHS is op langere termijn alleen plaats voor natuur, grondgebonden landbouw, recreatie met een groen karakter en andere laagdynamische functies, zoals bosbouw en waterbeheer.

De contramal van de groene hoofdstructuur is de agrarische hoofdstructuur (AHS), waarin landbouw de boventoon kan blijven voeren. De AHS handhaven wij eveneens, zij het met enkele aanpassingen. De GHS en de AHS, die samen het hele buitengebied in de provincie omvatten, beschouwen wij als de twee hoofdzones in het buitengebied. Elk zijn ze onderverdeeld in een aantal subzones, die een genuanceerde benadering mogelijk maken.

Naast de GHS en de AHS en hun subzones zijn in het buitengebied een aantal water- en bodemhuishoudkundige, landschappelijke en milieuzones te onderscheiden, waarin specifieke eisen worden gesteld aan bebouwing en grondgebruik.

Revitalisering landelijk gebied en zonering buitengebied

De varkenspestepidemie die in 1997 enkele honderden varkenshouders in Zuid- en Oost-Nederland heeft getroffen, is de aanleiding geweest tot de opstelling van de Reconstructiewet concentratiegebieden. Deze wet is in januari 2002 aanvaard door de Eerste Kamer. Volgens deze wet moet in de twee Nederlandse concentratiegebieden van de veehouderij binnen een termijn van twaalf jaar een reconstructie plaatsvinden met een meervoudige doelstelling. Naast een verbetering van de ruimtelijke structuur ten behoeve van de landbouw wordt ook de verbetering van de kwaliteit van natuur, landschap en milieu in onderling verband nagestreefd. Het concentratiegebied Zuid omvat een gedeelte van de provincie Limburg en geheel Oost- en Midden-Brabant. Wij ondersteunen van harte het voornemen tot reconstructie van de concentratiegebieden. Ook in West-Brabant doen zich echter problemen voor in het buitengebied die aanleiding geven tot herinrichting. Wij streven dan ook een revitalisering van het buitengebied in de hele provincie na, zij het dat deze voor West-Brabant niet zo intensief kan zijn als in Oost- en Midden-Brabant. Voor West-Brabant zijn immers geen nieuwe rijksmiddelen te verwachten in de vorm van bevoegdheden en geld, zoals voorzien in de Reconstructiewet concentratiegebieden.

De zonering van het buitengebied die wij in dit streekplan aanbrengen is een belangrijk richtpunt voor de revitalisering van het landelijk gebied.

2.4.5 Grensoverschrijdend denken en handelen

Het natuurlijk systeem en vele menselijke activiteiten zijn grensoverschrijdend. In toenemende mate vraagt dit om grensoverschrijdend denken en handelen en om intergemeentelijke, interprovinciale en internationale afstemming. Wij vinden dat hieraan in het ruimtelijk beleid meer inhoud moet worden gegeven.

Ten aanzien van de internationale en interprovinciale afstemming van ruimtelijke ontwikkelingen liggen er wat ons betreft accenten op het gebied van water, natuur, infrastructuur, verkeer en vervoer en bedrijvigheid.

De gunstige ligging en goede verbindingen zijn Brabantse kernkwaliteiten die tegelijkertijd het belang aangeven van een goede (ruimtelijke) afstemming met onze burens. De ruimtelijke ontwikkeling die ons voor ogen staat is echter geen afgeleide van die van de ons omringende gebieden. Wij gaan uit van de eigen dynamiek en economische kracht en van de specifieke ruimtelijke kwaliteiten van Brabant. Wij zien Brabant als 'voorland', niet als 'achterland' of 'doorvoerland'. Dit biedt ons de mogelijkheid Brabant te profileren als excellente locatie voor wonen en werken. De provincie ziet het dan ook als belangrijkste opgave binnen dit (inter)nationale krachtenveld zorg te dragen voor een duurzame economische groei en tegelijkertijd het aantrekkelijk woon-, werk- en leefmilieu in Brabant te behouden en te versterken. Daarnaast benadrukken wij het toenemend belang van een regionale, intergemeentelijke afstemming ten aanzien van tal van ruimtelijke vraagstukken, waarbij wij vooral denken aan ontwikkelingen op het vlak van wonen en werken, maar bijvoorbeeld ook aan ontwikkelingen in het buitengebied.

3. BELEIDSLIJNEN

3.1 MEER AANDACHT VOOR DE ONDERSTE LAGEN

3.1.1 De lagenbenadering als methode

Hoofdlijn visie (zie 2.4.1)

De onderste twee lagen – het natuurlijk systeem en de infrastructuur – meer sturend maken.

De lagenbenadering op verschillende schaalniveaus

In paragraaf 2.4.1 zijn de drie te onderscheiden lagen beschreven. In dit plan hebben wij de lagenbenadering onder meer toegepast bij het aangeven en begrenzen van de stedelijke regio's. Deze regio's zijn gesitueerd rond de grote steden en de hoofdinfrastructuur die hen verbindt, waardoor maximaal tegemoet kan worden gekomen aan de mobiliteitsbehoefte zonder de hoofdinfrastructuur ingrijpend uit te breiden. Op deze wijze is de tweede laag sturend voor de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant.

Bij de begrenzing van de stedelijke regio's hebben wij rekening gehouden met de kwaliteiten van het bodem- en watersysteem, natuur, landschap en cultuurhistorie, waardoor enkele wezenlijke elementen van de onderste laag in de nabijheid van de grote steden worden ontzien. Ten slotte wordt door hantering van de stedelijke regio's het wonen en werken geconcentreerd, wat ten goede komt aan de onderste laag in de rest van de provincie.

Wij verwachten van gemeenten en andere initiatiefnemers dat zij bij de opstelling van ruimtelijke plannen en projecten eveneens de lagenbenadering toepassen. Dit betekent dat zij in ieder geval rekening houden met de hierna te beschrijven kwaliteiten van de onderste twee lagen en hiervan ook blijk geven in hun motivering. De vereiste diepgang van de motivering is hierbij afhankelijk van de aard en de ingrijpendheid van het plan of het project.

3.1.2 Water en bodem

Hoofdlijn visie (zie 2.5.1)

Een robuust watersysteem, niet afwentelen, verdroging voorkomen, water meer ruimte geven en water en bodem schoonhouden.

Uitgangspunt: robuust water- en bodemsysteem

We streven naar een robuust water- en bodemsysteem. Wat het grondwater betreft betekent dit dat aansluiting wordt gezocht bij het systeem van kwel en infiltratie. Dit systeem vereist dat op de hogere gronden zoveel mogelijk water wordt vastgehouden voor infiltratie, dat in de intermediaire gebieden zo min mogelijk wateronttrekking plaatsvindt en dat er in laaggelegen (kwel)gebieden – zeker in de winter en het voorjaar – hoge (grond)waterpeilen zijn, waardoor het water kansen biedt voor natte natuurontwikkeling. Voor het oppervlaktewater gaan we uit van stroom- en afwateringsgebieden. In geval van een robuust watersysteem zijn afvoerpieken afgevlakt. Om te beginnen wordt daarom zoveel mogelijk water vastgehouden in de 'haarvaten' van de stroomgebieden. Daarnaast is ruimte nodig voor waterberging in laaggelegen delen als oude vennen, polders en laagten, voor het laten meanderen van beken en voor het overstromen van beken in de beekdalen. Voor een robuust watersysteem wordt over staatkundige en bestuurlijke grenzen heen samengewerkt.

Grondwatersysteem

Het grondwatersysteem is het geheel van infiltratie-, intermediaire- en kwelgebieden. Op de hoge, droge zandgronden zakt het water in de grond en wordt het diepere grondwater gevoed (infiltratie). In de lage, natte gebieden kwelt het grondwater weer op. In de intermediaire gebieden wordt een groot deel van het grondwater snel door waterlopen afgevoerd, waardoor ze afhankelijk van het seizoen afwisselend droog en nat zijn (kaart A).

Stroom- en afwateringsgebieden

Een stroomgebied is de eenheid waarin al het oppervlakkig afstromend regenwater uiteindelijk naar een beek stroomt. Een afwateringsgebied is vergelijkbaar met een stroomgebied. Verschil is dat het wordt gevormd door een polder die via

een of meerdere gemalen afwatert op een oppervlaktewater. In een systeembenadering wordt het stroom- of afwateringsgebied als een geheel bekeken (kaart B).

Bestaande en nieuwe ruimtelijke functies kunnen bijdragen aan herstel en behoud van een dergelijk robuust water- en bodemsysteem. Ruimtelijke plannen moeten daarom zowel ten aanzien van locatiekeuze en inrichting, als beheer zoveel mogelijk aansluiten op dit natuurlijke systeem. Hiermee wordt tegelijkertijd voorkomen dat problemen afgewenteld worden naar gronden buiten het betreffende plangebied.

In de rest van deze paragraaf wordt dit uitgangspunt geconcretiseerd.

Toelichtende kaart A. Kwel- en infiltratiegebieden
--

Toelichtende kaart B. Stroom- en afwateringsgebieden
--

De watertoets

In deze paragraaf wordt in algemene zin aangegeven waarom en hoe we een watertoets willen inzetten in ons ruimtelijk beleid. Om het water een belangrijke plek te geven in de ruimtelijke planvorming moeten bij de locatiekeuze, de (her)inrichting en het beheer van nieuwe ruimtelijke functies, relevante waterhuishoudkundige aspecten worden meegenomen. Wij stellen daarom een watertoets verplicht voor waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en projecten. Ongewenste waterhuishoudkundige effecten moeten zoveel mogelijk worden voorkomen en zo nodig worden gemitigeerd en gecompenseerd. In de watertoets kan een groot aantal waterhuishoudkundige aspecten aan de orde komen. Te denken valt aan de bescherming tegen overstromingen, het voorkomen van wateroverlast (elders), de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater en het tegengaan van verdroging.

Het anders omgaan met water vraagt om intensieve betrokkenheid van waterschappen en andere waterbeheerders bij het tot stand komen van ruimtelijke plannen. Het is van belang de betreffende waterbeheerders in een zo vroeg mogelijk stadium bij de planvorming te betrekken, om in gezamenlijk overleg met de initiatiefnemer te bepalen welke waterhuishoudkundig relevante aspecten aan de orde zijn en hoe daarmee moet worden omgegaan. Het advies van de waterbeheerder weegt zwaar mee in de beoordeling van het plan.

De uitkomsten van de watertoets worden opgenomen in de waterparagraaf van het betreffende plan of project. In deze waterparagraaf wordt aangegeven op welke wijze:

- de waterhuishoudkundige aspecten doorwerken in de locatiekeuze, de (her)inrichting en het beheer van het plangebied;
- het advies van de waterbeheerder(s) is meegenomen;
- invulling is gegeven aan eventuele mitigatie en compensatie, inclusief afspraken over financiering en uitvoering.

Hierna komen de verschillende aspecten van het waterbeheer in relatie tot de ruimtelijke ordening aan de orde. Daarbij is telkens aangegeven voor welke plannen en projecten een watertoets verplicht is. Gedeputeerde Staten kunnen ook voor andere waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en projecten een watertoets verplicht stellen. Hierbij zoeken zij aansluiting bij het rijksbeleid.

Watertoets

Op 12 februari 2001 is de *'Startovereenkomst Waterbeleid 21ste eeuw'* ondertekend door het Rijk, het IPO, de Unie van Waterschappen en de VNG. De watertoets is een van de onderwerpen van deze overeenkomst. In oktober 2001 is voor de toepassing van de watertoets een bestuurlijke notitie en een handreiking verschenen. In 2002 worden de ervaringen met de watertoets geëvalueerd en zal door de betrokken partijen aangegeven worden of een nadere wettelijke regeling gewenst is.

Locatiekeuze grootschalige kapitaalintensieve functies in relatie tot potentieel natte gebieden

De potentieel natte gebieden, aangegeven op plankaart 3, zijn van nature niet of minder geschikt voor bebouwing. Wil men toch tot bebouwing overgaan, dan is ophoging van het gebied of (extra) bemaling noodzakelijk. Deze maatregelen zijn als minder duurzaam te beschouwen. Bovendien kunnen, gezien de extremere weersituaties die worden verwacht door klimaatveranderingen, risico's op schade als gevolg van wateroverlast op langere termijn in deze laaggelegen gebieden nauwelijks worden uitgesloten. De vraag of en zo ja hoe grootschalige, kapitaalintensieve functies, zoals woonwijken, bedrijventerreinen, vestigingsgebieden voor de glastuinbouw, veeverrichtingsgebieden, projectlocaties voor de intensieve veehouderij en grote recreatiecomplexen in potentieel natte gebieden kunnen worden gerealiseerd, hangt hiermee nauw samen.

In de stedelijke regio's zijn in potentieel natte gebieden grootschalige, kapitaalintensieve functies toegestaan, als op basis van een watertoets is gebleken, dat bij de inrichting, de bebouwing en het beheer afdoende rekening wordt gehouden met de redelijkerwijs te verwachten opgaven vanuit het waterbeheer. De schaderisico's en het gebruik van ophoogzand moeten hierbij binnen aanvaardbare grenzen blijven.

In de landelijke regio's zijn grootschalige, kapitaalintensieve functies uitgesloten in de potentieel natte gebieden. Een uitzondering is mogelijk als alternatieven voor de ontwikkeling van dit soort functies elders in de betreffende landelijke regio ontbreken of de ontwikkeling hiervan duidelijk ruimtelijke voordelen oplevert. Ruimtelijke voordelen zijn bijvoorbeeld de verwezenlijking van een woon- of werkmilieu bij een goed ontsloten knooppunt van infrastructuur, of het sparen van belangrijke natuurlijke, landschappelijke of cultuurhistorische (landschaps)waarden elders in de betreffende landelijke regio. Wel moet in dat geval op basis van een watertoets worden aangetoond, dat afdoende rekening wordt gehouden met de redelijkerwijs te verwachten opgaven vanuit het waterbeheer. De schaderisico's en het gebruik van ophoogzand moeten hierbij binnen aanvaardbare grenzen blijven.

Plankaart 3. Potentieel natte gebieden
--

Inrichting stedelijk gebied in relatie tot water- en bodemsysteem

Stedelijke functies worden steeds schoner ontwikkeld. Duurzaam omgaan met water en bodem in bebouwde en nieuw te bebouwen gebieden is goed mogelijk als de waterhuishouding integraal en systeemgericht benaderd wordt en water als ontwerp- en inrichtingsopgave meegenomen wordt in ruimtelijke plannen. Het toepassen van duurzaam bouwen in de brede betekenis van het woord is een belangrijk onderdeel van deze systeembenadering.

Voor bestaande stedelijke functies wordt met name ingezet op het verbeteren van de huidige situatie door de kansen te benutten die er zijn om beter aan te sluiten op het bodem- en grondwatersysteem, bijvoorbeeld als gevolg van herstructurering en renovatie.

Stedelijke functies behoren wat inrichting en beheer betreft te voldoen aan de volgende regels:

- de grondwater-, oppervlaktewater-, neerslagwater- en vuilwaterhuishouding worden integraal als één systeem benaderd;
- neerslagwater wordt zo min mogelijk op de riolering geloosd en zoveel en zo lang mogelijk vastgehouden, hergebruikt, zoveel mogelijk geborgen en pas in de laatste plaats afgevoerd;
- bij de inrichting, het bouwen en het beheer worden zo min mogelijk vervuilende stoffen toegevoegd aan de bodem en het grond- en oppervlaktewatersysteem;
- aan water gekoppelde natuurwaarden worden versterkt en ontwikkeld.

Meer water vasthouden en bergen bij de regionale wateren

De provincie zet in op de vergroting van de bergingscapaciteit van beken en overige regionale wateren. We staan positief tegenover het laten hermeanderen van beken. Ook wordt in de beekdalen en de lage delen van de provincie meer ruimte gezocht voor waterberging. Dit gebeurt met name in de gebieden die op plankaart 2 en kaart C aangeduid zijn als 'zoekgebied regionale

waterberging'. Er is gekozen voor zoekgebieden, omdat nog onvoldoende informatie beschikbaar is om deze bergingsgebieden concreet te begrenzen.

De definitieve aanwijzing van de regionale waterbergingsgebieden vindt plaats in een of meer uitwerkingsplannen '*regionale waterberging*'. De aanwijzing moet gebaseerd zijn op (deel)stroomgebiedsvisionen, waarin aan alle relevante aspecten van regionale waterberging aandacht is besteed. De gegevens van de waterschappen met betrekking tot de (toekomstige) wateropgaven spelen hierbij een belangrijke rol. In de uitwerkingsplannen '*regionale waterberging*' worden de wateropgaven vertaald in ruimtelijke opgaven en afgestemd met andere ruimtelijke ontwikkelingen in een (deel)stroomgebied. De aangewezen gebieden worden voorzien van een op de waterberging afgestemd duidelijk planologisch regime. Dit regime kan per deelgebied verschillen, afhankelijk van de te verwachten overstromingsfrequentie of -snelheid.

Het verdient de voorkeur om gebieden binnen de groene hoofdstructuur aan te wijzen voor regionale waterberging. Gebieden met natuurwaarden die afhankelijk zijn van water met een bijzondere kwaliteit willen we echter vrijwaren van regionale waterberging, zeker wanneer ze naar verwachting vaker dan eens per vijf jaar onder water komen te staan. Ook gebieden in de agrarische hoofdstructuur kunnen voor regionale waterberging in aanmerking komen.

Totdat de uitwerkingsplannen '*regionale waterberging*' zijn vastgesteld, wordt in de zoekgebieden voor regionale waterberging met de ontwikkeling van grootschalige, kapitaalintensieve functies, zoals woonwijken, bedrijventerreinen, vestigingsgebieden voor de glastuinbouw, veeverdichtingsgebieden, projectlocaties voor de intensieve veehouderij en grote recreatiecomplexen, alleen ingestemd, als uit een watertoets is gebleken, dat hierdoor de geschiktheid van het zoekgebied voor waterberging niet verloren gaat.

Gebruikelijk grondgebruik en gebruikelijke bebouwing in zoekgebieden regionale waterberging

De aanduiding 'zoekgebied regionale waterberging' op plankaart 2 en kaart C houdt geen beperking in voor in het buitengebied gebruikelijk grondgebruik en gebruikelijke bebouwing. Alleen de ontwikkeling van grootschalige kapitaalintensieve functies kan op belemmeringen stuiten.

In regionale waterbergingsgebieden streven we naar meervoudig ruimtegebruik. Landschappelijk inpasbare kunstmatige verhogingen, bijvoorbeeld terpen, en creatieve bouwwijzen als woningen op palen zijn in de definitief begrensde gebieden wel toelaatbaar, mits de capaciteit van waterberging of -afvoer hierdoor niet of nauwelijks beperkt wordt.

Toelichtende kaart C. Zoekgebied rivierverruiming en regionale waterberging

Ruimte voor de rivieren

De vermindering van hoogwaterpieken op de grote rivieren vraagt om een internationale en samenhangende aanpak. De afvoer van hoogwaterpieken verloopt alleen goed als het rivierbed, bestaande uit de rivier en zijn uiterwaarden, primair ingericht is voor de afvoerfunctie. Het rijksbeleid, dat ten aanzien van activiteiten in het rivierbed van grote rivieren geldt, is te vinden in de '*Beleidslijn Ruimte voor de Rivier*' (mei 1997, en latere aanpassingen). Wij volgen dit beleid en hebben met het oog daarop het Brabantse gedeelte van het rivierbed van de grote rivieren ten oosten van de Moerdijkbruggen aangegeven op plankaart 2 en kaart C.

Ingrepen in het rivierbed die leiden tot vermindering van de bergings- en afvoercapaciteit van de rivieren of die toekomstige vergroting van deze capaciteit in de weg staan, moeten worden voorkomen. Riviergebonden activiteiten, zoals genoemd in de '*Beleidslijn Ruimte voor de Rivier*', zijn in dit verband wel toegestaan, mits aan strikte condities wordt voldaan.

De provincie staat positief tegenover verruiming van het rivierbed, bijvoorbeeld door verdieping van uiterwaarden, aanleg van nevengeulen of lokale, landinwaartse dijkverlegging.

Om ook in situaties van extreem hoge rivierafvoer een oplossing achter de hand te hebben, zijn binnendijkse retentiegebieden en andere zogeheten rivierverruimingsgebieden nodig. Op plankaart 2 en kaart C zijn de voorlopig nodig geachte gebieden aangeduid als 'zoekgebied

rivierverruiming'. In het kader van het project '*Revitalisering Landelijk Gebied*' wordt op basis hiervan vanuit de regio gewerkt aan voorstellen voor een nadere begrenzing. Door middel van een PKB-rivierengebied zal het Rijk de rivierverruimingsgebieden definitief begrenzen. De provincie zal pas instemmen met de totstandkoming van plannen voor de daadwerkelijke (her)inrichting van binnendijkse rivierverruimingsgebieden, als de noodzaak hiertoe vast is komen te staan via een integrale (gebiedsoverstijgende) afweging. In de tussentijd stemt de provincie in de zoekgebieden rivierverruiming met de ontwikkeling van grootschalige, kapitaalintensieve functies, zoals woonwijken, bedrijventerreinen, vestigingsgebieden voor de glastuinbouw, veeverdichtingsgebieden, projectlocaties voor de intensieve veehouderij en grote recreatiecomplexen alleen in, als uit een watertoets is gebleken, dat de geschiktheid van het gebied voor waterberging niet verloren gaat en de investering vanuit het oogpunt van veiligheid en schaderisico's verantwoord is. Dit geldt ook voor de gebieden die uiteindelijk definitief begrensd worden als rivierverruimingsgebied. Aldus is meervoudig ruimtegebruik binnen randvoorwaarden van het waterbeleid te realiseren. Indien nodig zal de hiervoor genoemde PKB-rivierengebied nader worden geconcretiseerd in een uitwerkingsplan '*Rivierverruimingsgebieden*'.

Rivierverruimingsgebieden

Er wordt buiten het rivierbed een drietal categorieën rivierverruimingsgebieden onderscheiden: gebieden waar de dijk landinwaarts verlegd wordt, retentiegebieden (incidenteel te gebruiken om pieken in rivierafvoeren op te vangen) en zogenoemde 'groene rivieren'. De laatste twee gebieden zullen naar verwachting tussen de 1x per 100 en 1x per 500 jaar overstromen. In geval van overstroming behelst het daadwerkelijke gebruik voor waterberging naar verwachting tussen de vier en de tien weken.

Noodoverlooppgebieden

Voor zogeheten noodoverlooppgebieden, met een overstromingskans bij zeer extreme situaties (bijvoorbeeld één keer per 1250 jaar), worden in dit streekplan geen ruimtelijke reserveringen gedaan. Deze materie zal naar verwachting wel aan de orde komen in de door het Rijk in de '*Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020*' aangekondigde PKB voor het rivierengebied.

Gebruikelijk grondgebruik en gebruikelijke bebouwing in zoekgebieden rivierverruiming

De aanduiding 'zoekgebied rivierverruimingsgebied' op plankaart 2 en kaart C houdt geen beperking in voor in het buitengebied gebruikelijk grondgebruik en gebruikelijke bebouwing. Alleen de ontwikkeling van grootschalige kapitaalintensieve functies kan op belemmeringen stuiten.

Schoon grond- en oppervlaktewater

Schoon water en een schone bodem zijn onvervangbaar en belangrijk voor natuur, economie en drinkwater en van groot belang voor de toekomst van Brabant. Het provinciaal ruimtelijk beleid levert een bijdrage aan de kwaliteit van bodem en water door:

- het weren van potentieel vervuilende functies uit infiltratiegebieden die belangrijk zijn voor de voeding van grondwatervoorraden, uit boven- en middenstroomse gebieden van beken en uit stroomgebieden van natuurbeken;
- het formuleren van specifiek beleid voor grondwaterbescherming;
- het weren van hydrologisch schadelijke activiteiten rondom hydrologisch gevoelige delen van de GHS-natuur;
- het voor de grondgebonden landbouw behouden van de meest geschikte gronden;
- het over en weer afstemmen van ruimtelijke functies en milieurandvoorwaarden bij bestaande bodem- en grondwaterverontreinigingen (actief bodembeheer).

Op deze vijf punten wordt in onderstaande tekst nader ingegaan.

Infiltratiegebieden, boven- en middenstroomse gebieden van beken en stroomgebieden van natuurbeken

Onbeheersbare verontreiniging van grond- en oppervlaktewater bij calamiteiten moet worden voorkomen. Daarom wordt bedrijvigheid met grootschalige productie of grootschalige opslag van (potentieel) vervuilende stoffen, die zich via het grond- en oppervlaktewater kunnen verspreiden en waarvan de risico's niet of onvoldoende kunnen worden ingedamd, geweerd uit infiltratiegebieden die belangrijk zijn voor de voeding van grondwatervoorraden en uit boven- en middenstroomse gebieden van beken.

In stroomgebieden van natuurbeken (zie plankaart 4) worden extensieve vormen van grondgebonden landbouw gestimuleerd en milieubelastende teelten, die relatief veel bestrijdingsmiddelen en meststoffen gebruiken of veel drainage behoeven, zoveel mogelijk geweerd. Hiervoor biedt het instrumentarium op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening slechts beperkte mogelijkheden. In het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* zullen hiervoor instrumenten ontwikkeld worden.

Plankaart 4. Stroomgebieden van natuurbeken

Grondwaterbeschermingsgebieden

Grondwater vormt de belangrijkste bron voor ons drinkwater. Om de grondwaterwinningen in stand te kunnen houden is ons beleid gericht op het garanderen van een zodanige kwaliteit van het grondwater dat zuivering tot een minimum beperkt kan blijven. Hiertoe zijn in de *'Provinciale milieuverordening'* (1994 e.v.) beschermingszones en boringsvrije zones aangewezen rond waterwingebieden, en regels gesteld voor activiteiten in deze zones die de kwaliteit van het grondwater kunnen bedreigen. Op dit moment zijn zowel rond kwetsbare als rond zeer kwetsbare winningen zogeheten 25-jaarszones aangewezen als beschermingszones. Rond de zeer kwetsbare winningen zullen in plaats van of in aanvulling op deze 25-jaarzones zogeheten 100-jaarszones worden aangewezen. De waterwingebieden, de beschermingszones en de boringsvrije zones zijn aangegeven op plankaart 2 en kaart D. De aangegeven grenzen hebben een voorlopig karakter, omdat de ligging van de zones in het kader van een herziening van de *'Provinciale milieuverordening'* (1994 e.v.) opnieuw wordt bepaald.

25- en 100-jaarszones

Voor de berekening van de grootte van de grondwaterbeschermingszones wordt een 25-jaarszone gehanteerd: (mogelijk vervuild) grondwater binnen deze zone doet er ten hoogste 25 jaar over om zich te verplaatsen naar de waterwinputten. De beschermingszones liggen als schillen rond de waterwingebieden. Voor de meeste onttrekkingen is de 25-jaarszone groot genoeg, omdat het grondwater uit diepe, geïsoleerde grondwaterlagen komt. Deze onttrekkingen worden kwetsbare winningen genoemd.

Acht onttrekkingen voor drinkwater liggen in gebieden waar de grondwatervoorraden in de ondergrond niet beschermd worden door afdichtende kleilagen. Vervuilingen van de bodem in deze gebieden kunnen hierdoor in relatief korte tijd in het diepere grondwater komen. Voor de bescherming van deze onttrekkingen is het beter om een grotere zone te hanteren. Daarom zijn voor deze onttrekkingen 100-jaarszones aangewezen. Het gaat hier om de zeer kwetsbare winningen, die te vinden zijn te Boxmeer, Budel, Helvoirt, Marcharen, Nuland, Vessum, Vierlingsbeek en Waalwijk.

Waterwingebied Empel

In verband met de ontwikkeling van de woonwijk 'De Groote Wielen' ten noorden van Rosmalen zal de waterwinning te Empel worden beëindigd. Het waterwingebied en de beschermingszone zullen worden ingetrokken bij een herziening van de *'Provinciale Milieuverordening'* (1994 e.v.). Hierbij zal ook plankaart 2 van dit streekplan worden herzien.

Waterwinning voor de industrie

In de toekomst worden via de *'Provinciale milieuverordening'* mogelijk ook boringsvrije zones ingesteld ter bescherming van enkele grote industriële waterwinningen.

In de beschermingszones en de boringsvrije zones bieden wij ook door middel van ons ruimtelijk beleid bescherming voor de waterwinning, en wel als volgt.

In de beschermingszones geldt als algemene beleidslijn dat bij nieuwbouw, vervangende nieuwbouw en uitbreiding van bestaande bebouwing, zowel op stedelijke inbreidings- en uitbreidingslocaties als in het buitengebied, de risico's voor de kwaliteit van het grondwater zo klein mogelijk dienen te blijven en dat er indien nodig aanvullende, beschermende maatregelen worden getroffen, die redelijkerwijs nodig zijn om grondwatervervuiling te voorkomen. Een en ander moet blijken uit een watertoets, waarbij het waterwinbedrijf wordt betrokken.

Aanvullend op deze algemene beleidslijn geldt voor stedelijke uitbreidingslocaties rond zeer kwetsbare grondwaterwinningen het volgende.

Woonwijken en bedrijventerreinen op stedelijke uitbreidingslocaties zijn niet toegestaan in de 25-jaarszone rond de zeer kwetsbare winningen in de stedelijke regio's en in de 100-jaarszone rond de zeer kwetsbare winningen in de landelijke regio's.

Op een stedelijke uitbreidingslocatie in het gebied tussen de 25- en 100-jaarszone rond de zeer kwetsbare winningen in de stedelijke regio's zijn woonwijken en bedrijventerreinen alleen toegestaan als er sprake is van duidelijke ruimtelijke voordelen en nadat er een zorgvuldige afweging van deze locatie ten opzichte van alternatieve locaties buiten deze zone heeft plaatsgevonden. Bij de beoordeling van alternatieve locaties moeten aangrenzende gemeenten in de betreffende stedelijke regio worden betrokken en moeten alle kosten van de planmaatregelen in beschouwing worden genomen, inclusief de milieumaatregelen voor de grondwaterbescherming die moeten worden getroffen op de voorgenomen locatie. Als wordt besloten tot de ontwikkeling van een woonwijk of een bedrijventerrein op een locatie tussen de 25- en de 100-jaarszone, dan moeten zodanige maatregelen worden getroffen dat het totale vervuilingrisico in deze zone niet toeneemt. Als voldoende vaststaat dat een zeer kwetsbare grondwaterwinning binnen afzienbare termijn zal worden opgeheven, zijn woonwijken en bedrijventerreinen op stedelijke uitbreidingslocaties toelaatbaar in de betreffende beschermingszones.

Aanvullend op de algemene beleidslijn geldt voorts dat in alle beschermingszones nieuwvestiging van agrarische bedrijven is uitgesloten en dat nieuwe locaties voor dag- of verblijfsrecreatie in deze zones alleen zijn toegestaan, als uit een watertoets is gebleken dat de risico's voor de kwaliteit van het grondwater verwaarloosbaar zijn.

Grondwaterbeschermingsgebieden en glastuinbouw- en veeverdichtingsgebieden

De vestigingsgebieden voor de glastuinbouw en het zoekgebied voor de veeverdichtingsgebieden liggen buiten de beschermingszones voor het grondwater, zoals blijkt bij vergelijking van de plankaarten 1 en 2. Op deze wijze is de ontwikkeling van grote complexen voor de glastuinbouw en de intensieve veehouderij uitgesloten in deze gebieden.

Wij streven er ten slotte naar nieuwe stroomwegen, provinciale en stadsgewestelijke gebiedsontsluitingswegen en spoorwegen buiten de beschermingszones te plannen. De 'Provinciale milieuvordering' (1994 e.v.) stelt regels als in de beschermingszones toch wegen of spoorwegen aangelegd moeten worden.

In de boringsvrije zones gaat het erom dat fysieke aantastingen van de bodem worden vermeden, met name om de afdichtende kleilagen heel te houden. De 'Provinciale milieuvordering' (1994 e.v.) bevat enkele daarop gerichte verbodsbepalingen, met een ontheffingsmogelijkheid. In bijzondere situaties kan het nodig zijn om ook door middel van het ruimtelijk beleid bepaalde bouwwerken of werkzaamheden geheel te weren in een boringsvrije zone.

In een nieuw uitwerkingsplan 'Grondwaterbeschermingsgebieden' worden op basis van het bovenstaande nadere criteria opgenomen ten aanzien van ruimtelijke ontwikkelingen op het vlak van wonen, werken, landbouw en recreatie in grondwaterbeschermingsgebieden.

De provincie staat de eventuele verplaatsing van grondwaterwinningen van de infiltratiegebieden naar het kleigebied toe, zolang potentiële of aanwezige bijzondere kwelsituaties niet geschaad worden, of de verplaatsing per saldo een positief resultaat voor natuur oplevert. Ook faciliteren wij, als het waterwinbedrijf daarom vraagt, de verplaatsing vanuit infiltratiegebieden naar het stedelijk gebied. De provincie hanteert hierbij als voorwaarde dat hierdoor de toekomstige ruimte voor opgaven op het vlak van wonen, werken en voorzieningen niet onevenredig beperkt mag worden en dat huidige stedelijke functies niet hoeven te verdwijnen. Als stedelijke functies de kwaliteit van het grondwater bedreigen na de verplaatsing van een grondwaterwinning, dan moeten door het waterwinbedrijf de risico's ten aanzien van de kwaliteit van het opgepompte grondwater via technische voorzieningen of een selectieve inzet van dit water worden opgelost.

Toelichtende kaart D. Grondwaterbeschermingsgebieden
--

Natte natuurparels

Natuurgebieden die bijzonder gevoelig zijn voor de waterkwantiteit en de waterkwaliteit, worden sterk beïnvloed door de inrichting en het beheer van de omgeving. De doelstellingen voor deze kwetsbare natuurgebieden (natte natuurparels, zie plankaart 5) zijn alleen te realiseren door in de omgeving ruimtelijke keuzes te maken. Dit betekent vooral dat in en rondom deze hydrologisch gevoelige delen van de GHS-natuur intensieve, wateronttrekkende landbouwfuncties moeten worden geweerd en extensieve landbouwfuncties moeten worden gestimuleerd.

In de reconstructie- en gebiedsplannen van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* wordt via de methodiek *'waterdoelen'* bekeken welke maatregelen nodig zijn om de gewenste doelstellingen voor de natuurwaarden te realiseren. Dan wordt ook duidelijk welke bestemming, inrichting en beheer nodig is in en rondom deze kwetsbare gebieden. Het planologisch regime zal telkens maatwerk moeten zijn en zich mede moeten richten op bescherming en herstel (verdrogingsbestrijding) van de waterafhankelijke natuur. Te denken valt bijvoorbeeld aan een aanlegvergunningenregime voor boomteelt en voor nieuwe ontwateringsmiddelen als drainages. In de tussentijd wordt op basis van een watertoets bekeken of ruimtelijke plannen en projecten aanvaardbaar zijn vanuit dit oogpunt.

Natte natuurparels en natuurparels

Natte natuurparels zijn een onderdeel van de natuurparels die in paragraaf 3.4.4 aan de orde komen.

Plankaart 5. Natte natuurparels

De meest geschikte gronden voor de grondgebonden landbouw

De grondgebonden landbouw levert een bijdrage aan het realiseren van milieu- en waterdoelstellingen, door optimaal gebruik te maken van het natuurlijke aanbod van vocht en voedingsstoffen. De bodemkwaliteit (vochtvoorziening, vruchtbaarheid en draagkracht) is sterk bepalend voor de bedrijfsvoering van de grondgebonden landbouw. Een bodemsoort met een goede vochtvoorziening en een hoge vruchtbaarheid vraagt om weinig kunstgrepen als bemesting en beregening. Brabant heeft er belang bij dat er voldoende van deze gronden voor de grondgebonden landbouw beschikbaar blijven. Op plankaart 6 zijn de betreffende gronden aangegeven. Bij de keuze voor nieuwe locaties voor verstedelijking, recreatie, glastuinbouw en intensieve veehouderij moet dit agrarisch belang worden meegewogen.

Plankaart 6. Meest geschikte gronden voor grondgebonden landbouw

Omgaan met bestaande bodem- en grondwaterverontreinigingen

Op een aantal plaatsen in Brabant zijn bodem en grondwater ernstig verontreinigd. Niet in alle gevallen kan de verontreiniging (volledig) worden verwijderd. Zo is in het zuidoosten van onze provincie sprake van een grootschalige vervuiling met cadmium en zink, die niet volledig kan worden verwijderd. Vervuiling van bodem en grondwater betekent dat – bijvoorbeeld vanwege mogelijke gezondheidseffecten – niet alle bestemmingen mogelijk zijn. De provincie streeft het zogenoemde 'actief bodembeheer' na, waarin het erom gaat dat er over en weer wordt afgestemd tussen ruimtelijke functies en milieuvorwaarden. Het tegengaan van verdere vervuiling, het saneren van verontreinigde bodems, mede met het oog op het toekomstig gebruik ervan, en het voorkómen van gezondheidsrisico's staan hierbij centraal.

3.1.3 Natuur

Hoofddlijn visie (zie 2.4.1)

De ecologische kwaliteit en de belevingswaarde van natuur verhogen en de groene hoofdstructuur handhaven.

Het natuurbeleid van de provincie richt zich op verbetering van de ecologische kwaliteit en verhoging van de belevingswaarde van de natuur. Voor de verbetering van de ecologische

kwaliteit is het nodig dat de natuur voldoende ruimte wordt gegund. Het centrale instrument dat wij hiervoor in ons ruimtelijk beleid hebben ontwikkeld, is de groene hoofdstructuur, waarop wij in paragraaf 3.4 nader ingaan. Voor de verbetering van de ecologische kwaliteit is verder nodig dat de milieu- en wateromstandigheden worden verbeterd. Voor zover hieraan ruimtelijke consequenties moeten worden verbonden, hebben wij die beschreven in paragraaf 3.1.2 en 3.1.5. Ook een goed beheer van natuurwaarden is van groot belang, maar dat valt buiten het bestek van het ruimtelijk beleid. Verhoging van de belevingswaarde van de natuur moet worden bereikt door ontwikkeling van natuur in en om de grotere steden en vergroting van de recreatiemogelijkheden in de natuur. Aan deze onderwerpen besteden wij aandacht in paragraaf 3.3 en 3.4.

3.1.4 Landschap, cultuurhistorie en beeldkwaliteit

Hoofdpijn visie (zie 2.4.1)

Respecteer cultuurhistorische en andere landschappelijke waarden en gebruik ze als inspiratiebron voor de verhoging van de landschappelijke kwaliteit van het onbebouwde en het bebouwde gebied.

Landschap en de onderste laag

Het landschap in brede zin – de aardoppervlakte zoals wij haar kunnen waarnemen, bepaald door de invloed van de niet-levende en de levende natuur en het menselijk handelen – behoort strikt genomen niet tot de onderste laag. Landschappelijke waarden zijn echter in hoge mate rechtstreeks verbonden met het water- en bodemsysteem en met de levende natuur. Daarom behandelen wij het landschapsthema, inclusief de beeldkwaliteit van landschap en bebouwing, als onderdeel van de onderste laag.

Toelichtende kaart E. Uitsnede cultuurhistorische waardenkaart

Toelichtende kaart F. Archeologie en aardkundig waardevolle gebieden

Toelichtende kaart G. Openheid en waardevolle historisch-landschappelijke vlakken

Landschapswaarden ter bescherming en als inspiratiebron

De grote verscheidenheid aan landschapstypen en cultuurhistorische (landschaps)waarden is een belangrijk element van de identiteit van Noord-Brabant. In het visiehoofdstuk zijn vijf gebieden gekarakteriseerd met een min of meer eigen landschappelijke identiteit: het groene hart van Brabant, het westelijk kleigebied, het noordelijk en oostelijk rivierengebied, het zuidelijk beekdalengebied en het oostelijk zandgebied (zie paragraaf 2.1.2). Ons beleid richt zich op versterking van de identiteit van deze gebieden en op de ontwikkeling van nieuwe landschappelijke identiteiten in de rest van Brabant. Hierbij is het de kunst om een goed evenwicht te vinden tussen het behoud van waardevolle landschappelijke karakteristieken, structuren en elementen, inclusief boven- en ondergrondse cultuurhistorische (landschaps)waarden, en de vernieuwing van het landschap. In dit verband is 'behoud door ontwikkeling' het uitgangspunt: belangrijke landschappelijke waarden verdienen het om te worden behouden, maar vooral ook om als inspiratiebron te worden gebruikt bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

Landschapsvisies

Om de diversiteit in landschappen te waarborgen en te ontwikkelen spelen landschapsvisies een belangrijke rol. Wij stimuleren de opstelling van dergelijke visies. Een landschapsvisie richt zich op het regionale of bovenlokale schaalniveau. De kern van een landschapsvisie is een duurzaam integraal landschapsontwerp dat gebaseerd is op de aanwezige landschappelijke kwaliteiten. Dit betekent dat de uitgangssituatie van het gebied in duidelijke kwaliteitsbeschrijvingen moet worden vastgelegd. De visie moet daarnaast een ontwikkelingsgerichte strategie bieden, waarmee zowel bestaande landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps)waarden worden versterkt als nieuwe, kwalitatief hoogwaardige landschappen worden ontwikkeld.

Met name in gebieden waar sprake is van een hoge dynamiek die vraagt om de ontwikkeling van nieuwe landschappelijke identiteiten kan een landschapsvisie goede diensten bewijzen.

Landschapsvisies kunnen een bouwsteen zijn voor of een onderdeel zijn van andere plannen die worden ontwikkeld voor de regionale of bovenlokale schaal, zoals structuurvisiesPlus (zie bijlage 1), de integrale uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's (zie paragraaf 3.3.3) en de reconstructie- en gebiedsplannen die worden ontwikkeld in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* (zie bijlage 2).

Landschap en gemeentelijke ruimtelijke plannen

De provincie vindt dat bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen de landschappelijke kwaliteiten van het onbebouwde en het bebouwde gebied reeds in een vroeg stadium van het planproces aandacht moeten krijgen. De gemeenten moeten daarom van meet af aan aantonen op welke manier er rekening is gehouden met landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps)waarden. Wij zullen hierbij met name letten op de afstemming van de nieuwe ruimtelijke ontwikkeling op de landschappelijke structuren op regionaal of bovenlokaal schaalniveau. In dit verband zal de provincie ook het belang benadrukken van de ontwikkeling van nieuwe landschappen van hoge ruimtelijke en functionele kwaliteit. Te denken valt aan nieuwe landgoederen, zuiveringsbossen, stedelijke bos- en natuurparken, energiebossen, tuinbouwparken en dergelijke. Landschapsvisies kunnen bij een en ander een hulpmiddel zijn.

Beeldkwaliteitsplannen

Als de aard en de omvang van een ruimtelijke ontwikkeling in relatie tot de aard van het betrokken gebied daartoe aanleiding geven, zal de provincie erop aandringen dat er een beeldkwaliteitsplan wordt opgesteld. Dit als aanvulling op het ruimtelijke plan dat zich doorgaans vooral richt op functionele kwaliteiten. In een dergelijk plan moet de na te streven beeldkwaliteit worden beschreven, onder meer door aan te geven op welke ruimtelijke kenmerken van landschap en bebouwing en op welke landschappelijke structuren en elementen moet worden ingespeeld en welke streefbeelden daarbij gelden.

Cultuurhistorische en andere landschapswaarden van bovenlokaal belang

Voor de planologische bescherming en ontwikkeling van een aantal specifieke landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps)waarden gelden de volgende beleidslijnen.

Cultuurhistorische (landschaps)waarden

De cultuurhistorische (landschaps)waarden van bovenlokaal belang zijn aangegeven op de door Gedeputeerde Staten vastgestelde *'Cultuurhistorische waardenkaart'* (januari 2002, en latere aanpassingen) (zie kaart E). Bij de opstelling en de uitvoering van ruimtelijke plannen moet met deze waarden rekening worden gehouden. Dit geldt in het bijzonder voor de historisch-landschappelijke vlakken met hoge en zeer hoge waarde (zie kaart G). In beginsel zijn in deze vlakken alleen ruimtelijke ingrepen toelaatbaar die gericht zijn op de voortzetting of het herstel van de historische functie en die leiden tot behoud of versterking van de cultuurhistorische (landschaps)waarden.

De op de cultuurhistorische waardenkaart aangegeven waarden zien wij tevens als een uitstekende inspiratiebron voor ruimtelijke ontwerpen. Met name in de Brabantse Belvedere-gebieden Langstraat, Dommeldal, Maasvallei, Griendtsveen-Helenaveen, Brabantse Wal en het Brabantse deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (zie kaart G) vinden wij de versterking van de samenhang tussen de aanwezige cultuurhistorische (landschaps)waarden van groot belang. Bij omvangrijke ruimtelijke ingrepen in deze gebieden stimuleert de provincie dan ook dat een landschapsvisie en zo nodig een beeldkwaliteitsplan wordt opgesteld.

Belvedere-gebieden

De Belvedere-gebieden zijn gebieden met een hoge concentratie van cultuurhistorische waarden. Deze gebieden zijn aangegeven in de Nota Belvedere, een beleidsnota over de relatie tussen cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting, die in 1999 door de Ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en Verkeer en Waterstaat is aangeboden aan de Tweede Kamer.

Voor de Belvedere-gebieden is in de nota een actief cultuurhistorisch ruimtelijk beleid geformuleerd, gericht op de instandhouding van de cultuurhistorische identiteit en de daarvoor bepalende cultuurhistorische kwaliteiten.

Archeologische waarden

Bij de opstelling en de uitvoering van ruimtelijke plannen moet rekening worden gehouden met bekende archeologische waarden, zoals die door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) zijn aangegeven op de 'Archeologische Monumentenkaart' (AMK; 2000) en de te verwachten archeologische waarden, zoals die door de ROB zijn aangegeven op de 'Indicatieve Kaart Archeologische Waarden' (IKAW; 2000) (zie kaart F). Het uitgangspunt hierbij is dat het archeologisch erfgoed moet worden beschermd op de plaats waar het wordt aangetroffen. Gezien dit uitgangspunt moeten in geval van voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen in gebieden met een hoge of een middelhoge verwachtingswaarde voor archeologisch erfgoed, de archeologische waarden door middel van een vooronderzoek in kaart worden gebracht. Zoals blijkt uit kaart F geldt dit in grote delen van de provincie.

Vergunningplicht archeologisch waardevolle gebieden

Archeologische waarden worden ook wel aangeduid als 'ondergrondse cultuurhistorische waarden'. Ons beleid is mede gestoeld op het Europese 'Verdrag van Malta' (1992) inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed. In de nabije toekomst geldt er een bijzondere vergunningplicht voor de initiatiefnemer van een bodemverstoring in gebieden die zijn aangegeven op de IKAW.

Aardkundig waardevolle gebieden

Aardkundig waardevolle gebieden zoals beekdalen, kreekgebieden, stuifzand- en landduinen willen wij behouden (zie plankaart 2 en kaart F). Het merendeel van deze gebieden ligt in de GHS en de AHS-landschap. Voor onomkeerbare ruimtelijke ingrepen, zoals de bouw, de aanleg of de uitbreiding in enige omvang van woon- of werklocaties, infrastructuur, recreatiecomplexen en projectlocaties voor de intensieve veehouderij geldt hier het 'nee, tenzij-principe', zoals dat is beschreven in paragraaf 3.4.5. In aardkundig waardevolle gebieden buiten de GHS en de AHS-landschap is het uitgangspunt 'behoud door ontwikkeling', waarbij in het geval van een ruimtelijke ingreep een hoogwaardige inpassing moet worden verzekerd.

Voor de verhouding tussen de aardkundig waardevolle gebieden en mestbewerking, duurzame energievoorziening, ontgrondingen en militaire terreinen geldt het specifieke beleid dat is geformuleerd in paragraaf 3.6.3 tot en met 3.6.6.

Aardkundig waardevolle gebieden en glastuinbouw- en veeverdichtingsgebieden

De vestigingsgebieden voor de glastuinbouw en het zoekgebied voor de veeverdichtingsgebieden liggen buiten de aardkundig waardevolle gebieden, zoals blijkt bij vergelijking van de plankaarten 1 en 2. De ontwikkeling van grote complexen voor de glastuinbouw en de intensieve veehouderij is dan ook uitgesloten in deze gebieden.

Openheid en beslotenheid

Op het provinciale schaalniveau willen wij de schaaluitesten in het landschap zoveel mogelijk behouden. Daartoe streven wij naar de instandhouding van de openheid in de zee- en rivierkleigebieden (zie plankaart 2 en kaart G). Landschappen met een besloten karakter komen met name voor op de zandgronden en worden beschermd door de toepassing van het beleid voor de groene hoofdstructuur, de AHS-landschap en de cultuurhistorische (landschaps)waarden.

Bebouwing in open gebieden

De aanduiding openheid betekent geenszins dat geen bebouwing meer is toegestaan. Het gaat erom dat de openheid op de provinciale schaal herkenbaar blijft in de betreffende gebieden. In sommige situaties kan dit bijvoorbeeld worden bereikt door het openhouden van belangrijke zichtrelaties in een te bebouwen gebied. Verspreide bebouwing moet zoveel mogelijk worden tegengegaan.

Samenloop van natuur- en landschapswaarden

Natuur- en landschapswaarden gaan vaak hand in hand. Zo liggen de aardkundig waardevolle gebieden en de historisch-landschappelijke vlakken met hoge en zeer hoge waarde grotendeels in de groene hoofdstructuur. Als er sprake is van samenloop van landschappelijke waarden en natuurwaarden in de groene hoofdstructuur en de AHS-landschap, dan moet het strengste planologische beschermingsregime worden toegepast. Als de ontwikkeling van de natuurwaarden

op gespannen voet staat met de bescherming van de landschappelijke waarden, moet maatwerk uitkomst bieden.

3.1.5 Stiltegebieden, veiligheidszones en andere milieuzones

Milieuzonering algemeen

Uit het beleid voor de onderste laag vloeit een aantal water-, bodem-, natuur- en landschapszones voort, waarin specifieke eisen worden gesteld aan bebouwing en grondgebruik. Ook in een aantal milieuzones moeten zulke specifieke eisen worden gesteld. De meeste milieuzones zijn vastgelegd in de nationale wetgeving en in de *'Provinciale milieuverordening'* (1994 e.v.). Voor zover dat niet het geval is hanteren wij het meest recente rijks(circulaire)beleid. In ons ruimtelijk beleid sluiten wij zoveel mogelijk aan bij de doelstellingen van en de regelgeving voor de milieuzonering.

Externe veiligheidszones

In het provinciale project *'Veiligheidszorg en rampenbestrijding'* wordt uitdrukkelijk aandacht besteed aan de relatie tussen veiligheid en ruimtelijke ordening. Hierin worden ook de effecten op het ruimtegebruik meegenomen van veranderende regelgeving op het vlak van veiligheid, gezondheid en milieu. Het gaat hierbij onder andere om de mogelijke uitplaatsing of sanering van vuurwerkbedrijven, om veiligheidszones rond hoofdleidingen voor ondergronds transport en om het vervoer van gevaarlijke stoffen. Een aangescherpt veiligheidsbeleid kan leiden tot situaties waarin de verplaatsing van risicovolle bedrijven nodig is, terwijl hervestiging op een (ander) bedrijventerrein vanwege de omvang van de veiligheidszone niet mogelijk is. Als om veiligheidsredenen mogelijkheden voor hervestiging op reguliere bedrijventerreinen ontbreken, kunnen Gedeputeerde Staten een geschikte locatie aanwijzen in de AHS-landbouw. Bijvoorbeeld op een voormalig of vrijkomend defensie terrein. De ingebruikneming van een dergelijke locatie zal gepaard moeten gaan met investeringen in natuur en landschap, zodat de ruimtelijke kwaliteit rond de nieuwe locatie toeneemt.

Stiltegebieden

Op steeds minder plaatsen in de provincie is sprake van een situatie zonder geluidshinder. Ter bescherming van relatief onverstoorde gebieden zijn in de *'Provinciale milieuverordening'* (1994 e.v.) stiltegebieden aangewezen en regels opgesteld ter voorkoming van geluidsoverlast. Ter ondersteuning van deze regelgeving is het ruimtelijk beleid erop gericht functies die tot extra geluidsverstoring leiden uit deze gebieden te weren. Het gaat er hierbij om dat het heersende geluidsniveau niet wordt verhoogd. Veelal is dat een waarde tussen de 40 dB(A) en maximaal 50 dB(A) aan de randen van het stiltegebied. Activiteiten die in dit verband geweerd moeten worden, zijn met name niet-agrarische bedrijvigheid, intensieve toeristisch-recreatieve voorzieningen als jachthavens, permanente en geluidshinderlijke tijdelijke verblijfsrecreatieve voorzieningen, dagrecreatieve voorzieningen met grote verkeers- of publieksaantrekkende werking, lawaaisportterreinen en militaire activiteiten. Het ruimtelijk beleid richt zich ook op het voorkomen van de toename en bij voorkeur het verminderen van gemotoriseerd verkeer door stiltegebieden.

Toelichtende kaart H. Stiltegebieden

Actualisering stiltegebieden

In het kader van de herziening van de *'Provinciale milieuverordening'* (1994 e.v.) wordt gewerkt aan actualisering van de begrenzing van stiltegebieden. Kaart H geeft de begrenzing per 1996 weer.

3.1.6 Infrastructuur

Hoofddijn visie (zie 2.4.1)

Infrastructuur meer sturend voor ruimtelijke ontwikkelingen, bestaande infrastructuur beter benutten en nieuwe infrastructuur duurzaam inpassen.

De provincie vindt het belangrijk dat de mogelijkheden om ruimtelijke ontwikkelingen op het vlak van wonen, werken en voorzieningen te verknopen met de infrastructuur, optimaal worden benut. Vooral nabij goed ontsloten knooppunten voor zowel collectief als individueel vervoer liggen mogelijkheden om het ruimtegebruik te intensiveren en compacte (hoog)stedelijke woon- en werkmilieus te creëren. Hierbij is het stimuleren van het gebruik van collectieve vervoersvormen een belangrijk ontwerp- en inrichtingscriterium. Dergelijke knooppunten liggen in de stedelijke regio's in de buurt van de centrale stations, bij voorstadhaltes en bij nieuw te ontwikkelen transferia aan de randen van de steden. Wij zien ze als locaties bij uitstek voor de vestiging van ruimte-, arbeids- en bezoekersintensieve kantooractiviteiten, bedrijven en voorzieningen.

Ook bij de locatiekeuze en de ontwikkeling van bedrijventerreinen moet zo goed mogelijk worden aangesloten op de verschillende vormen van infrastructuur. De provincie zal erop toezien, dat bij de locatiekeuze voor de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen en bij de uitbreiding van bestaande terreinen, de multimodale ontsluitingsmogelijkheden uitdrukkelijk worden betrokken.

Infrastructuur intensief benutten

Het is van groot belang om – uiteraard binnen milieugrenzen – de gebruiksmogelijkheden van de bestaande infrastructuur te vergroten. Dit gezien ons streven om zuinig met ruimte om te gaan en de noodzaak om (toekomstige) capaciteitsproblemen tegen te gaan. Wij vinden dat nieuwe innovatieve technieken, bijvoorbeeld op het gebied van telematica, dynamisch verkeersmanagement en automatische voertuiggeleiding, zo goed mogelijk moeten worden ingezet. Daarnaast willen wij als provincie ruimte bieden voor de aanleg van nieuwe infrastructuur boven, onder of naast bestaande infrastructuur. Met het oog hierop moet in (gedeelten van) een zogeheten 'overlegzone' van 75 meter aan weerszijden van belangrijke bestaande en nieuw aan te leggen wegen, spoorwegen en vaarwegen, een restrictief bouwbeleid worden gevoerd. Hierbij gaat het om de stroomwegen, de tracés van het Brabantstadspoor en de overige tracés voor doorgaand treinverkeer, en door Gedeputeerde Staten aan te wijzen (gedeelten van) provinciale en stadsgewestelijke gebiedsontsluitingswegen en vaarwegen. De bepaling van de omvang van het niet of beperkt te bebouwen gebied binnen deze overlegzone en van de aard en de omvang van de eventueel toelaatbare bebouwing, is maatwerk. In overleg tussen de beheerder van de infrastructuur en de betrokken gemeente(n) moet dit worden uitgewerkt. Binnen de overlegzones worden vastgestelde en vigerende ruimtelijke plannen gerespecteerd. De overlegzones vervangen niet de milieuzones op grond van bijvoorbeeld de Wet Geluidhinder. In een door Gedeputeerde Staten vast te stellen beleidsnota wordt het beleid ten aanzien van de overlegzones nader uitgewerkt.

Overlegzone of vrijwaringszone

In het nationale verkeers- en vervoersbeleid wordt gesproken over 'vrijwaringszone', in plaats van 'overlegzone'. Wij nemen het nationale begrip niet over, omdat wij vinden dat het begrip 'overlegzone' duidelijk meer recht doet aan hetgeen wordt beoogd: een weloverwogen besluitvorming over het ruimtegebruik in de buurt van infrastructuur, uitgaande van een in overleg ontwikkelde gemeenschappelijke visie. De uitkomst van deze besluitvorming kan zeer wel inhouden dat de ruimte bij bepaalde knooppunten intensief wordt bebouwd.

Infrastructuur op orde

Wegen

De provincie staat op het standpunt dat nieuwe stroomwegen waarvoor een tracébesluit is genomen vlot moeten worden aangelegd. Het gaat hier om de A50 tussen Oss en Eindhoven en de A4 tussen Dinteloord en Bergen op Zoom, beide aangegeven op plankaart 1, respectievelijk als 'stroomweg tracé vastgesteld' en 'stroomweg in studie'. Een gedeelte van de A4 is aangegeven als 'stroomweg in studie', omdat het tracébesluit in beroep deels is vernietigd door

de Raad van State. Ook van enkele tangenten nabij de grote steden, op plankaart 1 aangeduid als 'provinciale/stadsgewestelijke gebiedsontsluitingsweg', zijn inmiddels nut en noodzaak aangetoond. In relatie tot de GHS en de AHS-landschap (paragraaf 3.4.5) betekent dit, dat met de aanleg van deze tangenten zwaarwegende maatschappelijke belangen worden gediend en alternatieve oplossingen, waaronder tracés die in beduidende mate afwijken van de op plankaart 1 aangegeven tracés, niet voorhanden zijn. Het gaat hier om de randweg 's-Hertogenbosch (als alternatief voor de eerdere 'zuid-weststructuur') en de noord-west-tangent Tilburg. Voor de noord-oost-tangent Roosendaal is al een verkenning van nut en noodzaak verricht, maar bestuurlijke besluitvorming hierover heeft nog niet plaatsgevonden. Uit de planstudie BOSE (Bereikbaarheid Oostelijk deel Stadsregio Eindhoven/Helmond) kan de behoefte blijken aan een nieuw tracé tussen de A58 en de N279, ter voltooiing van de ruit rond Eindhoven en Helmond. Dit is op plankaart 1 aangegeven als 'provinciale/ stadsgewestelijke gebiedsontsluitingsweg in studie'. Uit de planstudie kan blijken dat uitvoering als stroomweg nodig is. Dit laatste geldt ook voor de noord-oost-tangent Roosendaal.

Om enkele andere knelpunten in de weginfrastructuur op te lossen, zetten we verder in op capaciteitsvergroting van met name de A2 tussen de Maas en Budel, de A16 tussen Breda en Moerdijk, de A27 tussen Breda en Utrecht (inclusief het knooppunt Hooipolder en de brug over de Merwede), de A58 tussen Breda en Eindhoven, de N59 ten oosten van 's-Hertogenbosch, de A59 in relatie tot het knooppunt Hooipolder en de A67 tussen Eindhoven en Asten. De betreffende tracés zijn op plankaart 1 opgenomen als bestaande stroomwegen.

Ook wil de provincie de afwikkeling van het verkeer tussen Eindhoven en Hasselt via de N69 verbeteren. Deze weg gaat door een kwetsbaar gebied. In de studie naar opwaardering van deze verbinding moet dan ook met name aandacht worden besteed aan de verbetering van de leefbaarheid en aan een duurzame wijze van inpassing van (eventuele) infrastructuurle aanpassingen. De verbetering van de verbinding tussen Eindhoven en Hasselt is op plankaart 1 aangegeven als 'stroomweg in studie'.

Naast de hiervoor genoemde wegen en wegen in studie zijn op plankaart 1 nog enkele verbindingen aangeduid als 'provinciale/stadsgewestelijke gebiedsontsluitingsweg in studie'. Het gaat hier om omleggingen rond steden en dorpen of om verbeteringen van bestaande weggedeelten, waarvan nut en noodzaak, of het juiste tracé of weggedeelte nog moet worden vastgesteld.

Ten slotte bieden wij ruimte voor verbeteringen van wegen van het onderliggende wegennet, dat met name een functie vervult voor de afwikkeling van het regionaal verkeer. Nadere uitwerking hiervan vindt plaats in het kader van ons *'Provinciaal Verkeers- en Vervoerplan'*.

Spoorwegen

Om een goede externe bereikbaarheid te kunnen (blijven) garanderen, moeten Brabant en met name de grote steden optimaal aangesloten worden op het internationale net van hogesnelheidslijnen (HSL). Wij vinden dat, naast de snelle shuttle die Breda verbindt met de HSL-stations Rotterdam, Antwerpen en Brussel, ook de andere grote Brabantse steden opgenomen moeten worden in een netwerk van HSL-shuttles en intercity's tussen Randstad, Ruhrgebied en Vlaamse Ruit.

Om de interne bereikbaarheid te optimaliseren vindt de provincie het van belang dat het Brabantstadspoor wordt ontwikkeld, zoals aangeduid op plankaart 1. Dit is een hoogwaardig collectief vervoerssysteem, dat voor een belangrijk deel gebruik maakt van bestaande spoorlijnen (light-railsysteem) en waaraan nieuwe stations en voorstadhaltes worden verknoopt. Buiten Brabant sluit het Brabantstadspoor aan op Nijmegen, Venlo, Weert, Geldermalsen en Dordrecht. Daarnaast onderzoeken wij de mogelijkheid om de bestaande goederenspoorlijn van Boxtel naar Uden ook voor personenvervoer te benutten.

Voor de lange termijn zien wij mogelijkheden een spoorverbinding aan te leggen langs de A67, zowel voor het personen- als het goederenvervoer. Bij de bepaling van het restrictieve bouwbeleid in de overlegzone langs de A67 moet hiermee rekening worden gehouden. Op

plankaart 1 hebben we deze spoorverbinding, evenals de zuidtak van de Betuweroute en een spoorverbinding tussen Breda en Utrecht langs de A27, aangegeven als een 'studieproject lange termijn'.

Voor het goederentransport tussen de havens van Rotterdam, Antwerpen en Vlissingen is het van belang dat de spoorinfrastructuur in West-Brabant beter voor haar taak wordt toegerust. Bij gebleken nut en noodzaak betekent dit de aanleg van een aparte spoorlijn voor het goederentransport, gebundeld met bestaande infrastructuur tussen Rotterdam en Antwerpen. Met het oog op de landschappelijke kwaliteiten en de veiligheid en leefbaarheid in steden en dorpen moet deze nieuwe spoorinfrastructuur goed worden ingepast. Op plankaart 1 is de verbetering van de spoorinfrastructuur in West-Brabant aangegeven als 'spoorweg in studie'.

Vaarwegen

Het provinciale beleid is gericht op een verdere groei van het vervoer over water. Hiertoe zetten we in op de omlegging van de Zuid-Willemsvaart bij 's-Hertogenbosch, zoals aangegeven op plankaart 1, verruiming van de sluizen in de Zuid-Willemsvaart (traject Veghel-Helmond), verbreding van het Wilhelminakanaal (traject Dongen-Loven (Tilburg)) en het verbeteren van de bereikbaarheid van de haven van Oss via een capaciteitsverbetering van het Burgemeester Delenkanaal. Bij gebleken nut en noodzaak kan de Zuid-Willemsvaart tussen Veghel en Beek en Donk en daarvandaan ook het Wilhelminakanaal richting Eindhoven opgewaardeerd worden tot een klasse-IV-vaarweg.

Hoogwaardig openbaar vervoer en fiets

Om de mobiliteitstoename op een goede manier te geleiden en de bereikbaarheid en leefbaarheid te bevorderen, vinden wij het belangrijk dat in de grote steden en de stedelijke regio's een snel en betrouwbaar openbaar vervoersysteem wordt gerealiseerd, waarin met een hoge frequentie wordt gereden. Door deze systemen optimaal aan te sluiten op het Brabantstadspoor wordt ook hiervan het draagvlak vergroot. In de steden en de stedelijke regio's moet het fietsgebruik gestimuleerd worden en het fietspadennetwerk worden uitgebreid.

De inrichting van een systeem van hoogwaardig openbaar vervoer en de ruimtelijke reserveringen die hiervoor nodig zijn, evenals het stimuleren van het fietsgebruik zien wij als opgaven, waaraan aandacht moet worden besteed in de uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's (zie paragraaf 3.3.3).

Buisleidingen en andere technische infrastructuur

Ten aanzien van het buisleidingentransport volgt de provincie het rijksbeleid zoals dit is neergelegd in het 'Nationaal Verkeers- en Vervoerplan' (2001) en het daarin opgenomen 'Structuurschema Buisleidingen' (1984). Wij staan positief tegenover nieuwe initiatieven voor ondergronds transport, maar vinden dat bij de ruimtelijke inpassing uitdrukkelijk aandacht moet worden besteed aan de effecten op bijzondere bodem- en grondwatersituaties. In een door Gedeputeerde Staten vast te stellen beleidsnota zal nader worden ingegaan op de ruimtelijke en veiligheidsaspecten met betrekking tot de hoofdleidingen voor ondergronds transport. Gemeenten moeten in hun ruimtelijke plannen rekening houden met bestaande en geplande leidingstroken en -straten, met straalpaden en met hoogspanningsleidingen. Nieuwe technische infrastructuur dient zoveel mogelijk gebundeld te worden met bestaande (technische of andere) infrastructuur.

Vliegvelden

De provincie zet in op een concentratie van de burgerluchtvaart op Eindhoven Airport. De activiteiten op deze luchthaven mogen groeien binnen de afspraken van de 'Regionale Overeenkomst Eindhoven Airport' (augustus 2000). Voor wat betreft de vliegvelden voor de burgerluchtvaart bij Budel en Seppe willen wij het indirect ruimtebeslag vanwege de milieubelasting handhaven op ten hoogste het niveau dat is vastgelegd in de besluiten op grond van de Luchtvaartwet. Bij voorkeur zien wij het echter verminderen. De aanleg van nieuwe luchtvaartterreinen, voor welke soort van luchtvaart dan ook, is uitgesloten. Ook willen wij, behalve op Eindhoven Airport, geen nieuwe civiele activiteiten op militaire vliegbases.

Helihavens

Helihavens specifiek voor traumahelicopters zijn niet als luchtvaartterrein aan te merken.

Militaire vliegvelden

Ook het indirect ruimtebeslag van militaire vliegvelden zien wij graag teruggedrongen (zie paragraaf 3.6.6).

Toelichtende kaart I. Infrastructuur

Infrastructuur duurzaam ingepast

Waar de besluitvorming over de wijze van inpassing van nieuwe infrastructuur nog niet heeft plaatsgevonden, vinden wij het van groot belang dat de uitvoering plaatsvindt met een minimum aan aantasting van kwetsbare landschappen en natuurgebieden. Waar sprake is van een botsing van verkeersverbindingen met ecologische verbindingen (botsende corridors) moet worden gezocht naar oplossingen die aan beide soorten verbindingen recht doen. Ook in de plannen voor nieuwe infrastructuur zal daar nadrukkelijk aandacht aan moeten worden besteed.

3.2 ZUINIG RUIMTEGEBRUIK

Hoofddijn visie (zie 2.4.2)

Een sterk accent op inbreiden en herstructureren, intensiveren en meervoudig ruimtegebruik.

Inleiding

Aspecten van zuinig ruimtegebruik komen in dit streekplan op verschillende plaatsen aan de orde. In deze paragraaf geven we in enkele hoofddijnen aan op welke wijze wij zuinig ruimtegebruik in ons ruimtelijk beleid sterker willen accentueren. Voor de concrete invulling van deze hoofddijnen per thema verwijzen wij naar de betreffende paragrafen.

Inbreiden, herstructureren en intensiveren

Met het accent dat wij in ons ruimtelijk beleid leggen op zuinig ruimtegebruik willen we de groei en de spreiding van het stedelijk ruimtebeslag afremmen. Tegelijkertijd willen we zo stimuleren dat nieuwe ontwikkelingen op een geconcentreerde wijze vorm krijgen. Dit betekent, dat bij het zoeken naar ruimte om te voorzien in de behoeften op het vlak van wonen, werken en voorzieningen de mogelijkheden binnen de bestaande bebouwde ruimte zo goed mogelijk moeten worden benut. Zowel in de stedelijke als in de landelijke regio's moet het accent liggen op inbreiden en herstructureren. Ook moet aandacht worden besteed aan de mogelijkheden die compacte bouwwijzen – zoals het bouwen in de hoogte en steeds vaker ook in de diepte (de ondergrondse ruimte) – bieden om het ruimtegebruik te intensiveren. We vinden het van groot belang dat bestaande, nieuwe of te herontwikkelen ruimte intensiever wordt benut, zodat nieuw stedelijk ruimtebeslag wordt voorkomen of beperkt. In de stedelijke regio's en met name in de grote steden, ligt er bovendien een intensiveringsopgave op belangrijke infrastructurele knooppunten.

De provincie realiseert zich overigens dat zorgvuldig omgaan met de ruimte betekent, dat de mate waarin en de wijze waarop aan aspecten van zuinig ruimtegebruik vorm en inhoud wordt gegeven aan moet sluiten op de specifieke ruimtelijke karakteristieken en kwaliteiten ter plaatse. Het streven naar zuinig ruimtegebruik is een belangrijk onderdeel van de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en de landelijke regio's (zie paragraaf 3.3.3 en 3.3.4).

Meervoudig ruimtegebruik

Daarnaast zetten we in op het meervoudig gebruik van de ruimte. Door verschillende functies op een locatie te combineren kan extra ruimtebeslag worden voorkomen of beperkt. Het combineren van functies als waterberging, landbouw en recreatie past hierin (zie paragraaf 3.1.2), evenals het combineren van wonen, werk en zorg onder één dak (zie paragraaf 3.3.7). Door dezelfde ruimte op verschillende tijdstippen van de dag te gebruiken en bij de bouw al rekening te houden met eventuele toekomstige functieveranderingen wordt eveneens ruimte bespaard.

Ruimtegebruik bedrijventerreinen

Op grond van recente ramingen is er in Brabant een behoefte aan bedrijventerreinen van circa 5.000 hectaren netto in de periode 2000-2020. Het bruto ruimtebeslag ligt doorgaans hoger, bijvoorbeeld in verband met de aanleg van wegen en openbaar groen. Bruto is de ruimtebehoefte in Brabant 7.000 hectaren (zie ook paragraaf 3.3.1). Momenteel heeft Brabant 16.000 hectaren aan bedrijventerreinen.

Wij vinden het belangrijk dat het bedrijfsleven in Brabant zich (verder) kan ontwikkelen en dat in de verwachte ruimtebehoefte wordt voorzien. Tegelijkertijd vinden wij het van belang – in lijn met ons streven nieuw stedelijk ruimtebeslag te beperken – dat deze ruimtebehoefte aan bedrijventerreinen niet alleen op uitbreidingslocaties wordt gerealiseerd. Dit kan door:

- bestaande bedrijventerreinen intensiever te benutten en verouderde bedrijventerreinen te herstructureren. Hier is volgens schattingen een ruimtewinst van 5 tot 10% te realiseren. Anders gezegd, op bestaande bedrijventerreinen kan 800 tot 1.600 hectaren worden 'inverdiend'.

- het ruimtegebruik op nieuwe (uitbreidings)locaties te intensiveren. Wij gaan ervan uit, dat hiermee in Brabant een ruimtewinst kan worden gerealiseerd van 500 tot 1.300 hectaren tot 2020.

Verhoging van de 'ruimteproductiviteit' kan onder meer door ondergrondse of inpandige parkeervoorzieningen aan te leggen, meer in de hoogte te bouwen en restruimte terug te dringen of te voorkomen. Invoering van parkmanagement biedt eveneens interessante mogelijkheden om het ruimtebeslag te beperken. Parkmanagement richt zich onder andere op een beter beheer en een intensievere benutting van bedrijventerreinen, en op de aanleg en het gebruik van gemeenschappelijke voorzieningen en gebouwen.

Ten aanzien van de ontwikkeling van bedrijventerreinen ligt er voor het bedrijfsleven, de betrokken overheden en andere initiatiefnemers een gezamenlijke opgave op het vlak van inbreiden, herstructureren en het intensief en meervoudig gebruik van de ruimte. Met deze gezamenlijke inspanningsverplichting moet het in onze ogen mogelijk zijn om in de periode tot 2020 een ruimtewinst te boeken van ruim 2.000 hectaren (van de hierboven genoemde ruimtebehoefte van 7.000 hectaren).

Monitoringssysteem

Om de voortgang op het vlak van inbreiden, herstructureren en intensiveren van bedrijventerreinen te kunnen volgen, zal een monitoringssysteem worden opgezet, waarvan de resultaten worden verwerkt bij de vierjaarlijkse evaluatie en actualisering van de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en landelijke regio's.

Wij realiseren ons dat de mogelijkheden voor inbreiden, herstructureren en intensiveren per regio, per locatie, maar ook in de tijd bezien, kunnen verschillen. Dit vraagt om maatwerk en verdere uitwerking. In de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en de landelijke regio's moet aan deze aspecten van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik concreet invulling worden gegeven (zie paragraaf 3.3.3 en 3.3.4). De herstructurering van bedrijventerreinen is ook belangrijk onderdeel van ons ontwikkelingsprogramma.

Intensiever gebruik infrastructuur

Zuinig ruimtegebruik speelt ook een belangrijke rol bij onze aanpak van mobiliteits- en bereikbaarheidsvraagstukken. Wij zetten in op het intensiveren van het gebruik van de bestaande infrastructuur. Nieuwe, ingrijpende doorsnijdingen van het Brabantse land met stroomwegen vinden wij niet meer gewenst. Dat betekent echter niet dat creatieve oplossingen niet mogelijk zijn. Integendeel, in ons ruimtelijk beleid bieden we juist de ruimte voor aanpassingen die aansluiten op bestaande infrastructuur, bijvoorbeeld door nieuwe wegen boven of onder bestaande te plannen (zie paragraaf 3.1.6).

Vrijkomende agrarische locaties hergebruiken

In ons beleid ten aanzien van vrijkomende agrarische bedrijfslocaties speelt zuinig ruimtegebruik eveneens een belangrijke rol. Centraal staat het agrarisch hergebruik van vrijkomende bouwblokken boven het toestaan van nieuwe bouwblokken (zie paragraaf 3.4.12).

Rood-met-groen

De uitbreiding van het stedelijk ruimtebeslag ten koste van het buitengebied moet zoveel mogelijk worden voorkomen. Wanneer uitbreiding onontkoombaar is, moet deze gepaard gaan met een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit elders in het buitengebied (rood-met-groen). In de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en de landelijke regio's moet hieraan concreet invulling worden gegeven.

Rood-met-groen, rood-voor-groen en compensatie van natuur- en landschapswaarden

Het ligt voor de hand om in ruil voor de aantasting van het buitengebied een investering in de kwaliteit elders te eisen. Deze rood-met-groen-benadering staat los van de compensatie van natuur- en landschapswaarden die vereist is bij aantasting van de groene hoofdstructuur (zie paragraaf 3.4.5). Zij moet ook niet worden verward met de zogeheten rood-voor-groen-benadering (zie paragraaf 3.6.2), waarin de kwaliteitsverbetering van het buitengebied het primaire doel is en niet een afgeleide van de aantasting van het buitengebied door stedelijk ruimtebeslag.

3.3 CONCENTRATIE VAN VERSTEDELIJKING

Hoofddoel visie (zie 2.4.3)
Verstedelijking blijven concentreren

3.3.1 Wonen en werken verdeeld over stedelijke en landelijke regio's

Inleiding

Wij streven ernaar de woon- en werklocaties zodanig over Noord-Brabant te verdelen dat het leeuwendeel van de woningbouw en de aanleg van bedrijventerreinen terecht komt in vijf stedelijke regio's, en dat zoveel mogelijk recht wordt gedaan aan het principe van zuinig ruimtegebruik. Met het oog hierop vindt de toedeling van woon- en werklocaties plaats in twee stappen. In de eerste plaats wordt aan elke stedelijke en landelijke regio een woningbouwprogramma en een programma aan bedrijventerreinen toegekend. De uitgangspunten die hierbij worden gehanteerd staan in deze paragraaf. In de tweede plaats wordt voor elke regio een uitwerkingsplan opgesteld, waarin de woon- en werklocaties worden aangegeven. Om organisatorische redenen kunnen Gedeputeerde Staten ervoor kiezen om de uitwerkingen voor twee of meer regio's op te nemen in één plan.

De uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's hebben een bredere strekking dan de bepaling van woon- en werklocaties en worden daarom integrale uitwerkingsplannen genoemd. De uitwerkingsplannen voor de landelijke regio's beperken zich tot de woon- en werklocaties en heten daarom thematische uitwerkingsplannen. De uitwerkingsplannen komen nader aan de orde in paragraaf 3.3.3 en 3.3.4.

De indeling in stedelijke en landelijke regio's

Om wonen, werken en voorzieningen in ruimtelijke zin te kunnen verdelen over stedelijke en landelijke regio's wordt gebruik gemaakt van de op plankaart 7 afgebeelde gebiedsindeling. We onderscheiden vijf stedelijke regio's en vijftien landelijke regio's.

Tussen de stedelijke regio's is er een verschil in positie en hiermee samenhangende taakstelling. Verstedelijkingsopgaven met een sterk bovenregionaal karakter willen wij accommoderen in de stedelijke regio's die, gelet op de centrale positie van de vijf grote steden in het nationale en internationale stedelijke netwerk, gelegen zijn rond die steden. De stedelijke regio's Bergen op Zoom-Roosendaal en Uden-Veghel hebben op het vlak van wonen, werken en voorzieningen een verstedelijkingsopgave met meer een regionale betekenis.

De landelijke regio's zijn samengesteld op basis van de functionele oriëntatie op het vlak van wonen en werken van gemeenten of kernen op een (deel van een) stedelijke regio. Twee landelijke regio's – het Land van Cuijk en het Land van Heusden en Altena – kennen een minder eenduidige oriëntatie en zijn bovendien sterk op stedelijke gebieden buiten Noord-Brabant betrokken.

Plankaart 7. Stedelijke en landelijke regio's

De verdeling van het woningbouwprogramma

Gedeputeerde Staten stellen periodiek een bevolkings- en woningbehoefteprognose vast, op grond waarvan zij per stedelijke en landelijke regio het aantal te bouwen woningen bepalen. Voor de stedelijke regio's zijn deze woningbouwaantallen taakstellend, voor de landelijke regio's zijn het maxima. Bij de verdeling van het woningbouwprogramma over de stedelijke en de landelijke regio's geldt het uitgangspunt dat voor elke landelijke regio ten hoogste zoveel woningen mogen worden gebouwd als nodig is voor de natuurlijke bevolkingsgroei, ofwel de groei die optreedt als het saldo van alle verhuisbewegingen op nul wordt gesteld. Dit wordt ook wel 'bouwen voor migratiesaldo-nul' genoemd. Door de toepassing van dit uitgangspunt wordt gewaarborgd dat de gezamenlijke positie van de stedelijke regio's in de Brabantse woningvoorraad wordt versterkt, een belangrijke doelstelling van ons verstedelijkingsbeleid. Immers, omdat het te verwachten

migratieoverschot voor de hele provincie wordt toegerekend aan de stedelijke regio's en de migratiecomponent een steeds groter deel uitmaakt van de bevolkingsgroei in Noord-Brabant, vangen de stedelijke regio's het leeuwendeel van de bevolkingsgroei en de daarmee samenhangende behoefte aan woningen op.

Migratiesaldo-nul

Gedeputeerde Staten stellen bevolkings- en woningbehoefteprognoses op voor alle gemeenten. De bevolkingsprognose is gebaseerd op gegevens over de huidige omvang en samenstelling van de bevolking (leeftijd, geslacht, burgerlijke staat etc.) en veronderstellingen over de te verwachten veranderingen van deze bevolking als gevolg van geboorte, sterfte en binnen- en buitenlandse migratie. Op basis van deze bevolkingsprognose en aan de hand van veronderstellingen over de toekomstige woningbehoefte van de verschillende bevolkingscategorieën wordt de woningbehoefte bepaald. Het uitgangspunt dat in de landelijke regio's voor ten hoogste 'migratiesaldo-nul' mag worden gebouwd wordt in de prognoses verwerkt. Dit betekent dat bij de vooruitberekening van de bevolking en de hiermee samenhangende woningbehoefte in de landelijke regio's, gesteld wordt dat er door verhuizingen evenveel mensen een gemeente zullen inkomen als uitgaan. In tabel 1 zijn de uitkomsten van de meest recente woningbehoefteprognose opgenomen.

Tabel 1. Indicatie woningbouwprogramma¹⁾ en ruimtebudget bedrijventerreinen²⁾ in stedelijke en landelijke regio's, 2000-2020³⁾			
	woningbouw- programma (in aantallen woningen)	ruimtebudget bedrijventerreinen (bruto in hectaren)	waarvan voor opvang van bedrijven uit landelijke regio's ⁵⁾ (bruto in hectaren)
Noord-Brabant	161.300 (100%)	7.000 ⁴⁾ (100%)	
Stedelijke regio's	124.700 (77%)	5.500 (79%)	290
Bergen op Zoom-Rosendaal	9.500	450	35
Breda-Tilburg	40.800	1.800	115
Waalwijk-'s-Hertogenbosch-Oss ('Waalboss')	31.700	1.000	25
Eindhoven-Helmond	36.800	1.200	95
Uden-Veghel	5.900	300	20
Bovenregionaal bedrijventerrein Moerdijk / Moerdijkse Hoek	N.B. ⁶⁾	750	
Landelijke regio's	36.600 (23%)	1.500 ⁵⁾ (21%)	
Zuidwest-Brabant	500	25	
Steenbergen-Halderberge	1.200	100	
Moerdijk e.o.	3.450	295	
Zundert e.o.	1.400	55	
Land van Heusden en Altena	3.200	110	
Groot-Langstraat ³⁾	—	—	
Oisterwijk-Hilvarenbeek	1.700	50	
Boxtel e.o.	2.800	60	
Maaskant	800	25	
Maashorst	650	15	
Schijndel-Sint-Oedenrode-Boekel	2.350	65	
Land van Cuijk	5.150	215	
Groot-Kempen	5.050	160	
Heeze-Leende-Cranendonck	1.550	165	
De Peel	6.800	160	

¹⁾ Bron: 'Bevolkings- en woningbehoefteprognose Noord-Brabant, actualisering 2000'.

²⁾ Gebruik gemaakt is van de behoefteprognose bedrijventerreinen, die in 2000 in het kader van de Strategische Agenda Milieu, Economie en Ruimte is geactualiseerd.

³⁾ De gegevens in de tabel zijn berekend op gemeenteniveau. Het programma van de stedelijke regio's is inclusief en van de landelijke regio's exclusief de (eventuele) woningbouw en behoefte aan bedrijventerreinen in kernen, die gelegen zijn in een landelijke regio maar behoren tot een gemeente waarvan de hoofdkern deel uitmaakt van een stedelijke regio. Als gevolg hiervan zijn de gegevens enigszins onzuiver en is voor de landelijke regio Groot-Langstraat geen woningbouwprogramma en geen ruimtebudget bedrijventerreinen opgenomen. Voor de juiste cijfers is een nadere bewerking nodig, die de provincie op korte termijn zal uitvoeren.

⁴⁾ De ruimtebudgetten geven de bruto ruimtebehoefte aan bedrijventerreinen weer. Deze bruto behoefte is bepaald aan de hand van de behoefte aan netto voor bedrijven uitgeefbaar terrein. De netto behoefte is 3.750 hectaren in de periode 2000-2015 (Strategische Agenda Milieu, Economie en Ruimte). Geëxtrapoleerd naar de periode 2000-2020 levert dit een raming op van ruim 5.000 hectaren netto. Doorgaans ligt – bijvoorbeeld in verband met wegaanleg en openbaar groen – het bruto ruimtebeslag hoger. Bruto is de behoefte aan bedrijventerreinen circa 7.000 hectaren tussen 2000 en 2020. Een

substantieel deel van deze behoefte zal via inbreiden, herstructureren en intensief en meervoudig ruimtegebruik moeten worden gerealiseerd (zie ook paragraaf 3.2).

⁵⁾ In de behoeftebepaling bedrijventerreinen is op basis van economische groeiscenario's en de hiermee samenhangende werkgelegenheidsontwikkeling de toekomstige vraag naar bedrijventerreinen bepaald. Het gaat hierbij om de vraag naar ruimte van bedrijven die al op een bedrijventerrein gevestigd zijn, de vraag van nieuwe bedrijven die zich op een bedrijventerrein zullen gaan vestigen en de vraag van bestaande bedrijven die naar een bedrijventerrein zullen verhuizen. In de behoeftebepalingen bedrijventerreinen is dus ook de ruimtebehoefte van de grotere bedrijven in de landelijke regio's meegenomen. Tussen 1992 en 2000 is gemiddeld jaarlijks zo'n 20% van de ruimtebehoefte van bedrijven in landelijke regio's opgevangen in stedelijke regio's of op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk. In ruim tweederde van de gevallen gaat het hierbij om de behoefte van grote bedrijven (groter dan 5.000m²). Door genoemd percentage toe te passen op de geraamde behoefte aan bedrijventerreinen in de landelijke regio's, is de overloop voor de periode 2000-2020 bepaald. Zij is afgetrokken van het ruimtebudget van de landelijke regio's. Voor de landelijke regio's Land van Heusden en Altena, Land van Cuijk en voor vier gemeenten in de landelijke regio Groot-Kempen (Bladel, Bergeijk, Eersel en Reusel-de Mierden) is geen overloop toegepast.

⁶⁾ Gerelateerd aan de te realiseren werkgelegenheid op het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek bestaat de mogelijkheid van extra woningbouw. De concrete invulling hiervan maakt onderdeel uit van het uitwerkingsplan dat voor de landelijke regio Moerdijk e.o. wordt opgesteld.

De verdeling van het programma aan bedrijventerreinen

Gedeputeerde Staten stellen periodiek het maximale aantal hectaren aan te leggen bedrijventerrein per stedelijke en landelijke regio vast, op grond van een prognose van de behoefte aan bedrijventerreinen. Dit noemen we het regionale ruimtebudget voor bedrijventerreinen. Zoals in paragraaf 3.2 is aangegeven vinden wij het van belang, dat in deze ruimtebehoefte aan bedrijventerreinen wordt voorzien en dat een substantieel deel hiervan gerealiseerd wordt door verouderde bedrijventerreinen te herstructureren en door het ruimtegebruik op bestaande en nieuw aan te leggen bedrijventerreinen te intensiveren. In de uitwerkingsplannen die voor de stedelijke en landelijke regio's worden opgesteld dient deze ambitie verder te worden geconcretiseerd. Verder gelden bij de vaststelling van de budgetten de volgende uitgangspunten.

In de stedelijke regio's, op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk en op het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek moet het merendeel van de ruimtebehoefte aan bedrijventerreinen worden opgevangen. De stedelijke regio's hebben daarbij niet alleen de taak om de groei van hun eigen bedrijvigheid op te vangen. Zij moeten ook ruimte bieden voor de vestiging van bedrijven van buiten Noord-Brabant en van bedrijven die vanwege hun aard, schaal of functie niet (langer) passen in de landelijke regio's. Op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk en het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek kunnen dergelijke bedrijven eveneens terecht. Bovendien wordt hier ruimte geboden aan bedrijven die – gelet bijvoorbeeld op hun omvang, milieuhinder of hun behoefte aan diep vaarwater – bijzondere vestigingseisen stellen waaraan in de stedelijke regio's niet tegemoet kan worden gekomen.

Toekomstig bovenregionaal bedrijventerrein Moerdijkse Hoek

In maart 2001 hebben Provinciale Staten aan Gedeputeerde Staten de opdracht gegeven een herziening van dit – toen nog toekomstige – streekplan voor te bereiden, in de vorm van een concrete beleidsbeslissing, ten behoeve van de ontwikkeling van een grootschalig en vernieuwend duurzaam bedrijventerrein, mede ten behoeve van glastuinbouw, in de zogenoemde Moerdijkse Hoek. Provinciale Staten hebben tevens de opdracht gegeven te onderzoeken op welke wijze en met behulp van welke instrumenten een actief provinciaal grondbeleid ter uitvoering van dit bedrijventerrein kan worden ontwikkeld. In het voorstel dat ten grondslag ligt aan dit besluit hebben Gedeputeerde Staten aangegeven, dat naar hun opvatting het nut en de noodzaak van een grootschalig bedrijventerrein met zeehavenfaciliteiten, met een strategische omvang voor ten minste de komende vijftien jaar van rond de 600 hectaren, in voldoende mate vaststaan, gelet op diverse rapporten die in de jaren 1995-2001 zijn verschenen over dit onderwerp. Gedeputeerde Staten hebben verder aangegeven, dat naar hun opvatting in samenhang met de ontwikkeling van het bedrijventerrein een projectvestiging van glastuinbouw van circa 150 hectaren aanvaardbaar is, aangezien door koppeling van beide initiatieven op eenzelfde locatie gebruik kan worden gemaakt van synergetische effecten, die er bij een afzonderlijke realisering niet zouden zijn. Desgevraagd hebben Gedeputeerde Staten bij de behandeling van het voorstel bevestigd, dat het definitieve besluit over de aanvaardbaarheid van het bedrijventerrein op deze locatie zal worden genomen bij de vaststelling van de concrete beleidsbeslissing door Provinciale Staten.

Om ruimte te bieden aan de verplaatsing van bedrijven uit de landelijke regio's naar de stedelijke regio's wordt het ruimtebudget van de stedelijke regio's opgehoogd met een gedeelte van de berekende ruimtebehoefte voor bedrijventerreinen in de landelijke regio's. De omvang van dit gedeelte wordt bepaald aan de hand van de gerealiseerde, historische overloop van bedrijven uit

de landelijke naar de stedelijke regio's. Hierbij wordt een uitzondering gemaakt voor de landelijke regio's Land van Cuijk, Land van Heusden en Altena en vier gemeenten in de landelijke regio Groot-Kempen (Bladel, Bergeijk, Eersel en Reusel-de Mierden). Voor deze op enige afstand van de stedelijke regio's gelegen landelijke regio's wordt ervan uitgegaan dat zij de behoefte aan ruimte voor bedrijventerreinen zelf zullen opvangen, onder meer op een te ontwikkelen regionaal bedrijventerrein.

Als het gaat om het bieden van ruimte voor specifieke vormen van bedrijvigheid kan een verschuiving van een gedeelte van het ruimtetoelating tussen de stedelijke regio's nodig zijn.

Overloophmogelijkheden stimuleren

Tabel 1 geeft de meest recente regionale ruimtetoelatingen voor bedrijventerreinen weer.

De verdeling van het programma aan bedrijventerreinen is erop gericht dat een meer dan evenredig deel van de ruimtebehoefte aan bedrijventerreinen in Noord-Brabant wordt opgevangen in de stedelijke regio's, op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk, op het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek of op een regionaal bedrijventerrein in een landelijke regio. Het is van belang dat bedrijven daar ook daadwerkelijk terecht kunnen. De provincie zal de overloophmogelijkheden voor bedrijven stimuleren. Dit is ook een van de acties uit ons ontwikkelingsprogramma.

Nieuwvestiging en uitbreiding van bedrijven in landelijke regio's

De provincie streeft ernaar dat in de landelijke regio's alleen bedrijven worden gevestigd die daarin qua aard, schaal en functie als passend kunnen worden beschouwd. De provincie werkt dan ook niet mee aan de nieuwvestiging van niet passende bedrijven in landelijke regio's.

De provincie streeft er verder naar dat bestaande bedrijven in de landelijke regio's die zodanig groeien dat zij vanwege hun aard, schaal of functie niet langer passen in een landelijke regio, worden verplaatst naar een stedelijke regio, het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk, het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek of naar een regionaal bedrijventerrein in een landelijke regio. Dit neemt niet weg dat binnen het regionale ruimtetoelating een zekere mate van vrijheid bestaat om bestaande grote bedrijven te laten groeien. Het voorzien in de ruimtebehoefte van grote bedrijven heeft echter tot gevolg, dat er in de betreffende landelijke regio minder ruimte overblijft voor kleine en middelgrote bedrijven. In het licht van een en ander kunnen Gedeputeerde Staten hun medewerking weigeren aan plannen tot uitbreiding of functieverandering van deze bedrijven.

In het algemeen beschouwt de provincie bedrijven met een kavel van meer dan 5.000 m² als bedrijven die vanwege hun schaal niet passen in het landelijk gebied. De uitgifte van dergelijke kavels drukt zwaar op het ruimtetoelating voor bedrijventerreinen in landelijke regio's en leidt ertoe dat te weinig ruimte overblijft voor bedrijven die wel als passend kunnen worden beschouwd. De vraag welke bedrijven vanwege hun aard of functie niet passen in het landelijk gebied kan niet in haar algemeenheid worden beantwoord. De beoordeling van deze aspecten is een kwestie van maatwerk.

3.3.2 Regionale ontwikkelingsstrategieën voor wonen en werken

In paragraaf 3.3.1 is aangegeven hoe wij in kwantitatieve zin de woningbouwaantallen en de aan te leggen hectaren bedrijventerreinen verdelen over de stedelijke en de landelijke regio's. Naast deze *kwantitatieve* verdeling is het van belang aandacht te besteden aan *kwalitatieve*, regionale vraagstukken ten aanzien van wonen en werken en de ruimtelijke effecten hiervan. Hiertoe zal de provincie het initiatief nemen tot de opstelling van regionale ontwikkelingsstrategieën voor zowel het wonen als het werken. Gelet op de regionale schaal waarop woning- en arbeidsmarkten functioneren, heeft elke strategie betrekking op een (deel van een) stedelijke regio en een of meer landelijke regio's die hierop georiënteerd zijn.

Een regionale ontwikkelingsstrategie voor het wonen gaat in op de samenstelling van het toekomstige regionale woningbouwprogramma. Inspelen op de verwachte vraag naar specifieke

woonmilieus en de hiermee samenhangende ruimtebehoefte staat hierbij centraal. Ook de herstructureringsopgave voor delen van de bestaande woningvoorraad moet hierin aan bod komen. De effecten van vergrijzing op de regionale woningmarkt, ook in relatie tot de zorgbehoefte, spelen eveneens een belangrijke rol.

Een regionale ontwikkelingsstrategie voor het werken brengt de vraag naar verschillende werkmilieus in beeld. Dit is van belang om te zorgen voor een voldoende en een voldoende gevarieerd aanbod aan werkmilieus, dat aansluit op de (toekomstige) vraag naar bedrijventerreinen en kantorenlocaties. In relatie hiermee wordt ook de herstructureringsopgave voor verouderde bedrijventerreinen in kaart gebracht. Een in regionaal verband te ontwikkelen locatiebeleid maakt eveneens onderdeel uit van de regionale ontwikkelingsstrategieën voor het werken. Hierbij wordt met betrekking tot de vestiging van bedrijven, kantoren en voorzieningen ingegaan op aspecten van bereikbaarheid (voor personen en goederen), de ruimtelijke en stedenbouwkundige kwaliteit (intensivering van het ruimtegebruik, variatie in vestigingsmilieus, functiemenging) en de kwaliteit van de leefomgeving (leefbaarheid, veiligheid, milieu-aspecten).

De regionale ontwikkelingsstrategieën voor wonen en werken dienen als bouwsteen voor de opstelling of de herziening van de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en landelijke regio's.

3.3.3 Integrale uitwerkingsplannen voor stedelijke regio's

Algemeen

Wij vinden het van groot belang dat voor de stedelijke regio's een goed ruimtelijk ontwerp tot stand komt, dat op een breed draagvlak kan rekenen. Hiertoe wordt voor elke stedelijke regio een integraal uitwerkingsplan opgesteld. Zoals is vermeld in paragraaf 3.3.1 kunnen Gedeputeerde Staten er om organisatorische redenen voor kiezen de uitwerkingen voor twee of meer – stedelijke of landelijke – regio's op te nemen in één plan.

De kern van een uitwerkingsplan bestaat uit twee delen. Ten eerste een duurzaam ruimtelijk structuurbeeld dat wordt opgesteld op basis van de lagenbenadering en ten tweede een programma, waarbij met gebruikmaking van de meest actuele provinciale prognoses wordt aangegeven wat de toekomstige ruimtebehoefte is voor de verschillende ruimtelijke functies. Het structuurbeeld vormt het ruimtelijke referentiekader voor de langere termijn (2020). Het programma kan variëren in de tijd. In het uitwerkingsplan worden, na confrontatie van het programma met het ruimtelijk structuurbeeld, de ruimtelijke ontwikkelingen in de stedelijke regio voor een periode van tien jaar vastgelegd, met inachtneming van de ruimtelijke principes van dit streekplan. De ruimtelijke ontwikkelingen betreffen onder meer de 'groene opgaven', de te ontwikkelen stedelijke locaties en de volgorde en het tempo waarin het programma voor wonen en werken, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin, wordt gerealiseerd.

StructuurvisiePlus-benadering

De wijze waarop de uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's worden opgesteld, komt overeen met de zogenoemde structuurvisiePlus-benadering, die de laatste jaren ontwikkeld is en waarmee zowel op het regionale als op het gemeentelijke schaalniveau de nodige ervaring is opgedaan. Zie bijlage 1 voor meer informatie over de structuurvisiePlus.

Gedeputeerde Staten stellen de uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's voor 1 januari 2005 vast. De plannen worden ten minste eens in de vier jaar geëvalueerd en zo nodig (partieel) herzien. De plannen worden gezamenlijk met de betrokken gemeenten en belangenorganisaties voorbereid. In zuidoost-Brabant wordt hierbij ook het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE) betrokken. Omdat wij continuïteit van beleid belangrijk vinden, zien wij de stadsregionale uitwerkingsplannen (SRUP's) die zijn opgesteld op basis van het 'Streekplan Noord-Brabant' (1992) en recentere studies, zoals regiovisies, structuurvisiesPlus en 'groene mal-plannen', als belangrijke bouwstenen voor de uitwerkingsplannen. De op basis hiervan vastgelegde waarden en gemaakte afspraken kunnen in de uitwerkingsplannen worden bevestigd of geactualiseerd.

Bij de opstelling van de uitwerkingsplannen moet uitdrukkelijk rekening worden gehouden met de planvorming in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' (reconstructieplannen en gebiedsplannen, zie verder bijlage 2). De uitwerkingsplannen moeten verder voldoen aan de volgende algemene en regiospecifieke regels.

Algemene uitwerkingsregels voor de stedelijke regio's

Uitwerkingsregels voor het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld van de stedelijke regio's

- Het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld wordt opgesteld aan de hand van de in dit streekplan beschreven lagenbenadering. In dit structuurbeeld worden de ruimtelijke kwaliteiten en karakteristieken van de stedelijke regio vastgelegd. Daarbij wordt uitdrukkelijk aandacht besteed aan het watersysteem, de bodemtypologie, de geomorfologie en de hiermee samenhangende natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps)waarden (de onderste laag). Aanwezige waardevolle structuren, waaronder de groene hoofdstructuur, worden in het structuurbeeld verankerd (groene mal).
- De infrastructuur (de tussenlaag) vormt eveneens een belangrijke drager van het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld. De bestaande infrastructuur wordt in beeld gebracht, evenals de toekomstige infrastructuur (HSL-shuttles, Brabantstadspoor, A50 en dergelijke) en de hiermee samenhangende ontwikkeling van nieuwe stations, voorstadshaltes en transferia.
- De occupatielaag (de bovenste laag) ten slotte maakt de huidige occupatiepatronen inzichtelijk. Ingegaan wordt onder meer op de economische structuren en het bestaande verstedelijkingspatroon.
- Het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld van de stedelijke regio wordt in samenhang met de ruimtelijke structuren van omliggende landelijke regio's ontwikkeld.
- In het structuurbeeld wordt aangegeven welke mogelijkheden er zijn om via inbreiden, herstructureren en intensiveren de ruimte binnen het bestaand stedelijk gebied optimaal te gebruiken.
- De zoekruimte voor verstedelijking (wonen en werken), water, natuur, verkeer en vervoer, landbouw en recreatie wordt in het structuurbeeld duurzaam begrensd.

Uitwerkingsregels voor het programma van de stedelijke regio's

- In het uitwerkingsplan moet worden ingegaan op kwantitatieve, maar vooral ook op kwalitatieve aspecten van de ruimtebehoefte voor wonen en werken. Aandacht moet worden besteed aan de (verwachte) ontwikkelingen in gewenste woon- en werkmilieus. Hierbij is afstemming geboden met de omliggende landelijke regio's. Expliciet moet worden aangegeven welke ruimte beschikbaar is voor bedrijven uit de landelijke regio's. Zowel op het vlak van wonen (met name de na-oorlogse wijken met goedkopere huur- en flatwoningen), als op het vlak van werken (verouderde bedrijventerreinen) moet de herstructureringsopgave inzichtelijk worden gemaakt.
- De restcapaciteiten voor woningbouw en bedrijventerreinen worden in beeld gebracht. Uitdrukkelijk wordt nagegaan waar door de gemeenten geplande uitbreidingsruimte kan worden beperkt, door opvang van de ruimte vraag voor wonen en werken door middel van inbreiding, herstructurering of intensivering elders in de stedelijke regio. Dit geldt in ieder geval voor uitbreidingsruimte waarover de Provinciale Planologische Commissie nog niet positief heeft geadviseerd. Ook kunnen nieuwe inzichten, verkregen vanuit het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld, aanleiding zijn om ruimtelijke plannen en projecten te heroverwegen.
- Voor de restcapaciteiten voor woningbouw en bedrijventerreinen geldt bovendien dat moet worden nagegaan welke mogelijkheden er zijn om het ruimtegebruik te intensiveren. Ook dient voor deze restcapaciteiten aandacht te worden besteed aan vormgevingsaspecten als architectuur, beeldkwaliteit en landschappelijke inpassing en aan de concrete invulling van de plannen qua woon- en werkmilieus, met name ook in relatie tot de bestaande voorraad en de (kwalitatieve) ontwikkelingen op dit vlak.
- Naast wonen en werken moet aandacht worden besteed aan opgaven en ruimteclaims op het vlak van water, natuur- en landschapsontwikkeling, verkeer en vervoer, landbouw en recreatie.

Uitwerkingsregels voor de ruimtelijke vormgeving van de stedelijke regio's

Het regionale programma wordt geconfronteerd met het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld. Dit leidt tot een uitwerkingsplan waarin staat aangeven hoe de programma-onderdelen wonen, werken, water, natuur- en landschapsontwikkeling, verkeer en vervoer, landbouw en recreatie een zodanige plek krijgen, dat de kwaliteiten die zijn weergegeven in het structuurbeeld ondersteund en versterkt worden en dat bovendien zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik wordt bevorderd.

Hierbij moet expliciet aandacht worden besteed aan:

- de afstemming van het toekomstig stedelijk ruimtegebruik op de onderste twee lagen, waarbij de stedelijke opgave – het bieden van ontwikkelingsruimte – een zwaarwegend belang heeft;
- de mogelijkheden om via inbreiden, herstructureren en intensiveren nieuw ruimtebeslag te beperken. Hierbij worden ook de mogelijkheden tot functieverandering van kloosters, zorginstellingen, internaten, kerkgebouwen, militaire terreinen, en dergelijke bekeken;
- de wijze waarop de groene en landschappelijke kwaliteiten van de stedelijke regio behouden en versterkt worden;
- het waarborgen van de functie en kwaliteit van landschapsecologische zones (zie plankaart 1), die een buffer vormen tussen stedelijke kernen en die – veelal ook buiten de stedelijke regio gelegen – natuurwaarden verbinden;
- het – in samenhang met de hiervoor genoemde landschapsecologische zones – verder ontwikkelen van stedelijke groenstructuren, met name ook in relatie tot de mogelijkheden voor recreatie;
- de mogelijkheden ruimtelijke ontwikkelingen aan de (nieuwe) infrastructuur te verknopen en het ruimtegebruik rond multimodale, stedelijke knooppunten te intensiveren;
- de wijze waarop stedenbouwkundig waardevolle structuurkenmerken kunnen worden versterkt;
- de ruimtelijke aspecten van de inrichting van een systeem van hoogwaardig openbaar vervoer en de stimulering van het fietsgebruik;
- het versterken van de positie van de vijf grote steden – elk vanuit hun eigen oriëntatie, profiel en specialiteit binnen Brabantstad – als centrale 'knoep' in het nationale en internationale stedelijke netwerk;
- het versterken van de centrumfunctie van de stedelijke centra voor voorzieningen;
- de mogelijkheden voormalige stortplaatsen opnieuw te gebruiken, bijvoorbeeld als bedrijfslocaties, maar ook voor recreatieve voorzieningen, energievoorziening of wonen;
- de mogelijkheden voor secundaire zandwinning, bijvoorbeeld in combinatie met wonen-aan-het-water-projecten.

Regiospecifieke uitwerkingsregels voor de stedelijke regio's

Voor elke stedelijke regio zijn er enkele specifieke aandachtspunten waarop in het betreffende uitwerkingsplan, naast de algemene regels, moet worden ingegaan.

Stedelijke regio Bergen op Zoom-Roosendaal

- De ruimtelijke effecten die samenhangen met de ligging van West-Brabant tussen Rotterdam en Antwerpen (noord-zuid-relaties en -oriëntaties) en de ruimtedruk op dit deel van Brabant die hier een gevolg van is, moeten in de stedelijke regio's worden opgevangen. De samenhang met de mogelijkheden op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk en het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek wordt inzichtelijk gemaakt. Op dit punt is tevens afstemming geboden met het uitwerkingsplan voor de stedelijke regio Breda-Tilburg.
- Aan de noordzijde kent de stedelijke regio – met de overgang van zand naar klei, waar de kwelzone begint – een vrij harde begrenzing ('de naad van Brabant'). Aangegeven wordt hoe deze gradiënt kan worden versterkt, in ruimtelijk en natuurlijk opzicht. De zuidzijde is een bosachtig gebied met beekdalen. Deze rand is minder hard, het zandlandschap loopt door. Bekeken wordt hoe de ontwikkeling van de stedelijke regio kan aansluiten op dit landschap.
- Op plankaart 1 is de Brabantse Wal als een regionale natuur- en landschapseenheid (RNLE) aangegeven, die hier doorloopt in de stedelijke regio. In het uitwerkingsplan dienen de natuur- en landschapswaarden van deze RNLE te worden gewaarborgd.

- Aandacht moet worden besteed aan de (landschappelijke en stedenbouwkundige) inpassing van de spoorinfrastructuur ten behoeve van het goederentransport tussen de havens van Rotterdam, Antwerpen en Vlissingen. Speciale aandacht dient hierbij uit te gaan naar de stedelijke ontwikkelingen in relatie tot (de uitplaatsing van) het spooreplacement in Roosendaal.

Stedelijke regio Breda-Tilburg

- De ruimtelijke effecten die samenhangen met de ligging van West-Brabant tussen Rotterdam en Antwerpen (noord-zuid-relaties en -oriëntaties) en de ruimtedruk op dit deel van Brabant die hier een gevolg van is, moeten in de stedelijke regio's worden opgevangen. De samenhang met de mogelijkheden op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk en het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek wordt inzichtelijk gemaakt. Op dit punt is tevens afstemming geboden met het uitwerkingsplan voor de stedelijke regio Bergen op Zoom-Roosendaal.
- De ruimtelijke ontwikkelingen rondom de vervoersknooppunten in Breda (Sleutelproject) en Tilburg (Spoorzone) en hun betekenis voor de directe omgeving worden aangegeven. Naast intensiveringsopgaven liggen hier ook herstructureringsopgaven. Beide opgaven krijgen in het uitwerkingsplan een plek.
- De verstedelijkingsdruk op het middengebied in deze stedelijke regio is groot. In het uitwerkingsplan moet aangegeven worden hoe met deze druk kan worden omgegaan. Tegelijkertijd moeten natuurwaarden en landschappelijke kwaliteiten worden behouden en versterkt, onder meer door de inrichting van landschapsecologische zones (zie plankaart 1). Hierbij moet ook aandacht worden besteed aan de veranderende positie van de landbouw in het middengebied.

Stedelijke regio Waalwijk-'s-Hertogenbosch-Oss ('Waalboss')

- De opbouw van Waalboss – drie stedelijke hoofdkernen ('s-Hertogenbosch, Oss en Waalwijk), een verstedelijkt westelijk deel en een relatief nog open oostelijk deel – wordt als uitgangspunt genomen voor de verdere uitwerking.
- Voor 's-Hertogenbosch ligt er een intensiveringsopgave in de A2-zone. Ook vormen de omlegging van de Zuid-Willemsvaart en de hiermee samenhangende aanleg van een ecologische verbindingszone, evenals de inpassing van zuidwestelijke randweg rond 's-Hertogenbosch belangrijke aandachtspunten.
- In het westelijk deel is de opgave stedelijke ontwikkelingen vorm te geven met een accent op intensiveren en herstructureren. Tegelijkertijd moet het landschap een kwaliteitsverbetering ondergaan en de ruimtelijke samenhang met de infrastructuur, met name rond Waalwijk, worden verbeterd. Bezien wordt in hoeverre de op plankaart 1 aangeduide vestigingsgebieden voor de glastuinbouw in dit gebied moeten worden gehandhaafd.
- In het oostelijk deel bestaat de opgave -mede gekoppeld aan de opwaardering van de A59- uit selectieve, structuurversterkende verstedelijking, naast sanering en opschoning op andere plaatsen om de openheid of natuurwaarden te versterken.
- Voor Oss ligt er een intensiverings- en herstructureringsopgave in de stationszone, ook in relatie tot de aansluiting op het openbaar vervoer. Oss en Heesch vormen een functioneel en ruimtelijk samenhangend onderdeel van Waalboss. Wat dit in kwantitatieve en kwalitatieve zin betekent, is een opgave voor verdere uitwerking. Specifieke aandacht moet uitgaan naar de zone tussen Oss en Heesch, waarbij behoud en versterking van de groene kwaliteiten centraal staan.

Stedelijke regio Eindhoven-Helmond

- Naast het Dommeldal moet ook het open gebied tussen Helmond en Nuenen als een landschapsecologische zone op een duurzame, groene wijze worden ingericht (zie plankaart 1). Dit sluit aan op de zuid-noord gerichte groenstructuren in de stedelijke regio en op de natuur- en landschapswaarden in de omliggende landelijke regio's.
- Het is de vraag of voor de ruimte-extensieve bedrijvigheid op de wat langere termijn nog ruimte kan worden gevonden. Deze vraag moet in het uitwerkingsplan beantwoord worden. Als er onvoldoende ruimte beschikbaar is, moet nagegaan worden of delen van dat

programma in andere stedelijke regio's binnen het stedeijk netwerk Brabantstad kunnen worden opgevangen. Ook moet gekeken worden naar de mogelijkheden in de 'Kempische as' op Belgisch grondgebied (Lommel-Neerpelt-Overpelt), of – als het niet anders kan – naar mogelijkheden op of aansluitend bij bedrijventerreinen in de omliggende landelijke regio's.

- Aandacht moet worden besteed aan de mogelijkheden toekomstige ontwikkelingen op het vlak van wonen en werken te verknopen aan de mogelijke toekomstige infrastructurele ruit rond de stedelijke regio en het ruimtegebruik op belangrijke 'knopen' te intensiveren.

Stedelijke regio Uden-Veghel

- Er ligt een opgave de groene, open landschapsecologische zone tussen Uden en Veghel te behouden en verder te versterken (zie plankaart 1). Het gaat er om hier een duurzame groenstructuur vorm te geven, waarbij ook de potenties voor waterberging worden uitgewerkt.
- De samenhang tussen de stedelijke regio's Uden-Veghel en Waalboss is groot, vooral op het vlak van werken. De uitwerkingsplannen van deze regio's moeten dan ook op elkaar worden afgestemd. Hierbij moet met name de vraag worden beantwoord in hoeverre de stedelijke regio Uden-Veghel voor specifieke vormen van bedrijvigheid – en passend bij het profiel van deze stedelijke regio – een deel van de ruimtebehoefte vanuit de landelijke regio's rond Waalboss kan opvangen.
- Na aanleg van de A50 ligt er voor de omgeving van de oude provinciale weg (N267) een herstructureringsopgave (onder andere in Mariaheide).
- Aandacht moet worden besteed aan de betekenis van een mogelijke aansluiting van Veghel op het Brabantse spoorwegennet.
- Onder meer vanwege de karakteristiek van het gebied is wonen en werken op een relatief extensieve wijze vorm gegeven. Nagegaan moet worden waar het ruimtegebruik kan worden geïntensiveerd (intensiveringsopgave) en op welke wijze extensieve stedelijke ontwikkelingen kunnen worden verknoopt met 'groene opgaven'.

3.3.4 Thematische uitwerkingsplannen voor wonen en werken in landelijke regio's

Algemeen

In de landelijke regio's staat het voorkomen van verdere aantasting van het buitengebied door verstedelijking centraal. Met het oog hierop wordt voor elke landelijke regio een thematisch uitwerkingsplan opgesteld, waarin de woon- en werklocaties worden bepaald. Bij de opstelling van deze plannen moet uitdrukkelijk rekening worden gehouden met de planvorming in het kader van het project '*Revitalisering Landelijk Gebied*' (reconstructieplannen en gebiedsplannen, zie bijlage 2). Zoals is vermeld in paragraaf 3.3.1 kunnen Gedeputeerde Staten er om organisatorische redenen voor kiezen de uitwerkingen voor twee of meer – stedelijke of landelijke – regio's op te nemen in één plan. Kleine, ondergeschikte nevenkernen die in de nabijheid van een stedelijke regio liggen en behoren tot een gemeente waarvan de hoofdkern in de stedelijke regio is gelegen, kunnen worden uitgezonderd van de regionale afweging wat betreft wonen en werken. Voor deze kernen geldt wat het wonen betreft dat ten hoogste zoveel woningen mogen worden gebouwd als nodig is voor hun natuurlijke bevolkingsgroei. De uitwerkingsplannen moeten verder voldoen aan de volgende regels.

Uitwerkingsregels voor de landelijke regio's

- Uitgangspunt is dat het aansnijden van nieuwe ruimte pas aan de orde is, als blijkt dat de bouwopgave voor wonen en werken niet binnen het bestaand bebouwd gebied kan worden gerealiseerd, ook niet in andere kernen of op andere bedrijventerreinen binnen de betreffende landelijke regio (bovengemeentelijke afweging).
- Omdat inbreiden, herstructureren en intensiveren prioriteit heeft worden de mogelijkheden hiertoe geïnventariseerd. Hierbij worden de mogelijkheden meegenomen die functieverandering van kloosters, internaten, zorginstellingen, kerkgebouwen, militaire terreinen en dergelijke bieden. Mits ze een nuttige bestemming krijgen is functiewijziging van dergelijke karakteristieke gebouwen mogelijk, ook als ze in het buitengebied liggen.

- De restcapaciteiten voor woningbouw en bedrijventerreinen worden in beeld gebracht. Uitdrukkelijk wordt nagegaan waar, door middel van inbreiding, herstructurering of intensivering elders in de landelijke regio, de door de gemeenten geplande uitbreidingsruimte voor wonen en werken kan worden beperkt. Dit geldt in ieder geval voor uitbreidingsruimte waarover de Provinciale Planologische Commissie nog niet positief heeft geadviseerd.
- Als toch nieuwe ruimte moet worden aangesneden wordt nagegaan waar, gelet op de specifieke ruimtelijke kwaliteiten en karakteristieken van de betreffende landelijke regio, nog verantwoorde uitbreidingsmogelijkheden liggen. Dat geldt zowel voor woningbouw als voor (regionale) bedrijventerreinen. Wij zien de structuurvisiesPlus in dit verband als belangrijke bouwstenen (zie bijlage 1).
- Als er een tekort is aan verantwoorde uitbreidingsmogelijkheden worden de mogelijkheden bekeken om (een deel van) het programma voor wonen en werken te concentreren in één kern of op een regionaal bedrijventerrein, of – als ook dat niet kan – om het over te hevelen naar een stedelijke regio. In uitzonderlijke gevallen kan (een deel van) het programma voor werken worden overgeheveld naar een aangrenzende landelijke regio.
- In het uitwerkingsplan wordt voor een periode van tien jaar aangegeven waar, in welke volgorde en in welk tempo het programma voor wonen en werken wordt gerealiseerd.

Gedeputeerde Staten stellen de uitwerkingsplannen voor de landelijke regio's voor 1 januari 2005 vast. De plannen worden ten minste eens in de vier jaar geëvalueerd en zo nodig (partieel) herzien. De plannen worden gezamenlijk met de betrokken gemeenten en belangenorganisaties voorbereid. In zuidoost-Brabant wordt hierbij ook het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE) betrokken.

3.3.5 Specifieke innovatieve clusters van bedrijvigheid

In het verleden zijn twee grote bedrijfscomplexen terechtgekomen in het landelijk gebied die daar met de ruimtelijke inzichten van vandaag niet gevestigd zouden worden. Dit zijn de suikerfabriek in de gemeente Steenberghe en de zinkfabriek in de gemeente Cranendonck. Verplaatsing van deze bedrijven is niet realistisch. Bij deze complexen zien wij via een clustering van bedrijven in beginsel echter wel mogelijkheden voor innovatieve ontwikkelingen, met voordelen voor economie en milieu.

Voor de vorming van deze clusters gelden in ieder geval de volgende voorwaarden:

- Er kunnen alleen bedrijven terecht die aantoonbaar een meerwaarde hebben voor het cluster, gelieerd zijn aan de suiker-, respectievelijk metaalproductie of in belangrijke mate gebruik maken van grond-, hulp- of reststoffen of energiestromen van het gevestigde productiecomplex. Er is dus nadrukkelijk geen sprake van een normaal uitgeefbaar bedrijventerrein.
- Omdat het hier om specifieke ruimtebehoefte gaat, die gekoppeld is aan het betreffende cluster van bedrijvigheid, wordt deze behoefte buiten de regionale ruimtebudgetten voor bedrijventerreinen gehouden (zie paragraaf 3.3.1).
- De milieuwinst en de economische voordelen van vestiging in het betreffende cluster ten opzichte van vestiging elders moeten bij elke nieuwe vestiging worden aangetoond.
- Aangetoond moet zijn dat vestiging in het cluster in vergelijking met vestiging elders in substantiële mate nieuw goederenvervoer over de weg voorkomt of bestaande goederentransporten over de weg tussen bedrijven vermindert.
- De nieuwe bedrijven mogen geen grote, ongewenste stromen aan personenvervoer met zich meebrengen.
- Overeenkomstig de beleidslijnen uit paragraaf 3.6.1 moeten de clusters duurzaam worden ingericht en moet er een landschapsvisie en een beeldkwaliteitsplan opgesteld en uitgevoerd worden.
- De milieusituatie in woonkernen (geur, geluid, stof, externe veiligheid) mag in geen geval verslechteren (uitgaande van toegestane milieubelasting ter plaatse op grond van bestaande vergunningen).

- De suikerfabriek streeft naar milieuvriendelijke vervoerssystemen ter voorkoming van extra druk op lokale wegen en op kernen in de omgeving.
- Rond de zinkfabriek wordt rekening gehouden met de daar aanwezige belangrijke natuur- en landschapswaarden.
- Mede in verband met de natuur- en landschapswaarden wordt een goede afweging gemaakt tussen eventuele vestigingsmogelijkheden bij de zinkfabriek en regionale en grensoverschrijdende opvangmogelijkheden voor bedrijven elders.

Wat de natuur en landschapswaarden rond de zinkfabriek betreft, vermelden wij nog dat daar zowel ons beleid voor de groene hoofdstructuur (GHS) als de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn aan de orde is. Op dit moment is er echter onvoldoende duidelijkheid over de precieze natuur- en landschapswaarden ter plaatse. Op basis van een nader onderzoek naar de actuele natuur- en landschapswaarden wordt de begrenzing van de GHS op het terrein rond de zinkfabriek door Gedeputeerde Staten opnieuw bepaald. Daarbij kan een afwijkend beeld ontstaan ten opzichte van de plankaarten 1 en 2.

Wij bevorderen dat de vorming van clusters met specifieke innovatieve bedrijvigheid bij de suikerfabriek in de gemeente Steenberg en de zinkfabriek in de gemeente Cranendonck nader wordt bestudeerd, met inachtneming van de vermeide voorwaarden. Op grond van de studieresultaten zullen wij ons standpunt nader bepalen.

3.3.6 Voorzieningen en kantoorlocaties

Ten aanzien van voorzieningen is het beleid van de provincie erop gericht de bestaande verzorgingsstructuur te versterken. Dit is in lijn met onze doelstelling de economische en culturele motorfunctie van de stedelijke regio's en de stedelijke centra in het bijzonder te ondersteunen. Onder voorzieningen verstaan we in dit verband de detailhandel, onderwijs-, sport- en sociaal-culturele voorzieningen, zorgvoorzieningen en specifieke recreatievoorzieningen gekoppeld aan stad of dorp.

Voorzieningen gekoppeld aan stad of dorp

Deze paragraaf gaat over voorzieningen die thuishoren in of bij steden of dorpen. Vooral voor recreatievoorzieningen is het onderscheid tussen de voorzieningen die specifiek aan stad of dorp zijn gebonden en voorzieningen die in het buitengebied thuishoren moeilijk te definiëren. Er is sprake van vloeiende overgangen: discotheken horen thuis in de steden; hotels, restaurants en café's horen in steden en dorpen, maar passen ook in het buitengebied; evenemententerreinen kunnen in de stad, maar ook in het buitengebied passen; campings horen doorgaans in het buitengebied. Evenals voor de andere voorzieningen beperken wij ons wat de recreatievoorzieningen betreft in deze paragraaf tot enkele algemene beleidslijnen ter ondersteuning van het contrast tussen stedelijke en landelijke regio's. In paragraaf 3.4.9 tot en met 3.4.11 geven we beleidslijnen voor recreatievoorzieningen die in het buitengebied zijn gevestigd of daar naar hun aard thuishoren, waaronder de golfbanen en de grote attractieparken.

In de stedelijke regio's wordt ruimte geboden aan bezoekersintensieve voorzieningen, zoals megabioscopen en evenementengebouwen. Dergelijke voorzieningen, die een groot publiek trekken met de daarbij behorende verkeersbewegingen, horen thuis op goed ontsloten plekken. Dergelijke plekken zijn vooral te vinden in de stedelijke centra of aan de stadsranden, op multimodaal ontsloten knooppunten. Ook voorzieningen met een groot ruimtebeslag voor bebouwing en verharding horen thuis in de stedelijke regio's.

Gezien de groeiende recreatiebehoefte is het van belang de recreatiemogelijkheden in of in de nabijheid van de stedelijke regio's te bevorderen. Dagrecreatie en de ontwikkeling van groenstructuren in de stedelijke regio's kunnen hierbij hand in hand gaan.

In de landelijke regio's geldt als uitgangspunt dat voorzieningen bezoekersextensief, kleinschalig en 'vermengbaar' moeten zijn. Ruimte wordt geboden aan voorzieningen die qua schaal en omvang passen bij de betreffende kern of gemeente. Vaak zijn dit lokale voorzieningen, soms ook voorzieningen met een functie voor omliggende landelijke kernen of gemeenten. Omdat in de landelijke regio's de nadruk ligt op inbreiding en herstructurering moeten de voorzieningen

bovendien gemengd kunnen worden met andere functies, met name met wonen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan zorgvoorzieningen.

Ons beleid met betrekking tot de ontwikkeling van kantoorlocaties sluit nauw aan op de hiervoor geschetste beleidslijnen ten aanzien van voorzieningen. Dit betekent dat grootschalige kantorenontwikkelingen en arbeids- en bezoekersintensieve kantooractiviteiten worden geconcentreerd in de stedelijke regio's, en hierbinnen met name op multimodaal ontsloten knooppunten. In de landelijke regio's is er ruimte voor kleinschalige, arbeids- en bezoekersextensieve kantooractiviteiten.

3.3.7 Sociale aspecten van concentratie van verstedelijking

De provincie is zich ervan bewust dat het beleid van concentratie van verstedelijking sociale gevolgen heeft. Door de verstedelijking te concentreren wordt het mogelijk functies bij elkaar te brengen, met name in de stedelijke regio's. Door woon-, werk-, zorg- en recreatielocaties dicht bij elkaar te brengen zijn mensen beter in staat arbeid te combineren met zorgtaken en ontspanning. De mogelijkheden voor participatie van met name vrouwen met jonge kinderen worden erdoor vergroot. Bundeling van activiteiten draagt er ook toe bij dat de groei van de mobiliteit enigszins wordt getemperd en dat de (gevoelens van) veiligheid in wijken en buurten worden vergroot.

Het ruimtelijk beleid kan ook bijdragen aan het stimuleren van sociale samenhang en het voorkomen van sociale uitsluiting. Bijvoorbeeld door de totstandkoming te bevorderen van multifunctionele accommodaties die een belangrijke rol spelen in de buurtsamenleving, zowel in steden als in dorpen. Zo dragen wijkservicecentra voor ouderen, die een combinatie bieden van mogelijkheden voor zorg en ontmoeting, ertoe bij dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen in hun eigen, vertrouwde omgeving. Wij stimuleren de realisatie van zulke centra, evenals de bouw van woon-zorg-projecten en levensloopbestendige woningen, waarmee wij op wijk- en buurtniveau de integratie van wonen, welzijn en zorg meer gestalte willen geven. Bovendien willen we hiermee inspelen op belangrijke maatschappelijke processen, zoals de sterke vergrijzing van de bevolking en de voortschrijdende vermaatschappelijking van de zorg, waardoor oudere mensen, maar ook mensen met een handicap in toenemende mate zelfstandig (willen) blijven wonen.

Ook onderwijsvoorzieningen kunnen meer dan tot nu toe een rol in de buurt spelen, bijvoorbeeld via zogenoemde brede-school-projecten, waar onderwijs, kinderopvang en vrijetijdsvoorzieningen op één locatie worden gecombineerd. In zo'n multifunctioneel gebouw kunnen ook buurthuis-, sport- en zorgfuncties worden geïntegreerd. Via ons sociaal beleid bevorderen we de totstandkoming van dergelijke voorzieningen.

Verschillende recente (toekomst)studies wijzen op een tweedeling in gewenste woonmilieus, waarbij aan de ene kant stedelijke centra met veel voorzieningen en een compacte bebouwing geliefd zijn, en aan de andere kant suburbane, meer landelijke woonmilieus met veel groen en ruim opgezette wijken. Tegelijkertijd dreigen delen van de stedelijke woningvoorraad, met name de goedkopere (huur- en flat)woningen in een aantal naoorlogse wijken, uit de gratie van de woonconsument te raken. Hier ligt een belangrijke herstructureringsopgave. Het in beeld brengen van deze opgave, evenals de concrete aanpak ervan, vraagt de komende jaren extra aandacht van alle betrokken partijen. Deze herstructureringsopgave omvat fysieke maatregelen, waartoe slopen, verdunnen of soms juist verdichten behoren, maar ook maatregelen op sociaal en economisch gebied. In de uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's (zie paragraaf 3.3.3) en de regionale ontwikkelingsstrategieën voor het wonen (zie paragraaf 3.3.2) wordt aan deze herstructureringsopgave uitdrukkelijk aandacht besteed. Belangrijk hierbij is de menging van woningtypen en voorzieningen en het inweven van kleinschalige, milieuvriendelijke bedrijvigheid die mensen kansen biedt een bedrijf te starten en in de buurt werk te vinden. Juist door aantrekkelijke, in verschillende dichtheden vormgegeven woon-, werk- en leefmilieus te bieden,

kan ook in de steden worden bijgedragen aan het verbeteren van de sociale samenhang en het voorkomen van sociale uitsluiting.

In de landelijke regio's staat de leefbaarheid van kleine kernen onder druk. Dat uit zich onder meer in een sterke ontgroening en vergrijzing, in een achteruitgang van het voorzieningenniveau en in een verminderde bereikbaarheid per openbaar vervoer. In ons sociaal beleid is de leefbaarheid van kleine kernen een belangrijk aandachtspunt.

Waar mogelijk willen we ook via ons ruimtelijk beleid bevorderen dat dorpen vitaal blijven, al zijn de mogelijkheden hiertoe bescheiden. Menging van functies, woonmilieus en bevolkingsgroepen is hierbij van belang. Daarnaast neemt de behoefte aan combinaties van wonen, zorg en dienstverlening toe, ook op het platteland. Het bevorderen van de totstandkoming van bijvoorbeeld de hiervoor genoemde multifunctionele voorzieningen en woon-zorg-projecten sluit hierop aan.

Het verdwijnen van winkels en andere voorzieningen uit kleine kernen hangt samen met processen van schaalvergroting, maar ook met het individuele gedrag van mensen. Algemene processen van ontgroening en vergrijzing spelen hierbij eveneens een rol. Processen die met de bouw van meer woningen of het toelaten van meer bedrijven niet zijn te keren.

De bevolkingsgroei in Brabant zal de komende decennia sterk teruglopen en daarmee ook de (kwantitatieve) groei van de woningvoorraad. In het licht van deze afname en gelet op het algemene karakter van de aangegeven processen, is het in onze ogen van belang nieuwe en creatieve oplossingen te zoeken voor de leefbaarheidsvraagstukken. Zo zien wij bijvoorbeeld dat het wegvallen van voorzieningen op het platteland vooral een probleem is voor mensen die niet over een eigen auto beschikken, met name sommige ouderen. Daarom bevorderen we dat de voorzieningen voor deze groepen toch bereikbaar blijven. Mogelijkheden hiertoe zien we onder andere in de realisatie van multifunctionele gebouwen waarin verschillende voorzieningen en diensten worden gecombineerd, het opzetten van mobiele voorzieningen, de realisatie van kleinschalige vormen van openbaar vervoer en de kansen die ICT biedt.

3.4 ZONERING VAN HET BUITENGEBIED

Hoofddijn visie (zie 2.4.4)

Zonering in de groene en agrarische hoofdstructuur om recht te doen aan de hoofdfuncties van het buitengebied: landbouw, natuur en recreatie.

3.4.1 Zonering buitengebied en revitalisering landelijk gebied

Ervan uitgaande dat de Reconstructiewet concentratiegebieden in 2002 van kracht wordt, wil de provincie in de periode tussen 2002 en 2012 het voortouw nemen in de revitalisering van het landelijk gebied, zowel in het wettelijke reconstructiegebied – Midden- en Oost-Brabant – als in West-Brabant (kaart J). De zonering van het buitengebied in dit streekplan beschouwen wij als een belangrijk richtpunt voor de revitalisering.

Een centraal element in het project '*Revitalisering Landelijk Gebied*' is de zogeheten 'integrale zonering'. Deze houdt in dat elk revitaliseringsgebied wordt ingedeeld in drie zones: landbouwonwikkelingsgebied, verwevingsgebied en extensiveringsgebied. Deze zones geven op lokale schaal de hoofdrichting weer voor de ontwikkeling van het buitengebied. Zij fungeren als kapstok voor de verdeling van alle inspanningen die in het kader van de revitalisering van het landelijk gebied worden verricht. Bijlage 2 bevat nadere informatie over de verhouding tussen dit streekplan en het project '*Revitalisering Landelijk Gebied*'.

Toelichtende kaart J. Gebiedsindeling Revitalisering Landelijk Gebied

3.4.2 Groene hoofdstructuur, agrarische hoofdstructuur en regionale natuur- en landschapseenheden

De groene hoofdstructuur (GHS) is een samenhangend netwerk van alle natuur- en bosgebieden, landbouwgebieden en andere gebieden met bijzondere natuurwaarden, en landbouwgebieden die bijzondere potenties hebben voor de ontwikkeling van natuurwaarden. De provincie wil de (potentiële) natuurwaarden en de hiermee samenhangende landschappelijke waarden in de GHS planologisch beschermen. Dit wordt verder uitgewerkt in paragraaf 3.4.5.

De agrarische hoofdstructuur (AHS) omvat het gebied buiten de GHS en de bebouwde kernen en infrastructuur. In de AHS staat de instandhouding en de versterking van de landbouw voorop. Landbouwbedrijven hebben er in beginsel de ruimte om zich te ontwikkelen in de door hen gewenste richting. Dit wordt verder uitgewerkt in paragraaf 3.4.7 en 3.4.8.

Samen met het gebied binnen de bebouwde kernen en de infrastructuur omvatten de GHS en de AHS het hele grondgebied van de provincie. De GHS en de AHS zijn aangeduid op plankaart 1 en kaart K. Beide zijn onderverdeeld in twee hoofdzones, namelijk GHS-natuur, GHS-landbouw, AHS-landschap en AHS-landbouw, die elk weer zijn onderverdeeld in een aantal subzones. Op plankaart 1 zijn alleen de subzones van de AHS-landbouw weergegeven. Op plankaart 2 zijn de subzones van de overige hoofdzones weergegeven.

Op plankaart 1 en kaart K zijn twaalf regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n) aangeduid door middel van een contour. Zij bestaan grotendeels uit GHS en omvatten daarnaast allemaal een gedeelte van de AHS. In een paar RNLE'n liggen bovendien een of meer kleine stedelijke kernen. De RNLE'n liggen buiten de stedelijke regio's, behalve die van de Brabantse Wal.

RNLE'n zijn gebieden van ten minste enkele duizenden hectaren die voor circa tweederde deel uit bos en natuur bestaan met daaromheen landbouwgronden. Door versterking van de

onderliggende relaties kunnen ze zich op termijn ontwikkelen tot zelfstandige eenheden waar natuur, landschap en landbouw centraal staan. Deze gebieden moeten groen en landelijk blijven.

De kern van een regionale natuur- en landschapseenheid (RNLE) bestaat uit een of meer zogeheten 'begeleid natuurlijke eenheden'. Dit zijn aaneengesloten natuur- en bosgebieden met een oppervlakte van ten minste 1.000 hectaren. Grootchalige fysische en biologische landschapsvormende processen zorgen er, met ondersteuning van een beperkt aantal beheersmaatregelen door terreinbeheerders, voor variaties in het landschap. Rondom de begeleid natuurlijke eenheden zijn kleine natuur- en landbouwgebieden als buffer opgenomen in de RNLE'n. Hierbij is met name gelet op hydrologische en landschappelijke samenhangen. Voor elke RNLE moet een visie en een uitvoeringsplan worden ontwikkeld, dat voorziet in een samenhangende inrichting en beheer.

Het beleid voor de RNLE'n is gericht op het beschermen en ontwikkelen van natuur- en landschapswaarden, cultuurhistorische (landschaps)waarden, recreatie met een groen karakter en een bij de schaal en de aard van het gebied passende landbouw. Dit wordt hierna uitgewerkt in paragraaf 3.4.5 tot en met 3.4.11.

Wij streven ernaar dat tussen de RNLE'n goede ecologische verbindingen tot stand worden gebracht. In de meeste gevallen gebeurt dit door ontwikkeling van zogeheten robuuste verbindingen als bedoeld in de rijksnota *'Natuur voor mensen, mensen voor natuur'* (juli 2000) en de *'Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020'*. In de andere gevallen gaat het om de ontwikkeling van ecologische verbindingzones of kleinere natuurgebieden, al dan niet in combinatie met landbouw- en recreatiegebieden. In de stedelijke regio's kan de ontwikkeling van de verbindingen tussen de RNLE'n samengaan met de ontwikkeling van landschapsecologische zones (zie plankaart 1).

Op plankaart 1 en kaart K hebben wij een indicatie gegeven van de mogelijke ligging van de door ons gewenste robuuste verbindingen. Zij worden concreet begrensd in het kader van de ecologische hoofdstructuur (EHS), waarna wij ze door middel van een partiële herziening van dit streekplan zullen toevoegen aan de GHS. In paragraaf 3.4.4 gaan wij nader in op het onderscheid tussen ecologische verbindingzones en robuuste verbindingen.

Toelichtende kaart K. GHS, AHS en regionale natuur- en landschapseenheden

Tabel 2. De oppervlakte van de hoofdzones voor het buitengebied, het stedelijk gebied en Noord-Brabant als geheel (2001).

Zone	Oppervlakte in hectaren (afgerond op 5.000-tallen)
GHS-natuur	130.000
GHS-landbouw	65.000
GHS totaal	195.000
AHS-landschap	55.000
AHS-landbouw	190.000
AHS totaal	245.000
GHS in RNLE	110.000
AHS in RNLE	30.000
RNLE totaal	140.000
GHS en AHS	440.000
Bebouwde kernen en infrastructuur	65.000
Noord-Brabant totaal	505.000

3.4.3 Groene hoofdstructuur, ecologische hoofdstructuur en Vogel- en Habitatrichtlijn

In de praktijk is een grote behoefte gebleken aan verduidelijking van de verhouding tussen de groene hoofdstructuur en de ecologische hoofdstructuur en tussen de groene hoofdstructuur en de Vogel- en Habitatrichtlijn. In deze paragraaf wordt een en ander nader toegelicht.

De ecologische hoofdstructuur

De ecologische hoofdstructuur (EHS) is geïntroduceerd in het *'Natuurbeleidsplan'* (1990) van het Rijk. In dat plan is als een van de hoofdopgaven voor het rijksnatuurbeleid aangegeven het behoud, het herstel en de ontwikkeling van nationaal en internationaal belangrijke ecosystemen. De EHS bevat alle gebieden waarop de inspanningen van het Rijk worden gericht om deze opgave te verwezenlijken.

De inspanningen van het Rijk verlopen langs twee sporen. In de eerste plaats is er de inzet van specifieke middelen voor het natuurbeleid, waaronder de toepassing van de Natuurbeschermingswet en een keur aan subsidieregelingen (sectorspoor). In de tweede plaats is er de ruimtelijke veiligstelling, die moet uitmonden in planologische regelingen in bestemmingsplannen (ruimtelijk spoor). In de nota *'Natuur voor mensen, mensen voor natuur'* (juli 2000) heeft het Rijk aangegeven dat de realisering van de EHS met kracht wordt voortgezet. Hierbij is een uitbreiding aangekondigd met zogeheten robuuste verbindingen. De verwezenlijking van de EHS is voorzien in het jaar 2020. In het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* heeft de provincie zich samen met maatschappelijke organisaties uitgesproken voor een versnelde realisering in 2012.

In het kader van het sectorspoor wordt de EHS op verzoek van het Rijk nader begrensd door de provincies. In onze provincie is de begrenzing inmiddels voltooid door het opstellen van de zogeheten begrenzingenplannen voor de EHS. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen reservaatgebieden, natuurontwikkelingsgebieden en beheersgebieden. Indicatief zijn in de betreffende begrenzingenplannen ook ecologische verbindingzones aangegeven.

In verband met de invoering van een nieuw subsidiestelsel voor natuur, bos en landschap door het Ministerie van Landbouw, Visserij en Natuurbeheer (Programma Beheer), hebben Gedeputeerde Staten in het najaar van 2001 een provinciaal beheers- en landschapsgebiedsplan en elf natuurgebiedsplannen voor deelgebieden in ontwerp vastgesteld. Deze plannen zullen, nadat Gedeputeerde Staten ze definitief hebben vastgesteld, de functie van de begrenzingenplannen voor de EHS overnemen.

Beheers- en landschapsgebiedsplan en natuurgebiedsplannen

Het (ontwerp-)beheers- en landschapsgebiedsplan geeft een overzicht van alle beheersgebieden, van de zogeheten ruime-jas-zoekgebieden en van de landschapsgebieden die in de huidige begrenzingenplannen voor Noord-Brabant zijn opgenomen. Dit plan geeft een overzicht van de subsidies voor natuur- en landschapsbeheer in deze – blijvend agrarische – gebieden.

De (ontwerp-)natuurgebiedsplannen bevatten natuurstreefbeelden – weergegeven op zogeheten natuurdoeltypenkaarten – voor alle bestaande natuurgebieden en alle in de huidige begrenzingenplannen aangegeven reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden. De natuurgebiedsplannen geven een overzicht van de op de realisering van deze streefbeelden gerichte subsidies.

Het voornemen om de ecologische hoofdstructuur uit te breiden met de zogeheten 'robuuste verbindingen' zal leiden tot aanpassing van een aantal natuurgebiedsplannen en mogelijk ook van het provinciaal beheers- en landschapsplan.

De groene hoofdstructuur in relatie tot de ecologische hoofdstructuur

De groene hoofdstructuur (GHS) is geïntroduceerd in het *'Streekplan Noord-Brabant'* (1992). Zij is gericht op de ruimtelijke veiligstelling van belangrijke ecosystemen in onze provincie. De GHS kan worden beschouwd als een onderdeel van het ruimtelijk beleidsspoor van het Rijk, dat moet leiden tot verwezenlijking van de ecologische hoofdstructuur (EHS). De GHS omvat echter niet alleen de gebieden die tot de EHS behoren, maar ook andere gebieden die een belangrijke rol vervullen in het functioneren van de ecologische systemen in onze provincie (kaart L).

Voor zover de GHS samenvalt met de EHS zijn, naast de ruimtelijke veiligstelling, rijks- en provinciale geldmiddelen beschikbaar voor de realisering. Deze worden met name ingezet voor de verwerving van gronden ten behoeve van natuurbeherende instanties en voor het aangaan van beheersovereenkomsten met grondeigenaren (meestal agrariërs) in het kader van het rijkssubsidiestelsel Programma Beheer. Waar de GHS buiten de EHS valt, is het provinciale beleid tot op heden alleen gericht op het bieden van de ruimtelijke veiligstelling. In de toekomst zal de provincie in de gebieden die wel in de GHS vallen, maar niet in de EHS, alsmede voor een gedeelte van de gebieden die in de AHS-landschap vallen, subsidies verstrekken voor agrarisch natuurbeheer.

In dit streekplan handhaven wij de GHS zoals die in het '*Streekplan Noord-Brabant*' (1992) is geïntroduceerd, met enkele aanpassingen. Deze betreffen de invoering van twaalf regionale natuur- en landschapseenheden rondom grote en belangrijke delen van de GHS, een aanpassing van de begrenzing van de delen buiten de EHS op grond van nieuwe natuurgegevens, een gewijzigde indeling die onder meer heeft geleid tot een verschuiving van de pure leefgebieden voor dassen van de GHS naar de AHS-landschap, en een differentiatie van de planologische bescherming voor de verschillende onderdelen.

Toelichtende kaart L. Groene hoofdstructuur en ecologische hoofdstructuur

Tabel 3. Vergelijking oppervlakten van GHS en AHS-landschap, GHS 1993 en EHS 2001

GHS en AHS-landschap in Streekplan 2002			GHS in Ecologische bouwstenennota 1993 ¹⁾		Ecologische hoofdstructuur 2001 ²⁾	
Hoofdzone	Subzone	Oppervlakte (in hectare)	GHS-element	Oppervlakte (in hectare)	Gebiedscategorie	Oppervlakte (in hectare)
GHS-natuur (130.000 ha)	1. en 2. Natuurparel en Overig bos- en natuurgebied	128.000	Natuurkerngebieden-natuur ³⁾ Multifunctioneel bos	69.000 37.000	Bos- en natuurgebied (bestaand) Reservaatgebied Natuur-ontwikkelings-gebied	107.000 15.000 6.000
	3. Ecologische verbindingszone (netto) ⁴⁾	2.000	Ecologische verbindingszone	N.B. ⁵⁾	Ecologische verbindingszone	2.000
GHS-landbouw (66.000)	4. Leefgebied kwetsbare soorten	29.000	Natuurkerngebieden-landbouw ⁷⁾	35.000	Beheersgebied	9.000
	5. Leefgebied struweelvogels (netto) ⁶⁾	27.000				
	6. Natuur-ontwikkelings-gebied	10.000	Natuurontwikkelings-gebied ⁸⁾	19.000		
Totale oppervlakte GHS, respectievelijk EHS		196.000		160.000		139.000
AHS- landschap (54.000)	7. Leefgebied dassen (netto) ⁹⁾	16.000				
	8. Waterpotentie-gebied	5.000				
	9. RNLE-landschapsdeel ¹⁰⁾	33.000				

1. De GHS uit het 'Streekplan Noord-Brabant' (1992) is op een schaal van 1:25.000 uitgewerkt in de 'Ecologische bouwstenennota' (1993), onderdeel van de provinciale 'Handleiding bestemmingsplan buitengebied'. In de tabel zijn ook de bossen meegeteld, die in de 'Ecologische bouwstenennota' als topografische ondergrond zijn weergegeven.
2. De oppervlakte van de ecologische hoofdstructuur is bepaald op grond van de ontwerp-natuurgebiedsplannen en het ontwerp-provinciaal beheers- en landschapsgebiedsplan (Gedeputeerde Staten, najaar 2001).
3. 'Natuurkerngebieden-natuur' omvat alle natuurkerngebieden, voor zover die samenvallen met bestaand bos- en natuurgebied en het EHS-reservaatgebied.
4. Oppervlakte ecologische verbindingszone uit de EHS buiten de subzones 1 en 2. De totale lengte van de ecologische verbindingszones wordt 1.665 km, waarvan 1.383 km natte en 282 km droge verbindingszone ('Inventarisatierapport ecologische verbindingszones' (februari 2000)).
5. In de 'Ecologische bouwstenennota' (1993) niet als vlak aangegeven en niet in km te berekenen.
6. 'Leefgebied struweelvogels' (netto) kent geen overlappingen met 'Leefgebied kwetsbare soorten'. Van de 27.000 hectaren zijn er 21.000 nieuw ten opzichte van de 'Ecologische bouwstenennota' (1993).
7. 'Natuurkerngebieden-landbouw' omvat alle natuurkerngebieden, voor zover deze zijn gelegen buiten de bestaande bos- en natuurgebieden en het EHS-reservaatgebied.
8. In de GHS 2002 zijn hiervan 6.500 hectaren opgenomen in de GHS-natuur en 2.500 hectaren in de GHS-landbouw, subzones 4 en 5.

9. 'Leefgebied dassen' (netto) kent geen overlappings met 'Leefgebied kwetsbare soorten' of met 'Leefgebied struweelvogels'. Van de 16.000 hectaren zijn er 13.500 nieuw ten opzichte van de 'Ecologische bouwstenennota' (1993).
10. Het 'RNLE-landschapsdeel' omvat al het gebied binnen de contouren van de RNLE'n, voor zover dit niet samenvalt met de overige categorieën.

De groene hoofdstructuur en de Vogel- en Habitatrichtlijn

Algemeen

De belangrijkste internationale verplichtingen op het gebied van de natuurbescherming zijn neergelegd in twee richtlijnen van de Europese Unie: de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992), gezamenlijk aangeduid als de Vogel- en Habitatrichtlijn. Deze richtlijn maakt een onderscheid tussen de bescherming van leefgebieden ('speciale beschermingszones') en de bescherming van soorten. De leefgebieden van vogels worden door de lidstaten aangewezen en de leefgebieden van andere dieren en planten ('habitats') worden door de lidstaten voorgedragen aan de Europese Commissie. Naar verwachting komt de Commissie in 2003 samen met de lidstaten tot definitieve vaststelling. Het streven is gericht op de vorming van een Europees ecologisch netwerk, 'Natura 2000' genaamd.

Gebiedenbescherming en de GHS

De lidstaten moeten passende maatregelen treffen om verslechtering van de leefgebieden te voorkomen. Voor zover dit niet op nationaal niveau gebeurt, zijn de lagere overheden hiervoor verantwoordelijk. In Nederland wordt een aantal leefgebieden beschermd, omdat zij geheel of gedeeltelijk zijn aangewezen als beschermd natuurmonument of als staatsnatuurmonument in het kader van de Natuurbeschermingswet (kaart M). Het gaat hier om een beperkt gedeelte van het totale areaal aan leefgebieden dat is aangewezen, respectievelijk voorgedragen in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn (in Nederland ongeveer 1/3, in Noord-Brabant ongeveer 1/6). Het onderscheid tussen beschermde natuurmonumenten en staatsnatuurmonumenten zal overigens verdwijnen als de betreffende bepalingen van de Natuurbeschermingswet 1998 in werking treden. Buiten de natuurmonumenten (met hun externe zone) moet de bescherming vooral worden geboden door de bestemmingsplannen.

Voor Noord-Brabant heeft het Rijk twaalf vogelrichtlijngebieden aangewezen en 21 habitatrichtlijngebieden voorgedragen. Deze gebieden zijn bijna helemaal opgenomen in de GHS en voor een klein gedeelte in de AHS-landschap (kaart M). De bescherming van de GHS is in hoge mate gelijkwaardig aan de vereiste bescherming van de vogel- en habitatrichtlijngebieden. Sinds 1992 worden alle nieuwe bestemmingsplannen aan deze hoofdstructuur getoetst. Hierdoor ontstaat geleidelijk aan de situatie dat de Brabantse bestemmingsplannen nauwelijks nog ruimtelijke ontwikkelingen toelaten die strijdig zijn met de gebiedenbescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Wel moet worden vermeld dat, anders dan het geval is voor de GHS en de AHS-landschap, de Vogel- en Habitatrichtlijn ook bescherming beoogt te bieden tegen ingrepen buiten de aangewezen gebieden die de natuurlijke kenmerken van die gebieden kunnen aantasten (externe werking).

Soortenbescherming binnen en buiten de GHS

Wat betreft de soortenbescherming kan nog het volgende worden vermeld. In Nederland vindt de soortenbescherming in de zin van de Vogel- en Habitatrichtlijn plaats door de toepassing van een aantal zogeheten 'groene wetten', die in de toekomst worden vervangen door de Flora- en Faunawet. Als bestemmingsplannen voorzien in ontwikkelingen die leiden tot vernieling, beschadiging of verstoring van beschermde planten of voortplantings- of rustplaatsen van beschermde dieren, moet voor die ontwikkelingen een ontheffing of een vrijstelling zijn verleend of kunnen worden verleend op grond van deze wetten. Bij de voorbereiding van bestemmingsplannen moet terdege met dit aspect rekening worden gehouden, zowel binnen als buiten de GHS.

Artikel 6 van de Habitatrichtlijn

Artikel 6 van de Habitatrichtlijn (HR) bevat de beschermingsbepalingen voor de leefgebieden in de zin van deze richtlijn. Volgens artikel 7 van de HR zijn deze bepalingen ook van toepassing op de leefgebieden die krachtens de Vogelrichtlijn zijn aangewezen. Voor de door het Rijk aangewezen vogelrichtlijngebieden hebben de leden 2, 3 en 4 van artikel 6 van de HR rechtstreekse werking, zo blijkt uit nationale en Europese jurisprudentie. Voor de door het Rijk voorgedragen habitatrichtlijngebieden heeft artikel 6 pas rechtstreekse werking na vaststelling van de gebiedenlijst door de Europese Commissie. Dit volgt uit artikel 4, lid 5 van de HR. Wel geldt er blijkens nationale en Europese jurisprudentie een soort voorbereidingsbescherming: in of nabij de habitatrichtlijngebieden die door het Rijk zijn voorgedragen aan de Europese Commissie mag geen toestemming worden verleend voor plannen of projecten die het door de richtlijn beoogde resultaat ernstig in gevaar brengen. Als het wetsvoorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 in de toekomst tot wet wordt verheven, dan is artikel 6 HR volledig opgenomen in de nationale wetgeving. Zie voor dit laatste punt het volgende toelichtende tekstblok.

De tekst van artikel 6 van de HR luidt als volgt:

Lid 1:

De Lid-Staten treffen voor de speciale beschermingszones de nodige instandhoudingsmaatregelen; deze behelzen zo nodig passende specifieke of van ruimtelijke-ordeningsplannen deel uitmakende beheersplannen en passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen, die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de typen natuurlijke habitats van bijlage I en de soorten van bijlage II die in die gebieden voorkomen.

Lid 2:

De Lid-Staten treffen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert en er geen versturende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn een significant effect zouden kunnen hebben.

Lid 3:

Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.

Lid 4:

Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, neemt de Lid-Staat alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De Lid-Staat stelt de Commissie op de hoogte van de genomen compenserende maatregelen.

Wanneer het betrokken gebied een gebied met een prioritair type natuurlijke habitat en/of prioritaire soort is, kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijke gunstige effecten dan wel, na advies van de Commissie, andere dwingende redenen van groot openbaar belang worden aangevoerd.

Verankerung Vogel- en Habitatrichtlijn in Natuurbeschermingswet 1998

In oktober 2000 heeft de Europese Commissie de Nederlandse regering laten weten dat naar haar oordeel de omzetting van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de Nederlandse wetgeving ontoereikend is. Als reactie daarop heeft de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) in december 2001 een voorstel van wet tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 ingediend bij de Tweede Kamer.

Dit voorstel voorziet in de eerste plaats in de verplichting voor de Minister van LNV om gebieden aan te wijzen ter uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn en daarbij per gebied de instandhoudingsdoelstelling vast te stellen. Een aangewezen gebied kan niet meer tevens een beschermd natuurmonument zijn.

In de tweede plaats zijn, ter uitvoering van artikel 6, lid 2 van de Habitatrichtlijn, bepalingen voorzien op grond waarvan Gedeputeerde Staten of een minister – als het beheer van het betrokken gebied onder zijn verantwoordelijkheid valt – dwingende maatregelen kunnen voorschrijven als de instandhoudingsdoelstelling van een gebied dat vereist.

En in de derde plaats zijn beschermingsbepalingen opgenomen, waarin de inhoud van het derde en vierde lid van artikel 6 van de Habitatrichtlijn nagenoeg letterlijk is overgenomen. In deze bepalingen is voorgescreven dat elk bestuursorgaan, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstelling van een vogel- of habitatrichtlijngebied, de habitattoets moet toepassen bij het nemen van besluiten over plannen, projecten of het verrichten van andere handelingen, die afzonderlijk of in combinatie met andere plannen, projecten of handelingen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, ongeacht de beperkingen die zijn gesteld in het wettelijk voorschrift waarop deze besluiten berusten.

De inhoudelijke betekenis van de voorgestelde nieuwe beschermingsbepalingen in de Natuurbeschermingswet 1998 is betrekkelijk gering. Besluiten die in het kader van de Wet op de Ruimtelijke Ordening en andere wetten worden genomen over ontwikkelingen in en nabij vogel- en habitatrichtlijngebieden moeten immers vanwege de rechtstreekse werking van

de Vogel- en Habitatrichtlijn – zie hierover het vorige toelichtende tekstblok – ook nu al aan de habitattoets worden onderworpen. Het gaat hierbij overigens zowel over plannen, op alle overheidsniveaus, als over uitvoeringsbesluiten zoals bouwvergunningen en aanlegvergunningen.

De voorgestelde wijzigingen van de Natuurbeschermingswet 1998 voorzien echter ook in uitvoerige en gedetailleerde toezichtsbepalingen, waaronder het vereiste van een verklaring van geen bezwaar van Gedeputeerde Staten of de Minister van LNV voor alle besluiten die strekken tot het kunnen uitvoeren van plannen en projecten die de natuurlijke kenmerken van een vogel- of habitatrichtlijngebied kunnen aantasten. De toezichtsbepalingen leiden, als zij van kracht worden, tot aanzienlijke wijzigingen in de praktijk van de ruimtelijke besluitvorming. Nadat het voorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 tot wet is verheven, zullen wij bezien in hoeverre de beschermingsformule voor natuur- en landschapswaarden (zie paragraaf 3.4.5) moet worden aangepast.

Toelichtende kaart M. GHS en AHS-landschap; Vogel- en Habitatrichtlijngebieden; beschermde en staatsnatuurmonumenten

3.4.4 De opbouw van de groene en de agrarische hoofdstructuur

Vier hoofdzones

Zoals vermeld in paragraaf 3.4.2 is de groene hoofdstructuur (GHS) verdeeld in GHS-natuur en GHS-landbouw en de agrarische hoofdstructuur (AHS) in de AHS-landschap en AHS-landbouw. In de GHS-natuur zijn alle bestaande bos- en natuurgebieden ondergebracht met de ecologische verbindingzones daartussen, alsmede de reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden die zijn begrensd in het kader van de ecologische hoofdstructuur.

In de GHS-landbouw zijn landbouwgebieden en andere gebieden met bijzondere (potentiële) natuurwaarden ondergebracht. Hieronder vallen ook de beheersgebieden die zijn begrensd in het kader van de ecologische hoofdstructuur.

De AHS-landschap omvat de landbouwgebieden met de overige bijzondere (potentiële) natuurwaarden en de daarmee samenhangende landschapswaarden. Zij omvat ook de landbouwgebieden die op zichzelf genomen geen bijzondere (potentiële) natuurwaarden bezitten, maar vanwege hun ligging ten opzichte van bos- en natuurgebieden en landbouwgronden met bijzondere natuurwaarden binnen een RNLE zijn opgenomen.

De AHS-landbouw omvat ten slotte de meest pure landbouwproductiegebieden. De natuurwaarden en de daarmee samenhangende landschapswaarden die in deze gebieden voorkomen zijn zo algemeen of komen alleen in zulke kleine gebiedjes voor, dat een aanduiding op plankaart 1 en 2 achterwege is gelaten.

Tabel 4. Hoofdzones en subzones van GHS en AHS

Hoofdzone	Subzone
GHS-natuur	1. Natuurparel
	2. Overig bos- en natuurgebied
	3. Ecologische verbindingzone
GHS-landbouw	4. Leefgebied kwetsbare soorten
	5. Leefgebied struweelvogels
	6. Natuurontwikkelingsgebied
AHS-landschap	7. Leefgebied dassen
	8. Waterpotentiegebied
	9. RNLE-landschapsdeel
AHS-landbouw	10. Zoekgebied veeverdichtingsgebieden
	11. Vestigingsgebied glastuinbouw
	12. Mogelijk doorgroeigebied glastuinbouw
	13. Glasboomteeltgebied
	14. AHS-overig

Veertien subzones

De vier hoofdzones zijn onderverdeeld in veertien subzones.

Beschrijving van de subzones

1. Natuurparel

De natuurparels zijn alle begeleid natuurlijke eenheden en de daarbuiten gelegen bos- en natuurgebieden die bijzondere natuurwaarden hebben vanwege specifieke omstandigheden van de bodem of het (grond)water. Natuurparels bestaan ook uit bos- en natuurgebieden, en voor een klein gedeelte uit landbouwgebieden, die deze bijzondere natuurwaarden (nog) niet hebben, maar waarvoor deze waarden – overeenkomstig de in paragraaf 3.4.3 genoemde (ontwerp-)natuurgebiedsplannen – wel worden nagestreefd. In de natuurparels moet worden gezorgd voor maximale rust en ruimte voor de ontwikkeling van de natuur- en landschapswaarden.

Natuurparels en natte natuurparels

De natuurparels omvatten tevens de natte natuurparels die in paragraaf 3.1.2 aan de orde zijn gesteld. In die paragraaf zijn bijzondere, met het waterbeheer samenhangende maatregelen benoemd die moeten worden getroffen in de omgeving van de natte natuurparels.

Landbouwgronden als natuurparel of als overig bos- en natuurgebied

Tot de natuurparels of het overig bos- en natuurgebied rekenen wij ook de reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden van de ecologische hoofdstructuur die voor de landbouw worden gebruikt en nog niet in het bezit zijn van natuur- en landschapsorganisaties. Toedeling van deze gronden aan deze subzones heeft plaatsgevonden op grond van de natuurdoeltypenkaarten die onderdeel uitmaken van de (ontwerp-)natuurgebiedsplannen.

2. Overig bos- en natuurgebied

De overige bos- en natuurgebieden bevatten minder hoge natuurwaarden dan de natuurparels of zijn in de in paragraaf 3.4.3 genoemde natuurgebiedsplannen voorzien van minder hoge streefbeeldende dan de natuurparels. Het zijn grotendeels (productie)bossen op droge gronden en graslanden, en voor een klein gedeelte landbouwgronden. Ook in de overige bos- en natuurgebieden moet worden gezorgd voor maximale rust en ruimte voor de ontwikkeling van de natuur- en landschapswaarden.

3. Ecologische verbindingzone

Ecologische verbindingzones zijn veelal langgerekte landschapselementen langs dijken, waterlopen, wegen, spoor- en vaarwegen, door middel waarvan natuurgebieden met elkaar kunnen worden verbonden. Ecologische verbindingzones kunnen ook bestaan uit een reeks van kleine landschapselementen zoals bosjes, struwelen, houtsingels, ruigten, poelen of moerasjes. Zij moeten zodanig zijn of kunnen worden ingericht, dat planten- of diersoorten zich van het ene naar het andere natuurgebied kunnen verplaatsen. De breedte en de inrichting van de ecologische verbindingzones is afhankelijk van de natuurfunctie die zij moeten vervullen.

Ecologische verbindingzones en robuuste verbindingen

De provincie streeft ernaar de ecologische verbindingzones een gemiddelde breedte van 25 meter te geven en ze te combineren met een reeks van kleine landschapselementen (stapstenen). Zij zijn bedoeld om natuurgebieden met elkaar te verbinden. Zoals is vermeld in paragraaf 3.4.2 willen wij robuuste verbindingen inzetten om de meeste RNLE's met elkaar te verbinden. Robuuste verbindingen zijn volgens de rijkswaard *'Natuur voor mensen, mensen voor natuur'* (juli 2000) en de *'Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020'* bedoeld om grote eenheden natuur met elkaar te verbinden en deze eenheden zelf te vergroten. De robuuste verbindingen zijn – na de concrete begrenzing – onderdeel van de ecologische hoofdstructuur (EHS), maar zij hebben meer dan alleen een ecologische functie; zij moeten ook bijdragen aan de versterking van de landschappelijke en cultuurhistorische identiteit, meer natuur bij de stad, een duurzaam waterbeheer en betere recreatiemogelijkheden.

Van de door het Rijk aangegeven robuuste verbindingen zijn er vier van belang voor Brabant. Ten eerste een verbinding in het stroomgebied van de Beerze en de Dommel, ter grootte van 1.000 tot 1.500 hectaren. Ten tweede de Nieuwe Hollandse Waterlinie, waarvan het zuidelijkste gedeelte door het land van Heusden en Altena loopt. Voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam gezamenlijk zijn 500 tot 1.000 hectaren voorzien. Ten derde een verbinding langs de rivieren en de Nederlandse Delta, waarvan voor Brabant vooral de Biesbosch en het Hollands Diep van belang zijn. Voor deze verbinding zijn geen extra hectaren voorzien ten opzichte van eerdere plannen. En tot slot is er sprake van een verbinding van vochtige heide en bos tussen de Mariapeel en de Stippelberg. Of deze verbinding wordt ontwikkeld, wordt nader bezien in het kader van het Structuurschema Groene Ruimte-2. Aan de door het Rijk genoemde robuuste verbindingen hebben wij een verbinding van de Stippelberg met de Maashorst toegevoegd.

De ligging van de robuuste verbindingen is globaal aangeduid op plankaart 1 en kaart K. Zoals is vermeld in paragraaf 3.4.2 worden de robuuste verbindingen concreet begrensd in het kader van de EHS, waarna wij ze door middel van een

partiële herziening van dit streekplan zullen toevoegen aan de GHS. Totdat het zover is heeft de aanduiding van de robuuste verbindingen op plankaart 1 uitsluitend een informatieve waarde.

4. Leefgebied kwetsbare soorten

Het leefgebied kwetsbare soorten omvat landbouwgronden en andere gronden – met name defensie terreinen – waarop zeldzame planten of dieren voorkomen, die hoge eisen stellen aan de inrichting en het gebruik van hun omgeving, of waarop het voorkomen van zulke planten of dieren wordt nagestreefd overeenkomstig het in paragraaf 3.4.3 genoemde provinciaal beheers- en landschapsgebiedsplan. Het gaat hier onder meer om weidevogels, ganzen en zwanen, om amfibieën en reptielen en om bijzondere planten. Rust, beslotenheid, hoge waterpeilen en stabiliteit in de inrichting en het beheer van het gebied zijn belangrijke bestaansvoorwaarden voor deze dieren en planten. In het leefgebied kwetsbare soorten moeten landbouw, recreatie en andere activiteiten worden uitgeoefend met respect voor deze voorwaarden.

5. Leefgebied struweelvogels

Het leefgebied struweelvogels omvat landbouwgronden en andere gronden – met name defensie terreinen – waarop struweelvogels kunnen gedijen, zoals de roodborsttapuit en de geelgors. Deze vogels hebben wel rust en ruimte nodig, maar zijn minder gevoelig voor ruimtelijke ingrepen door de landbouw, de recreatie en andere in het buitengebied voorkomende functies dan de kwetsbare planten- en diersoorten. Ook in het leefgebied struweelvogels moeten activiteiten worden uitgeoefend met voldoende respect voor de bestaansvoorwaarden van de betreffende diersoorten. Het gaat dan met name om de handhaving van een besloten of halfopen landschapsstructuur met een kleinschalige percelering, houtwallen, ruige perceelsranden en slootkanten, overhoekjes, solitaire bomen, dijken en onverharde wegen en paden.

6. Natuurontwikkelingsgebied

Het natuurontwikkelingsgebied bestaat uit landbouwgronden (vooral in beekdalen en uiterwaarden), die bijzonder geschikt zijn voor het ontwikkelen van nieuwe natuur. In de natuurontwikkelingsgebieden gaat het erom dat ruimtelijke ingrepen achterwege blijven, die natuurontwikkeling in de nabije of verdere toekomst kunnen frustreren.

Natuurontwikkelingsgebied in en buiten de ecologische hoofdstructuur

De in het kader van de ecologische hoofdstructuur (EHS) als natuurontwikkelingsgebied begrensde gronden zijn in dit streekplan opgenomen als natuurparel of als overig bos- en natuurgebied. In dit streekplan zijn als natuurontwikkelingsgebied aangeduid de al in het 'Streekplan Noord-Brabant' (1992) als zodanig opgenomen gronden, voorzover ze buiten de EHS liggen en voorzover ze niet als leefgebied kwetsbare soorten, leefgebied struweelvogels of leefgebied dassen zijn gekwalificeerd.

7. Leefgebied dassen

Het leefgebied dassen omvat landbouwgronden en andere gronden – met name defensie terreinen – waarop dassen kunnen gedijen. Het leefgebied dassen wordt tot de AHS gerekend, omdat dassen minder hoge eisen stellen aan hun leefomgeving dan struweelvogels en de kwetsbaardere dieren- en plantensoorten. De meeste vormen van landbouw zijn dan ook prima verenigbaar met de aanwezigheid van een dassengebied. In het leefgebied dassen moeten activiteiten worden uitgeoefend met voldoende respect voor de bestaansvoorwaarden van de das. Het gaat er dan met name om dat de burchten met rust worden gelaten, dat de dassen kunnen foerageren in het gebied en dat er voldoende landschappelijke structuren als houtwallen, begroeide slootkanten en dergelijke aanwezig zijn.

8. Waterpotentiegebied

De waterpotentiegebieden zijn landbouwgronden gelegen buiten de beekdalen en de uiterwaarden die vanwege de (grond)watersituatie uitstekend geschikt zijn voor de ontwikkeling van nieuwe natuur. Er is in deze gebieden veel schoon, kalkrijk en voedselarm kwelwater voorhanden. Ze zijn echter, mits goede waterbeheersingsmaatregelen worden getroffen, ook uitstekend geschikt voor de landbouw, met name voor de grondgebonden veehouderij. Voor de waterpotentiegebieden bestaat geen concreet uitzicht op daadwerkelijke natuurontwikkeling. Het gaat erom dat deze gebieden hun geschiktheid behouden voor mogelijke natuurontwikkeling in de verre toekomst.

9. RNLE-landschapsdeel

Onder RNLE-landschapsdeel vallen landbouwgronden die op zichzelf genomen geen bijzondere (potentiële) natuurwaarden bezitten, maar tot een regionale natuur- en landschapseenheid worden gerekend vanwege hun ligging ten opzichte van belangrijke bos- en natuurgebieden en landbouwgronden met bijzondere natuurwaarden binnen een RNLE. In het RNLE-landschapsdeel gaat het erom dat de ontwikkeling van natuur en landschap in de regionale eenheid als geheel wordt ondersteund.

10. Zoekgebied veeverdichtingsgebieden

De provincie streeft naar de totstandkoming van veeverdichtingsgebieden, waarin intensieve veebedrijven die moeten worden verplaatst kunnen worden opgevangen. Het moet dan gaan om gebieden van ten hoogste enkele honderden hectaren binnen het op plankaart 1 aangegeven zoekgebied in Oost-Brabant. In deze gebieden moet reeds sprake zijn van een grote concentratie van intensieve veebedrijven. Provinciale Staten zullen mogelijk veeverdichtingsgebieden aanwijzen in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied'.

11 en 12. Vestigingsgebieden glastuinbouw en mogelijke doorgroeigebieden glastuinbouw, algemeen

Op plankaart 1 zijn, met inbegrip van het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek, twaalf vestigingsgebieden en twintig mogelijke doorgroeigebieden voor de glastuinbouw aangegeven. Wij willen de glastuinbouw zoveel mogelijk concentreren in deze gebieden. Dit leidt tot een aantal synergievoordelen, zoals de mogelijkheid om producten gezamenlijk aan- en af te voeren, in- en verkoop te bundelen en milieuproblemen gezamenlijk aan te pakken. Ook vanuit landschappelijk oogpunt is concentratie gewenst. Wij streven ernaar dat in het jaar 2012 driekwart van de oppervlakte glas van glastuinbouwbedrijven in de provincie zich in de vestigings- en de doorgroeigebieden bevindt. Het ruimtebeslag willen wij met ten hoogste 500 hectaren netto glas laten toenemen van 1.000 hectaren in het jaar 2000 tot 1.500 in het jaar 2012.

11. Vestigingsgebied glastuinbouw

De vestigingsgebieden voor de glastuinbouw zijn bedoeld voor de concentratie van glastuinbouwbedrijven. In de meeste vestigingsgebieden bevindt zich al een aanzienlijk aantal van deze bedrijven. Door de gemeenten moet nader worden bepaald welke gedeelten van de vestigingsgebieden in aanmerking komen voor de bouw van clusters van nieuwe bedrijven of clusters van nieuwe en bestaande bedrijven, en tot welke omvang individuele bedrijven mogen groeien. Hierbij geldt dat de omvang van glastuinbouwbedrijven in de vestigingsgebieden in beginsel alleen mag worden beperkt, voor zover dat noodzakelijk is in verband met ter plaatse aanwezige waarden en belangen van natuurlijke, landschappelijke, cultuurhistorische, water- en bodemuishoudkundige, of milieuhygiënische aard.

Projectvestigingsgebied en vestigingsgebied glastuinbouw

Vestigingsgebieden voor de glastuinbouw kunnen worden onderverdeeld in projectvestigingsgebieden en gewone vestigingsgebieden. Het onderscheid tussen beide soorten gebieden is niet van planologische aard, maar zit in de mate waarin de inrichting van het gebied is toegesneden op de vestiging van glastuinbouwbedrijven. Als de inrichting van een gebied ingrijpend moet worden aangepast om de vestiging van (clusters van) glastuinbouwbedrijven mogelijk te maken, dan ligt een projectmatige aanpak voor de hand en spreekt men van een projectvestigingsgebied. Kunnen veel glastuinbouwbedrijven in een vestigingsgebied terecht zonder dat de inrichting ingrijpend hoeft te worden veranderd, dan is sprake van een gewoon vestigingsgebied. De provincie wil actief meewerken aan de totstandkoming van twee projectvestigingsgebieden, te weten op het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek en in de gemeente Deurne. Ook aan de aanpassing van de inrichting van gewone vestigingsgebieden zal de provincie medewerking verlenen, met het oog op de verduurzaming van deze gebieden.

12. Mogelijk doorgroeigebied glastuinbouw

In de mogelijke doorgroeigebieden voor de glastuinbouw is een zekere concentratie van glastuinbouwbedrijven aanwezig. Deze gebieden zijn echter om uiteenlopende redenen niet geschikt voor uitgroei tot een vestigingsgebied voor de glastuinbouw. Een mogelijk doorgroeigebied kan de status van doorgroeigebied krijgen op grond van een door de gemeente

in overleg met belanghebbende partijen op te stellen duurzaam en strak begrensd bestemmings- en inrichtingsplan. In dit plan worden de mogelijkheden tot voortzetting of uitbreiding van de bestaande – positief bestemde – glastuinbouwbedrijven beschreven in relatie tot de in het gebied aanwezige waarden en belangen van natuurlijke, landschappelijke, cultuurhistorische, water- en bodemhuishoudkundige, milieuhygiënische of recreatieve aard, alsmede de wijze waarop het gebied wordt ingericht en synergievoordelen kunnen worden behaald. Nieuwvestiging van of omschakeling naar een glastuinbouwbedrijf is niet toegestaan in een (mogelijk) doorgroeigebied.

13. Glasboomteeltgebied

Op plankaart 1 is in de gemeente Zundert een glasboomteeltgebied aangewezen. In dit gebied mogen kassen worden uitgebreid tot ten hoogste de maxima die zijn vastgelegd in het bestemmingsplan buitengebied 1997 van de gemeente Zundert. In de rest van Brabant mogen kassen voor de boomteelt alleen als teeltondersteunende voorziening worden gebouwd. Een en ander wordt in paragraaf 3.4.7 en 3.4.8 uitgewerkt.

14. AHS-overig

In de overige gedeelten van de AHS krijgt de landbouw in beginsel de ruimte om zich in de door haar gewenste richting te ontwikkelen, zonder dat daarbij in het kader van de provinciale ruimtelijke ordening een voorkeur geldt voor bepaalde vormen van landbouw.

3.4.5 De planologische bescherming van natuur- en landschapswaarden

Externe en interne bescherming van de GHS en de AHS-landschap

In paragraaf 3.4.4. is aangegeven dat de belangrijkste (potentiële) natuurwaarden en de daarmee verbonden landschapswaarden voorkomen in de GHS-natuur, de GHS-landbouw en in de AHS-landschap. De planologische bescherming van de natuur- en landschapswaarden in deze hoofdzones bestaat uit twee onderdelen.

In de eerste plaats moeten de zones als zodanig worden beschermd tegen intensieve vormen van ruimtegebruik die in beginsel niet thuishoren in het buitengebied, met name verstedelijking. Dit noemen we de 'externe bescherming'. Uit de externe bescherming vloeit voort dat de ruimte voor uitbreiding van steden en dorpen, de aanleg en uitbreiding van bedrijventerreinen en de aanleg en (fysieke) aanpassing van niet-recreatieve infrastructuur in beginsel alleen kan worden gevonden in de AHS-landbouw.

In de tweede plaats moeten de natuur- en landschapswaarden binnen de zones worden beschermd tegen ruimtelijke ingrepen die thuishoren of thuis kunnen horen in het buitengebied, zoals agrarische bebouwing. Dit noemen we de 'interne bescherming'. Voor de interne bescherming is een genuanceerde benadering nodig. Dit verklaart het betrekkelijk grote aantal subzones dat wij onderscheiden in de GHS en in de AHS-landschap. Een en ander werken we hierna verder uit.

Natuurwaarden en twee soorten landschapswaarden

In deze paragraaf is herhaaldelijk sprake van de bescherming van 'natuurwaarden en daarmee samenhangende landschapswaarden'. Hiermee beogen wij aan te geven dat het gaat om de bescherming van de natuurwaarden en de landschappelijke waarden die daar onmiddellijk mee samenhangen. Het gaat dus niet om de bescherming van andere landschappelijke waarden, zoals de archeologische waarden en de openheid van het landschap. Voor de bescherming en ontwikkeling van deze andere landschappelijke waarden bevat paragraaf 3.1.4 afzonderlijke beleidslijnen. Daarbij is vermeld dat ingeval van samenloop van natuurwaarden en (niet rechtstreeks daarmee samenhangende) landschapswaarden het strengste beschermingsregime moet worden toegepast en dat ingeval van strijdigheid maatwerk uitkomst moet bieden.

Externe bescherming van de GHS en de AHS-landschap

'Nee' en 'nee, tenzij'

De externe bescherming van de GHS en de AHS-landschap tegen de uitbreiding van steden en dorpen, de aanleg en uitbreiding van bedrijventerreinen en de aanleg en (fysieke) aanpassing

van niet-recreatieve infrastructuur, hierna aangeduid als de uitbreiding van het stedelijk ruimtebeslag, houdt het volgende in.

In de regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n) en in de natuurparels buiten deze eenheden geldt het 'nee-principe'. Uitbreiding van het stedelijk ruimtebeslag is hier uitgesloten, afgezien van de aanleg en de (fysieke) aanpassing van niet-recreatieve infrastructuur, waarvoor het 'nee, tenzij-principe' geldt, en afgezien van beperkte afrondingen van stads- en dorpsranden. Beperkte afrondingen van stads- of dorpsranden, die tot een duidelijke verbetering van de stedenbouwkundige en landschappelijke kwaliteit leiden, zijn toegestaan in de AHS-landschap, subzone RNLE-landschapsdeel.

Buiten de regionale natuur- en landschapseenheden en de natuurparels geldt in de GHS en de AHS-landschap het 'nee, tenzij-principe'. Hier is uitbreiding van het stedelijk ruimtebeslag alleen toelaatbaar als daar zwaarwegende maatschappelijke belangen aan ten grondslag liggen, en pas nadat een onderzoek heeft aangetoond dat er geen alternatieve locaties voorhanden zijn buiten de GHS en de AHS-landschap, of andere oplossingen waardoor de aantasting van de natuur- en de hiermee samenhangende landschapswaarden wordt voorkomen. In het geval van een dergelijke onontkoombaarheid moet verzekerd zijn dat de aantasting van de natuurwaarden en de daarmee samenhangende landschapswaarden tot het minimum wordt beperkt en wordt gecompenseerd.

Voor alle vormen van ruimtegebruik die niet kunnen worden beschouwd als een uitbreiding van het stedelijk ruimtebeslag en evenmin onder het hierna te beschrijven interne beschermingsregime vallen, geldt in de GHS en de AHS-landschap het 'nee, tenzij-principe'.

Zwaarwegende maatschappelijke belangen

Onder zwaarwegende maatschappelijke belangen moeten in dit verband in ieder geval openbare belangen worden verstaan, dus niet uitsluitend of overwegend particuliere belangen of belangen van bepaalde kleinere groepen van burgers. Veiligheids-, volksgezondheids- en wezenlijke milieubelangen zijn zonder meer zwaarwegend. Belangen die worden gediend door de aanleg van (inter)nationale, provinciale en regionale infrastructuur zijn dat ook, als nut en noodzaak daarvan zijn komen vast te staan. Sociale en economische belangen kunnen ook zwaarwegend zijn. Louter financiële belangen van een overheidslichaam zijn in het algemeen niet als een zwaarwegend maatschappelijk belang te beschouwen.

Alternatieve locaties of andere oplossingen

Men mag niet te gemakkelijk aannemen dat alternatieve locaties buiten de GHS en de AHS-landschap of andere oplossingen ontbreken. Hierbij gelden de volgende beleidslijnen:

- bij het zoeken van alternatieve locaties moet over de gemeentegrenzen heen worden gekeken;
- een alternatieve locatie moet ongeveer dezelfde functie kunnen vervullen, maar enig functieverlies – bijvoorbeeld de bouw van een nieuw bedrijfspand op enige afstand van een bestaande hoofdvestiging van een bedrijf – kan geen reden zijn om het alternatief als niet-realistisch aan te merken;
- het enkele gegeven dat de ontwikkeling van een alternatieve oplossing tot tijdverlies leidt, kan zelden een reden zijn om het alternatief als niet-realistisch aan te merken;
- het kostenaspect kan pas een rol spelen als de projectkosten met meer dan 100% zouden toenemen als gevolg van de alternatieve oplossing.

Compensatie

De compensatie van natuur- en landschapswaarden, die bij aantasting van de groene hoofdstructuur of de AHS-landschap verloren gaan, moet voldoen aan de volgende vereisten:

- er moet een nieuwe gelijkwaardige ecologische samenhang worden bereikt;
- de nieuwe natuur- en landschapswaarden moeten van gelijke aard zijn;
- de functie die de GHS en de AHS-landschap vervullen voor de natuur moet in stand blijven;

- de compenserende maatregelen moeten een areaal beslaan dat ten minste even groot is als het gebied waarover de ingreep zich uitstrekt;
- de aard en de omvang van de compensatie worden mede bepaald door de invloeden die de ingreep uitoefent op zijn omgeving en de aard van het gebied waar compensatie plaatsvindt;
- de compenserende maatregelen moeten in beginsel plaatsvinden in de omgeving van de ingreep;
- de compenserende maatregelen moeten passen binnen (inter)gemeentelijke landschapsbeleidsplannen;
- een duurzame inrichting en beheer van het compensatiegebied moeten gewaarborgd zijn;
- er moet worden gestreefd naar robuustheid in groene structuren.

De compenserende maatregelen moeten worden zeker gesteld voorafgaand aan de instemming van de provincie met de ingreep, zowel op het punt van de planologische regeling als op het punt van de feitelijke uitvoering.

Interne bescherming van de GHS en de AHS-landschap

Voor de verhouding tussen enerzijds de GHS en de AHS-landschap en anderzijds agrarische bedrijvigheid, recreatie, ontwikkelingen in het kader van ruimte-voor-ruimte en rood-voor-groen, mestbewerking, duurzame energievoorziening, ontgrondingen en militaire terreinen, geldt het specifieke beleid dat is geformuleerd in paragraaf 3.4.7 tot en met 3.4.11 en 3.6.2 tot en met 3.6.6.

GHS en AHS-landschap ten opzichte van glastuinbouw en veeverdichtingsgebieden

Zoals blijkt uit plankaart 1 liggen de vestigingsgebieden voor de glastuinbouw en het zoekgebied voor de veeverdichtingsgebieden buiten de GHS en de AHS-landschap. De ontwikkeling van grote complexen voor de glastuinbouw en de intensieve veehouderij is dan ook uitgesloten in deze gebieden. In de AHS-landschap kunnen wel projectlocaties voor intensieve veehouderij worden ontwikkeld in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* (zie paragraaf 3.4.7).

Bescherming van natuur- en landschapswaarden in de AHS-landbouw

In de AHS-landbouw bevinden zich geen natuurwaarden en daarmee samenhangende landschapswaarden die van belang zijn voor het provinciale schaalniveau. Op de plankaarten 1 en 2 zijn deze waarden dan ook niet aangegeven. Gebieden in de AHS-landbouw met de hoofdfunctie bos en natuur moeten echter op dezelfde wijze worden beschermd als de GHS en de AHS-landschap. Wat de bescherming van de overige gebieden met natuur- en landschapswaarden in de AHS-landbouw betreft, volgt de provincie in beginsel de gemeentelijke besluitvorming.

3.4.6 De planologische bescherming van landbouwontwikkelingsgebieden

Provinciale Staten zullen in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* (delen van) landbouwontwikkelingsgebieden aanwijzen die moeten worden beschermd tegen intensieve vormen van ruimtegebruik die niet rechtstreeks ten dienste van de landbouw staan. Gedacht kan hierbij worden aan de bouw van woonwijken, de aanleg van bedrijventerreinen en infrastructuur en de aanleg van omvangrijke recreatiecomplexen. In de aangewezen gebieden zijn dergelijke vormen van ruimtegebruik alleen toelaatbaar als daar zwaarwegende maatschappelijke belangen aan ten grondslag liggen, en pas nadat een onderzoek heeft aangetoond dat er geen alternatieve locaties voorhanden zijn buiten deze gebieden. In het geval van een dergelijke onontkoombaarheid moet verzekerd zijn dat het verlies aan landbouwontwikkelingsmogelijkheden wordt gecompenseerd.

3.4.7 Landbouw in de GHS, de AHS-landschap en de RNLE'n

Nieuwvestiging van en omschakeling binnen bouwblokken

In de GHS-natuur, de GHS-landbouw en de AHS-landschap is nieuwvestiging van een agrarisch bedrijf uitgesloten. De enige uitzondering vormt de nieuwvestiging van een intensieve veehouderij

op een duurzame projectlocatie voor intensieve veehouderij in het leefgebied dassen, buiten de regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n). Een dergelijke projectlocatie kan worden ontwikkeld in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*, als dat noodzakelijk is voor de opvang van te verplaatsen intensieve veehouderijen. Een duurzame projectlocatie voor intensieve veehouderij in kernrandzones en binnen een afstand van 250 meter tot zeer kwetsbare bos- en natuurgebieden is echter uitgesloten.

Binnen een agrarisch bouwblok is in de GHS-natuur, de GHS-landbouw en de AHS-landschap de omschakeling naar een grondgebonden agrarisch bedrijf toegestaan. Daarnaast zijn er beperkte mogelijkheden om binnen een agrarisch bouwblok om te schakelen naar een intensieve veehouderij, en wel als volgt. Omschakeling naar een intensieve veehouderij is toegestaan op een duurzame locatie voor intensieve veehouderij in de subzones leefgebied weidevogels (onderdeel van leefgebied kwetsbare soorten) en leefgebied struweelvogels van de GHS-landbouw, en in de AHS-landschap. Omschakeling binnen een agrarisch bouwblok naar een intensieve veehouderij is eveneens toegestaan op een duurzame projectlocatie voor intensieve veehouderij in het leefgebied dassen, buiten de RNLE'n. Omschakeling naar een intensieve veehouderij in kernrandzones en binnen een afstand van 250 meter tot de voor verzuring zeer kwetsbare bos- en natuurgebieden is echter uitgesloten.

Binnen een niet-agrarisch bouwblok mag in de GHS-landbouw en in de AHS-landschap worden omgeschakeld naar een grondgebonden agrarisch bedrijf.

Uitbreiding van bouwblokken

In de GHS-natuur, subzones natuurparel en overig bos- en natuurgebied mogen agrarische bouwblokken niet worden uitgebreid.

In en nabij de GHS-natuur, subzone ecologische verbindingzone, mogen agrarische bouwblokken worden uitgebreid, mits het functioneren van de ecologische verbinding voorop staat.

Grondgebonden agrarische bedrijven in de GHS-landbouw en de AHS-landschap mogen hun bouwblok uitbreiden met 15%, of tot een omvang van 1,5 hectare als het bouwblok na toepassing van dit uitbreidingspercentage kleiner zou zijn.

Intensieve veehouderijen mogen in de GHS-landbouw en de AHS-landschap eenmalig hun bouwblok uitbreiden, uitsluitend als dit noodzakelijk is vanwege de eisen voor dierenwelzijn. Verder mogen intensieve veehouderijen in de subzones leefgebied weidevogels (onderdeel van leefgebied kwetsbare soorten) en leefgebied struweelvogels van de GHS-landbouw en in de AHS-landschap op duurzame locaties voor intensieve veehouderij hun bouwblok uitbreiden tot maximaal 2,5 hectare. Uitbreiding boven deze maat is mogelijk op een duurzame projectlocatie voor intensieve veehouderij in het leefgebied dassen, buiten de RNLE'n.

Uitbreiding van bouwblokken voor intensieve veehouderijbedrijven in kernrandzones is uitgesloten. Uitbreiding van bouwblokken voor intensieve veehouderijbedrijven binnen een afstand van 250 meter tot zeer kwetsbare bos- en natuurgebieden is slechts eenmalig toegestaan, uitsluitend als dit noodzakelijk is vanwege de eisen voor dierenwelzijn. Gedeputeerde Staten geven de zeer kwetsbare gebieden aan op een kaart die in 2002 wordt ontwikkeld op basis van de door hen vast te stellen natuurgebiedsplannen met de daarbij behorende natuurdoeltypenkaarten.

Zeer kwetsbare bos- en natuurgebieden

In januari 2002 heeft de Eerste Kamer de Wet ammoniak en veehouderij (Wav) aangenomen. Deze wet bevat bijzondere regels voor de verlening van milieuvergunningen voor intensieve veehouderijen op grond van de Wet milieubeheer. In de Wav is bepaald dat in een zone van 250 meter rond voor verzuring kwetsbare bos- en natuurgebieden een oprichtingsverbod geldt voor (nieuwe) intensieve veehouderijen en dat de uitstoot van ammoniak door bestaande bedrijven in deze zone binnen het zogeheten bedrijfsemissieplafond moet blijven. Aangezien de uitstoot van ammoniak flink kan worden beperkt door technische aanpassingen van de stallen, zullen er onder het regime van de Wav ruime mogelijkheden blijven bestaan om bestaande bedrijven zowel in dierenaantal als in bebouwingsomvang uit te breiden.

Uitbreiding van het aantal dieren, en met name van de bebouwing, achten wij echter in de zone van 250 meter rond kwetsbare bos- en natuurgebieden – welke gebieden immers niet alleen voor verzuring kwetsbaar zijn – ongewenst vanuit een oogpunt van ruimtelijke ordening. Dit geldt vooral voor de zones rond de als zeer kwetsbaar aan te merken bos- en natuurgebieden. In aanvulling op de Wav stellen wij daarom grenzen aan de nieuwvestiging van, omschakeling naar of uitbreiding van intensieve veehouderijen in de zone van 250 meter rond de in deze wet aangeduide bos- en natuurgebieden die als zeer kwetsbaar kunnen worden aangemerkt.

Voor de aanwijzing als zeer kwetsbare gebieden komen in beginsel alle op 1 mei 1988 bestaande en begrensde bos- en natuurgebieden in aanmerking, waarvoor Gedeputeerde Staten in de natuurgebiedsplannen die in het najaar van 2001 in ontwerp zijn vastgesteld, een natuurdoeltype zullen vastleggen met een kritische depositiewaarde kleiner dan 1400 mol stikstof per hectare per jaar. Zie paragraaf 3.4.3 voor de betekenis van de natuurgebiedsplannen.

Glastuinbouwbedrijven in doorgroeigebieden in de GHS en de AHS-landschap mogen hun bouwblok uitbreiden tot de in het betreffende bestemmingsplan aangegeven maximale oppervlakten.

Mogelijk doorgroeigebied glastuinbouw en doorgroeigebied glastuinbouw

Zoals is vermeld in paragraaf 3.4.4 kan een mogelijk doorgroeigebied glastuinbouw onder bepaalde voorwaarden de status van doorgroeigebied glastuinbouw krijgen in een bestemmings- en inrichtingsplan.

Glastuinbouwbedrijven buiten doorgroeigebieden in de GHS mogen hun bouwblok niet uitbreiden.

Glastuinbouwbedrijven buiten doorgroeigebieden in de AHS-landschap mogen hun bouwblok uitbreiden tot een maximale netto glasopstand van drie hectaren, mits dit in overeenstemming is met de natuurlijke, landschappelijke, cultuurhistorische, water- en bodemhuishoudkundige of milieuhygiënische kwaliteiten van het gebied.

Andere niet-grondgebonden agrarische bedrijven mogen hun bouwblok niet uitbreiden in de GHS-landbouw en de AHS-landschap. In het leefgebied dassen, buiten de RNLE'n, is uitbreiding echter toegestaan tot door Gedeputeerde Staten te bepalen maxima.

Duurzame locaties en duurzame projectlocaties intensieve veehouderij

De begrippen 'duurzame locatie intensieve veehouderij' en 'duurzame projectlocatie intensieve veehouderij' zijn ontwikkeld in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied'. Deze locaties zijn nodig om over voldoende inplaatsingsruimte te kunnen beschikken voor intensieve veehouderijen die moeten worden verplaatst. Het verschil tussen beide soorten locaties zit in de omvang en in de al dan niet aanwezige mogelijkheid van nieuwvestiging. Zie hiervoor de definitielijst (hoofdstuk 8).

Teeltondersteunende voorzieningen

In de GHS-natuur, subzones natuurparel en overig bos- en natuurgebied, en in de GHS-landbouw, subzone leefgebied kwetsbare soorten zijn teeltondersteunende voorzieningen niet toegestaan.

In of bij de GHS-natuur, subzone ecologische verbindingszone zijn teeltondersteunende voorzieningen niet toegestaan, met uitzondering van lage, tijdelijk aan te brengen voorzieningen, zoals afdekfolies en lage tunnels en enkele voorzieningen van bijzondere aard, zoals vraatnetten en boomteelthekken. Het functioneren van de ecologische verbindingszone moet echter in alle gevallen voorop (blijven) staan.

In de GHS-landbouw, subzone leefgebied struweelvogels zijn teeltondersteunende voorzieningen niet toegestaan, tenzij redelijkerwijze geen nadelige effecten kunnen worden verwacht voor het foerageergebied van de struweelvogels, of de betreffende agrariër aantoont dat het foerageergebied door het nemen van mitigerende of compenserende maatregelen voldoende in stand blijft.

In de GHS-landbouw, subzone natuurontwikkelingsgebied is alleen enige ruimte voor lage, tijdelijk aan te brengen voorzieningen, zoals afdekfolies en lage tunnels en enkele voorzieningen van bijzondere aard, zoals vraatnetten en boomteelthekken.

In de AHS-landschap zijn teeltondersteunende voorzieningen onder voorwaarden toegestaan, namelijk voor zover zij verenigbaar zijn met de natuur- en landschapskwaliteiten. Daarnaast kunnen, overeenkomstig de beleidslijnen van paragraaf 3.1, overwegingen van cultuurhistorische, water- en bodemhuishoudkundige of milieuhygiënische aard aanleiding zijn om het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen te beperken.

In de AHS-landschap, subzone leefgebied dassen wordt als aanvullende eis gesteld, dat de agrariër mitigerende of compenserende maatregelen treft ingeval van aantasting van het leefgebied door het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen.

In elke (sub)zone zijn lage ondersteunende voorzieningen met een permanent karakter, zoals containervelden en hoge ondersteunende voorzieningen, zoals ondersteunende kassen, menstoegankelijke wandelkappen, schaduwhallen en regenkappen in beginsel alleen toegestaan op het bouwblok. In enkele gevallen is gebruik van deze teeltondersteunende voorzieningen ook mogelijk aansluitend aan het bouwblok. Het gaat dan vooral om het aanbrengen van niet-vaste, omkeerbare voorzieningen.

Globale beleidslijnen teeltondersteunende voorzieningen en grondgebruik

Gezien de grote variëteit in teeltondersteunende voorzieningen en de snelle ontwikkelingen op dit terrein is het niet doelmatig om de beleidslijnen voor de teeltondersteunende voorzieningen nader te specificeren in dit streekplan. Evenmin is het doelmatig om de grote variatie aan aanlegvergunningen- en grondgebruiksregels te specificeren. Gedeputeerde Staten kunnen verdere invulling geven aan de beleidslijnen voor deze onderwerpen.

Grondgebruik buiten het bouwblok

In de GHS-natuur, de GHS-landbouw en de AHS-landschap worden aan het grondgebruik door agrarische bedrijven beperkingen gesteld die nodig zijn voor de instandhouding van (potentiële) leefomstandigheden voor de natuur. Hierbij moet met name worden gedacht aan de beperking van egaliseringswerkzaamheden, diepploegen, het scheuren van grasland, wijziging van de verkaveling en het planten of verwijderen van houtopstanden en hagen. In de GHS-natuur moeten deze beperkingen zwaarder zijn dan in de GHS-landbouw en in de GHS-landbouw zwaarder dan in de AHS-landschap. Daarnaast kunnen, overeenkomstig de beleidslijnen van paragraaf 3.1, overwegingen van landschappelijke, cultuurhistorische, water- en bodemhuishoudkundige of milieuhygiënische aard aanleiding zijn om het grondgebruik te beperken.

Convenanten, gebiedscontracten en aanlegvergunningen

De laatste jaren worden in toenemende mate convenanten, gebiedscontracten en soortgelijke overeenkomsten gesloten tussen agrariërs, natuur- en landschapsbeschermende instanties en gemeenten, over het behoud en de ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden. Wij zijn hiervan een voorstander, omdat wij meer resultaten verwachten van vrijwillige samenwerking dan van eenzijdig door de overheid opgelegde regels. Door het sluiten van convenanten geven agrariërs blijk van het besef dat zij een zorgplicht hebben voor de natuur- en landschapswaarden in hun gebied. De provincie heeft het voornemen om het vrijwillig natuur- en landschapsbeheer in de GHS-landbouw en de AHS-landschap te subsidiëren. Convenanten en gebiedscontracten kunnen echter niet in de plaats komen van regels over aanlegvergunningen en grondgebruik in het bestemmingsplan. Wel lijkt het verantwoord om dergelijke regels in een sluimertoestand te laten, zolang het convenant goed werkt. De jurisprudentie over het in een sluimertoestand houden van aanlegvergunningen- en grondgebruiksregels is nog niet uitgekristalliseerd.

3.4.8 Landbouw in de AHS-landbouw

Nieuwvestiging van en omschakeling binnen bouwblokken

In de AHS-landbouw is nieuwvestiging van een agrarisch bedrijf uitsluitend toegestaan voor intensieve veehouderijbedrijven in een veeverdichtingsgebied en op duurzame projectlocaties voor intensieve veehouderij, voor glastuinbouwbedrijven in de vestigingsgebieden glastuinbouw, en voor grondgebonden veehouderijen in West-Brabant, als dat noodzakelijk is voor de verplaatsing van een grondgebonden veehouderij uit Midden- en Oost-Brabant. Nieuwvestiging van een intensieve veehouderij in kernrandzones en binnen een afstand van 250 meter tot zeer kwetsbare bos- en natuurgebieden is echter uitgesloten.

Binnen een agrarisch of een niet-agrarisch bouwblok is in de AHS-landbouw in beginsel de omschakeling naar elke agrarische bedrijfsvorm toegestaan. Omschakeling naar intensieve veehouderijen is echter alleen mogelijk in landbouwontwikkelingsgebieden met accent intensieve veehouderij, in veeverdichtingsgebieden of op duurzame locaties of projectlocaties voor intensieve veehouderij. Deze gebieden en locaties worden aangewezen in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*. Omschakeling naar een intensieve veehouderij in kernrandzones en binnen een afstand van 250 meter tot zeer kwetsbare bos- en natuurgebieden is echter uitgesloten. Omschakeling naar een glastuinbouwbedrijf is alleen mogelijk in een vestigingsgebied voor de glastuinbouw.

Nieuwe agrarische bouwblokken in beginsel uitgesloten

Overal in de provincie komen (voormalige) agrarische bouwblokken voor. Op veel van die locaties is het bijbehorende agrarisch bedrijf gestaakt, of staat men op het punt om dat te doen. In de behoefte aan locaties voor nieuwe of te verplaatsen bedrijven kan worden voorzien door gebruik te maken van deze (voormalige) agrarische bouwblokken. Nieuwe agrarische bouwblokken zijn dan ook niet meer van deze tijd. Het kan echter zo zijn dat er onvoldoende geschikte bouwblokken vrijkomen voor de opvang van intensieve veehouderijen of grondgebonden veehouderijen die moeten worden verplaatst uit kwetsbare gebieden of vanwege stedelijke uitbreidingen. Dan kan nieuwvestiging in veeverdichtingsgebieden of duurzame projectlocaties voor intensieve veehouderij aan de orde zijn of verplaatsing van een grondgebonden veehouderij uit Midden- en Oost-Brabant naar een nieuw bouwblok in West-Brabant. In de vestigingsgebieden voor de glastuinbouw is nieuwvestiging mogelijk om tot concentratie van glastuinbouwbedrijven te komen.

Uitbreiding van bouwblokken

In de AHS-landbouw is het uitgangspunt dat agrarische bouwblokken mogen worden uitgebreid, tenzij overwegende bezwaren van natuurlijke, landschappelijke, cultuurhistorische, water- en bodemhuishoudkundige of milieuhygiënische aard zich daartegen verzetten. Dit uitgangspunt vullen we hier voor de uitbreiding van bouwblokken voor de intensieve veehouderij, de glastuinbouw en de glasboomteelt nader in. Voor de uitbreiding van bouwblokken voor andere (delen van) agrarische sectoren kunnen Gedeputeerde Staten het uitgangspunt nader invullen.

Uitbreiding van bouwblokken voor intensieve veehouderijen is in beginsel zonder meer toegestaan in de veeverdichtingsgebieden en op de duurzame projectlocaties voor de intensieve veehouderij. In landbouwontwikkelingsgebieden met accent intensieve veehouderij kunnen bouwblokken voor intensieve veehouderijen in ruime mate worden uitgebreid. Daarbuiten is uitbreiding van bouwblokken voor de intensieve veehouderij in de AHS-landbouw een kwestie van maatwerk.

Uitbreiding van bouwblokken voor intensieve veehouderijen in kernrandzones is uitgesloten. Uitbreiding van bouwblokken voor intensieve veehouderijen binnen een afstand van 250 meter tot zeer kwetsbare bos- en natuurgebieden is slechts eenmalig toegestaan, uitsluitend als dit noodzakelijk is vanwege de eisen voor dierenwelzijn.

Zeer kwetsbare bos- en natuurgebieden

Zie voor de omschrijving van het begrip zeer kwetsbare bos- en natuurgebieden paragraaf 3.4.7

Uitbreiding van bouwblokken voor andere agrarische bedrijven is in de veeverdichtingsgebieden alleen toegestaan, als deze de ontwikkeling van deze gebieden voor de intensieve veehouderij niet frustreert.

Uitbreiding van bouwblokken voor glastuinbouwbedrijven is in de vestigingsgebieden glastuinbouw in beginsel toegestaan.

Uitbreiding van bouwblokken voor andere agrarische bedrijven is in deze gebieden alleen toegestaan, als deze de ontwikkeling van deze gebieden voor de glastuinbouw niet frustreert.

Omvang glastuinbouwbedrijven in vestigingsgebieden glastuinbouw

Zoals is vermeld in paragraaf 3.4.4 mag de omvang van glastuinbouwbedrijven in de vestigingsgebieden voor de glastuinbouw in beginsel alleen worden beperkt, voor zover dat noodzakelijk is in verband met ter plaatse aanwezige waarden en belangen van natuurlijke, landschappelijke, cultuurhistorische, water- en bodemhuishoudkundige, of milieuhygiënische aard.

Glastuinbouwbedrijven in doorgroeigebieden in de AHS-landbouw mogen hun bouwblok uitbreiden tot de in het betreffende bestemmingsplan aangegeven maximale oppervlakten.

Mogelijk doorgroeigebied glastuinbouw en doorgroeigebied glastuinbouw

Zoals is vermeld in paragraaf 3.4.4 kan een mogelijk doorgroeigebied glastuinbouw onder bepaalde voorwaarden de status van doorgroeigebied glastuinbouw krijgen in een bestemmings- en inrichtingsplan.

Uitbreiding van bouwblokken voor glastuinbouwbedrijven buiten de vestigingsgebieden en de doorgroeigebieden glastuinbouw is in de AHS-landbouw in beginsel toegestaan tot een maximale netto glasopstand van drie hectaren.

Uitbreiding van bouwblokken waarop volgens het bestemmingsplan buitengebied 1997 van de gemeente Zundert kassen mogen worden gebouwd en die zijn gelegen binnen het op plankaart 1 en kaart N aangegeven glasboomteeltgebied, is toegestaan tot ten hoogste de maxima die in dat plan zijn vastgelegd.

Voor uitbreiding van bouwblokken voor glastuinbouwbedrijven buiten de vestigingsgebieden en de doorgroeigebieden voor de glastuinbouw en voor uitbreiding van bouwblokken voor de glasboomteelt geldt onverkort het uitgangspunt dat zich geen overwegende bezwaren van natuurlijke, landschappelijke, cultuurhistorische, water- en bodemhuishoudkundige of milieuhygiënische aard mogen voordoen.

Teeltondersteunende voorzieningen

In de AHS-landbouw zijn teeltondersteunende voorzieningen in beginsel toegestaan. Ook in deze zone kunnen echter natuur- en landschapskwaliteiten, alsmede overwegingen van cultuurhistorische, water- en bodemhuishoudkundige of milieuhygiënische aard aanleiding zijn om het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen op bepaalde plaatsen te beperken.

In elke (sub)zone zijn lage teeltondersteunende voorzieningen met een permanent karakter, zoals containervelden en hoge ondersteunende voorzieningen, zoals ondersteunende kassen, menstoegankelijke wandelkappen, schaduwhallen en regenkappen in beginsel alleen toegestaan op het bouwblok. In enkele gevallen is gebruik van deze teeltondersteunende voorzieningen ook mogelijk aansluitend aan het bouwblok. Het gaat dan vooral om het aanbrengen van niet-vaste, omkeerbare voorzieningen.

Globale beleidslijnen teeltondersteunende voorzieningen en grondgebruik

Voor teeltondersteunende voorzieningen en het grondgebruik in de AHS-landbouw bevat dit streekplan slechts globale beleidslijnen. Zie de toelichtende opmerking hierover in paragraaf 3.4.7.

Grondgebruik buiten het bouwblok

In de AHS-landbouw worden aan het grondgebruik door agrarische bedrijven buiten het bouwblok in beginsel alleen beperkingen gesteld ter bescherming van landschappelijke waarden. Hierbij moet met name worden gedacht aan de beperking van het beplanten van gronden met houtgewas in open gebieden, de beperking van bodemverstorende werkzaamheden in aardkundig waardevolle gebieden, en regels voor de wijziging van de verkaveling, de verwijdering van houtopstanden en hagen en het verharderen van paden in cultuurhistorisch waardevolle gebieden. Ook aan paragraaf 3.1 te ontleen overwegingen van natuurlijke, water- en bodemhuishoudkundige of milieuhygiënische aard kunnen in sommige situaties aanleiding zijn om het grondgebruik te beperken.

Convenanten, gebiedscontracten en aanlegvergunningen

Ook in de AHS-landbouw zijn wij een voorstander van het sluiten van convenanten of gebiedscontracten tussen agrariërs, natuur- en landschapsbeschermende instanties en gemeenten, over het behoud en de ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden. In de AHS-landbouw zal de provincie het vrijwillig beheer van natuur- en landschap echter niet subsidiëren. Zie verder de toelichtende opmerkingen over dit onderwerp in paragraaf 3.4.7.

Toelichtende kaart N. Agrarische hoofdstructuur

3.4.9 Verblifs- en dagrecreatie in de GHS, de AHS-landschap en de RNLE'n

Uitgangspunt

In dit streekplan worden toerisme en recreatie gezien als nevensgeschikte activiteiten in het buitengebied, die een belangrijke bijdrage leveren aan de leefbaarheid van het platteland. Kansen voor de realisering van een goed toeristisch-recreatief product moeten dan ook optimaal worden benut. De mogelijkheden zijn echter wel sterk afhankelijk van de specifieke kenmerken van een gebied. Met name buiten- en bewegingsrecreatie, zoals wandelen, fietsen en picknicken, en natuurgerichte recreatie passen prima in de groene hoofdstructuur (GHS). De kwetsbaarheid van de natuur- en landschapswaarden in de in paragraaf 3.4.4 onderscheiden subzones binnen de GHS-natuur, de GHS-landbouw en de AHS-landschap, bepaalt welke andere vormen van toerisme en recreatie toelaatbaar zijn en in welke intensiteit. Er moet een gezonde verhouding zijn tussen de toeristisch-recreatieve activiteiten en de draagkracht van het gebied waarin deze plaatsvinden. Dat is het centrale uitgangspunt. Wij werken dit uitgangspunt hierna uit voor verblifsrecreatie en dagrecreatie en in paragraaf 3.4.11 voor enkele bijzondere recreatievormen in het buitengebied.

Toelichting

Paragraaf 3.4.9 tot en met 3.4.11 gaat over recreatievoorzieningen die in het buitengebied zijn gevestigd of daar naar hun aard thuishoren. In paragraaf 3.3.6 (voorzieningen en kantoorlocaties) hebben wij enkele beleidslijnen gegeven over recreatievoorzieningen die specifiek aan stad of dorp zijn gebonden. Daarbij hebben wij aangegeven dat het onderscheid tussen de voorzieningen die specifiek aan stad of dorp zijn gebonden en voorzieningen die in het buitengebied thuishoren moeilijk is te definiëren. Er is sprake van vloeiende overgangen.

Nieuwe locaties voor verblifsrecreatie

In de GHS-natuur, subzone natuurplein zijn geen nieuwe locaties voor verblifsrecreatie toegestaan. Hierop geldt een uitzondering voor verblifsrecreatie die gevestigd wordt in bestaande karakteristieke gebouwen, teneinde deze te behouden.

In de GHS-natuur, subzone overig bos- en natuurgebied komen alleen bestaande en voormalige (agrarische) bouwblokken als nieuwe locaties voor verblifsrecreatie in aanmerking. Ook in de GHS-landbouw en de AHS-landschap zijn alleen binnen bestaande en voormalige (agrarische) bouwblokken nieuwe locaties voor verblifsrecreatie mogelijk. Daarnaast is het in de GHS-landbouw en de AHS-landschap mogelijk om een verblifsrecreatiebedrijf te vestigen op een duurzame projectlocatie voor recreatie en toerisme. Deze locaties dienen in de eerste plaats voor de opvang van verblifsrecreatiebedrijven die moeten worden verplaatst uit kwetsbare delen van de GHS. Ook andere (verblifs)recreatiebedrijven kunnen zich hier vestigen.

Duurzame projectlocatie recreatie en toerisme

Het begrip 'duurzame projectlocatie recreatie en toerisme' is ontwikkeld in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*. Een duurzame projectlocatie recreatie en toerisme is een locatie waar, al dan niet aansluitend aan bestaande recreatief-toeristische voorzieningen, zowel vanuit milieu-oogpunt (stankoverlast, geluidsoverlast en dergelijke) als vanuit ruimtelijk oogpunt (natuur, landschap, bereikbaarheid en dergelijke) mogelijkheden zijn voor de vestiging of uitbreiding van verschillende toeristisch-recreatieve bedrijven.

Nieuwe locaties voor verblifsrecreatie nabij en in een ecologische verbindingzone zijn toegestaan, mits het functioneren van de ecologische verbinding voorop staat.

De ingebruikneming van een nieuwe locatie voor verblifsrecreatie moet gepaard gaan met de uitvoering van een behoorlijk beplantingsplan.

In de GHS-landbouw, subzones leefgebied struweelvogels en natuurontwikkelingsgebied, en in de AHS-landschap wil de provincie ruimte geven aan landschapscampings. Deze campings hebben maximaal zestig kampeerplaatsen met een beperkte dichtheid, op aan de landbouw te onttrekken grond en aansluitend bij bestaande of voormalige (agrarische) bouwblokken. De gemiddelde grootte van een standplaats dient minimaal 300 m² (bruto) te zijn. Bij de inrichting van dergelijke campings moeten de natuur- en landschapswaarden worden verhoogd door een

passende, robuuste en duurzame beplanting op en rond het kampeerterrein. De oppervlakte voor de nieuwe natuur dient ten minste drie maal zo groot te zijn als de oppervlakte voor de standplaatsen.

Nieuwe locaties voor verblijfsrecreatie in de GHS en de AHS-landschap en de uitstralingseffecten daarvan mogen de draagkracht van het betrokken gebied niet overschrijden. Verder moet verblijfsrecreatie op een nieuwe locatie in de GHS en de AHS-landschap leiden tot verrijking van het toeristisch product in de streek.

Voor de toetsing aan de laatstgenoemde criteria, alsmede voor de toetsing van de beplantingsplannen voor landschapscampings en andere nieuwe verblijfsrecreatiebedrijven, wordt een onafhankelijke adviescommissie ingesteld, waarin zowel deskundigen op het terrein van toerisme en recreatie, als deskundigen op het terrein van natuur en landschap zitting hebben.

Ontwikkelingsmogelijkheden voor bestaande verblijfsrecreatiebedrijven

In de GHS worden bestaande verblijfsrecreatiebedrijven opgedeeld in twee categorieën.

De eerste categorie bevat de bedrijven in de GHS die zich ter plekke verder kunnen ontwikkelen en, als dat nodig is voor een kwaliteitsverbeteringsslag, in beperkte mate kunnen uitbreiden.

De tweede categorie bevat de bedrijven in de GHS waarvoor verplaatsing naar minder gevoelige plekken wordt nagestreefd. Bij verplaatsing gaat de voorkeur uit naar de AHS-landbouw, de AHS-landschap (bij voorkeur buiten, of anders binnen de RNLE'n) of de GHS-landbouw, subzone leefgebied struweelvogels (bij voorkeur buiten, of anders binnen de RNLE'n). Ingeval van een – incidenteel aanvaardbare – verplaatsing naar de GHS-landbouw, subzone leefgebied struweelvogels of naar de AHS-landschap, subzone leefgebied dassen, moet de kwaliteit van het leefgebied minimaal op hetzelfde niveau worden gehandhaafd.

Het gaat hier om bedrijven in de meest kwetsbare gedeelten van de GHS, waarvan de verplaatsing duidelijke voordelen voor natuur en landschap oplevert. Verplaatsing naar een minder kwetsbaar gebied wordt bevorderd door extra planologische ruimte te bieden en door facilitering via een bemiddelingsorganisatie of subsidies. Extra planologische ruimte kan onder meer worden geboden in de vorm van duurzame projectlocaties voor recreatie en toerisme. Welke bedrijven tot welke categorie behoren moet duidelijk worden in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*.

Als een bedrijf in de GHS gevestigd kan blijven, dan kunnen de recreatieve voorzieningen worden uitgebreid onder de volgende voorwaarden:

- a) de uitbreiding is onderdeel van een kwaliteitsverbetering die op korte of langere termijn noodzakelijk is voor de continuïteit van het bedrijf;
- b) de mogelijkheden om tot kwaliteitsverbetering te komen zonder uitbreiding – dit wil zeggen, door inbreiding en herstructurering van de recreatieve voorzieningen – zijn uitgeput;
- c) de uitbreiding moet leiden tot verrijking van het toeristisch product in de streek;
- d) de uitbreiding en de uitstralingseffecten daarvan mogen de draagkracht van het betrokken gebied niet overschrijden;
- e) alternatieve locaties voor een uitbreiding buiten de GHS ontbreken. Hierbij zijn de beleidslijnen omtrent alternatieve locaties uit paragraaf 3.4.5 van toepassing, met uitzondering van de beleidslijn over het kostenaspect. Voor dit aspect zullen Gedeputeerde Staten afzonderlijke regels vaststellen;
- f) aantasting van natuur- en landschapswaarden moet zoveel mogelijk worden voorkomen. Als er toch aantasting plaatsvindt moet worden gecompenseerd met inachtneming van de eisen die zijn genoemd in paragraaf 3.4.5.

De toetsing aan de onder a), b), c) en d) genoemde voorwaarden wordt opgedragen aan de hiervoor genoemde onafhankelijke adviescommissie van deskundigen op het terrein van toerisme en recreatie en natuur en landschap.

'Bedrijfscontinuïteit', 'kwaliteitsverbetering zonder uitbreiding' en 'draagkracht gebied'

Uitbreidingen van recreatiebedrijven in de GHS zijn in beginsel ongewenst, omdat ze ten koste kunnen gaan van natuur- en landschapswaarden die bescherming verdienen. Het is daarom redelijk om eerst te toetsen of de uitbreiding echt noodzakelijk is. De voorwaarden a) en b) zijn een specificatie van dit noodzaaks criterium: de uitbreiding moet noodzakelijk zijn voor de voortzetting van het bedrijf (ook op langere termijn) en de kwaliteitsverbetering kan niet tot stand worden gebracht door inbreiding of herstructurering van de recreatieve voorzieningen op het terrein. Voorwaarde b) is overigens een verbijzondering van het streven naar zuinig ruimtegebruik, zoals dat is verwoord in paragraaf 3.2.

Voorwaarde c) maakt duidelijk dat een uitbreiding, hoezeer ook noodzakelijk voor het voortbestaan van een bedrijf, niet in alle gevallen toelaatbaar is. De draagkracht van het gebied mag niet worden overschreden, ofwel: de uitbreiding en de uitstralingseffecten daarvan mogen niet ten koste gaan van wezenlijke natuur- en landschapswaarden in het betrokken gebied. Het aantal gevallen waarin de draagkracht wordt overschreden zal naar verwachting slechts beperkt zijn. Voor al deze aspecten wordt een adviescommissie ingesteld.

Voor alle duidelijkheid merken wij hierbij op dat naast de natuur- en landschapswaarden uiteraard ook de in paragraaf 3.1 besproken aspecten van de onderste laag, waaronder met name die van de waterhuishouding en de cultuurhistorische (landschap)waarden, moeten worden betrokken bij de beoordeling van een uitbreidingsplan. Over deze aspecten wordt echter geen advies gevraagd van de commissie. Zij leiden, indien nodig, tot specifieke eisen aan de inrichting van een terrein en nopen zelden tot de conclusie dat een uitbreiding van de recreatieve voorzieningen niet toelaatbaar is.

Uitbreiding van een recreatieverblijf nabij en in een ecologische verbindingszone is toegestaan, mits het functioneren van de ecologische verbinding voorop staat.

De toetsing aan het criterium dat het functioneren van de ecologische verbinding voorop staat, wordt opgedragen aan de hiervoor genoemde onafhankelijke adviescommissie van deskundigen op het terrein van toerisme en recreatie en natuur en landschap.

In de AHS-landschap, subzone RNLE-landschapsdeel is uitbreiding van verblijfsrecreatiebedrijven toegestaan onder de voorwaarden a), b) en c). Ook moet de uitbreiding verenigbaar zijn met de ontwikkeling van de landbouw.

In de AHS-landschap, subzone leefgebied dassen is uitbreiding van verblijfsrecreatiebedrijven toegestaan onder de voorwaarden a), b) en c). Daarnaast moet de rust bij de dassenburchten worden veiliggesteld en moet de uitbreiding verenigbaar zijn met de ontwikkeling van de landbouw.

In de AHS-landschap, subzone waterpotentiegebied is uitbreiding van verblijfsrecreatiebedrijven toegestaan onder de voorwaarden a), b) en c). Daarnaast mag de uitbreiding niet in betekenende mate afbreuk doen aan de mogelijkheid tot toekomstige vernatting van het gebied. Ook hier geldt dat de uitbreiding verenigbaar moet zijn met de ontwikkeling van de landbouw.

De toetsing aan de voorwaarden a), b) en c) in de AHS-landschap, en aan het criterium dat de rust bij de dassenburchten moet worden veiliggesteld in de AHS-landschap, subzone leefgebied dassen wordt opgedragen aan de hiervoor genoemde onafhankelijke adviescommissie van deskundigen op het terrein van toerisme en recreatie en natuur en landschap.

Daar waar landbouw- en verblijfsrecreatiebedrijven elkaars uitbreidingsmogelijkheden belemmeren in verband met stankhinder, wordt in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* naar oplossingen gezocht.

Nieuwe locaties voor dagrecreatie

Nieuwe dagrecreatiepunten in de GHS en in de AHS-landschap zijn mogelijk. Nieuwe punten en hun uitstralingseffecten mogen de draagkracht van het betrokken gebied echter niet overschrijden. In de GHS-natuur kan het dan bijvoorbeeld gaan om kleinschalige recreatieve nevenactiviteiten op een boerderij of om de omzetting van een voormalige boerderij in een kleinschalige horecagelegenheid. Verder moeten nieuwe dagrecreatiepunten in de GHS en de AHS-landschap leiden tot verrijking van het toeristisch product in de streek.

De toetsing aan deze criteria wordt opgedragen aan de hiervoor genoemde onafhankelijke adviescommissie van deskundigen op het terrein van toerisme en recreatie en natuur en landschap.

Ontwikkelingsmogelijkheden voor bestaande dagrecreatiepunten

In de GHS benaderen wij bestaande dagrecreatiepunten op dezelfde manier als de verblijfsrecreatiebedrijven. We bezien dus of verplaatsing van dagrecreatiepunten uit de meest kwetsbare gebiedsdelen nodig en mogelijk is. De blijvende dagrecreatiepunten in de GHS bieden we onder strikte voorwaarden uitbreidingsmogelijkheden.

In de AHS-landschap benaderen wij de uitbreiding van dagrecreatiepunten op dezelfde manier als de uitbreiding van verblijfsrecreatiebedrijven.

Daar waar landbouwbedrijven en dagrecreatiepunten elkaars uitbreidingsmogelijkheden belemmeren in verband met stankhinder, wordt in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* naar oplossingen gezocht.

Niet-locatiegebonden dagrecreatie

Met het oog op de bevordering van de mogelijkheden voor dagrecreatie stimuleren wij de ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden rond de stedelijke gebieden. Voorts vinden wij het belangrijk dat ruimtelijke plannen aandacht besteden aan een betere toegankelijkheid van het buitengebied voor recreatieve doelen, onder andere door de aanleg van wandel- en fietspaden.

De GHS, de RNLE'n en de AHS-landschap zijn bij uitstek geschikt voor extensieve dagrecreatie als wandelen, fietsen, picknicken, kanoën, survivaltochten en natuurgerichte recreatie zoals vogelobservatie. De draagkracht van natuur en landschap bepaalt welke vormen van dagrecreatie met welke intensiteit in een gebied kunnen plaatsvinden.

Recreatief medegebruik van een ecologische verbindingszone is toegestaan, mits het functioneren van de ecologische verbinding voorop staat.

3.4.10 Verblijfs- en dagrecreatie in de AHS-landbouw

In de AHS-landbouw willen we aan het buitengebied gebonden toerisme en recreatie volop de ruimte geven. De ontwikkeling van toerisme en recreatie moet zich echter wel verdragen met de gevestigde en de te ontwikkelen landbouw en met natuurlijke, landschappelijke, cultuurhistorische, water- en bodemhuishoudkundige en milieuhygiënische belangen en waarden. Dit betekent dat nieuwe verblijfsrecreatiebedrijven en bezoekersintensieve dagrecreatiepunten in ieder geval niet zijn toegestaan in de landbouwontwikkelingsgebieden met accent intensieve veehouderij, die worden aangewezen in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*. Met name in de kernrandzones binnen de AHS-landbouw zijn nieuwe verblijfsrecreatiebedrijven en bezoekersintensieve dagrecreatiepunten wel mogelijk, mits ze landschappelijk goed worden ingepast.

Daar waar landbouwbedrijven en recreatiepunten elkaars uitbreidingsmogelijkheden belemmeren in verband met stankhinder, wordt in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* naar oplossingen gezocht.

3.4.11 Enkele bijzondere recreatievormen in het buitengebied**Golfbanen**

Voor de ruimtelijke beoordeling van golfbanen wordt uitgegaan van banen van achttien holes, ook al wil de initiatiefnemer slechts een baan van negen holes. Daarvan wijken we pas af als de uitbreiding tot achttien holes fysiek uitgesloten moet worden geacht door de aanwezigheid van bebouwing, infrastructuur of oppervlaktewater. Deze benadering voorkomt problemen bij verzoeken tot uitbreiding, die in de praktijk regelmatig volgen, nadat een baan van negen holes is gerealiseerd.

Nieuwe golfbanen worden bij voorkeur aangelegd in de stedelijke regio's. Ook in de landelijke regio's zijn nieuwe golfbanen toegestaan, mits ze aansluiten bij een bebouwde kern of een recreatiepark.

Een nieuwe golfbaan mag voor hoogstens de helft worden aangelegd in de GHS-landbouw, subzone leefgebied struweelvogels. Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- a) de aantasting van de natuur- en landschapswaarden wordt tot het minimum beperkt en gecompenseerd, met inachtneming van de eisen die zijn genoemd in paragraaf 3.4.5;
- b) de bebouwing en de parkeervoorzieningen blijven zoveel mogelijk buiten het leefgebied voor de struweelvogels;
- c) de golfbaan wordt zodanig ingericht dat er, afgezien van de natuurcompensatie, nieuwe natuur ontstaat op een oppervlakte, die ten minste even groot is als de oppervlakte die specifiek voor de sport is bestemd, inclusief gebouwen en parkeervoorzieningen.

Een nieuwe golfbaan mag in haar geheel worden aangelegd in de AHS-landschap, subzones RNLE-landschapsdeel en waterpotentiegebied, mits zij zodanig wordt ingericht dat er nieuwe natuur ontstaat op een oppervlakte, die ten minste even groot is als de oppervlakte die specifiek voor de sport is bestemd, inclusief gebouwen en parkeervoorzieningen.

Bij de aanleg van een nieuwe golfbaan worden de op het terrein aanwezige ecologische verbindingzones zoveel mogelijk ontzien. Ecologische verbindingzones kunnen echter wel goed samengaan met een nieuwe golfbaan.

De aanleg van een nieuwe golfbaan is niet toegestaan in de GHS-natuur, in de GHS-landbouw, subzones leefgebied kwetsbare soorten en natuurontwikkelingsgebied, en in de AHS-landschap, subzone leefgebied dassen.

Een bestaande golfbaan mag worden uitgebreid in de GHS-landbouw, subzone leefgebied struweelvogels. Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- a) de aantasting van de natuur- en landschapswaarden wordt tot het minimum beperkt en gecompenseerd met inachtneming van de eisen die zijn genoemd in paragraaf 3.4.5;
- b) de ruimte waarmee de golfbaan wordt uitgebreid, wordt zodanig ingericht dat er, afgezien van de natuurcompensatie, nieuwe natuur ontstaat op een oppervlakte, die ten minste even groot is als de oppervlakte die specifiek voor de sport is bestemd, inclusief gebouwen en parkeervoorzieningen.

Een bestaande golfbaan mag worden uitgebreid in de AHS-landschap, subzone leefgebied dassen. Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- a) het terrein als geheel moet voor meer dan de helft buiten het leefgebied voor de dassen komen te liggen;
- b) de aantasting van de natuur- en landschapswaarden wordt tot het minimum beperkt en gecompenseerd met inachtneming van de eisen die zijn genoemd in paragraaf 3.4.5.

Een bestaande golfbaan mag worden uitgebreid in de AHS-landschap, subzones RNLE-landschapsdeel en waterpotentiegebied, mits de ruimte waarmee de golfbaan wordt uitgebreid zodanig wordt ingericht dat er nieuwe natuur ontstaat op een oppervlakte, die ten minste even groot is als de oppervlakte die specifiek voor de sport is bestemd, inclusief gebouwen en parkeervoorzieningen.

Bij de uitbreiding van een bestaande golfbaan worden de op het uitbreidingsterrein aanwezige ecologische verbindingzones zoveel mogelijk ontzien. Ecologische verbindingzones kunnen echter wel goed samengaan met een uitbreiding van een golfbaan.

Uitbreiding van een bestaande golfbaan is niet toegestaan in de GHS-natuur en in de GHS-landbouw, subzones leefgebied kwetsbare soorten en natuurontwikkelingsgebied.

Bestaande golfbaan

Onder een bestaande golfbaan verstaan wij hier een golfbaan waarvoor de planologische regeling op de datum van de inwerkingtreding van dit streekplan onherroepelijk van kracht is.

Plannen voor een nieuwe golfbaan of voor relevante uitbreidingen moeten worden beoordeeld aan de hand van een milieu-effectrapport of, wanneer dit wettelijk niet vereist is, een vergelijkbaar onderzoeksrapport.

Waar mogelijk wordt de aanleg of uitbreiding van golfterreinen gecombineerd met de aanleg van openbare voorzieningen voor wandelen, fietsen, bewegingsrecreatie en dergelijke.

Lawaaisporten

De provincie streeft naar de opheffing van lawaaisportterreinen in de GHS en de RNLE'n. Buiten de GHS en de RNLE'n zijn nieuwe lawaaisportterreinen slechts toelaatbaar als:

- de aanleg van het nieuwe terrein aantoonbaar leidt tot de opheffing van een lawaaisportterrein in de GHS of in een RNLE, of tot de opheffing van minstens twee lawaaisportterreinen elders;
- het nieuwe terrein niet is bedoeld voor ultra-light-vliegtuigen of de modelvliegtuigsport;
- de aantasting van natuur- en landschapswaarden tot het minimum wordt beperkt en wordt gecompenseerd volgens de eisen die zijn genoemd in paragraaf 3.4.5.

De uitbreiding van lawaaisportterreinen is in beginsel niet toegestaan.

Recreatiewoningen

In paragraaf 3.4.9 en 3.4.10 zijn de mogelijkheden voor de vestiging van nieuwe en de ontwikkeling van bestaande recreatiebedrijven aangegeven. In aanvulling hierop formuleren wij de volgende beleidslijnen.

Voorkomen moet worden dat recreatiewoningen permanent worden bewoond.

Bestemmingsplannen dienen op dit punt duidelijke, handhaafbare bepalingen te bevatten.

Gedeputeerde Staten zullen hiervoor in een beleidsnota of beleidsbrief nadere regels stellen.

De provincie werkt niet mee aan de komst van solitair gelegen recreatiewoningen, tenzij dit nodig is voor het behoud van karakteristieke gebouwen, of om vorm te geven aan het recreatiemilieu 'einde van de wereld', waarbij het gaat om de mogelijkheid om in betrekkelijke afzondering rust, ruimte, natuur en landschap te ervaren. Bij dit laatste moet worden gedacht aan de omzetting van een afgelegen voormalige boerderij, een boswachterswoning of een dijkhuisje in een recreatiewoning.

Aan de omzetting van een recreatiewoning in een burger- of bedrijfswoning werkt de provincie alleen mee als deze in een woonwijk of een bedrijventerrein is of wordt opgenomen.

Recreatie op en rond het water

De provincie wil recreatie op en rond het water bevorderen. Daartoe faciliteren wij voorzieningen die de recreatieve gebruikswaarde van het vaarwegennet verhogen en sturen wij aan op de verbetering van de relatie tussen land- en waterrecreatie. Hierbij streven wij naar versterking van de regionale diversiteit van het toeristisch-recreatief product.

Wij bevorderen concentratie van watersportvoorzieningen op en rond de Lithse Ham en de Kraaijbergse Plassen. Op plankkaart 1 zijn deze plekken aangegeven als concentratiepunten voor de waterrecreatie van bovenregionale betekenis. Op geschikte locaties in deze twee gebieden staan wij grootschalige, aan de watersport gerelateerde, toeristisch-recreatieve voorzieningen toe, waaronder verblijfsrecreatieterreinen. Bij de Lithse Ham moet hiervoor mogelijk gebruik worden gemaakt van een binnendijkse locatie, vanwege de *'Beleidslijn Ruimte voor de Rivier'*. Bij de Kraaijbergse Plassen moet hiervoor mogelijk gebruik worden gemaakt van gebied dat in de AHS-landschap ligt. Als dit het geval is, moeten de natuur- en

landschapswaarden zoveel mogelijk worden ontzien en moet de eventuele aantasting van deze waarden worden gecompenseerd volgens de eisen die zijn genoemd in paragraaf 3.4.5.

In de Biesbosch en in het Krammer-Volkerakgebied dient overdruk als gevolg van watersport voorkomen te worden. Daarom bevorderen wij de ontwikkeling van aanlegplaatsen voor de watersport in het Aakvlaaigebied. Verblijfsrecreatie, anders dan op toervaartboten, is in dit gebied echter niet toegestaan.

Ter bevordering van de watersportmogelijkheden op de grote rivieren en de kanalen streven wij, met name in Bergen op Zoom, Willemstad, 's-Hertogenbosch en Cuijk, naar uitbreiding van het aantal aanlegplaatsen met een bescheiden overnachtingsaccommodatie. Voor Drimmelen en Geertruidenberg moet de nadruk liggen op kwalitatieve verbetering en niet zo zeer op kwantitatieve groei, waarbij in Geertruidenberg een verband wordt gelegd met de herstructurering van de oevers van de Donge. In het rivierengebied faciliteren wij combinaties van rivierverruimingsmaatregelen, watersportvoorzieningen en andere recreatieve voorzieningen, met name in de kernen en de kernrandzones. Langs de kanalen faciliteren wij voorzieningen voor de toervaart. In de natuurbeken heeft de natuur het primaat en kan er, afhankelijk van de kwetsbaarheid van de beek, ten hoogste sprake zijn van de bouw of de aanleg van voorzieningen voor de kanovaart.

Ten slotte faciliteren wij projecten waarbij, mede met het oog op de toeristisch-recreatieve aantrekkelijkheid, de relatie van aan het water gelegen steden en dorpen met dat water wordt versterkt.

Attractieparken van bovenregionale betekenis

We kennen in Brabant vier attractieparken van bovenregionale betekenis; zij zijn alle vier aangegeven op plankaart 1. Uitbreidingen van deze attractieparken in de GHS en de AHS-landschap worden op dezelfde wijze beoordeeld als uitbreidingen van andere verblijfs- en dagrecreatiebedrijven in de GHS en de AHS-landschap (zie paragraaf 3.4.9), echter met dit verschil dat de noodzaak van de door deze bedrijven gewenste kwaliteitsverbeteringen wordt beoordeeld in het licht van hun bovenregionale betekenis.

De Beekse Bergen bevindt zich als enig attractiepark van bovenregionale betekenis buiten de stedelijke regio's. Nieuwe attracties, detailhandelsvoorzieningen en horeca in of bij de Beekse Bergen moeten passen bij het landelijke karakter van het park. Dit betekent dat attracties, detailhandelsvoorzieningen en horeca die naar hun aard thuishoren in een stedelijke regio, zoals een megabioscoop, een omvangrijke, overdekte ijsbaan of een woonboulevard niet toelaatbaar zijn.

3.4.12 Voormalige agrarische bedrijfslocaties

In het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* ontstaat de komende jaren een grote behoefte aan locaties voor de opvang van te verplaatsen agrarische bedrijven. Wij streven daarom naar handhaving van de agrarische bestemming van locaties in de agrarische hoofdstructuur die daarvoor in aanmerking komen. Een zwaar gewicht komt in dit verband toe aan het oordeel van de reconstructiecommissies (Midden- en Oost-Brabant) en de gebiedscommissies (West-Brabant).

Veel agrarische bedrijven die beëindigd worden liggen echter op locaties in het buitengebied, waarvan de agrarische bestemming niet kan worden gehandhaafd, omdat ze ongeschikt zijn voor blijvend agrarisch gebruik of om andere redenen. Voor deze locaties geldt als uitgangspunt dat niet aan het buitengebied gebonden activiteiten en daarmee gepaard gaande bebouwing worden geweerd. Aan de behoefte om deze locaties te benutten voor niet aan het buitengebied gebonden activiteiten willen wij echter wel in beperkte mate tegemoet komen, namelijk als volgt.

Buiten de locaties waarvan de agrarische bestemming kan worden gehandhaafd voor de opvang van te verplaatsen agrarische bedrijven, is hergebruik van voormalige agrarische bedrijfswoningen voor burgerbewoning aanvaardbaar. Bij deze vorm van hergebruik moeten overtollige stallen en andere voormalige bedrijfsgebouwen zoveel als mogelijk is gesloopt worden (zie ook de regeling 'ruimte-voor-ruimte', paragraaf 3.6.2).

Buiten de locaties waarvan de agrarische bestemming kan worden gehandhaafd voor de opvang van te verplaatsen agrarische bedrijven en buiten de locaties waar sloop van bedrijfsgebouwen heeft plaatsgevonden met gebruikmaking van de regeling 'ruimte-voor-ruimte' (zie paragraaf 3.6.2), is daarnaast, onder bepaalde voorwaarden, vestiging van agrarisch-technische hulpbedrijven en agrarisch aanverwante bedrijven toegestaan (zie verder paragraaf 3.4.14).

Verder is het, buiten de locaties waarvan de agrarische bestemming kan worden gehandhaafd voor de opvang van te verplaatsen agrarische bedrijven en buiten de locaties waar sloop van bedrijfsgebouwen heeft plaatsgevonden met gebruikmaking van de regeling 'ruimte-voor-ruimte' (zie paragraaf 3.6.2), in bebouwingsconcentraties buiten de groene hoofdstructuur toegestaan dat voormalige agrarische bedrijfslocaties benut worden voor niet aan het buitengebied gebonden bedrijvigheid, bijvoorbeeld voor startende bedrijven. Daarvoor gelden de volgende voorwaarden:

- het hergebruik moet passen in de omgeving;
- in opzet en ontwikkelingsperspectief moet het om een kleinschalige activiteit gaan, met in beginsel slechts enkele werknemers;
- als het om een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer gaat, mag het in beginsel slechts een inrichting zijn die behoort tot de categorieën 1 en 2 van de lijst van bedrijfstypen, opgenomen in de uitgave 'Bedrijven en milieuzonering' (1999 of latere versie) van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten;
- detailhandel is alleen toegestaan als ondergeschikte nevenactiviteit;
- publieksgerichte voorzieningen zijn niet toegestaan;
- de bedrijfsgebouwen mogen niet groter zijn dan de voormalige agrarische bedrijfsgebouwen, met een maximale oppervlakte van 400 m²;
- overtollige gebouwen moeten worden gesloopt;
- buitenopslag is niet toegestaan.

3.4.13 Burgerwoningen in het buitengebied

De provincie wil het wonen zoveel mogelijk concentreren in kernen. Spreiding van de woonbebouwing willen we tegengaan om verdere verstening van het buitengebied te voorkomen. Bewoning van het buitengebied door burgers is echter al lang een normaal gegeven, dat in de huidige tijd vooral wordt veroorzaakt door de beëindiging van agrarische bedrijven.

Voor bestaande burgerwoningen in het buitengebied bieden wij de volgende ontwikkelingsruimte:

- woningen mogen worden vergroot met maximaal 10% tot een maximum van 600 m³;
- ingeval de vergroting leidt tot verhoging van bestaande beeldbepalende kwaliteiten in de omgeving kunnen deze maxima worden overschreden;
- bij vergroting van karakteristieke woningen, zoals dijkhuizen en voormalige landarbeiderswoningen, moet worden aangesloten bij de karakteristieke kenmerken;
- kleine woningen mogen in ieder geval worden vergroot tot 450 m³, om ze te laten voldoen aan de minimale woonkwaliteit van deze tijd;
- woningen van ondermaatse omvang en kwaliteit (noodwoningen en dergelijke) moeten gesaneerd of positief bestemd worden. Positief bestemmen is alleen toegestaan als zicht bestaat op een verhoging van de beeldkwaliteit van woning en woonomgeving. Vergroting tot 450 m³ is in dat geval toegestaan, om de woning te laten voldoen aan de minimale woonkwaliteit van deze tijd.

Inhoudsmaten inclusief vrijstellingen

De maximale inhoudsmaten voor de vergroting van burgerwoningen hebben betrekking op alle bouw mogelijkheden die een bestemmingsplan biedt, inclusief de gebruikelijke algemene vrijstelling van 10% voor de afwijking van de in het plan voorgeschreven maten en andere vrijstellingen.

Verhoging beeldbepalende kwaliteiten

Met bestaande beeldbepalende kwaliteiten in de omgeving zijn bedoeld de kwaliteiten van landschappelijke en stedenbouwkundige aard. Hierbij is vooral van belang of het landschap kleinschalig en afwisselend is, dan wel grootschalig en rationeel van karakter, wat de omvang (inhoud) is van de aanwezige woonbebouwing ter plaatse, wat het karakter is van de aanwezige woonbebouwing en of er sprake is van binding met het stedelijk gebied. Het gaat erom dat de vergroting van de woning leidt tot verhoging van deze kwaliteiten. Dat de woning zelf na vergroting (hogere) beeldbepalende kwaliteiten zal hebben is dus niet voldoende.

Vervangende nieuwbouw van een burgerwoning in het buitengebied is toegestaan. Behoudens bijzondere omstandigheden moet deze plaatsvinden op de bestaande fundamenten. Terugbouw van burgerwoningen die moeten worden gesloopt voor de uitvoering van infrastructurele werken elders in het buitengebied, is in beperkte, door Gedeputeerde Staten nader te bepalen mate, toegestaan.

Toevoeging van burgerwoningen in het buitengebied door nieuwbouw is niet toegestaan. Toevoeging van burgerwoningen door splitsing van gebouwen is evenmin toegestaan. Splitsing van beeldbepalende boerderijen is echter wel toegestaan, omdat dit kan bijdragen aan het behoud van de voor het buitengebied kenmerkende boerderijgebouwen. Hierbij geldt als voorwaarde dat de bijbehorende bedrijfsgebouwen worden gesloopt, tenzij ze monumentale kwaliteiten bezitten, en dat rekening wordt gehouden met stankcirkels. In het buitengebied is ook toevoeging van burgerwoningen door splitsing van karakteristieke gebouwen die in gebruik waren voor zorg of religieuze doeleinden toegestaan, omdat dit kan bijdragen aan het behoud van deze panden. De toevoeging van burgerwoningen dient te worden gerealiseerd binnen de toegestane woningbouw aantallen per stedelijke of landelijke regio (zie paragraaf 3.3.1 tot en met 3.3.4).

Nieuwbouw van bedrijfswoningen is slechts toegestaan voor aan het buitengebied gebonden bedrijven, als dat noodzakelijk is voor de bedrijfsvoering.

3.4.14 Niet aan het buitengebied gebonden bedrijvigheid

Agrarisch-technische hulpbedrijven mogen worden gevestigd op een voormalige agrarische bedrijfslocatie in het buitengebied, maar niet op locaties waarvan de agrarische bestemming kan worden gehandhaafd voor de opvang van te verplaatsen agrarische bedrijven (zie paragraaf 3.4.12) en niet op locaties waar sloop van bedrijfsgebouwen heeft plaatsgevonden met gebruikmaking van de regeling 'ruimte-voor-ruimte' (zie paragraaf 3.6.2). Voorwaarde is dat deze bedrijven passen in de omgeving. Dit betekent in elk geval dat de groene hoofdstructuur (GHS) er van gevrijwaard moet blijven. Verder mag het bedrijf in beginsel niet meer ruimte in beslag nemen dan het voormalige agrarische bouwblok. Buitenopslag is niet toegestaan, tenzij deze rechtstreeks voortvloeit uit de aard van het bedrijf.

Agrarisch verwante bedrijven horen thuis in de kernrandzone, bij voorkeur op een voormalige agrarische bedrijfslocatie. Buiten de kernrandzone kan vestiging op een voormalige agrarische bedrijfslocatie worden overwogen, maar niet op locaties waarvan de agrarische bestemming kan worden gehandhaafd voor de opvang van te verplaatsen agrarische bedrijven (zie paragraaf 3.4.12) en niet op locaties waar sloop van bedrijfsgebouwen heeft plaatsgevonden met gebruikmaking van de regeling 'ruimte-voor-ruimte' (zie paragraaf 3.6.2). Ook voor deze bedrijven geldt dat ze moeten passen in de omgeving en dat de GHS er dus in elk geval van gevrijwaard moet blijven. Bij hergebruik van een voormalige agrarische bedrijfslocatie mag het bedrijf in beginsel niet meer ruimte innemen dan het voormalige agrarische bouwblok.

Paardenhouderijen verdienen in dit verband bijzondere aandacht, vanwege de noodzaak van grote rijhallen. Als de nadruk ligt op het fokken en africhten van paarden worden ze beschouwd als een agrarisch bedrijf en is de bouw van een rijhal in beginsel toegestaan. Hoewel een paardenfokkerij kan worden beschouwd als een grondgebonden bedrijfstak is het, gelet op de ruimtelijke uitstraling van de bijbehorende rijhallen en de betrekkelijk geringe behoefte aan grond, nodig om een vestigingsbeleid te hanteren dat vergelijkbaar is met dat van intensieve veehouderijen. Ligt de nadruk op het aantrekken van publiek in een rijhal (manege), dan horen ze in de kernrandzone thuis. In de professionele paardensport, waarbij geen sprake is van een agrarisch bedrijf en het aantrekken van publiek geen hoofddoel is, moet maatwerk uitkomst bieden. Hierbij streven wij naar het gezamenlijk gebruik van rijhallen door verschillende bedrijven. Bij andere vormen van paardenhouderij (pension en dergelijke) is een rijhal overbodig.

Overige niet aan het buitengebied gebonden bedrijven horen thuis op een bedrijventerrein of in een kern. Nieuwvestiging van deze bedrijven in het buitengebied is daarom niet toegestaan, ook niet als het gaat om de gedwongen verplaatsing van een reeds in het buitengebied gevestigd bedrijf, bijvoorbeeld voor de aanleg van infrastructuur. Onder bepaalde voorwaarden (zie paragraaf 3.4.12) is vestiging op een voormalige agrarische bedrijfslocatie wel toegestaan.

Bestaande agrarisch-technische hulpbedrijven en agrarisch verwante bedrijven, alsmede paardenhouderijen krijgen een uitbreidingsruimte van maximaal 25% van het in het bestemmingsplan opgenomen bestemmingsvlak, of maximaal 25% van de volgens het bestemmingsplan of verleende vrijstellingen toegestane bebouwingsoppervlakte. Bestaande andere niet aan het buitengebied gebonden bedrijven krijgen een uitbreidingsruimte van maximaal 15% van de volgens het bestemmingsplan of verleende vrijstellingen toegestane bebouwingsoppervlakte.

3.5 GRENDOVERSCHRIJDEND DENKEN EN HANDELEN

Hoofddoel visie (zie 2.4.5)

Meer aandacht voor internationale, interprovinciale en intergemeentelijke afstemming.

Internationale en interprovinciale afstemming

Wij zullen in ons ruimtelijk beleid meer inhoud geven aan grensoverschrijdende aspecten. Een grensoverschrijdende aanpak is nodig op het gebied van de waterhuishouding en natuur. De ligging ten opzichte van de grote rivieren en de in België ontspringende beken dwingt ons hiertoe. Veiligheid bij hoogwater, behoud en ontwikkeling van een rijk natuurlijk systeem en het benutten van de potenties van rivieren en kanalen voor transport staan hierbij wat ons betreft voorop. Specifieke aandacht dient er in dit verband uit te gaan naar het belang van het rivierengebied als een open gebied en een groen-blauwe ader door ons land, waarvan de verdere invulling en vormgeving in samenwerking met het Rijk en onze buurprovincies Limburg, Gelderland en Zuid-Holland plaatsvindt.

Het behoud van het relatief open, groene en rustige karakter van het grensgebied tussen de Brabantse stedenrij en Antwerpen-Hasselt zien wij eveneens als een belangrijk grensoverschrijdend aandachtspunt. Ook het Gewest Vlaanderen en de Provincie Antwerpen wijzen in hun ruimtelijke plannen op het belang hiervan. Diverse lopende projecten, bijvoorbeeld op het vlak van water en grensoverschrijdende natuurontwikkeling, ondersteunen de kwaliteiten en karakteristieken van dit grensgebied.

Ook bij een aantal infrastructurele investeringen en bij de aanleg van bedrijventerreinen is een grensoverschrijdende aanpak geboden. De internationale verbindingen door Brabant bieden kansen voor groei van bedrijvigheid. Deze groei concentreren we, in ruimtelijke zin, in de stedelijke regio's, op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk en het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek. Dit mede om kwetsbare gebieden te beschermen.

Als een bijzonder grensoverschrijdend aandachtspunt zien wij de geleiding van de dynamiek en de druk op West-Brabant vanuit het Rijn-Schelde-Delta-gebied, met name op de as Antwerpen-Breda-Moerdijk-Rotterdam.

"Grensoverschrijdende, internationale en interprovinciale aandachtspunten in het provinciaal ruimtelijk beleid".

Aan de ontwikkelingen in het grensgebied Eindhoven-Hasselt willen we eveneens in ons ruimtelijk beleid nadrukkelijk aandacht besteden. Zo werken wij aan Brabantse kant aan de stedelijke regio Eindhoven-Helmond, terwijl men in Belgisch-Limburg werkt aan de ontwikkeling van de 'Kempische as' (Lommel-Neerpelt-Overpelt). Hierbij hebben de ligging van de IJzeren Rijn

en de opwaardering van de N69 een belangrijke invloed op de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen. Ook liggen hier belangrijke grensoverschrijdende natuurwaarden. Wij vinden het belangrijk dat de ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied gezamenlijk met de betrokken partijen in de regio verder vorm worden gegeven.

Intergemeentelijke afstemming

Wij verwachten ook van gemeenten en andere initiatiefnemers dat zij grensoverschrijdend denken en handelen. Dit betekent dat gemeenten aandacht moeten besteden aan grensoverschrijdende aspecten van hun ruimtelijke plannen en projecten en hiervan ook blijken geven in hun motivering. Waar grensoverschrijdende belangen in het geding zijn, verwachten wij van gemeenten dat zij overleg voeren met hun buurgemeenten. In de plannen moeten de uitkomsten van dat overleg terug te vinden zijn en moet duidelijk worden gemaakt op welke wijze ze met deze uitkomsten rekening houden.

In de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en de landelijke regio's en in het project '*Revitalisering Landelijk Gebied*' spelen de intergemeentelijke aspecten eveneens een belangrijke rol.

3.6 BIJZONDERE ONDERWERPEN

3.6.1 Duurzame inrichting van bedrijventerreinen

In ons ruimtelijk beleid leggen we een sterk accent op een meer duurzame inrichting van bedrijventerreinen. Duurzaam ingerichte bedrijventerreinen vormen een onlosmakelijk onderdeel van ons beleid dat zorgvuldig ruimtegebruik centraal stelt. Duurzaamheid betekent in dit verband dat zuinig met de ruimte wordt omgegaan, de inrichting van het bedrijventerrein bijdraagt aan onze milieudoelstellingen en er bijzondere aandacht wordt besteed aan het aanzien (beeldkwaliteit) en beheer van het terrein.

Zuinig ruimtegebruik

Zuinig ruimtegebruik betekent in de eerste plaats dat de ruimte op bestaande bedrijventerreinen beter wordt benut, waarbij wij sterk inzetten op herstructurering van (verouderde) bedrijventerreinen. Daarnaast vinden wij het van groot belang dat door intensivering en meervoudig ruimtegebruik de 'ruimteproductiviteit' wordt verhoogd. Dat geldt zowel voor bestaande, te herstructureren als voor nieuwe bedrijventerreinen. Wij zullen erop toezien dat deze aspecten van zuinig ruimtegebruik, waar we in paragraaf 3.2 uitvoerig op zijn ingegaan, uitdrukkelijk aan bod komen in de plannen voor te (her)ontwikkelen bedrijventerreinen.

Milieuvoordelen

De provincie vindt het van groot belang dat bij de ontwikkeling en herstructurering van bedrijventerreinen van meet af aan wordt nagegaan hoe de inrichting van die terreinen kan bijdragen aan het voorkomen en het verminderen van de milieubelasting. Het gaat er hierbij om dat er voor bedrijven optimale mogelijkheden worden gecreëerd voor het uitwisselen van (industriële) reststromen, zoals restwarmte, reststoffen, stroom en oppervlaktewater. Ook het gezamenlijk opwekken van (duurzame) energie, afvalmanagement en het inzetten op collectief vervoer zien wij als belangrijke aandachtspunten. Datzelfde geldt voor het (alsnog) multimodaal ontsluiten van bedrijventerreinen.

Beeldkwaliteit en beheer

Wij vinden dat er beduidend meer nadruk moet komen te liggen op de landschappelijke inpassing van bedrijventerreinen en op de beeldkwaliteit van bedrijventerreinen en hun gebouwen. Om de inrichtings- en ontwerpqualität te verbeteren dient hieraan in de planvoorbereiding van te (her)ontwikkelen bedrijventerreinen uitdrukkelijk aandacht te worden besteed. Tot slot vinden wij het van belang dat – via adequaat beheer en kwaliteitsbewaking – bedrijventerreinen ook op termijn een aantrekkelijk werkmilieu blijven vormen.

3.6.2 Ruimte-voor-ruimte en rood-voor-groen

Inleiding

In paragraaf 3.2 is vastgelegd dat de provincie streeft naar zuinig ruimtegebruik. In paragraaf 3.3.1 zijn de uitgangspunten voor de verdeling van het woningbouwprogramma en het bedrijventerreinenprogramma vastgelegd. Daarbij is aangegeven dat de verdeling plaatsvindt in de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en de landelijke regio's. In paragraaf 3.4.12, 3.4.13 en 3.4.14 zijn de gebruiksmogelijkheden van voormalige agrarische bedrijfslocaties aangegeven. Vastgelegd is dat er geen burgerwoningen en niet aan het buitengebied gebonden bedrijven mogen worden toegevoegd aan het buitengebied. Om de ruimtelijke kwaliteit te bevorderen, kan het nodig zijn om af te wijken van de programmering of van een of meer van de bedoelde beleidsregels. Hierna wordt beschreven in welke situaties afwijking is toegestaan zonder de in hoofdstuk 5 voorgeschreven afwijkingsprocedure.

Rood-voor-groen

De ontwikkelingen die in deze paragraaf aan de orde komen, kunnen worden beschouwd als rood-voor-groen-ontwikkelingen. Rood-voor-groen houdt in dat stedelijke functies (rode functies) worden toegestaan in het buitengebied, in ruil voor een aanmerkelijke verbetering van de kwaliteiten van het buitengebied (groene kwaliteiten). Omdat de regeling

'ruimte-voor-ruimte' inmiddels een ingeburgerd begrip is, hebben wij deze afzonderlijk genoemd in de titel van deze paragraaf.

Ruimte-voor-ruimte

De regeling 'ruimte-voor-ruimte' heeft tot doel dat de ruimtelijke kwaliteit verbeterd wordt door in ruil voor de sloop van agrarische bedrijfsgebouwen die in gebruik zijn of waren voor de intensieve veehouderij, de bouw van woningen op passende locaties toe te staan in afwijking van de programmering voor de woningbouw of, indien nodig, in afwijking van de regel dat geen burgerwoningen mogen worden toegevoegd aan het buitengebied.

De regeling 'ruimte-voor-ruimte' luidt als volgt.

1. In ruil voor de sloop van agrarische bedrijfsgebouwen met een gezamenlijke oppervlakte van ten minste 1.000 m² mag een woning worden gebouwd in afwijking van de programmering voor de woningbouw (zie paragraaf 3.3.1, 3.3.3. en 3.3.4) of, indien nodig, in afwijking van de beleidslijn dat geen burgerwoningen mogen worden toegevoegd aan het buitengebied (zie paragraaf 3.4.13); er geldt een ondergrens van ten minste 200 m² voor saldering.
2. De afwijking van de programmering voor de woningbouw mag alleen plaatsvinden als de sloop van agrarische bedrijfsgebouwen plaatsvindt in een van de reconstructiegebieden Midden- en Oost-Brabant (zie kaart J).

Sloop in Midden- en Oost-Brabant, bouwen in heel Brabant

Uit de eerste twee regels vloeit voort dat de sloop van de agrarische bedrijfsgebouwen plaats moet vinden in Oost- en Midden-Brabant en dat in ruil daarvoor in de hele provincie, dus ook in West-Brabant, woningen mogen worden gebouwd in afwijking van het woningbouwprogramma.

3. De afwijking van de programmering voor de woningbouw mag hoogstens 3.000 woningen omvatten, of zoveel meer als voortvloeit uit de nadere invulling van het zogeheten 'Pact van Brakkenstein' (maart 2000).
4. De bouw van de woning mag uitsluitend binnen de bebouwde kom plaatsvinden dan wel binnen een kernrandzone of een bebouwingscluster en dient bovendien zoveel mogelijk aan te sluiten op de bestaande bebouwing. Tevens kan een locatie worden benut die in het kader van een structuurvisiePlus door Gedeputeerde Staten als geschikt voor woningbouw is aanvaard.
5. De bouw van de woning dient te passen binnen de ruimtelijke structuur van de gemeente.
6. Bouw van een woning in de groene hoofdstructuur is niet toegestaan.
7. Cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische waarden moeten behouden dan wel versterkt worden. De milieuhygiënische en waterhuishoudkundige situatie ter plaatse moet zoveel mogelijk verbeterd worden.
8. De agrarische ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven in de nabijheid van de woning worden niet beknót.
9. Een goede landschappelijke en architectonische inpassing van de woning in de omgeving dient gewaarborgd te zijn door middel van een beeldkwaliteitsplan dan wel een vergelijkbaar instrument.
10. De te slopen bedrijfsgebouwen mogen geen bijzondere cultuurhistorische waarde hebben.
11. Zeker gesteld moet zijn dat de realisering van de woning plaatsvindt in samenhang met de sloop van agrarische bedrijfsgebouwen en met de inlevering van de milieurechten van de agrarische activiteit ter plaatse. Per woning dient te worden aangetoond dat ten minste 1.000 m² agrarische bedrijfsgebouwen zijn gesloopt en milieuwinst op de desbetreffende locatie is bereikt.
12. Zeker gesteld moet zijn dat de te slopen bedrijfsgebouwen niet worden vervangen door nieuwe bebouwing en dat aan de voormalige agrarische bedrijfslocatie een passende andere bestemming wordt toegekend. Van deze vereisten kan worden afgeweken in het belang van de revitalisering van het buitengebied.
13. Planologische medewerking wordt niet verleend als in redelijkheid langs andere wijze tot sanering van de bedrijfsgebouwen kan worden gekomen.
14. Gedeputeerde Staten kunnen de hierboven vermelde regels in een beleidsbrief nader invullen en verduidelijken. Zo nodig kunnen zij nadere regels opnemen om te waarborgen

dat voldaan wordt aan het uitgangspunt van het *'Pact van Brakkenstein'* (maart 2000), dat uit de opbrengst van de uitgifte van extra woningbouwkwavels aanvullende middelen worden gegenereerd ten behoeve van de sloop van stallen.

Het *'Pact van Brakkenstein'*

De regeling *'ruimte-voor-ruimte'* is voor het eerst opgenomen in een partiële herziening (13 oktober 2000) van het *'Streekplan Noord-Brabant'* (1992). Zij is een uitvloeisel van het zogeheten *'Pact van Brakkenstein'* (15 maart 2000). Dit is een afsprakenkader tussen het Rijk, vijf provincies, LTO-Nederland en de VNG over de verdere aanpak van de mestproblematiek. Met de regeling *'ruimte-voor-ruimte'* krijgt de vermindering van de mestoverschotten een forse impuls. De regeling komt erop neer, dat de provincies van het Rijk de mogelijkheid krijgen extra woningen te realiseren en met de opbrengst hiervan de sloop van stallen te betalen. Hieraan zijn verscheidene voordelen verbonden. De versterking van het platteland wordt teruggebracht, er wordt een bijdrage geleverd aan het terugdringen van het mestoverschot en er ontstaat een mogelijkheid om in overleg met de gemeenten meer woningbouw toe te staan op de grens van het bestaand bebouwd gebied en het buitengebied. De gemaakte afspraken voorzien in de bouw van ten hoogste 6.500 extra woningen in de twee Nederlandse concentratiegebieden van de veehouderij (Concentratiegebieden Oost en Zuid; zie hierover bijlage 2). De vijf betrokken provincies verdelen dit aantal in onderling overleg. Voor het Brabantse gedeelte van het Concentratiegebied Zuid (Oost- en Midden-Brabant; zie kaart J) is het aantal in eerste instantie bepaald op 3.000 woningen. In de toekomst wordt de verdeling waarschijnlijk zodanig aangepast dat het aantal voor onze provincie wordt verhoogd.

Ruimte-voor-ruimte verbreed

De regeling *'ruimte-voor-ruimte'* kan ook worden ingezet ter bevordering van de sloop van kassen in kwetsbare gebieden, de sloop van niet meer voor intensieve veehouderij in gebruik zijnde agrarische bedrijfsgebouwen, of de sloop van andere ongewenste bebouwing in het buitengebied. Hierbij zijn de hierboven weergegeven regels van toepassing, met inachtneming van het volgende:

- voor de in de regels 1 en 2 genoemde oppervlaktematen gelden andere, door Gedeputeerde Staten vast te stellen criteria betreffende de te slopen objecten;
- de in regel 11 genoemde inlevering van milieurechten en aantoning van milieuwinst zijn niet aan de orde;
- regel 14 moet aldus worden aangevuld, dat Gedeputeerde Staten ook nadere regels kunnen stellen om te waarborgen dat uit de opbrengst van de uitgifte van extra woningbouwkwavels aanvullende middelen worden gegenereerd ten behoeve van de sloop van kassen in kwetsbare gebieden, de sloop van niet meer voor intensieve veehouderij in gebruik zijnde agrarische bedrijfsgebouwen, of de sloop van andere ongewenste bebouwing in het buitengebied.

De verbrede inzet van de regeling *'ruimte-voor-ruimte'* kan pas plaatsvinden nadat Gedeputeerde Staten nadere criteria betreffende de te slopen objecten en zonodig andere nadere regels hebben vastgesteld.

Nieuwe landgoederen en buitenplaatsen

In afwijking van het woningbouwprogramma en in afwijking van paragraaf 3.4.12 kunnen nieuwe landgoederen worden aangelegd in het buitengebied. Dit moet wel gepaard gaan met een duidelijke verbetering van de landschappelijke, natuurlijke of recreatieve kwaliteiten van het gebied. Een nieuw landgoed moet een omvang van ten minste tien hectaren hebben. In een landelijke regio moet het bovendien ten minste 7,5 hectaren nieuw bos- of natuurgebied omvatten. In stedelijke regio's kan vijf hectaren als minimale oppervlakte voor het nieuwe bos- of natuurgebied worden gehanteerd. De aanleg van een nieuw landgoed in de GHS-natuur is niet toegestaan.

Aanleg van een nieuw landgoed dat niet groter is dan vijftien hectaren, is alleen toelaatbaar als gebruik wordt gemaakt van een bestaand (agrarische) bouwblok. De bebouwing mag worden vervangen door, of uitgebreid tot maximaal drie wooneenheden, eventueel met kantoor- of atelier ruimte. Cultuurhistorisch waardevolle bebouwing mag niet worden gesloopt voor de realisering van een landgoed. Het landgoed moet bovendien passen in de ruimtelijke structuur van de gemeente. De openbaarheid van wegen en paden op het landgoed moet verzekerd zijn. Bestaande of voorziene agrarische bedrijven mogen niet in hun ontwikkelingsmogelijkheden worden beperkt.

Voor nieuwe landgoederen groter dan vijftien hectaren formuleren Gedeputeerde Staten aparte beleidslijnen. Hierbij wordt onder andere ingegaan op het aantal hectaren nieuw aan te leggen natuur, mede in relatie tot het aantal en de locatie van de wooneenheden.

In afwijking van het principe van zuinig ruimtegebruik kunnen in de stedelijke regio's nieuwe buitenplaatsen worden aangelegd. Onder een nieuwe buitenplaats verstaan wij een complex dat bestaat uit gebouwen (woningen, kantoren, utiliteitsbouw) met een omringend park, waarin de bebouwing ten hoogste 20% van de oppervlakte beslaat en waarvan de oppervlakte bestemd voor bos of natuur – gazons worden hier niet toe gerekend – ten minste 60% bedraagt. Bij voorkeur wordt gebruik gemaakt van en aangesloten bij voormalige complexen van zorginstellingen, kloosters, militaire terreinen, en dergelijke. Er worden hoge eisen gesteld aan architectonische kwaliteit, (park)landschapsontwikkeling en recreatieve meerwaarde.

Verbeterprojecten buitengebied

In het buitengebied zijn jaarlijks ten hoogste vijf verbeterprojecten mogelijk, waarbij in ruil voor de bevordering van de kwaliteit van natuur, milieu en landschap woningen of bedrijven, met de nodige infrastructuur, mogen worden gebouwd in afwijking van het woningbouw- en bedrijventerreinprogramma en in afwijking van paragraaf 3.4.12, 3.4.13 en 3.4.14. Uit het provinciale woningbouwprogramma worden hiervoor jaarlijks maximaal vijftig woningen beschikbaar gesteld. Binnen het bedrijventerreinenprogramma gaat het om maximaal 1% van het op jaarbasis beschikbare ruimtebudget. Een projectgebied mag een oppervlakte van ten hoogste vijftien hectaren beslaan, oppervlaktewater niet meegerekend. De woningen en bedrijven kunnen op een hiervoor geschikte locatie in het projectgebied een plek krijgen, en alleen als deze locatie buiten de groene hoofdstructuur ligt. Ook kunnen ze worden gerealiseerd op een geschikte locatie binnen de bebouwde kom. De bouw van de woningen of de bedrijven mag niet tot een verdere spreiding van de bebouwing in het buitengebied leiden, tenzij het om bebouwing voor recreatieve functies gaat.

Voorbeelden van verbeterprojecten in het buitengebied zijn de herstructurering van (delen van) verrommelde kernrandzones, het gebruik van voormalige stortplaatsen voor recreatieve doeleinden, het ondieper maken en herinrichten van oude ontgrondingsputten voor recreatieve of woondoeleinden en het creëren van nieuwe kwaliteiten in restgebieden die zijn ontstaan door de aanleg van infrastructuur voor verkeer en vervoer of het waterbeheer.

3.6.3 Mestbewerking

Uitgangspunten

Een aanzienlijk deel van de geproduceerde dierlijke mest zal naar verwachting in de (nabije) toekomst bewerkt worden. Uitgangspunt bij de planologische afweging van locaties voor mestbewerking is, dat wij mestbewerking niet beschouwen als een agrarische activiteit, tenzij het gaat om de bewerking van eigen mest op de locatie van het veehouderijbedrijf zelf. Mestbewerkingsinstallaties moeten daarom zoveel mogelijk op of bij bedrijventerreinen worden gebouwd. Als dat niet kan, moeten ze aansluiten bij grote gebouwen of concentraties van gebouwen in het buitengebied. Bij de locatiekeuze moet vaststaan dat er voldoende ruimte is voor toekomstige uitbreidingen van de installatie. Doorgroei tot grote installaties moet in het buitengebied echter worden vermeden.

Stappenplan mestlocatie

Voor de locatiekeuze van een mestbewerkingsinstallatie moet het volgende stappenplan worden doorlopen, waarbij de volgorde van de stappen verplicht is. Dit betekent dat eerst locaties moeten worden gezocht die voldoen aan stap 1. Als dit niet tot resultaten leidt, komen locaties aan bod die voldoen aan stap 2. Als ook dit niet tot resultaten leidt, dan komen locaties aan bod die voldoen aan stap 3.

Stap 1

De eerste stap bestaat uit vier locatiemogelijkheden:

– *Bedrijventerrein*

Mestbewerkingsinstallaties worden bij voorkeur gebouwd op een bedrijventerrein. Bestaande bedrijventerreinen die onvoldoende ruimte hebben, mogen worden uitgebreid voor de huisvesting van een mestbewerkingsinstallatie, tenzij zwaarwegende redenen van planologische aard zich daartegen verzetten. De hindercategorie van de installatie moet passen binnen de hindercategorieën van het bedrijventerrein.

– *Veeverdichtingsgebied*

In veeverdichtingsgebieden, die door Provinciale Staten kunnen worden aangewezen in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*, kunnen mestbewerkingsinstallaties worden gevestigd. Het aantal en de omvang moeten passen bij de inrichting (qua oppervlakte, bouwhoogte) en de omvang (qua capaciteit) van het veeverdichtingsgebied. Gedacht wordt aan ten hoogste twee installaties per gebied met een maximumcapaciteit van 200.000 ton per jaar. Het kan enkele jaren duren voordat de aanwijzing van veeverdichtingsgebieden een feit is. Voor de vestiging van een mestbewerkingsinstallatie kan op een dergelijke aanwijzing vooruit worden gelopen.

– *Vestigingsgebied glastuinbouw*

In of aansluitend bij vestigingsgebieden glastuinbouw kan de vestiging van mestbewerkingsinstallaties overwogen worden als hierdoor synergievoordelen worden behaald, zoals het gebruik van restwarmte, de besparing van watergebruik en de uitwisseling van mineralen. De omvang van de installatie moet afgestemd zijn op de synergievoordelen en de ruimtelijke uitstraling moet passen bij het glastuinbouwgebied.

– *Terreinen voor rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI) of stortplaatsen*

Op of aansluitend bij stortplaats De Spinder (gemeente Tilburg) of bij RWZI-terreinen kan vestiging van een mestbewerkingsinstallatie aan de orde zijn. Het kan dan alleen gaan om RWZI-terreinen die blijvend operationeel zijn. Bovendien moeten ze buiten kwetsbare gebieden liggen als de groene hoofdstructuur, en buiten landschappelijk of cultuurhistorisch waardevolle gebieden.

Stap 2

In landbouwontwikkelingsgebieden die worden aangewezen in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*, is de vestiging van een mestbewerkingsinstallatie mogelijk op een bestaand of voormalig (agrarisch) bouwblok. De capaciteit van de installatie mag dan niet meer bedragen dan 25.000 ton per jaar.

Stap 3

In bijzondere gevallen is vestiging van een mestbewerkingsinstallatie mogelijk op een duurzame locatie intensieve veehouderij of op een duurzame projectlocatie intensieve veehouderij, die wordt aangewezen in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*. De capaciteit van de installatie mag niet meer bedragen dan 25.000 ton per jaar.

3.6.4 Duurzame energiehuishouding

Algemeen

De provincie streeft naar voortzetting van de economische groei, gepaard met een absolute vermindering van de milieubelasting. We zullen dan ook via het ruimtelijk beleid zowel de opwekking van duurzame energie, als de inzet van energiebesparende maatregelen bevorderen.

Energiebesparende ruimtelijke inrichting

In algemene zin betekent dit dat wij er bij de planvorming en beoordeling van ruimtelijke plannen voor woonwijken, bedrijventerreinen en infrastructuur op toe zullen zien, dat duurzame energie en energiebesparing expliciet als ontwerp- en inrichtingscriterium wordt meegenomen.

Windturbines

Het provinciale beleid is erop gericht om 115 MW opgesteld windvermogen te verwezenlijken in 2010. Daarom zullen wij energieproductie door windturbines actief bevorderen en ruimtelijk faciliteren, zowel in parken als in lijnopstellingen. Bundeling van windturbines bij bedrijventerreinen of langs infrastructuur in de stedelijke regio's heeft onze voorkeur. Ook in de landelijke regio's zijn windturbineparken toegestaan. Uitbreiding van bestaande parken is eveneens mogelijk. Voorwaarde voor plaatsing is echter steeds, dat de windturbines qua opstelling en vormgeving zodanig worden ingepast, dat ze aansluiten bij de karakteristiek van het landschap en de aanwezige cultuurhistorische (landschaps)waarden. Ook in of aan de rand van open gebieden is plaatsing van windturbineparken toegestaan, mits er sprake is van een goed landschappelijk ontwerp.

Op de plaatsing van windturbineparken en lijnopstellingen van windturbines in een regionale natuur- en landschapseenheid (RNLE) en in de groene hoofdstructuur (GHS) daarbuiten, is het in paragraaf 3.4.5 beschreven 'nee, tenzij-principe' van toepassing. Voor plaatsing van windturbines langs infrastructuur wordt hierop een uitzondering gemaakt volgens door Gedeputeerde Staten vast te stellen regels. Ook in aardkundig waardevolle gebieden is op de plaatsing van windturbineparken en lijnopstellingen het genoemde 'nee, tenzij-principe' van toepassing.

Solitaire windturbines zijn niet toegestaan in een RNLE en in de GHS daarbuiten. Ten aanzien van de oprichting van solitaire windturbines in de agrarische hoofdstructuur buiten de RNLE'n zijn wij terughoudend. Dit geldt met name in de open gebieden. Wat betreft opstelling en vormgeving moeten individuele plannen voor solitaire windturbines op elkaar worden afgestemd.

3.6.5 Ontgrondingen

Zorgvuldig ruimtegebruik betekent in onze ogen ook, dat we zorgvuldig moeten omgaan met onze grondstoffen en de bodem waarin ze zich bevinden. We bevorderen daarom het gebruik van te recyclen materialen en zeezand.

Met name door het inzetten van zeezand, het benutten, verdiepen en uitbreiden van bestaande ontgrondingen, door winning op secundaire ontgrondingslocaties (ook wel functionele ontgrondingslocaties genoemd) en door ontginning van en nabij voormalige stortplaatsen willen we onze bijdrage aan de regionale en nationale grondstoffenvoorziening leveren.

Op de uitbreiding van bestaande ontgrondingen in de GHS of de AHS-landschap is het 'nee, tenzij-principe' van toepassing, zoals beschreven in paragraaf 3.4.5.

Binnen Brabant zijn tot 2009 geen nieuwe primaire ontgrondingslocaties voorzien voor de winning van beton- en metselzand. Wanneer bij onaanvaardbare krapte op de markt voor ophoogzand ten zuiden van de lijn Tilburg-Veghel-Boxmeer – waar aanvoer van zeezand per schip of buisleiding niet goed mogelijk is – al vóór 2009 een nieuwe primaire ontgrondingslocatie aan de orde is, dan is een partiële herziening van dit streekplan vereist.

Ontgrondingen als gevolg van (nieuwe) ruimtelijke ontwikkelingen, de zogenoemde secundaire ontgrondingen, zijn toegestaan. Daarbij denken we aan natuurontwikkelingsprojecten, de aanleg van recreatieplassen, wonen-aan-het-water-projecten, de verruiming van waterwegen en het vergroten van de mogelijkheden voor waterberging en waterafvoer. Locatie, omvang en diepte van de winning worden hierbij van het ruimtelijk hoofdgebruik afgeleid. Aandacht moet worden besteed aan de effecten op de water- en bodemhuishouding en aan de inpassing in het landschap. Aan aardkundige en archeologische waarden en aan cultuurhistorische (landschaps)waarden (zie paragraaf 3.1.4) mag geen onherstelbare schade worden toegebracht.

Ontgrondingen voor landbouwkundige verbeteringen zijn uitgesloten in de GHS-natuur en slechts in uitzonderingssituaties toegestaan in de GHS-landbouw. In de agrarische hoofdstructuur zijn dergelijke verbeteringen slechts toegestaan, als aangetoond is dat aanwezige natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps)waarden niet onevenredig worden geschaad. In de nota 'Bodem in zicht' is een en ander nader uitgewerkt.

Afgeronde diepe ontgrondingen bieden wat ons betreft ruime functiemogelijkheden. In dit verband denken wij bijvoorbeeld aan opslag van grondstoffen of het minder diep maken van de ontgraving met niet-verhandelbare grondstoffen. Dit dient uiteraard wel te voldoen aan de hiervoor geldende eisen vanuit milieu en water en te passen bij de huidige of toekomstige functies van de ontgrondingslocatie en haar omgeving.

3.6.6 Militaire terreinen

De provincie werkt mee aan het ter beschikking stellen van ruimte voor militaire activiteiten, die volgens het nationale defensiebeleid noodzakelijk zijn. Vanwege de veranderende taakstelling van defensie neemt de omvang van het defensieapparaat af. Wij streven ernaar dat het ruimtebeslag voor militaire activiteiten in Brabant afneemt in een verhoudingsgewijs gelijke mate met de nationale afname van dat ruimtebeslag. De uitbreidingsruimte op de resterende locaties zal bij de herziening van het *'Uitwerkingsplan Militaire Terreinen'* (1991) per object nader worden bekeken.

Bij de locatiekeuze en de uitoefening van militaire activiteiten moet zoveel mogelijk rekening worden gehouden met de natuur- en landschapswaarden. Wat betreft deze waarden is het externe beschermingsregime van toepassing, zoals beschreven in paragraaf 3.4.5, met dien verstande dat voor de aanleg, uitbreiding en intensivering van militaire terreinen in regionale natuur- en landschapseenheden en in natuurparels gelegen buiten deze RNLE'n het 'nee, tenzij-principe' geldt en dat de door de Minister van Defensie gewenste aanleg, uitbreiding of intensivering van een militair terrein in beginsel wordt aangemerkt als een zwaarwegend maatschappelijk belang.

Ook ten aanzien van defensie-activiteiten streven wij ernaar zo zuinig mogelijk met de ruimte om te gaan. Op bestaande militaire terreinen die gelegen zijn in het buitengebied buiten de stedelijke regio's streven we ernaar dat er geen verdere uitbreiding van de bebouwing plaatsvindt. Van militaire activiteiten die footloose zijn of worden, bevorderen we de verplaatsing naar bedrijventerreinen. Daarnaast zetten wij erop in dat het indirect ruimtebeslag als gevolg van milieubelasting door militaire activiteiten waar mogelijk wordt teruggedrongen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de verkleining of het opheffen van geluidsruimten en veiligheidszones. Het hergebruik van vrijkomende terreinen en gebouwen moet zoveel mogelijk worden afgestemd op de hoofdfunctie van het omliggende gebied.

Gedeputeerde Staten werken bovenstaande beleidslijnen verder uit in een herziening van het *'Uitwerkingsplan Militaire Terreinen'*, nadat het tweede (rijks)Structuurschema militaire terreinen is vastgesteld. Tot die tijd geldt het beleid uit dat uitwerkingsplan, aangevuld met de aanbevelingen van de Werkgroep Herbestemming Militaire Terreinen (november 2000).

Uitwerkingsplan Militaire Terreinen

Het provinciale *'Uitwerkingsplan Militaire Terreinen'* is vastgesteld in 1987 en herzien in 1991. De vaststelling van het tweede (rijks)Structuurschema militaire terreinen is voorzien in het jaar 2003.

3.7 Verklaring van plankaalementen

Plankaarten en toelichtende kaarten

Zoals in hoofdstuk 1 is aangegeven vormen de beleidslijnen uit de voorgaande paragrafen van hoofdstuk 3 samen met de plankaalementen het toetsingskader op grond waarvan de provincie gemeentelijke ruimtelijke plannen, zoals bestemmingsplannen en zelfstandige projectprocedures, en regionale ruimtelijke plannen beoordeelt. In deze paragraaf bespreken we een aantal algemene kenmerken van de plankaalementen en gaan we nader in op de herkomst en de betekenis van een aantal plankaalementen. Elementen waarvan de betekenis in verband met de beleidstekst voor zichzelf spreekt, zoals de bovenregionale bedrijventerreinen bij Moerdijk (plankaart 1), de robuuste verbindingen (plankaart 1) en de zones voor de grondwaterbescherming (plankaart 2), blijven onbesproken.

In de voorgaande paragrafen is ook een aantal toelichtende kaarten opgenomen. Het gaat hier om kaarten die de betekenis of de leesbaarheid van de tekst verduidelijken, maar geen rol spelen bij de toetsing van gemeentelijke en regionale plannen.

De meeste toelichtende kaarten bevatten de weergave van een thema dat is opgenomen op een van de grote plankaalementen (1 en 2). Dit geldt voor kaart C ('Rivierbed en zoekgebieden rivierverruiming en regionale waterberging'), kaart D ('Grondwaterbeschermingsgebieden'), kaart F (onderdeel aardkundig waardevolle gebieden), kaart G (onderdeel openheid), kaart I ('Infrastructuur', behalve buisleidingen), kaart K ('GHS, AHS en regionale natuur- en landschapseenheden'), kaart L (onderdeel groene hoofdstructuur), kaart M (onderdeel GHS en AHS-landschap) en kaart N ('Agrarische hoofdstructuur'). In deze gevallen vormt een van de grote plankaalementen het kaartonderdeel van het toetsingskader.

Enkele toelichtende kaarten geven een thema weer waarvoor de tekst verwijst naar kaarten die in een ander beleidskader zijn vastgesteld. Het gaat hier om kaart E ('Uitsnede cultuurhistorische waardenkaart'), kaart F (onderdeel archeologie), kaart G (onderdeel waardevolle historisch-landschappelijke vlakken en Belvederegebieden), kaart H ('Stiltegebieden'), kaart I ('Infrastructuur', onderdeel buisleidingen), kaart J ('Gebiedsindeling Revitalisering Landelijk Gebied'), kaart L (onderdeel ecologische hoofdstructuur) en kaart M (onderdeel vogel- en habitatrichtlijngebieden en beschermde en staatsnatuurmonumenten). In deze gevallen vormt de kaart die in het andere beleidskader is vastgesteld het kaartonderdeel van het toetsingskader.

De toelichtende kaarten over kwel- en infiltratiegebieden en over stroom- en afwateringsgebieden, respectievelijk kaart A en B, hebben een iets ander karakter. Zij visualiseren de hoofdelementen van een robuust water- en bodemsysteem, zonder dat deze elementen als zodanig in de beleidslijnen een rol spelen.

Grote en kleine plankaalementen

Het lukt niet om alle plankaalementen op één overzichtelijke en handzame kaart bij elkaar te brengen. De plankaalementen zijn daarom verdeeld over twee grote en vijf kleine plankaalementen. De grote plankaalementen (1 en 2) zijn los bij de plantekst gevoegd. De kleine plankaalementen (3 tot en met 7) zijn opgenomen in de voorgaande paragrafen van hoofdstuk 3. De verdeling van thema's over de grote en de kleine plankaalementen heeft plaatsgevonden op grond van communicatieve overwegingen. De grote plankaalementen zijn blikvangers en dit heeft tot gevolg dat een thema dat op deze kaarten wordt geplaatst in de communicatie over het provinciaal ruimtelijk beleid extra nadruk krijgt. Daarnaast hebben overwegingen van beleidscontinuïteit een rol gespeeld. Dit geldt met name voor de GHS en de AHS: deze zijn evenals op plankaalement 2 van het 'Streekplan Noord-Brabant' (1992) prominent op de grote plankaalementen gezet.

In juridisch opzicht is er geen verschil tussen de grote en de kleine plankaalementen. Beide soorten kaarten gelden in verbinding met de beleidslijnen als maatstaven voor de beoordeling van gemeentelijke en regionale ruimtelijke plannen. Uiteraard geven de grote plankaalementen wel een gedetailleerder beeld van de feitelijke en de gewenste situatie dan de kleine plankaalementen.

Globale plankarten met beleidsruimte

In artikel 8, aanhef en onder c van het Besluit op de ruimtelijke ordening 1985 is voorgeschreven, dat streekplankarten moeten worden vervaardigd op een schaal van bij voorkeur 1:50.000. De schalen van de plankarten bij dit streekplan zijn kleiner: de grote plankarten hebben een schaal van 1:100.000, de kleine van 1:700.000. De keuze voor deze kleine kaartschalen vloeit voort uit de doelstelling om met dit streekplan richting te geven aan de ruimtelijke ordening van de provincie als geheel. Op de schaal van 1:100.000 kan de hele provincie met haar directe omgeving nog juist op een handzaam papierformaat (iets groter dan A0) worden weergegeven. De schaal van 1:700.000 maakt opname van kaarten in de tekst mogelijk op A4-formaat.

De gekozen kaartschalen laten niet toe dat veel details worden weergegeven. Bij de schaal van 1:100.000 staat één millimeter op de kaart in werkelijkheid immers gelijk aan 100 meter en bij de schaal van 1:700.000 staat één millimeter op de kaart in werkelijkheid gelijk aan 700 meter. We kunnen dus spreken van globale plankarten. Deze laten ruimte voor nadere begrenzing, in eerste instantie door de gemeenten bij de vaststelling van hun ruimtelijke plannen, in tweede instantie door Gedeputeerde Staten in het kader van de concrete toetsingspraktijk. Deze ruimte is overigens per thema verschillend, zoals hierna zal blijken.

Gedetailleerde onderliggende kaarten, kaartgeneralisatie

Voor een aantal thema's zijn de plankarten de meest nauwkeurige kaarten waarover de provincie beschikt op het moment van de vaststelling van dit streekplan. Dit geldt bijvoorbeeld voor de vestigingsgebieden en de mogelijke doorgroeigebieden voor de glastuinbouw, de open gebieden en voor de zoekgebieden voor uiteenlopende thema's, zoals het thema rivierversuiming. Het geldt ook voor de begrenzing van de stedelijke regio's.

Voor een aantal andere thema's heeft de provincie gedetailleerdere (digitale) kaarten ter beschikking dan de plankarten. De schaal van deze kaarten loopt uiteen van 1:10.000 tot 1:50.000. De betreffende thema's zijn in gegeneraliseerde vorm opgenomen op de plankarten. Het gaat hier om de GHS en de AHS-landschap (plankarten 1 en 2), de verschillende zones die verband houden met de bescherming van ons drinkwater (plankaart 2), de potentieel natte gebieden (plankaart 3), de stroomgebieden van beken met natuurfunctie (plankaart 5), de natte natuurepaleis (plankaart 6) en de meest geschikte gronden voor grondgebonden landbouw (plankaart 7).

Om het proces van kaartgeneralisatie te illustreren, en daarmee tevens te verduidelijken hoe globaal de plankarten eigenlijk zijn, hebben we hieronder drie kaartfragmenten opgenomen. Zij laten zien hoe de GHS en de AHS-landschap, met hun verschillende subzones, uitgaande van de basiskaart (schaal 1:25.000) geschikt zijn gemaakt voor weergave op plankartaart 2.

Fragment 1, schaal 1:25.000, is fotografisch verkleind tot fragment 2. De weergave van de GHS en de AHS-landschap in fragment 2 is, afgezien van de verkleining, hetzelfde gebleven. De weergave van de topografische gegevens is sterk vereenvoudigd. Fragment 2 maakt duidelijk dat de gedetailleerde weergave van de GHS en de AHS-landschap afbreuk zou doen aan de leesbaarheid van plankartaart 2. In fragment 3 is vervolgens ook het beeld van de GHS en de AHS-landschap gegeneraliseerd. Duidelijk zichtbaar is dat de generalisatie drie effecten heeft: losse kleine gebiedjes vallen weg (A), ingesloten gebiedjes zijn niet meer als zodanig zichtbaar (B) en de scherpe kantjes worden van de begrenzingen afgehaald (C). De gebruikte methode is dat eerst gebieden die onderling niet meer dan 150 meter van elkaar liggen zijn samengevoegd tot grotere aaneengesloten gebieden. Losliggende gebieden van minder dan 20 hectaren zijn daarna verwijderd.

Kaartfragment 1. 'GHS bij Ulicoten 1:25.000, basiskaart'

Kaartfragment 2. 'GHS bij Ulicoten 1:100.000, fotografisch verkleind'

Kaartfragment 3. 'GHS bij Ulicoten 1:100.000, generalisatie op plankartaart 2'

Wat is kaartgeneralisatie?

'Generaliseren is het vereenvoudigen van de kaartinhoud bij schaalverkleining. Wanneer men de kaartinhoud van een kaart op schaal 1:25.000 simpelweg fotografisch verkleint tot een schaal 1:100.000 leidt dit tot een te vol kaartbeeld: sommige lijnen komen zo dicht op elkaar te staan dat ze visueel niet meer te onderscheiden zijn, andere lijnen of teksten worden te dun of onleesbaar, of zijn voor het oog niet meer waar te nemen. Het individueel opblazen ('vergroten') van deze elementen is op zich al een subjectieve vorm van manipulatie aan de kaart die uiteindelijk niet tot een optimaal resultaat zal leiden omdat het kaartbeeld er alleen nog maar voller op wordt. Door het beredeneerd weglaten van kaartelementen, en het verplaatsen, vereenvoudigen of zelfs benadrukken van andere kaartelementen kan de boodschap van de kaart wel behouden blijven, al zal men zich voortdurend moeten realiseren dat een kaart op kleinere schaal minder detail kan weergeven dan een kaart op grotere schaal.' (Bron: Ormeling, F.J. & M.J. Kraak, 1990. *Kartografie – visualisatie van ruimtelijke gegevens*. Delft, Delftse Universitaire Pers.)

Het gebruik van gedetailleerde onderliggende kaarten

Bij gebruik van de gedetailleerde kaarten, die ten grondslag hebben gelegen aan de plankaarten, staat vast dat voor de betreffende thema's recht wordt gedaan aan het beeld van de plankaarten. Wij verwachten daarom van de gemeenten en van de reconstructie- en gebiedscommissies, dat zij bij de vaststelling van hun ruimtelijke plannen, respectievelijk de voorbereiding van de reconstructie- en gebiedsplannen rekening houden met de gedetailleerde onderliggende kaarten.

De ondergrond van de plankaarten

Volgens artikel 8, aanhef en onder a van het Besluit op de ruimtelijke ordening 1985 moeten streekplankaarten worden getekend op een duidelijke ondergrond. Om aan dit voorschrift te voldoen zijn op de grote plankaarten de oppervlaktewateren (1997), de bebouwing (2001) en belangrijke infrastructuur weergegeven, zowel binnen als buiten de provincie. Buiten de provincie zijn bovendien bestaande bos- en heideterreinen (1997) weergegeven. Voor een en ander is gebruik gemaakt van digitale gegevens van de ANWB die als ondergrond voor toeristische kaarten op de schaal 1:100.000 dienen. Het beeld van de regionale rivieren is ontleend aan kaart 16 van de provinciale atlas *'Watersystemen in beeld'* (2000). De kleine plankaarten zijn voorzien van een globaal beeld van steden en infrastructuur.

Men moet er rekening mee houden dat met name het beeld van de bestaande bebouwing snel veroudert.

Plankaarten 1 en 2 (gemeenschappelijke elementen)***Grenzen stedelijke regio's en regionale natuur en landschapseenheden (RNLE'n)***

De basiskaart voor de grens van de stedelijke regio's heeft een schaal van 1:100.000; die voor de grens van de RNLE'n 1:25.000. Met de lijnen die de stedelijke regio's en de RNLE'n begrenzen is niet beoogd op elk punt een harde grens te trekken.

De begrenzing van een RNLE is strikt waar zij de GHS en de AHS-landschap, subzones leefgebied dassen en waterpotentiegebied omsluit. Op deze plaatsen kan de grens wel naar buiten, maar niet naar binnen worden verlegd, afgezien van kleine verschuivingen die toelaatbaar zijn bij de nadere detaillering van de GHS en de genoemde subzones van de AHS-landschap. Hierna (bespreking plankaart 2) gaan we verder in op deze nadere detaillering.

De begrenzing van een RNLE is flexibel waar zij de AHS-landschap, subzone RNLE-landschapsdeel omsluit. In deze situatie is een verschuiving tot honderden meters, op sommige plekken zelfs wel een kilometer of nog meer, mogelijk. Kaartfragment 4 (Esbeek) geeft een voorbeeld van de wijze waarop de RNLE ter plaatse uiteindelijk zou kunnen worden begrensd. Met de nadere begrenzing van de RNLE wordt ook de subzone RNLE-landschapsdeel nader begrensd.

Waar de grens van een stedelijke regio niet samenvalt met de grens van een RNLE kan zij tot één kilometer, en in sommige situaties nog wel meer, worden verschoven. In geen geval mag door een verschuiving van de grenzen echter een stads- of dorpskern binnen de stedelijke regio worden gebracht. In kaartfragment 5 (Halsteren) kan Lepelstraat dus niet bij de stedelijke regio Bergen op Zoom-Roosendaal worden getrokken.

Waar de grens van een stedelijke regio samenvalt met de grens van een RNLE is de striktheid van de RNLE-grens bepalend voor de vraag tot hoever de stedelijke regio naar buiten kan worden uitgebreid. Bij Goirle (kaartfragment 6) kan de stedelijke regio dus niet of nauwelijks worden uitgebreid, omdat de RNLE ter plaatse de GHS omsluit. Bij Best (kaartfragment 7) is een substantiële uitbreiding denkbaar, omdat de RNLE ter plaatse de AHS-landschap, subzone RNLE landschapsdeel, omsluit.

De nadere begrenzing van de RNLE'n zien wij in eerste instantie als een opgave voor de reconstructie- en gebiedscommissies in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* (zie paragraaf 3.4.1 en bijlage 2). Bij de nadere begrenzing moet ernaar worden gestreefd om de totale oppervlakte van elke RNLE ongeveer even groot te laten zijn als de oppervlakte die wordt omsloten door de begrenzingen op de plankaarten 1 en 2.

De nadere begrenzing van de stedelijke regio's vindt plaats in het kader van de uitwerkingsplannen voor die regio's (zie paragraaf 3.3.3).

Waar de grenzen van de stedelijke regio's samenvallen met de grenzen van de RNLE'n is bij verschuivingen in het kader van de vaststelling van de uitwerkingsplannen, respectievelijk de reconstructie- en gebiedsplannen een nauwe onderlinge afstemming geboden.

Kaartfragment 4. plankaart 2 'RNLE bij Esbeek' Kaartfragment 5. plankaart 1 'Stedelijke regio bij Halsteren' Kaartfragment 6. plankaart 1 'Stedelijke regio en RNLE bij Goirle' Kaartfragment 7. plankaart 1 'Stedelijke regio en RNLE bij Best'

Infrastructuur: categorisering van wegen

De bestaande en de geplande wegen binnen de provincie zijn ingedeeld aan de hand van het provinciale rapport *'De categorisering van het wegennet in Noord-Brabant; een opstap naar een Duurzaam Veilig wegsysteem'* (februari 2001). Buiten de provincie is een globaal beeld van de bestaande wegen gegeven volgens dezelfde indeling.

Infrastructuur: vastgestelde tracés van wegen, spoorwegen en vaarwegen

Als vastgestelde tracés zijn opgenomen de tracés waarover de Minister van Verkeer en Waterstaat, in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, een tracébesluit heeft genomen op grond van de Tracéwet, evenals het tracé van de noord-west-tangent Tilburg, zoals dat is vastgelegd in het besluit tot herziening van het Uitwerkingsplan Stadsregio Tilburg (20 februari 2001).

Bestaande bebouwing en AHS-landbouw, subzone AHS-overig

Door de gekozen weergave van de bestaande bebouwing lijkt het alsof de AHS-landbouw, subzone AHS-overig doorloopt tot in de steden en dorpen. Dit is uiteraard niet het geval. Onbebouwde ruimten binnen de bebouwde kom, zoals parken, sportvelden en wegen maken deel uit van het bestaand bebouwd gebied. Aan de stads- en dorpsranden moet op grond van gegevens over de lokale situatie worden beslist waar de stad of het dorp ophoudt en het buitengebied begint.

Kaartfragment 8. plankaart 1 'Bebouwing en AHS-overig bij Veldhoven'
--

Plankaart 1. Ruimtelijke hoofdstructuur

Landschapsecologische zone

De ligging van de landschapsecologische zones is globaal bepaald op de schaal van 1:100.000. Variaties tot een afstand van een kilometer, hier en daar wel meer, zijn toegestaan. De dikte van elke pijl geeft, in samenhang met de ruimtelijke mogelijkheden ter plekke, een indicatie van de breedte van de betreffende zone, maar is niet bedoeld als een breedtemaat. De breedte kan per

onderdeel van een zone variëren. In kaartfragment 9 zou dit kunnen betekenen dat de zone aan de noordkant met een breedte van één kilometer begint, in het midden een breedte van 500 meter heeft en in het zuiden eindigt met een breedte van 800 meter. De juiste ligging, het verloop en de nastrevenswaardige/toelaatbare functies van elke zone worden bepaald in het kader van de uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's (zie paragraaf 3.3.3).

Kaartfragment 9. 'Landschapsecologische zone in Waalboss'

Wegen in studie

De aanduiding van stroomwegen en stadsgewestelijke/gebiedsontsluitingswegen in studie geeft aan waar nieuwe wegen, wegomleidingen of opwaarderingen van wegen in een zodanige studiefase zijn, dat definitieve besluitvorming of aanleg binnen de planperiode van dit streekplan kan worden verwacht. De aanduiding is niet limitatief; er kunnen gedurende de planperiode studieprojecten bijkomen. De aanduiding heeft uitsluitend een signalerende functie. Niet zeker is dat een studieproject uiteindelijk tot een nieuwe weg, wegomleiding of de opwaardering van een weg zal leiden. Evenmin zeker is welk tracé uiteindelijk zal worden gekozen. De aanduidingen op de plankaart geven het studieproject slechts bij benadering weer. Zo kan de verbetering van de N638 bij Rucphen (kaartfragment 10) mogelijk leiden tot een omleiding, zowel westelijk als oostelijk van het dorp. Tot een omleiding hoeft het echter niet te komen. En om een ander voorbeeld te noemen: bij de N69 (kaartfragment 11) staat wel vast dat toegewerkt wordt naar ontlasting van de bebouwde kommen van Aalst en Valkenswaard en mogelijk ook naar opwaardering van de enkelbaansweg naar Hasselt (België), maar niet welke vorm dit zal aannemen. Op kaartfragment 11 is beoogd aan te geven dat het erom gaat de kommen te ontlasten. Of de omleiding die het kaartbeeld suggereert echt in studie wordt genomen moet nog blijken. Mogelijk kunnen ook voorzieningen aan de bestaande weg door de kommen uitkomst bieden.

Kaartfragment 10. 'Studieproject gebiedsontsluitingsweg bij Rucphen' Kaartfragment 11. 'Studieproject stroomweg bij Valkenswaard'

Ecologische verbindingzones

De ecologische verbindingzones zijn aangeduid op basis van het 'Inventarisatierapport ecologische verbindingzones' (februari 2000). De aanduiding van de ecologische verbindingzones is indicatief. Dit betekent dat niet is beoogd de plaats van de verbindingzone exact aan te geven. Het gaat om een ruimtelijke duiding van de gewenste verbindingen tussen natuurgebieden en niet om de precieze ligging. Op kaartfragment 12 wordt dit geïllustreerd door de aanduiding van een zone uit het 'Streekplan Noord-Brabant' (1992) te vergelijken met de aanduiding die dezelfde zone nu heeft gekregen. Vanwege de uitbreiding van het bedrijventerrein Weststad door de gemeente Oosterhout is het logisch om de verbindingzone rondom dit terrein aan te leggen. Voor informatie over de subsidiemogelijkheden in verband met de aanleg van ecologische verbindingzones moet gebruik worden gemaakt van de kaart die bij het inventarisatierapport hoort.

Kaartfragment 12. 'Ecologische verbindingzone bij Oosterhout'

AHS-landbouw: mogelijk doorgroeigebied glastuinbouw

In paragraaf 3.4.4 is aangegeven hoe een mogelijk doorgroeigebied voor de glastuinbouw de status van een doorgroeigebied voor de glastuinbouw kan krijgen en dat in een doorgroeigebied alleen bestaande, positief bestemde glastuinbouwbedrijven mogen uitbreiden. Kaartfragment 13 illustreert dat het in een mogelijk doorgroeigebied om betrekkelijk weinig bedrijven kan gaan, in dit geval 5 bedrijven in een gebied van circa 2,5 km².

Kaartfragment 13. 'Mogelijk doorgroeigebied bij Oudenbosch'

Plankaart 2. Elementen van de onderste laag

GHS en AHS-landschap met subzones

De GHS en de AHS-landschap zijn begrensd op grond van gegevens die zijn verkregen uit natuur- en landschapsonderzoek dat door of in opdracht van de provincie is verricht. De basiskaart voor de GHS en de AHS-landschap en de daartoe behorende subzones heeft een schaal van 1:25.000. In de praktijk wordt veelvuldig gebruik gemaakt van deze basiskaart en daarop sluiten wij hier aan door een verklaring te geven aan de hand van kaartfragmenten uit de basiskaart.

De GHS-natuur, subzones natuurparel en overig bos- en natuurgebied zijn nauwkeurig begrensd op de basiskaarten. In deze begrenzing kan niet of nauwelijks wijziging worden gebracht, omdat het voor het overgrote deel gaat om bestaande natuur- en bosgebieden. Kaartfragment 14 (Sterksel) maakt duidelijk hoe nauwkeurig de basiskaart is.

De GHS-landbouw, met de drie subzones leefgebied kwetsbare soorten, leefgebied struweelvogels en natuurontwikkelingsgebied, is in veel gevallen nauwkeurig begrensd in het kader van recente bestemmingsplannen buitengebied. Op de provinciale detailkaart zijn deze bestemmingsplannen verwerkt. Nieuwe inventarisaties van natuur- en landschapswaarden hebben echter geleid tot uitbreiding van de GHS-landbouw, met name de subzone leefgebied struweelvogels, en deze uitbreiding is veelal nog niet verwerkt in de bestemmingsplannen buitengebied. In deze situaties geeft de gedetailleerde kaart een zo goed mogelijke benadering van de grenzen en verwachten wij van de gemeenten dat zij deze nader detailleren. Kaartfragment 15 geeft aan hoe de nadere detaillering in haar werk kan gaan. De groene arcering is een weergave van de globale zone van het natuurontwikkelingsgebied langs het Dalemstroompje, ten zuiden van Hapert, zoals die was opgenomen in de *'Ecologische bouwstenennota'* (1993), onderdeel van de destijds geldende provinciale *'Handleiding bestemmingsplan buitengebied'*. Het gele vlak geeft aan hoe deze zone gedetailleerd is begrensd in het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Bladel (1998). Op punt A is het natuurontwikkelingsgebied uitgebreid, op de punten B, C, D en E is het ingekrompen.

Voor de AHS-landbouw, subzone waterpotentiegebied geldt hetzelfde als voor de drie subzones in de GHS-landbouw: de detailkaart geeft een zo goed mogelijke benadering van de grenzen en wij verwachten van de gemeenten dat zij zorgen voor verdere detaillering. Het waterpotentiegebied is overigens een nieuwe subzone in dit streekplan en is om die reden nog niet verwerkt in bestemmingsplannen.

De AHS-landschap, subzone leefgebied dassen is op veel plaatsen ook nauwkeurig begrensd in het kader van recente bestemmingsplannen buitengebied. Deze bestemmingsplannen zijn eveneens verwerkt op de provinciale detailkaart. Ook het leefgebied dassen is aanzienlijk uitgebreid op grond van nieuwe inventarisaties van natuur- en landschapswaarden, die veelal nog niet zijn verwerkt in de bestemmingsplannen. Bij de nadere begrenzing kunnen gemeenten een wat grotere marge nemen dan voor de andere subzones, omdat de begrenzing van het leefgebied van de dassen op meer arbitraire gronden berust. In kaartfragment 16 zou een nadere detaillering bijvoorbeeld kunnen betekenen dat de grens wordt gelegd op de Bosrandweg en de Klamp, zodat het agrarisch bouwblok (A) ten noorden van de Klamp buiten het leefgebied dassen komt te liggen. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn dat de Bosrandweg in noordelijke richting wordt gevolgd tot aan de Ommezwankse Dijk. In dat geval vallen het bedoelde agrarisch bouwblok en het naastgelegen bouwblok (B) juist binnen het leefgebied dassen.

De AHS-landschap, subzone RNLE-landschapsdeel is globaal begrensd, zoals hiervoor is aangegeven bij de bespreking van de grenzen van de RNLE'n.

Kaartfragment 14. 'Overig bos- en natuurgebied bij Sterksel'

Kaartfragment 15. 'Natuurontwikkelingsgebied bij Hapert'

Kaartfragment 16. 'Dassengebied ten oosten van Deurne'

Aardkundig waardevol gebied

De basiskaart voor de aardkundig waardevolle gebieden heeft een schaal van 1:25.000. Zij is gebaseerd op de waarderingssystematiek die is ontwikkeld in het project 'Operatie Landijs' van de Ministeries van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en het Interprovinciaal Overleg (rapport 'Inventarisatie van aardkundige waarden in Nederland' (1999)).

Openheid

De basiskaart voor de open gebieden heeft een schaal van 1:100.000. Deze kaart is totstandgekomen door bewerkingen van de kaart 'De maat van het landschap' uit de provinciale 'Nota Landschapsbeeld' (2000). De begrenzing van de open gebieden is zeer indicatief, hetgeen in kaartfragment 17 bijvoorbeeld betekent dat de grens ook ten westen van Uitwijk en Waardhuizen zou kunnen worden getrokken.

Kaartfragment 17. 'Openheid bij Uitwijk en Waardhuizen'

Rivierbed

Het rivierbed is het buitendijkse gebied dat onder directe invloed staat van de waterstanden van de rivier en wordt begrensd door de primaire waterkeringen. Het rivierbed is alleen aangegeven ten oosten van de Moerdijkbruggen. Voor de onbedijkte Maas is gebruik gemaakt van de kaarten die ter beschikking zijn gesteld door Rijkswaterstaat, directie Limburg. Deze laatste kaarten zijn beschikbaar op een schaal 1:25.000.

Zoekgebied rivierverruiming

De basiskaart voor de zoekgebieden rivierverruiming heeft een schaal van 1:100.000. Deze kaart is samengesteld op grond van verschillende bronnen. De gebieden in West-Brabant (globaal ten westen van Heusden) komen voort uit een studie die gedaan is door Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland, namelijk de 'Integrale verkenning benedenrivierengebied' (IVB). De gebieden in Oost Brabant (globaal ten oosten van Heusden) zijn gebaseerd op de provinciale studie 'Ontwikkelingsperspectief Noord-Brabants rivierengebied' (oktober 1999). In het land van Heusden en Altena is een gebied opgenomen aanvullend op de gebieden uit de IVB-studie. Deze aanvulling komt voort uit de studie voor de structuurvisiePlus die voor dat gebied in de maak is.

Zoekgebied regionale waterberging

De basiskaart voor de zoekgebieden regionale waterberging heeft een schaal van 1:100.000. Deze kaart is gebaseerd op gegevens van de waterschappen. De zoekgebieden zijn gebieden die van nature laag liggen en door intensieve ontwatering, afwatering of bemaling kunstmatig droogblijven, zoals lage gronden in beekdalen, drooggelegde vennen, ingesloten laagten, bedijkte gebieden, polders en regionale uiterwaarden.

Plankaart 3. Potentieel natte gebieden

De potentieel natte gebieden zijn gebaseerd op de uitkomsten van een modelstudie die uitgevoerd is in het kader van de methodiek 'waterdoelen', ook wel genoemd Gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR). In deze modelstudie zijn de gebieden berekend die bij natte tot zeer natte omstandigheden een hoge tot zeer hoge grondwaterstand hebben. De uitkomsten van deze modelstudie zijn toepasbaar op een schaal van 1:50.000.

Plankaart 4. Stroomgebieden van natuurbeken

In het provinciale 'Waterhuishoudingsplan 2' (1998) zijn functies toegekend aan waterlopen. De functie natuur is toegekend als er relatief veel actuele en potentiële natuurwaarden aanwezig zijn. Het bereiken van de doelstellingen voor de waterlopen met een functie natuur vraagt om een watersysteembenadering op stroomgebiedsniveau. De betreffende stroomgebieden zijn begrensd op basis van de provinciale atlas 'Watersystemen in beeld' (2000). De basisbestanden zijn toepasbaar op een schaal van 1:50.000.

Plankaart 5. Natte natuurparels

De basiskaart van de natte natuurparel heeft een schaal van 1:25.000. De aanduiding natte natuurparel is gegeven aan samenhangende complexen van natuurgebieden die gekwalificeerd zijn voor opname in de GHS-natuur, subzone natuurparel, en volgens het provinciale *Waterhuishoudingsplan 2* (1998) de functie 'water voor de landnatuur' hebben.

Plankaart 6. Meest geschikte gronden voor de grondgebonden landbouw

De basiskaart van de meest geschikte gronden voor de grondgebonden landbouw heeft een schaal van 1:250.000. Zij is samengesteld op grond van kaarten van de meest geschikte gronden voor akkerbouw, weidebouw en boomteelt die in opdracht van de provincie door onderzoeksinstituut Alterra zijn ontwikkeld in de studie *Verkenning van de bodemgeschiktheid ter identificatie van kansrijke gebieden voor de landbouwsector in Noord-Brabant* (2002).

Plankaart 7. Stedelijke en landelijke regio's

De stedelijke regio's zijn een weergave van de stedelijke regio's op plankaart 1. De grenzen tussen de landelijke regio's onderling vallen samen met gemeentegrenzen.

4. FINANCIËLE EFFECTEN VAN HET RUIMTELIJK BELEID

Het in dit streekplan verwoorde ruimtelijk beleid heeft financiële consequenties voor zowel de provincie als de gemeenten. Terwijl dit terrein nog volop in beweging is, brengen wij hier een aantal effecten in beeld.

Ten eerste zijn er financiële effecten van de herverdeling van het programma voor wonen en werken in de stedelijke en de landelijke regio's. Het aantal te bouwen woningen en het aantal hectare te ontwikkelen bedrijventerrein zal binnen een landelijke of stedelijke regio in sterkere mate dan nu het geval is per gemeente gaan verschillen. Hieruit vloeien voor de ene gemeente financiële voordelen of financiële risico's voort, terwijl een andere gemeente haar inkomsten uit het grondbedrijf ziet teruglopen. Regionale verevening op basis van vrijwilligheid, of het in het leven roepen van een provinciaal/regionaal ontwikkelingsfonds kunnen zulke ongewenste effecten voorkomen. In het kader van de opstelling van de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en de landelijke regio's wil de provincie hierover met de betreffende gemeenten tot bindende afspraken komen. De provincie is bereid daarbij te faciliteren en zo nodig (financieel) te participeren.

Ten tweede zijn er financiële consequenties verbonden aan het feit dat dit streekplan de nadruk legt op inbreiden en herstructurering van bestaand stedelijk gebied. Nodig is daarom provinciale of regionale fondsvorming ten behoeve van de herstructurering van bijvoorbeeld verouderde bedrijventerreinen. De provincie bevordert de gebundelde inzet van financiële middelen van haarzelf en van andere overheden, bijvoorbeeld vanuit het economisch structuurbeleid of het bodemsaneringsbeleid, om de herstructurering van bestaand stedelijk gebied vaart te geven.

Ten derde wil de provincie in toenemende mate mede-verantwoordelijkheid gaan dragen voor de uitvoering van het ruimtelijk beleid. De ontwikkeling van provinciaal grondbeleid en het daarbij behorend financieel beleid komt hiermee nadrukkelijk in beeld. Besluitvorming hierover vindt plaats buiten het kader van dit streekplan.

Ten vierde wil de provincie actief participeren bij het op orde brengen van het buitengebied. De inzet van provinciale ontwikkelingsmaatschappijen, bijvoorbeeld in het kader van de regeling 'ruimte-voor-ruimte', past daarbij.

Daarnaast groeit het inzicht dat ruimtelijk beleid, ook het klassieke op wering van ongewenste functies gerichte beleid, in toenemende mate flankerende financiële instrumenten nodig heeft om de effectiviteit te vergroten. Het pleidooi, vanuit het verband van de Alliantie Zuid-Nederland, voor een door het Rijk in te stellen 'open-ruimte-heffing' past in dit kader. Stimuleringsregelingen voor bijvoorbeeld agrarisch natuurbeheer passen er eveneens in.

In het bij dit streekplan horende ontwikkelingsprogramma zijn enkele acties opgenomen, die betrekking hebben op (het uittesten van) een aantal nieuwe financiële instrumenten.

5. CONCRETE BELEIDSBESLISSING, UITWERKING EN AFWIJKING

Concrete beleidsbeslissing

Ingevolge de Wet op de Ruimtelijke Ordening is het mogelijk om concrete beleidsbeslissingen op te nemen in het streekplan. Een concrete beleidsbeslissing is een volledig afgewogen beslissing voor een concrete ruimtelijke ontwikkeling op een concreet begrensde locatie. Dit streekplan bevat geen concrete beleidsbeslissingen, maar beleidslijnen die nader moeten worden ingevuld in concrete situaties.

Mogelijk bevatten toekomstige (partiële) herzieningen van dit streekplan wel concrete beleidsbeslissingen. Te denken valt aan de opname van rode en groene contouren als bedoeld in de 'Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020', aan de planologische regeling van het

toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek of aan de eventuele aanwijzing van nieuwe primaire zandwinlocaties.

Concrete beleidsbeslissing

Indien een provincie een concrete beleidsbeslissing wil nemen, dan moet deze worden opgenomen in het streekplan zelf. Zij kan dus niet worden opgenomen in een uitwerkingsplan of in een afwijkingsbesluit.

De rechtsgevolgen van een concrete beleidsbeslissing zijn in het kort, dat gemeenten ze in acht moeten nemen bij het maken van bestemmingsplannen, dat de provincie de rechtsbeschermingsprocedure voor haar rekening neemt en dat bij de gemeente in het kader van de bestemmingsplanprocedure niet meer kan worden geprocedeerd over de inhoud van wat in de concrete beleidsbeslissing is vastgelegd.

Uitwerking

Gedeputeerde Staten zijn verplicht om uitwerkingen in de zin van artikel 4a, lid 10, van de Wet op de Ruimtelijke Ordening vast te stellen voor de volgende onderwerpen:

- regionale waterberging (zie paragraaf 3.1.2);
- indien nodig: rivierverruimingsgebieden (zie paragraaf 3.1.2);
- grondwaterbeschermingsgebieden (zie paragraaf 3.1.2);
- de stedelijke regio's (integrale uitwerkingsplannen, zie paragraaf 3.3.3);
- de landelijke regio's (uitwerkingsplannen voor de thema's wonen en werken, zie paragraaf 3.3.4);
- militaire terreinen (zie paragraaf 3.6.6).

Bij de voorbereiding van een uitwerkingsplan nemen Gedeputeerde Staten de volgende procedureregels in acht:

- zij volgen de openbare voorbereidingsprocedure volgens afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht;
- over het ontwerp van het plan vragen zij advies van de Provinciale Planologische Commissie, de Commissie van advies uit Provinciale Staten belast met de ruimtelijke ordening en zo nodig andere commissies van advies uit Provinciale Staten.

Om de beleidslijnen te verduidelijken of aan te vullen voor de dagelijkse toetsingspraktijk, kunnen Gedeputeerde Staten nadere regels stellen in beleidsnota's en beleidsbrieven. In hoofdstuk 3 'Beleidslijnen' is dit voor een aantal onderwerpen al aangekondigd. Gedeputeerde Staten kunnen in deze beleidsnota's en beleidsbrieven op ondergeschikte punten afwijken van deze beleidslijnen, als dat nodig is om de toetsingspraktijk bij de tijd te brengen. Bij de voorbereiding van deze beleidsnota's en beleidsbrieven nemen Gedeputeerde Staten dezelfde procedureregels in acht als bij de voorbereiding van uitwerkingsplannen.

Met nieuw rijksbeleid dat strijdig is met dit streekplan kan in een uitwerkingsplan, een beleidsnota of een beleidsbrief alleen rekening worden gehouden, nadat de strijdigheid is weggenomen door een herziening van het rijksbeleid of het streekplan.

Afwijking

Gedeputeerde Staten zijn bevoegd om af te wijken van een beleidslijn uit hoofdstuk 3 van dit streekplan in die gevallen waarin de handhaving van de beleidslijn gevolgen zou hebben, die wegens bijzondere omstandigheden onevenredig zijn in verhouding tot de met de beleidslijn te dienen doelen.

Bij de voorbereiding van een afwijkingsbesluit nemen Gedeputeerde Staten de volgende procedureregels in acht:

- zij volgen de openbare voorbereidingsprocedure volgens afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht, indien dat een toegevoegde waarde heeft ten opzichte van de plan- of projectprocedure in het kader waarvan het afwijkingsbesluit wordt genomen;
- over het voorgenomen afwijkingsbesluit vragen zij advies van de Provinciale Planologische Commissie, de Commissie van advies uit Provinciale Staten belast met de ruimtelijke ordening en zo nodig andere commissies van advies uit Provinciale Staten.

Flexibele beleidslijnen en afwijking

De beleidslijnen van hoofdstuk 3 bevatten een hoge mate van flexibiliteit, doordat ze in globale termen zijn geformuleerd, of in strikte termen met daaraan toegevoegd uitzonderingsmogelijkheden. Daarnaast bevatten ook de plankaarten de nodige flexibiliteit. Allereerst doordat een schaal van 1:100.000 is gekozen voor de plankaarten 1 en 2 en een schaal van 1:700.000 voor de plankaarten die in de tekst zijn opgenomen. Deze kaartschalen laten de weergave van details niet toe. Bovendien hebben sommige aanduidingen niet meer dan een indicatief karakter (zie paragraaf 3.7).

Een voorbeeld van een globaal gestelde beleidslijn is die betreffende het weren van vervuilende activiteiten uit onder meer bepaalde infiltratiegebieden (zie paragraaf 3.1.2). Daarin is aangegeven dat bedrijvigheid met grootschalige productie of grootschalige opslag van (potentieel) vervuilende stoffen, die zich via het grondwater kunnen verspreiden en waarvan de risico's niet of onvoldoende kunnen worden ingedamd, moeten worden geweerd uit infiltratiegebieden die belangrijk zijn voor de voeding van grondwatervoorraden en uit boven- en middenstroomse gebieden van beken. Wat moet worden verstaan onder 'grootschalig' en onder '(potentieel) vervuilende stoffen die zich via het grondwater kunnen verspreiden' en onder 'waarvan de risico's niet of onvoldoende kunnen worden ingedamd', en waar de bedoelde infiltratiegebieden en delen van stroomgebieden precies liggen is echter niet aangegeven. De inhoud van deze begrippen moet in de dagelijkse bestuurspraktijk nader worden bepaald door Gedeputeerde Staten.

Een voorbeeld van een strikt geformuleerde beleidslijn met een uitzonderingsmogelijkheid is de beleidslijn voor de inhoud van burgerwoningen in het buitengebied (zie paragraaf 3.4.13). Daarin staat dat burgerwoningen mogen worden vergroot met maximaal 10% tot een maximale inhoud van 600 m³. Hierbij is tegelijk de uitzondering aangegeven: ingeval van verhoging van bestaande beeldbepalende kwaliteiten in de omgeving kunnen deze maxima worden overschreden. Paragraaf 3.6.2 is zelfs geheel gewijd aan uitzonderingen op eerder geformuleerde beleidsregels.

De in hoofdstuk 3 opgenomen beleidslijnen, inclusief de daarbij aangegeven uitzonderingsmogelijkheden, en de plankaarten beschouwen wij als beleidsregels in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Ondanks het flexibele karakter van deze beleidsregels kan in sommige situaties de behoefte bestaan een daarmee strijdige beslissing te nemen. Voor deze situaties geldt de in dit hoofdstuk beschreven afwijkingsbevoegdheid. De formulering is ontleend aan artikel 4:84 van de Algemene wet bestuursrecht. Door opnemng van deze afwijkingsbevoegdheid is voldaan aan het bepaalde in artikel 4a, lid 10, van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Volgens dit voorschrift moet in het streekplan worden bepaald in hoeverre Gedeputeerde Staten van het plan mogen afwijken.

6. MONITORING, EVALUATIE EN HERZIENING

Monitoring

Het hoofddoel van dit streekplan is dat de ruimte in Brabant zorgvuldiger wordt gebruikt. Om te kunnen beoordelen of Brabant zich in de gewenste zin ontwikkelt is een goed inzicht nodig in de omvang en de aard van de ruimtelijke aspecten van het ecologisch kapitaal, het sociaal-culturele kapitaal, het economische kapitaal en de verbanden daartussen. Een goede kennishuishouding is daarbij essentieel.

Telos, het in Tilburg gevestigde Brabants centrum voor duurzaamheidsvraagstukken, gaat zich richten op het meetbaar maken van doelstellingen ten aanzien van een duurzame ruimtelijke ontwikkeling. De bedoeling is dat objectieve maatstaven worden ontwikkeld aan de hand waarvan we kunnen beoordelen of ruimtelijke ontwikkelingen een bijdrage leveren aan de duurzaamheid van Brabant. Deze maatstaven worden via een interactief proces met partners geselecteerd. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling kan door deze werkwijze voor de provincie een afrekenbaar concept worden. Bovendien wordt vergelijking met andere provincies op het vlak van duurzame ruimtelijke ontwikkeling mogelijk.

Belangrijke informatie over de ruimtelijke ontwikkelingen in Noord-Brabant zullen wij opnemen in het Jaarverslag Ruimtelijke Ordening.

Evaluatie en herziening

Ten minste eenmaal per bestuursperiode leggen Gedeputeerde Staten een overzicht van de belangrijkste ruimtelijke ontwikkelingen in de provincie voor aan Provinciale Staten. Daarin geven zij een evaluatie van de ontwikkelingen in het licht van de visie en de beleidslijnen van dit streekplan. Zo nodig voegen zij hieraan een voorstel toe tot gehele of gedeeltelijke herziening van dit plan. Over de evaluatie en, indien van toepassing, het herzieningsvoorstel, winnen zij het advies in van de Provinciale Planologische Commissie (PPC), de Commissie van advies uit

Provinciale Staten belast met de ruimtelijke ordening en zo nodig andere commissies van advies uit Provinciale Staten.

Los van de herzieningen die plaatsvinden op grond van deze periodieke evaluaties kunnen nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en nieuwe inzichten aanleiding geven tot tussentijdse herzieningen. Hierbij kan gedacht worden aan herzieningen die voortkomen uit de vaststelling van de reconstructieplannen en de gebiedsplannen in het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'*, of de vaststelling van nieuw rijksbeleid, zoals de *'Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020'*.

7. OVERGANGSBELEID

Het ruimtelijk beleid zoals dat in dit streekplan is geformuleerd geldt met ingang van de dag van publicatie, met uitzondering van het beleid voor de verdeling van woon- en werklocaties (paragraaf 3.3.1 tot en met 3.3.4).

Gedeputeerde Staten kunnen medewerking verlenen aan plannen en projecten die strijdig zijn met de beleidslijnen van dit streekplan, maar waarover de Provinciale Planologische Commissie voorafgaand aan de inwerkingtreding van dit streekplan positief heeft geadviseerd in het kader van het overleg volgens artikel 10 van het Besluit op de ruimtelijke ordening 1985, mits er sedert het uitbrengen van het advies niet meer dan een jaar is verstreken.

Bestemmingsplannen blijven van kracht

Het gemeentelijke bestemmingsplan vormt het enige ruimtelijke plan dat de burger rechtstreeks bindt. De bestemmingsplannen die nu gelden blijven van kracht tot het moment dat zij door de gemeenteraad worden herzien of ingetrokken. De provincie zal door overleg met gemeenten stimuleren, dat geldende bestemmingsplannen die in strijd zijn met dit streekplan, worden geactualiseerd.

Het beleid voor de verdeling van woon- en werklocaties wordt van kracht bij de vaststelling door Gedeputeerde Staten van de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en de landelijke regio's. Tot die datum, die per regio kan verschillen, wordt het groeiklassebeleid van het *'Streekplan Noord-Brabant'* (1992) gehanteerd.

Voor de woningbouw is het groeiklassebeleid nader uitgewerkt in de beleidsbrief van Gedeputeerde Staten van 24 oktober 2000, gericht aan de colleges van burgemeester en wethouders in onze provincie. Deze brief gaat over de bevolkings- en woningbehoefteprognose. Hierin hebben Gedeputeerde Staten aangegeven dat zij er nadrukkelijk op zullen toezien dat, met name in gemeenten in het landelijk gebied (groeiklasse 2 en 3), in bestemmingsplannen voor *uitbreidingslocaties* voor woningbouw, maximaal tot 2005 bestemmingen met een directe bouwtitel worden opgenomen. Hieraan voegen wij nu toe dat deze bestemmingen gebaseerd moeten zijn op een structuurvisiePlus (zie bijlage 1). Verder vermelden wij voor alle duidelijkheid, dat de toepassing van het groeiklassebeleid voor de woningbouw in alle gevallen gepaard zal gaan met het streven naar zuinig ruimtegebruik door middel van inbreiding, herstructurering en intensivering (zie paragraaf 3.2).

Voor de bedrijventerreinen is het groeiklassebeleid nader uitgewerkt in de beleidsnota *'Op Maat'*, vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 17 februari 1998. Bij brief van 6 november 2001 hebben Gedeputeerde Staten aan de Provinciale Planologische Commissie medegedeeld dat zij in de periode tot de vaststelling van de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en de landelijke regio's het bedrijventerreinenbeleid, zoals vastgelegd in de beleidsnota *'Op Maat'*, zullen toepassen in de geest van de beleidslijnen van dit streekplan. Hierbij hebben Gedeputeerde Staten aangegeven dat dit met name geldt waar het gaat om het streven naar zuinig ruimtegebruik door middel van inbreiding, herstructurering en intensivering (zie paragraaf 3.2). Aan deze brief voegen wij nu toe dat Gedeputeerde Staten in de landelijke regio's tot de vaststelling van de uitwerkingsplannen voor deze regio's alleen medewerking verlenen aan

bestemmingsplannen voor uitbreidingslocaties voor bedrijventerreinen met een directe bouwtitel, indien deze bestemmingsplannen voorzien in de behoefte aan bedrijventerreinen tot ten hoogste 2005.

Vooruitlopend op de vaststelling van een uitwerkingsplan voor een stedelijke of een landelijke regio kunnen Gedeputeerde Staten een van het groeiklassebeleid afwijkend besluit nemen over een woon- of werklocatie, indien redelijkerwijze buiten twijfel is dat dit besluit in overeenstemming zal zijn met het vast te stellen uitwerkingsplan.

De volgende, op basis van vorige streekplannen vastgestelde, uitwerkingsplannen blijven van kracht, totdat ze door Gedeputeerde Staten (GS) zijn herzien of ingetrokken:

- Uitwerkingsplan Militaire Terreinen (GS, 20 januari 1987);
- Uitwerkingsplan Stadsregio 's-Hertogenbosch (GS, juli 1993), gewijzigd 4 februari 2000, voor zover het de woon- en werklocaties en de infrastructuur betreft;
- Uitwerkingsplan Stadsregio Tilburg (GS, 13 december 1994), gewijzigd 20 februari 2001, voor zover het de woon- en werklocaties en de infrastructuur betreft;
- Uitwerkingsplan Stadsregio Eindhoven-Helmond (GS, 21 februari 1995), voor zover het de woon- en werklocaties en de infrastructuur betreft;
- Uitwerkingsplan Stadsregio Breda (GS, 28 maart 1995), voor zover het de woon- en werklocaties en de infrastructuur betreft.

De volgende uitwerkingsplannen zijn ingetrokken door Gedeputeerde Staten:

- Uitwerkingsplan A2 's-Hertogenbosch-Eindhoven (GS, 7 december 1983);
- Uitwerkingsplan Verbetering Zuid-Willemsvaart (GS, 30 augustus 1988);
- Uitwerkingsplan Stillegebieden (GS, 14 februari 1989);
- Uitwerkingsplan Landinrichting Teteringen (PS, 23 juni 1989);
- Uitwerkingsplan Krammer-Volkerak (GS, 11 juli 1989);
- Uitwerkingsplan Grondwaterbeschermingsgebieden, bescherming openbare drinkwatervoorziening in Noord-Brabant (GS, 24 januari 1995).

De volgende, op basis van vorige streekplannen vastgestelde beleidsnota's en beleidsbrieven blijven van kracht, totdat ze zijn herzien of ingetrokken door Gedeputeerde Staten. Bij strijdigheid van deze nota's en brieven met dit streekplan geldt de inhoud van dit plan.

- Beleidsnota 'Leidraad realisering ecologische verbindingzones' (GS, 8 november 1995);
- Beleidsnota 'Ontgrondingsplan beton- en metselzand' (GS, 18 maart 1997);
- Beleidsnota 'Toepassing compensatiebeginsel Noord-Brabant 1997' (GS, 26 augustus 1997);
- Beleidsnota 'Op Maat; Provinciaal bedrijventerreinenbeleid op maat' (GS, 17 februari 1998);
- Beleidsnota 'Nota Glastuinbouw' (GS, 24 augustus 1999);
- Beleidsnota 'Ondersteunende voorzieningen in de land- en tuinbouw' (GS, 12 december 2000).
- Beleidsbrief 'Detailhandel (PDV/GDV)' (GS, 7 maart 1995);
- Beleidsbrief 'Gemeentelijk voorkeursrecht' (GS, 21 januari 1997);
- Beleidsbrief 'Projectie van woningen in gaten tussen bestaande bebouwing binnen zones rond luchtvaartterreinen' (GS, 24 september 1998);
- Beleidsbrief 'Bedrijfsplannen' (GS, 6 juli 1999);
- Beleidsbrief 'De toepassing van artikel 19 (nieuw) van de WRO en enkele aanverwante zaken' (GS, 15 februari 2000);
- Beleidsbrief 'Ruimte voor ruimte' (GS, 29 februari 2000);
- Beleidsbrief 'Bevolkings- en woningbehoefteprognose Noord-Brabant, actualisering 2000' (GS, 24 oktober 2000);
- Beleidsbrief 'Ruimtelijke aspecten van het prostitutiebeleid' (GS, 19 december 2000);
- Beleidsbrief 'Megadiscotheken' (GS, 13 maart 2001).

De volgende beleidsnota's zijn ingetrokken door Gedeputeerde Staten:

- Beleidsnota 'Mobiliteit ruimtelijke plannen' (GS, 12 oktober 1993);

- Beleidsnota 'Handleiding Bestemmingsplan Buitengebied' (GS, 28 november 1995), 1^e herziening (GS, 5 maart 1996), 2^e herziening (GS, 10 december 1997).

8. DEFINITIES

Begrippen verbonden met water, bodem, natuur en landschap

Begeleid natuurlijke eenheid	Een aaneengesloten natuur- en bosgebied met een oppervlakte van ten minste 1.000 hectaren, waarin grootschalige landschapsvormende processen – zowel fysische als biologische – met ondersteuning van een beperkt aantal beheersmaatregelen door terreinbeheerders zorgen voor variaties in het landschap.
Beheersgebied	Het als zodanig door Gedeputeerde Staten op grond van de Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling (Rbon), dan wel de daarop volgende subsidieregelingen van het Ministerie van Landbouw en Visserij begrensde gebied, waarin ernaar wordt gestreefd de landbouw mede te richten op doelstellingen van natuur- en landschapsbehoud, door middel van het sluiten van overeenkomsten tussen de overheid en landbouwers. In zulke overeenkomsten verplichten de landbouwers zich om tegen een vergoeding de agrarische bedrijfsvoering aan te passen aan eisen van natuur- en landschap.
Cultuurhistorische (landschaps)waarden	Landschappelijke structuren en elementen in een gebied die getuigen van een lange, nog herkenbare ontwikkelingsgeschiedenis, inclusief archeologische waarden.
Landschapsgebied	Een in het provinciaal beheers- en landschapsgebiedsplan aangewezen gebied, waarin wordt gestreefd naar de instandhouding en ontwikkeling van landschapselementen door middel van het ter beschikking stellen van vergoedingen aan landbouwers.
Natuurbeek	Een oppervlaktewater dat volgens het provinciale 'Waterhuishoudingsplan' de functie waternatuur heeft, op basis van bestaande of potentiële aquatische of semi-aquatische natuurwaarden. In het ideale geval is sprake van vrije afstroming, vrije meandering, veel variatie aan leefmilieus, waterkwaliteit van voedselarm bovenstrooms tot meer voedselrijk benedenstrooms, en zijn kunstmatige obstakels passeerbaar voor aquatische organismen.
Primaire ontgronding / zandwinning	Een ontgronding of zandwinning waarbij delfstofwinning het primaire doel is.
Regionale waterbergingsgebied	Gebied waar, in tijden van overvloedige neerslag, water dat niet afkomstig is uit de grote rivieren, tijdelijk vastgehouden kan worden.
Reservaatsgebied	Het als zodanig door Gedeputeerde Staten op grond van de Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling (Rbon), dan wel de daarop volgende subsidieregelingen van het Ministerie van Landbouw en Visserij begrensde gebied, waarin de verwerving van landbouwgronden ten behoeve van de Staat

of door een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie wordt nagestreefd, met het oog op doelstellingen van natuur- en landschapsbehoud.

Retentiegebied	Gebied dat geschikt is om water van een beek of een rivier in geval van piekaanvoeren tijdelijk vast te houden.
Rivierbed	Het zomer- en winterbed van een rivier. Het zomerbed is de oppervlakte die bij gewoon hoogwater in de zomer door de rivier wordt ingenomen. Het winterbed is de oppervlakte tussen het zomerbed van een rivier en de buitenkruinlijn van de hoogwaterkerende dijk (bedijkte rivier), dan wel de hoge gronden die het water bij hoge waterstanden keren (onbedijkte rivier).
Ruime-jas-zoekgebied	Een ruim begrensd beheersgebied, waarin slechts voor een beperkt gedeelte van de daarin gelegen agrarische gronden vergoedingen ter beschikking worden gesteld voor agrarisch natuurbeheer, volgens de regel 'die het eerst komt, het eerst maalt'.
Secundaire (ook wel: functionele) ontgronding / zandwinning	Een ontgronding of zandwinning waarbij delfstofwinning een afgeleide functie is en die dus wordt ingegeven door andere motieven. De omvang en de vormgeving hangt af van de eisen die voortvloeien uit die andere motieven.
Waterafhankelijke natuur	Natuurwaarden die afhankelijk zijn van bepaalde grondwaterstanden en van een specifieke waterkwaliteit.
Waterbeheerder	Het bevoegde gezag voor de uitvoering van wettelijke taken betreffende de waterhuishouding – met name het beheer van de waterkwantiteit en de waterkwaliteit – in een bepaald gebied.

Begrippen verbonden met infrastructuur en verstedelijking

Brabantstadspoor	Een hoogwaardig collectief vervoerssysteem dat de steden in de stedelijke regio's onderling en met enkele steden in de buurprovincies verbindt en waarbij gedacht wordt aan lichte, snelle voertuigen op bestaand spoor.
Landschapsecologische zone	Een structurerende groene bufferzone tussen twee stedelijke kernen in een stedelijke regio, die bestaat uit een combinatie van gebieden voor de grondgebonden landbouw, de natuur en de recreatie, en een verbindende functie heeft voor aangrenzende landelijke regio's, zowel in landschappelijk als in ecologisch opzicht.
Light-railsysteem	Vervoerssysteem met lichte, snel optrekkende voertuigen op rails.
Multimodaal ontsloten knooppunt	Een plaats die behalve via weginfrastructuur ook via rail- en/of water bereikbaar is.

Provinciale en stadsgewestelijke gebiedsontsluitingsweg

Weg die als zodanig is aangeduid in het kader van het provinciale project '*De categorisering van het wegennet in Noord-Brabant*'. Deze wegen worden ook wel 'gebiedsontsluitingswegen-A' genoemd. Het gaat hier om de wegen van het onderliggend wegennet, die een belangrijke functie vervullen voor het regionaal verkeer en grotere kernen verbinden met de stroomwegen.

Restcapaciteit bedrijventerreinen

De ruimte voor bedrijventerreinen die is vastgelegd in gemeentelijke ruimtelijke plannen of projecten (in voorbereiding, in ontwerp, vastgesteld, goedgekeurd of vigerend), zoals die jaarlijks in opdracht van de provincie door ETIN Adviseurs te Tilburg wordt vastgesteld en door de provincie wordt aanvaard. De restcapaciteit bedrijventerreinen wordt uitgedrukt in het aantal hectare (toekomstig) bedrijventerrein dat nog kan worden uitgegeven aan bedrijven.

Restcapaciteit woningbouw

De ruimte voor woningbouw die is vastgelegd in gemeentelijke ruimtelijke plannen of projecten (in voorbereiding, in ontwerp, vastgesteld, goedgekeurd of vigerend), zoals die jaarlijks wordt opgenomen in de provinciale registratie van restcapaciteiten woningbouw in gemeentelijke bestemmingsplannen. De restcapaciteit woningbouw wordt uitgedrukt in het aantal woningen dat kan worden toegevoegd aan de woningvoorraad.

Stroomweg

Weg die als zodanig is aangeduid in het kader van het provinciale project '*De categorisering van het wegennet in Noord-Brabant*'. Het gaat hier om de wegen uit het hoofdwegennet, die een belangrijke functie vervullen voor het doorgaand snelverkeer en (economische) centra en/of landsdelen en/of landen verbinden.

Tangent

Een wegverbinding in een stedelijke regio die is bedoeld om verkeer snel en efficiënt te laten doorstromen en tevens een belangrijke verzamel- en verdeelfunctie heeft.

Tracébesluit

Een besluit van de Minister van Verkeer en Waterstaat ingevolge artikel 15 van de Tracéwet, over:

- het verloop, de omvang en de inrichting van een aan te leggen of te wijzigen hoofdweg, landelijke railweg of hoofdvaarweg;
- de bijbehorende infrastructurele voorzieningen;
- de daarbij te realiseren maatregelen van landschappelijke, landbouwkundige en ecologische aard;
- de in acht te nemen grenswaarden voor geluidhinder;
- de maatregelen, gericht op vermindering van de te verwachten geluidsbelasting van woningen, andere geluidsgevoelige gebouwen en geluidsgevoelige terreinen als bedoeld in de Wet Geluidhinder.

Verzorgingsstructuur

De wijze waarop het gehele scala van consumentenverzorgende voorzieningen en activiteiten gespreid is over een gebied.

Begrippen verbonden met het buitengebied

Aanlegvergunningenregime	Een regeling met juridische basis in de Wet op de Ruimtelijke Ordening, waarbij krachtens voorschriften in een bestemmingsplan een vergunning van burgemeester en wethouders nodig is voor het uitvoeren van bepaalde werken of werkzaamheden.
Bebouwingsconcentratie	Een door een besluit van de gemeenteraad – bij voorkeur op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening – aangegeven kernrandzone, bebouwingslint of bebouwingscluster met een historisch gegroeide menging van kleinschalige buitengebied- en niet-buitengebiedfuncties.
Bebouwingscluster	Een vlakvormige verzameling van gebouwen bij een kruispunt van wegen in het buitengebied.
Bebouwingslint	Een lijnvormige verzameling van gebouwen langs een weg in het buitengebied, doorgaans dubbelzijdig aanwezig, met geringe afstanden tussen de bouwkavels.
Buitengebied	Het gebied buiten de bebouwde kom en buiten het gebied dat op grond van een vigerend ruimtelijk plan als toekomstig onderdeel van de bebouwde kom kan worden aangemerkt. Kleine kernen, gehuchten en buurtschappen waarvoor geen bebouwde kom is vastgesteld, worden tot het buitengebied gerekend.
Gebiedsplan	Een plan voor een gedeelte van West-Brabant, waarvan de inhoud vergelijkbaar is met die van een reconstructieplan. Gebiedsplannen hebben geen wettelijke status. In het kader van het project <i>'Revitalisering Landelijk Gebied'</i> zijn twee gebiedsplannen voorzien.
Kernrandzone	Een gedeelte van het buitengebied dat grenst aan de bebouwde kom, met daarin relatief veel bebouwing op korte afstand van elkaar.
Nieuw landgoed	Een functionele eenheid, bestaande uit bos of andere natuur en agrarische gronden met een productiedoelstelling. Vormen van bos- en landbouw maken een essentieel onderdeel uit van de bedrijfsvoering. Het geheel omvat minimaal tien hectaren grond en is (voor 90%) openbaar toegankelijk. Op het landgoed staat een woonhuis met allure en uitstraling. Als ruimtelijk kenmerk geldt dat er een raamwerk van wegen, waterlopen, lanen en singels is, waarbinnen de verschillende ruimtegebruiksvormen zijn gerangschikt. Het geheel is een ecologische, economische en esthetische eenheid en invulling ervan is aangepast aan het omringende landschap, de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.
Reconstructieplan	Een plan als bedoeld in artikel 11 van de Reconstructiewet concentratiegebieden. Een reconstructieplan bevat in ieder geval een beschrijving van maatregelen en voorzieningen: - ter verbetering van de ruimtelijke structuur ten behoeve van de landbouw, mede om veterinaire risico's voortvloeiend uit een hoge veedichtheid te verminderen;

- ter verbetering van de kwaliteit van natuur en landschap;
 - ter verbetering van de kwaliteit van milieu en water.
- In het kader van het project *'Revitalisering Landelijk Gebied'* zijn voor Midden- en Oost-Brabant zeven reconstructieplannen voorzien.

Regionale natuur- en landschapseenheid

Een gebied dat bestaat uit een of meer begeleid natuurlijke eenheden en kleinere bos- en natuurgebieden, met tussengelegen of omringende landbouwgronden. De regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n) vallen grotendeels onder de groene hoofdstructuur en voor een beperkt deel onder de agrarische hoofdstructuur.

Begrippen verbonden met de landbouw

Agrarisch bedrijf	Een bedrijf dat is gericht op het voortbrengen van producten door middel van het telen van gewassen of het houden van dieren.
Agrarisch bouwblok	Een bouwblok dat is bestemd voor agrarische doeleinden.
Agrarisch-technisch hulpbedrijf	Een bedrijf dat is gericht op het verlenen van diensten aan agrarische bedrijven door middel van het telen van gewassen, het houden van dieren, of de toepassing van andere landbouwkundige methoden, met uitzondering van mestbewerking. Voorbeelden van agrarisch-technische hulpbedrijven zijn: grootveeklinieken, KI-stations, mestopslag- en mesthandelsbedrijven, loonwerkbedrijven (inclusief verhuurbedrijven voor landbouwwerktuigen), veetransportbedrijven, veehandelsbedrijven.
Agrarisch verwant bedrijf	Een bedrijf of instelling gericht op het verlenen van diensten aan particulieren of niet-agrarische bedrijven door middel van het telen van gewassen, het houden van dieren of de toepassing van andere landbouwkundige methoden. Voorbeelden van agrarisch verwante bedrijven zijn: dierenasiels, dierenklinieken, groencomposteringsbedrijven, hondenkennels, hoveniersbedrijven, maneges, paardenpensions, stalhouderijen, instellingen voor agrarisch praktijkonderwijs, proefbedrijven, volkstuinen.
Bouwblok	Een in een bestemmingsplan vastgelegde ruimtelijke eenheid, waarbinnen de bebouwing ten behoeve van een bestemming dient te worden geconcentreerd.
Duurzame locatie intensieve veehouderij	Een bestaand agrarisch bouwblok met een zodanige ligging dat het zowel vanuit milieu-oogpunt (ammoniak, stank en dergelijke) als vanuit ruimtelijk oogpunt (natuur, landschap en dergelijke) verantwoord is om het te laten groeien tot een bouwblok van maximaal 2,5 hectare voor een intensieve veehouderij.
Duurzame projectlocatie intensieve veehouderij	

	Een locatie met een zodanige ligging dat het zowel vanuit milieu-oogpunt als vanuit ruimtelijk oogpunt verantwoord is om daar enkele bouwblokken voor intensieve veehouderijen te projecteren. Op een duurzame projectlocatie intensieve veehouderij is dus nieuwvestiging mogelijk. De omvang van een duurzame projectlocatie ligt in de orde van grootte van tien hectaren.
Glastuinbouwbedrijf	Een niet-grondgebonden agrarisch bedrijf waarin de productie geheel of in overwegende mate plaatsvindt in kassen of permanent aanwezige tunnels, met een hoogte van 1 meter of meer.
Grondgebonden agrarisch bedrijf	Een agrarisch bedrijf waarvan de productie geheel of in overwegende mate afhankelijk is van het voortbrengend vermogen van onbebouwde grond in de directe omgeving van het bedrijf. Grondgebonden bedrijven zijn in ieder geval: akkerbouw-, fruitteelt- en vollegrondstuinbouwbedrijven en boomteeltbedrijven, waarvan de bomen rechtstreeks in de grond zijn geplant. Melkveebedrijven zijn doorgaans ook grondgebonden.
Intensieve veehouderij	Een niet-grondgebonden agrarisch bedrijf waarin het houden van vee of pluimvee de hoofdzaak is.
Mestbewerking	Het behandelen van dierlijke mest, zodat deze beter als mest kan worden gebruikt, of voor andere functies geschikt wordt.
Niet-agrarisch bouwblok	Een bouwblok dat is bestemd voor andere dan agrarische doeleinden.
Niet-grondgebonden agrarisch bedrijf	Een agrarisch bedrijf waarvan de productie niet in overwegende mate afhankelijk is van het voortbrengend vermogen van onbebouwde grond in de directe omgeving van het bedrijf. Niet-grondgebonden bedrijven zijn in ieder geval: intensieve veehouderijen, glastuinbouwbedrijven en gebouwgebonden teeltbedrijven en kwekerijen, zoals champignonteeltbedrijven, witlofkwekerijen, nertsenkwekerijen, sommige viskwekerijen en sommige wormenkwekerijen.
Nieuwvestiging van een agrarisch bedrijf	De projectie van een agrarisch bouwblok op een locatie die volgens het ter plaatse geldende bestemmingsplan niet is voorzien van een agrarisch bouwblok.
Omschakeling van een agrarisch bedrijf	Het overstappen van een van de volgende agrarische bedrijfsvormen naar een van de andere: - grondgebonden agrarisch bedrijf; - niet-grondgebonden agrarisch bedrijf, anders dan een intensieve veehouderij; - intensieve veehouderij; - glastuinbouwbedrijf.

Teeltondersteunende voorziening

Voorziening in, op of boven de grond die door agrarische bedrijven met plantaardige teelten wordt gebruikt om de volgende doelen na te streven:

- verbetering van de productie, onder meer door teeltvervroeging en -verlating, terugdringing van onkruidgroei en beperking van vraatschade;
- verbetering van de arbeidsomstandigheden, onder meer door gewassen verhoogd te telen;
- bereiken van positieve effecten op milieu en water (bodembescherming, terugdringen onkruidbestrijding, effectief omgaan met water).

Voorbeelden van teeltondersteunende voorzieningen zijn: aardbeiteelttafels, afdekfolies, anti-worteldoek, boomteelthekken, hagelnetten, insectengaas, plastic tunnels, ondersteunende kassen, schaduwhallen en vraatnetten.

Voormalige agrarische bedrijfslocatie

Een agrarisch of niet-agrarisch bouwblok waarop in het verleden een agrarisch bedrijf werd uitgeoefend, waarvan de bedrijfsgebouwen nog geheel of gedeeltelijk bestaan.

Begrippen verbonden met toerisme en recreatie

Dagrecreatie	Het verblijf voor recreatieve doeleinden buiten de woning, zonder dat daar een overnachting elders mee gepaard gaat.
Recreatiewoning	Een gebouw dat dient als recreati woonverblijf en waarvan de gebruikers hun hoofdverblijf elders hebben.
Verblijfsrecreatie	Het verblijf voor recreatieve doeleinden buiten de eerste woning, waarbij ten minste één nacht wordt doorgebracht, met uitzondering van overnachtingen bij familie en kennissen.

Bijlage 1

StructuurvisiePlus

De structuurvisiePlus is een duurzame ruimtelijke ontwikkelingsstrategie die door een gemeente of enkele samenwerkende gemeenten wordt opgesteld als kader voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. De structuurvisiePlus is in 1998 geïntroduceerd in een partiële herziening van het 'Streekplan Noord-Brabant' (1992), als een instrument ter bevordering van de ruimtelijke kwaliteit in landelijke gemeenten. Na de introductie heeft een groot aantal gemeenten een structuurvisiePlus opgesteld. Hierdoor is zowel op het gemeentelijke als op het regionale schaalniveau de nodige ervaring opgedaan met het instrument.

Een structuurvisiePlus wordt opgebouwd uit twee onafhankelijk van elkaar te ontwikkelen componenten, te weten het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld en het programmagedeelte.

In het *duurzaam ruimtelijk structuurbeeld* worden, op basis van de in dit streekplan beschreven lagenbenadering, de ruimtelijke kwaliteiten en karakteristieken van het gebied in al hun facetten in beeld gebracht. Hierbij wordt aandacht besteed aan het watersysteem, de bodemtypologie en de geomorfologie en de hiermee samenhangende natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps)waarden, aan bestaande zowel als toekomstige infrastructuur, maar bijvoorbeeld ook aan economische structuren en het bestaande verstedelijkingspatroon. Deze kwaliteiten worden vastgelegd in een duurzaam ruimtelijk structuurbeeld, dat het hart van de structuurvisiePlus vormt. In dit structuurbeeld worden de natuur-, landschaps-, cultuurhistorische-, water- en bodemhuishoudkundige en de landbouwkundige waarden duurzaam begrensd door middel van een zogeheten 'groene mal'. Verder wordt daarin de zoekruimte voor verstedelijking aangegeven. Ook wordt aangegeven op welke wijze – afhankelijk van de specifieke kwaliteiten ter plekke – deze zoekruimte kan worden ingevuld. Uitdrukkelijk moet in het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld worden aangegeven welke mogelijkheden er zijn om via inbreiden, herstructureren en intensiveren de ruimte binnen het bestaand stedelijk gebied optimaal te gebruiken (zuinig ruimtegebruik). Het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld geeft ook inzicht in de kwaliteiten van (onderscheiden delen van) het buitengebied, door aan te geven wat behouden, verbeterd of veranderd moet worden.

Het *programmagedeelte* van de structuurvisiePlus schenkt aandacht aan kwantitatieve aspecten, maar vooral ook aan kwalitatieve aspecten van de ruimtebehoefte. Bij 'wonen' gaat het vooral om ontwikkelingen van de 'kwaliteitsvraag' (woonmilieus) en de effecten van de veranderende leeftijds- en huishoudenssamenstelling (vergrijzing en gezinsverdunding). Bij 'werken' spelen vraagstukken rond (specifieke) werkmilieus, functiemenging en de verplaatsingsbehoefte van bedrijven. Omdat woning- en arbeidsmarkten in sterke mate een regionaal karakter hebben, is regionale afstemming van belang. Naast deze meer traditionele items is er uitdrukkelijk ook aandacht voor andere programmapunten, zoals bijvoorbeeld natuur- en landschapsontwikkeling, recreatie en het (her)gebruik van vrijkomende agrarische bedrijfslocaties.

Via een confrontatie van het programma met het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld dient de structuurvisiePlus inzicht te bieden in de wijze waarop ruimtelijke ontwikkelingen worden vorm gegeven. Aangegeven moet worden hoe programma-onderdelen als wonen en werken, maar bijvoorbeeld ook natuur- en landschapsontwikkeling, water en recreatie een plek krijgen, zodanig dat de kwaliteiten weergegeven in het structuurbeeld ondersteund en versterkt worden en zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik wordt bevorderd. Het ruimtelijk structuurbeeld heeft een duurzaam karakter en biedt een ontwikkelingsperspectief voor de langere termijn. Het programma varieert in de tijd, bijvoorbeeld op basis van nieuwe prognoses en veranderende inzichten.

De structuurvisiePlus zien wij als een belangrijke bouwsteen voor de uitwerkingsplannen die opgesteld worden voor de stedelijke en landelijke regio's, evenals voor de reconstructie- en gebiedsplannen die worden opgesteld in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied'.

Bijlage 2

Streekplan en revitalisering landelijk gebied

De Reconstructiewet concentratiegebieden: een nieuw instrument

Om een bijdrage te kunnen leveren aan het goed functioneren van het buitengebied, staan de provincie op dit moment diverse belangrijke bevoegdheden en geldmiddelen ter beschikking krachtens de wetgeving op het terrein van het milieu-, water- en natuurbeheer en de landinrichting. Dit uiteraard naast de provinciale bevoegdheden op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

De ernstige varkenspestepidemie die Nederland in 1997 trof, is aanleiding geweest tot de opstelling van de Reconstructiewet concentratiegebieden. Deze wet is in januari 2002 aanvaard door de Eerste Kamer. Volgens deze wet moet in de twee Nederlandse concentratiegebieden van de veehouderij, Oost en Zuid, binnen een termijn van twaalf jaar een reconstructie plaatsvinden met een meervoudige doelstelling. Naast een verbetering van de ruimtelijke structuur ten behoeve van de landbouw, wordt ook de verbetering van de kwaliteit van natuur, landschap en milieu in onderling verband nagestreefd. Het woon-, werk- en leefklimaat en de economische structuur zijn ook punten ter verbetering. Het Concentratiegebied Zuid omvat, behalve een gedeelte van de provincie Limburg, geheel Oost- en Midden-Brabant. De wet voorziet in de vaststelling van een of meer reconstructieplannen per concentratiegebied door Provinciale Staten en regelt de uitvoering van deze plannen, inclusief de bekostiging. Volgens de wet doorbreken de reconstructieplannen de streekplannen en kunnen zij ook voorgaan op bestemmingsplannen.

Revitalisering landelijk gebied (RLG)

Vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Reconstructiewet concentratiegebieden is in Brabant het Bestuurlijk Platform Reconstructie opgericht. Daarin zijn overheden, landbouwbedrijfsleven en natuur- en milieuorganisaties vertegenwoordigd. In 1999 heeft het platform de *'Hoofddlijnen Provinciale Uitgangspunten Reconstructie Zandgronden'* gepresenteerd. Daarin zijn twee hoofddoelen voor de reconstructie te onderkennen. Eerste doel is het creëren van een goede omgevingskwaliteit, tweede is het scheppen en benutten van kansen voor een duurzame sociaal-economische ontwikkeling, met name in de landbouwsector en de toeristisch-recreatieve sector. De besturen van de deelnemende organisaties, waaronder Provinciale Staten, hebben zich achter deze hoofddlijnen geschaard. Vervolgens zijn in het Brabantse deel van het concentratiegebied Zuid zeven reconstructiegebieden begrensd. Voor elk gebied is een reconstructiecommissie geïnstalleerd en onder regie van de provincie bereidt elke commissie een reconstructieplan voor. Als handreiking hiervoor hebben Provinciale Staten de nota *'Reconstructie aan zet; Koepelplan Reconstructie Zandgronden'* (juni 2001) vastgesteld.

Voor West-Brabant wordt een soortgelijke aanpak gevolgd, zij het dat de reconstructie in dit gebied niet dezelfde intensiteit kan hebben als in het wettelijke reconstructiegebied. In West-Brabant is sprake van twee gebieden, elk met een eigen gebiedscommissie. Op deze wijze wordt het gehele buitengebied van de provincie de komende jaren onder handen genomen onder de naam *'Revitalisering Landelijk Gebied'* (RLG).

Integrale zonering in het kader van RLG

Een centraal element van de reconstructieplannen en de gebiedsplannen is de zogeheten integrale zonering. Deze houdt in dat elk gebied wordt ingedeeld in drie zones, namelijk landbouwwontwikkelingsgebied, verwevingsgebied en extensiveringsgebied. Deze zones geven op lokale schaal de hoofdrichting weer voor de ontwikkeling van het buitengebied. Zij zijn de kapstok voor de verdeling van alle inspanningen die in het kader van de revitalisering van het landelijk gebied worden verricht. In de Reconstructiewet concentratiegebieden zijn de zones als volgt gedefinieerd:

- *Landbouwwontwikkelingsgebied*: ruimtelijk begrensd gedeelte van een reconstructiegebied met het primaat landbouw, dat geheel of gedeeltelijk voorziet, of in het kader van de reconstructie

zal voorzien, in de mogelijkheid tot uitbreiding, hervestiging of nieuwvestiging van intensieve veehouderij.

- *Verwevingsgebied*: ruimtelijk begrensd gedeelte van een reconstructiegebied, gericht op verweving van landbouw, wonen en natuur. Hervestiging of uitbreiding van intensieve veehouderij is hier mogelijk als de ruimtelijke kwaliteit of functies van het gebied zich daar niet tegen verzetten.
- *Extensiveringsgebied*: ruimtelijke begrensd gedeelte van een reconstructiegebied met het primaat wonen of natuur. Uitbreiding, hervestiging of nieuwvestiging van in ieder geval intensieve veehouderij is hier onmogelijk, of zal in het kader van de reconstructie onmogelijk worden gemaakt.

Volgens het *'Koepelplan Reconstructie Zandgronden'* zijn gebiedsdifferentiaties voorzien binnen deze zones. Zo kennen de landbouwonwikkelingsgebieden accenten voor akker- en tuinbouw, boomteelt, glastuinbouw, grondgebonden veehouderij en intensieve veehouderij.

De verhouding tussen de zonering van het buitengebied volgens dit streekplan en de integrale zonering in het kader van RLG

De zonering van het buitengebied in dit streekplan heeft betrekking op de schaal van de hele provincie. De integrale zonering vindt plaats op lokale schaal en moet zoveel mogelijk aansluiten bij de zonering in dit streekplan. In het *'Koepelplan Reconstructie Zandgronden'* is aangegeven hoe beide zoneringen zich tot elkaar verhouden. Tabel 5 en 6 bevatten een weergave.

Revitalisering landelijk gebied en stedelijke ontwikkelingen

De revitalisering van het landelijk gebied heeft betrekking op het buitengebied. Stedelijke ontwikkelingen zijn geen onderwerp van de reconstructie- en gebiedsplannen die worden gemaakt in het kader van de revitalisering van het landelijk gebied. De stedelijke ontwikkelingen worden voor 1 januari 2005 per stedelijke of landelijke regio vastgelegd door Gedeputeerde Staten in de uitwerkingsplannen van het streekplan.

In de stedelijke regio's worden gebiedsdekkende integrale uitwerkingsplannen gemaakt voor zowel 'rode' als 'groene' ontwikkelingen. De uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's gaan dus ook over het buitengebied. Het spreekt voor zich dat deze uitwerkingsplannen en de reconstructie- en gebiedsplannen nauwkeurig op elkaar moeten worden afgestemd. De vaststelling van de reconstructie- en de gebiedsplannen door Provinciale Staten vindt naar verwachting plaats in 2003. Na de vaststelling geldt de zonering uit de reconstructie- of gebiedsplannen als een belangrijk uitgangspunt voor de bepaling van de locaties voor verstedelijking. De verstedelijkingstaak waar de stedelijke regio's voor staan kan er echter toe leiden dat de reconstructie- en gebiedsplannen moeten worden bijgesteld.

In de uitwerkingsplannen voor de landelijke regio's gaat het om thematische uitwerkingen voor wonen en werken. Het gebied waar deze uitwerkingsplannen betrekking op hebben omvat de bestaande kernen, hier en daar aangevuld met een uitbreidingslocatie. Inbreiding en herstructurering van het bebouwd gebied verdient immers de voorkeur. Het spreekt voor zich dat ook de uitwerkingsplannen voor de landelijke regio's en de reconstructie- en gebiedsplannen goed op elkaar moeten worden afgestemd. Na vaststelling van de reconstructie- en gebiedsplannen in 2003 is de ruimte voor eventuele uitbreidingslocaties nauwkeurig ingekaderd.

Tabel 5. GHS en AHS in relatie tot RLG

Streekplan Noord-Brabant 2002		Revitalisering Landelijk Gebied		
Zone	Subzone	Landbouw-ontwikkelings-gebied	Verwevings-gebied	Extensiverings-gebied
GHS-natuur	Natuurparel	-	-	+
	Overig bos- en natuurgebied	-	-	+
	Ecologische verbindingzone	+	+	+
GHS-landbouw	Leefgebied kwetsbare soorten	-	-	+
	Leefgebied struweelvogels	-	+	+
	Natuurontwikkelingsgebied	-	+	+
AHS-landschap	RNLE-landschapsdeel	GV, A	+	+
	Leefgebied dassen	GV, A	+	+
	Waterpotentiegebied	GV, A	+	+
AHS-landbouw	Zoekgebieden veeverdichtingsgebieden	IV ¹	-	-
	Vestigingsgebied glastuinbouw	GT	-	-
	Doorgroeigebied glastuinbouw	GT ¹	+	-
	Glasboomteeltgebied	BT	+	-
	AHS-overig	+	+	-

+ = mogelijk

- = niet mogelijk

...¹ = na concrete begrenzing

GV = accent grondgebonden veehouderij

A = accent akkerbouw

AT = accent akker- en tuinbouw

IV = accent intensieve veehouderij

GT = accent glastuinbouw

BT = accent boomteelt

Tabel 6. Zones watersysteem, natuur en landschap en stedelijke regio's in relatie tot RLG

Streekplan Noord-Brabant 2002		Revitalisering Landelijk Gebied		
Thema	Themazone	Landbouwontwikkelingsgebied	Verwevingsgebied	Extensiveringsgebied
Water-systeem	Kwel-, infiltratie-, of intermediair gebied	+	+	+
	Stroom- of afwateringsgebied	+	+	+
	Potentieel nat gebied	+	+	+
	Zoekgebied rivierverruiming	GV, AT	+	+
	Zoekgebied regionale waterberging	GV, AT	+	+
	Waterwingebied	-	-	+
	Beschermingszone grondwater 25 jaar	-	+	+
	Beschermingszone grondwater 100 jaar	-	+	+
	Boringsvrije zone grondwater	+	+	+
	Stroomgebied van natuurbeken	+	+	+
	Hydrologische beïnvloedingszone natte natuurplel	-	-	+
Natuur, landschap en cultuurhistorie	Zone 250 meter rondom zeer kwetsbare bos- en natuurgebieden	-	-	+
	Aardkundig waardevol gebied	-	+	+
	Cultuurhistorisch waardevol gebied of cultuurhistorisch waardevolle landschapselementen	+ ^{1,2}	+ ¹	+
	Open gebied	GV, AT	+	+
Stedelijke regio's	Landschapsecologische zone	GV, AT	+	+

Streekplan Noord-Brabant 2002		Revitalisering Landelijk Gebied		
Thema	Themazone	Landbouwontwikkelingsgebied	Verwevingsgebied	Extensiveringsgebied
	Overig buitengebied in stedelijke regio	+	+	+

+ = mogelijk

- = onmogelijk

GV = accent grondgebonden veehouderij

AT = accent akker- en tuinbouw

¹ In gebieden met ten minste twee van de volgende aanduidingen op de cultuurhistorische waardenkaart (zie paragraaf 3.1.4) is zonering als landbouwontwikkelingsgebied of verwevingsgebied uitgesloten:

- historisch-landschappelijk vlak met zeer hoge waarde;
- historische-stedenbouwkundige structuur met zeer hoge waarde;
- historische groenstructuur;
- archeologisch monument.

² In gebieden die op de cultuurhistorische waardenkaart (zie paragraaf 3.1.4) als volgt zijn aangeduid, is zonering als landbouwontwikkelingsgebied uitgesloten:

- historisch-landschappelijk vlak met zeer hoge waarde;
- historisch-landschappelijk vlak met hoge waarde;
- historische-stedenbouwkundige structuur met zeer hoge waarde;
- historische-stedenbouwkundige structuur met hoge waarde;
- historische groenstructuur;
- archeologisch monument.

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AHS	Agrarische hoofdstructuur
AMK	Archeologische monumentenkaart
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BOSE	Bereikbaarheid oostelijk deel Stadsregio Eindhoven/ Helmond
CBB	Concrete beleidsbeslissing
dB(A)	Decibel
EHS	Ecologische hoofdstructuur
GGOR	Gewenste grond- en oppervlaktewaterregime
GHS	Groene hoofdstructuur
HR	Habitatrichtlijn
HSL	Hogesnelheidslijn
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IKAW	Indicatieve kaart archeologische waarden
IPO	Interprovinciaal overleg
IVB	Integrale verkenning benedenrivierengebied
KI	Kunstmatige inseminatie
LTO	Land- en tuinbouworganisatie
MW	Megawatt
PKB	Planologische kernbeslissing
PPC	Provinciale planologische commissie
RLG	Revitalisering landelijk gebied
RNLE	Regionale natuur- en landschapseenheid
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SER	Sociaal-economische Raad
SGR	Structuurschema Groene Ruimte
SRE	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
SRUP	Stadsregionale uitwerkingsplan
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Wav	Wet ammoniak en veehouderij
WRO	Wet op de Ruimtelijke Ordening

LIJST VAN OPGENOMEN KAARTBEELDEN EN TABELLEN

Plankaart	Titel
1.	Ruimtelijke hoofdstructuur
2.	Elementen van de onderste laag
3.	Potentieel natte gebieden
4.	Stroomgebieden van natuurbeken
5.	Natte natuurparels
6.	Meest geschikte gronden voor grondgebonden landbouw
7.	Stedelijke en landelijke regio's
Toelichtende kaart	Titel
A.	Kwel- en infiltratiegebieden
B.	Stroom- en afwateringsgebieden
C.	Rivierbed en zoekgebieden rivierverruiming en regionale waterberging
D.	Grondwaterbeschermingsgebieden
E.	Uitsnede cultuurhistorische waardenkaart
F.	Archeologie en aardkundig waardevolle gebieden
G.	Openheid, waardevolle historisch-landschappelijke vlakken en Belvedere-gebieden
H.	Stiltegebieden
I.	Infrastructuur
J.	Gebiedsindeling Revitalisering Landelijk Gebied
K.	GHS, AHS en regionale natuur- en landschapseenheden
L.	Groene hoofdstructuur en ecologische hoofdstructuur
M.	GHS en AHS-landschap; Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, beschermde en staatsnatuurmonumenten
N.	Agrarische hoofdstructuur
Tabel	Titel
1.	Indicatie woningbouwprogramma en ruimtebudget bedrijventerreinen in stedelijke en landelijke regio's, 2000-2020
2.	De oppervlakte van de hoofdzones voor het buitengebied, het stedelijk gebied en Noord-Brabant als geheel (2001)
3.	Vergelijking oppervlakten van GHS en AHS-landschap, GHS 1993 en EHS 2001
4.	Hoofdzones en subzones van GHS en AHS
5.	GHS en AHS in relatie tot RLG
6.	Zones watersysteem, natuur en landschap en stedelijke regio's in relatie tot RLG

LITERATUURLIJST

Advies over de nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur'/ Commissie RIB namens de Sociaal-Economische Raad (7 maart 2001)

Bedrijven en milieuzonering/ Vereniging van Nederlandse Gemeenten i.s.m. Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en Ministerie van Economische Zaken, 's-Gravenhage (1999), geheel herziene uitgave (1e druk 1986)

Beheers- en landschapsgebiedsplan Noord-Brabant – ontwerpplan/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (september 2001)

Beleidslijn Ruimte voor de Rivier/ Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 's-Gravenhage (mei 1997)

Belvedere; Beleidsnota over de relatie cultuurshistorie en ruimtelijke inrichting/ Ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en Verkeer en Waterstaat, 's-Gravenhage (juli 1999)

Bevolkings- en woningbehoefteprognose Noord-Brabant, actualisering 2000/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2000)

Bodem in zicht; toetsingskader voor landbouwkundige verbeteringen/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (december 2001)

Brabant Contrastrijk; Ruimtelijke visie op de toekomst van Brabant/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (december 1999)

Brabant Onverbloemd; Uitgesproken meningen over het ruimtegebruik in Brabant/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (november 1998)

Brabant Onverbloemd op Schema; Een probleem- en oorzaakanalyse van het ruimtegebruik in Noord-Brabant/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (mei 1999)

Brabant Uitgelijnd; Hoofdpijnen provinciaal ruimtelijk beleid/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (22 juni 2000)

Cultuurhistorische waardenkaart; vanaf 6000 voor Chr. [CD-ROM]/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (januari 2002)

De categorisering van het wegennet in Noord-Brabant; Een opstap naar een Duurzaam Veilig wegsysteem (incl. kaartmateriaal)/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (16 februari 2001)

Ecologische bouwstenen voor de groene hoofdstructuur/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (juni 1993)

Hand aan de Ploeg voor West-Brabant; Provinciale Uitgangspuntennota voor een gebiedsgerichte aanpak in West-Brabant (PUN-West)/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (26 juni 2001)

Handleiding bestemmingplan buitengebied/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (1993 e.v.), vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 29 juni 1993 en herzien in maart 1996.

Herbestemming militaire terreinen/ Werkgroep Herbestemming Militaire Terreinen, in opdracht van de provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (november 2000)

Integrale verkenning benedenrivieren, Advies/ Stuurgroep Integrale Verkenning Benedenrivieren, Rotterdam (februari 2000)

Inventarisatie aardkundige waarden in Nederland; Operatie Landijs/ A. Koomen, Staring Centrum, Wageningen (1999)

Inventarisatierapport ecologische verbindingzones en beken met de functie waternatuur in de provincie Noord-Brabant/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (29 februari 2000)

Nationaal Verkeers- en Vervoerplan; Van A naar Beter/ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, 's-Gravenhage (2000/2001), kabinetsstandpunt – deel A, deel B

Natuur voor mensen, mensen voor natuur; Nota natuur, bos en landschap in de 21^e eeuw/ Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 's-Gravenhage (juli 2000)

Natuurbeleidsplan. Regeringsbeslissing/ Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. 's-Gravenhage (juni 1990)

Natuurgebiedsplan (opgesteld voor elf gebieden); streefbeelden en subsidies voor natuur en landschap – ontwerpplan/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (oktober 2001 – december 2001)

Nota Landschapsbeeld; Nieuwe aanpak naar een mooi en dynamisch Noord-Brabant/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (januari 2000)

Ontwerpen aan Brabant 2050/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2000)

Ontwerp-Ontwikkelingsprogramma ruimtelijke ordening; Brabant in Balans/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (26 juni 2001)

Ontwerp-Streekplan Noord-Brabant 2002; Brabant in Balans/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (26 juni 2001)

Ontwikkelingsperspectief Noord-Brabants Rivierengebied/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (oktober 1999)

Ontwikkelingsprogramma ruimtelijke ordening; Brabant in Balans/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (22 februari 2002)

Op Maat; Provinciaal bedrijventerreinenbeleid op maat/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (17 februari 1998)

Pact van Brakkenstein. Bestuurlijk afsprakenkader Ministeries van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, provincies Gelderland, Overijssel, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 's-Gravenhage (maart 2000)

Partiële Herziening Streekplan Noord-Brabant (1992)/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (13 oktober 2000)

Provinciaal Milieubeleidsplan 2000-2004/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (24 maart 2000)

Provinciaal Verkeers- en Vervoerplan; Mobiel blijven!/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (15 mei 1998)

Provinciale milieuverordening Noord-Brabant/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (1994 e.v.)

Reconstructie aan zet; Koepelplan Reconstructie Zandgronden/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (26 juni 2001)

Regionaal Structuurplan voor de regio Eindhoven/ Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (29 april 1997)

Regionale Overeenkomst Eindhoven Airport/ Eindhoven Airport N.V., Vereniging Belangenbehartiging Omwonenden Welschap, Brabantse Milieu Federatie, Gemeenten Best, Eindhoven, Oirschot en Veldhoven, Provincie Noord-Brabant, Eindhoven (24 augustus 2000)

Rolbeschrijving West-Brabant/ Stuurgroep Rolbeschrijving West-Brabant (december 2000)

Ruimtelijk-economisch beleid; dynamiek in netwerken/ Ministerie van Economische Zaken, 's-Gravenhage (1999)

Startovereenkomst Waterbeleid 21^e eeuw/ Rijk, Interprovinciaal Overleg, Unie van Waterschappen, Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 's-Gravenhage (12 februari 2002)

Strategische Visie voor Dommeltuinen/ PON Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling Noord-Brabant, Tilburg (december 2000)

Streekplan Noord-Brabant (1992)/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (17 juli 1992)

Structuurschema Buisleidingen/ Ministerie van Economische Zaken, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 's-Gravenhage (1984), deel D: regeringsbeslissing

Structuurschema Groene Ruimte-2/ Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, SGR-2, deel 1(januari 2002)

Uitwerkingsplan Militaire Terreinen/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (1991), herziene versie van 1987

Van ordenen naar ontwikkelen; Provincies investeren in de kwaliteit van de ruimte/ Interprovinciaal Overleg, Ad Hoc Commissie Ruimtelijke Ontwikkelingspolitiek, 's-Gravenhage (april 2001)

Verdrag van Malta uit 'Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed (herzien)/ Raad van Europa, Valletta (Malta) (16 januari 1992), in: Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden 1992, nr. 97

Verkenning van de bodemgeschiktheid ter identificatie van kansrijke gebieden voor de landbouwsector in Noord-Brabant/ Alterra, Wageningen (2002)

Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020; Ruimte maken, ruimte delen/ Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 's-Gravenhage (januari 2001), PKB deel 1, vastgesteld door de ministerraad op 15 december 2000; PKB deel 3: kabinetsstandpunt (28 november 2001)

Visie 'Sporen'; Visie op het spoorvervoer in Noord-Brabant/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (oktober 2001),

Waterbeleid voor de 21^e eeuw; Geef water de ruimte en de aandacht die het verdient/ Advies van de Commissie Waterbeheer 21^e eeuw, 's-Gravenhage (31 augustus 2000)

Waterhuishoudingsplan 2; Samen werken aan water. Plantekst 1998-2002/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (11 september 1998)

Watersystemen in beeld; een beschrijving en kaarten van de grond- en oppervlaktewatersystemen van Noord-Brabant/ TNO-rapport NITG 00-10-A, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (november 2000)

Wonen in de 21^e eeuw; Mensen, wensen, wonen/ Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 's-Gravenhage (2000)

TREFWOORDENLIJST – pm

COLOFON

Streekplan Noord-Brabant 2002
'Brabant in Balans'

Provinciale Staten van Noord-Brabant,
22 februari 2002

Uitgave

Provincie Noord-Brabant
Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon: 073 - 681 26 71
E-mail: overruimtegesproken@brabant.nl
www.brabant.nl/ruimte

Redactie

Provincie Noord-Brabant, Kernteam Streekplan

Cartografie

Bureau Beleidsinformatie en Cartografie, Provincie Noord-Brabant

Illustratie paragraaf 2.2, 2.4.3 en 3.5

Dauvellier Planadvies, 's-Gravenhage

Vormgeving

Mooijekind Ontwerpers, Loenen

Drukwerk

Provincie Noord-Brabant

Oplage

U kunt dit rapport bestellen bij het service-centrum van de Provincie Noord-Brabant
Telefoon: 073 - 681 25 25
E-mail: 2525@brabant.nl

**Ontwikkelingsprogramma
Ruimtelijke Ordening**

‘Brabant in Balans’

Provinciale Staten van Noord-Brabant

22 februari 2002

Inhoudsopgave

Ontwikkelingsprogramma

1	Inleiding	3
1.1	Doel, achtergrond en opzet	3
1.2	Leidende ruimtelijke principes	5
1.3	Ontwikkelingsgericht denken en werken	6
1.4	Actieformats	6
2	Acties	7
2.1	Majeure uitwerkingen van het streekplan	7
2.2	Ontwikkelingsprojecten	8
2.2.1	Stimuleren herstructurering	9
2.2.2	Uitvoeren verbeterprojecten buitengebied	11
2.2.3	Stimuleren beeldkwaliteit	14
2.2.4	Stimuleren van ruimte voor overloop van bedrijven uit het landelijk gebied	16
2.2.5	Instellen stimuleringsfonds vitale dorpen	18
2.2.6	Opstellen integrale visie grensoverschrijdende regio Oost-Kempen	20
2.2.7	Effectueren adequate handhaving ruimtelijke ordening	22
2.2.8	Ontwikkelen Brabantstad	24
2.2.9	Instellen stimuleringsregeling agrarisch natuur- en landschapsbeheer	28
3	Organisatie	31
4	Financiën	32

Bijlagen

1	Overzicht van financiële consequenties ontwikkelingsprojecten	34
2	Nader af te wegen acties	35
3	Bestaande provinciale taken in de ruimtelijke ordening	38
4	Andere (provinciale) acties en actie-programma's met ruimtelijke relevantie	39
	Literatuurlijst	40
	Lijst met gebruikte afkortingen	41
	Colofon	42

1 Inleiding

1.1 Doel, achtergrond en opzet

Doel van dit ontwikkelingsprogramma

Doel van dit ontwikkelingsprogramma is concreet bij te dragen aan de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant. En wel op zo'n manier dat we ook echt afkoersen op het ruimtelijk toekomstbeeld voor Brabant in 2020, zoals dat is geschetst in het Streekplan Noord-Brabant 2002. Voor zover het aan de provincie ligt mag dit beeld geen toekomstmuziek blijven. Het ontwikkelingsprogramma moet ervoor zorgen dat er beweging komt, in een stevig tempo, zichtbaar en de goede kant op.

Streekplan en ontwikkelingsprogramma: een gouden koppel

Het Streekplan Noord-Brabant 2002 bevat een visie op de ruimtelijke ontwikkeling van de provincie tot 2020 en de hoofdlijnen van het provinciaal ruimtelijk beleid voor de komende tien jaren. Het streekplan is vooral van belang als toetsingskader voor het provinciaal toezicht op ruimtelijke plannen en projecten van gemeenten en regionale overheden. Het werkt dan als een instrument voor de toelatingsplanologie (het weren van ongewenste en het mogelijk maken van gewenste ontwikkelingen). Om gewenste ontwikkelingen daadwerkelijk tot stand te brengen (ontwikkelingsplanologie) zijn echter andere activiteiten en instrumenten nodig. Met onder meer dit ontwikkelingsprogramma beogen wij de totstandkoming van meer ontwikkelingsgerichte activiteiten en instrumenten te stimuleren.

Het streekplan in zijn functie als toetsingskader en het ontwikkelingsprogramma zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Beide zijn gericht op de uitvoering van de hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid, zoals deze zijn beschreven in de visie van het streekplan. Het ontwikkelingsprogramma zorgt ervoor dat het streekplan geen papieren tijger blijft. Het streekplan, met name de visie, kadert het ontwikkelingsprogramma in en geeft er tegelijkertijd inhoudelijke richting aan.

De provincie als ontwikkelaar in de ruimtelijke ordening

In haar rapport 'Provincies en ruimtelijke ontwikkelingspolitiek' (juli 2000) pleit de Commissie Ruimtelijke Ontwikkelingspolitiek van het Interprovinciaal Overleg (IPO) voor een vernieuwing van de provinciale agenda door het toevoegen van een ontwikkelende rol. Dit naast de bestaande twee andere rollen: de regisseursrol en de klassieke rol van planner en toezichthouder. Binnen een ruimtelijke ontwikkelingspolitiek, aldus de IPO-commissie, formuleren provincies hun eigen agenda met publieke belangen. Deze agenda vormt de provinciale inzet in beleidsprocessen. Concretisering vindt plaats in een open uitwisselingsproces, waarbij de provincie de verantwoordelijkheid voor het proces neemt. Zij zorgt ervoor dat de besluitvorming evenwichtig is. Hierbij probeert ze blokkades of patstellingen te voorkomen. Zij steekt, als dat nodig is, zelf haar nek uit en durft verantwoorde risico's te nemen. Daarnaast pleit de IPO-commissie voor het verbreden van de ruimtelijke agenda. Behalve het toedelen van functies/bestemmingen aan gebieden zou ook meer en meer de kwalitatieve invulling hiervan aan de orde moeten zijn.

Deze nieuwe rol en verbrede agenda vereisen een andere cultuur en andere vaardigheden van de provinciale ambtelijke en bestuurlijke organisatie. Dit gaat niet van de ene op de andere dag; de IPO-commissie voorziet een geleidelijk en ingrijpend leerproces. Wij willen dit leerproces graag aangaan.

Samen met partners

De uitvoering van dit ontwikkelingsprogramma is primair onze eigen verantwoordelijkheid; het is tenslotte een provinciaal ontwikkelingsprogramma. Verschillende partners zijn echter betrokken geweest bij de totstandkoming en hebben ideeën voor acties aangeleverd. Voor de uitvoering van de acties zoeken wij dan ook nadrukkelijk naar samenwerkingsverbanden met medeoverheden, bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en organisaties. Bij de voorbereiding van het ontwikkelingsprogramma hebben we gemerkt dat een grote bereidheid bij

onze partners aanwezig is om een rol te vervullen. Ook uit de tervisielegging van het ontwerp in september 2001 is een groot draagvlak voor mede-uitvoering van het ontwikkelingsprogramma gebleken.

Per actie kunnen de samenwerkingsverbanden wisselen. Bij de omschrijving van de actie wordt aangegeven wie de samenwerkingspartners zijn.

Niet alles tegelijkertijd

Van veel acties kan bij wijze van spreken de voorbereiding morgen starten. Andere acties kunnen beter even wachten tot externe ontwikkelingen verder zijn uitgekristalliseerd, zoals de besluitvorming rondom de 'Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020' (januari 2001), de totstandkoming van de eerste Reconstructieplannen en de wijzigingen in de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

Niet alles hoeft in één keer. Sterker nog: niet alles kan in één keer. Het moet immers organisatorisch, capaciteair en inhoudelijk voor alle betrokkenen te behappen zijn. Selecteren en prioriteren zijn dan ook belangrijke sleutelbegrippen bij de uitvoering en fasering van het ontwikkelingsprogramma.

Er gebeurt al veel

De provincie voert al vele activiteiten uit met betrekking tot de fysieke leefomgeving. Denk aan activiteiten die samenhangen met de uitvoering van de strategische plannen, zoals het Waterhuishoudingsplan, het Provinciaal Milieubeleidsplan en het Provinciaal Verkeer- en Vervoersplan. Denk daarnaast ook aan specifieke activiteiten in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied,' activiteiten die voortvloeien uit de 'Strategische Agenda Milieu, Economie en Ruimte' en acties naar aanleiding van het advies van de 'Commissie Waterbeheer voor de 21e eeuw'. Veel van deze omgevingsplannen en -projecten hebben ook een ruimtelijke dimensie en dragen in meer of mindere mate bij aan het hoofddoel van het ruimtelijk beleid om onze ruimte zorgvuldiger te gebruiken. De grenzen tussen de verschillende beleidsvelden en sectoren zijn aan het vervagen.

In bijlage 4 is een overzicht van relevante programma's en projecten opgenomen.

De activiteiten in dit ontwikkelingsprogramma komen niet in plaats van, maar zijn aanvullend op deze activiteiten. Bij de uiteindelijke prioritering van de voorgestelde acties in dit ontwikkelingsprogramma, is ook datgene wat al loopt in andere kaders dan het ruimtelijk beleid, nadrukkelijk betrokken. Om inhoudelijke, politiek-bestuurlijke redenen maar uiteraard ook om redenen van inzet van capaciteit.

Dit geldt ook voor het hele pakket aan activiteiten dat samenhangt met de uitvoering van het provinciale ruimtelijk beleid in brede zin. Ook hiervoor geldt dat de ontwikkelingsprojecten niet in plaats komen van, maar aanvullend zijn op. In bijlage 3 zijn de hoofdtaken van de provincie op het gebied van de ruimtelijke ordening beschreven. Deze taken zullen de komende jaren niet verminderen en op onderdelen waarschijnlijk zelfs in omvang aanzienlijk toenemen.

Elke twee jaar herzien wij het ontwikkelingsprogramma. Acties worden afgevoerd als ze klaar zijn, bestaande acties bijgesteld als dat nodig is en nieuwe acties toegevoegd als ontwikkelingen daartoe aanleiding geven.

Wat is belangrijk voor de selectie en de prioritering?

Wij vinden de volgende criteria van belang voor de selectie en prioritering van de (uiteindelijk) uit te voeren acties.

- Er is een duidelijke aansluiting van de actie bij het hoofddoel waar het ruimtelijk beleid voor staat: zorgvuldiger ruimtegebruik.
- Het moet een actie zijn met een zichtbaar eindresultaat; er moet direct of indirect iets gebeuren of veranderen in Brabant.
- Een actie moet ruimtelijke meerwaarde hebben.
- Een actie moet betrokkenheid van de provincie vragen, al kan de intensiteit van de betrokkenheid per actie verschillen.

- Acties voor specifieke gebieden of locaties moeten qua schaal of uitstraling verder reiken dan het lokale niveau en/of een voorbeeldwerking hebben.
- Er is draagvlak voor uitvoering bij betrokken partners.
- Het ontwikkelingsprogramma als geheel moet bij voorkeur de gehele beleidsketen -van beleidsvorming, uitvoering, handhaving, monitoring en evaluatie- bestrijken.
- Het programma als geheel moet organisatorisch, kwalitatief en financieel te behappen zijn.

1.2 Leidende ruimtelijke principes

In het Streekplan Noord-Brabant 2002 wordt als belangrijke opgave geformuleerd dat het ruimtelijk beleid een bijdrage levert aan het in balans brengen van het ecologische, het economische en het sociaal-culturele kapitaal van Brabant. Kortom: 'Brabant in Balans'. Het hoofddoel van het provinciale ruimtelijke beleid voor de periode 2002-2012 is vervolgens samengevat in de woorden 'zorgvuldiger ruimtegebruik'.

De opgave en het hoofddoel zijn vertaald in vijf leidende principes:

- meer aandacht voor de onderste lagen;
- zuinig ruimtegebruik;
- concentratie van verstedelijking;
- zonering van het buitengebied;
- grensoverschrijdend denken en handelen.

Acties hebben vaak betrekking op meer dan één leidend principe. Dit wordt door pictogrammen per actie geïllustreerd.

PM Pictogrammen in definitieve opmaak

Meer aandacht voor de onderste lagen

In het Streekplan Noord-Brabant 2002 worden handvatten geboden om de twee onderste lagen, die van het natuurlijk systeem en van de infrastructuur, meer leidend te laten zijn voor de ruimtelijke ontwikkelingen. Deze methodiek behoeft in de praktijk nog de nodige oefening. Ook in de uitwerkingsplannen zal de lagenbenadering centraal staan. Het toepassen van de lagenbenadering zien we als een uitgelezen kans om de ruimtelijke verscheidenheid en de ruimtelijke kwaliteit van gebieden en plekken te vergroten en zo Brabant contrastrijk te houden.

Zuinig ruimtegebruik

In het Streekplan Noord-Brabant 2002 worden spelregels geformuleerd voor het zuiniger omgaan met de ruimte, een belangrijk speerpunt van het nieuwe ruimtelijke beleid. De praktijk leert echter dat, ondanks goede wil en bedoelingen bij betrokkenen, er talloze belemmeringen zijn die het lastig maken altijd en overal zuinig met ruimte om te springen. Maar de praktijk leert ook dat kansen nu nog niet goed benut worden. Dit ontwikkelingsprogramma bevat dan ook acties die er toe bijdragen dat een beweging wordt gemaakt van belemmeringen naar kansen voor zuinig ruimtegebruik in de praktijk.

Concentratie van verstedelijking

In het Streekplan Noord-Brabant 2002 wordt het concentratiebeleid voor verstedelijking in Brabant voortgezet. Dit gebeurt op verschillende schaalniveaus. Ten eerste op het provinciale niveau, op het niveau van stedelijke en landelijke regio's. Ten tweede op het regionale niveau, tussen kernen, en ten slotte op het lokale niveau van de kernen in relatie tot het omliggende buitengebied. Het Streekplan Noord-Brabant 2002 geeft hiervoor spelregels en randvoorwaarden. Deze moeten doorvertaald worden in zowel de stedelijke regio's als ook in landelijke regio's. Dit zal geschieden in uitwerkingsplannen van het streekplan die als actie ook in dit ontwikkelingsprogramma zijn opgenomen.

Concentratie van verstedelijking hoeft niet ten koste te gaan van de beeldkwaliteit maar kan juist ook een uitdaging zijn om dit te combineren met architectonisch en stedenbouwkundig hoogwaardige invullingen van het bebouwde gebied. Enkele acties zijn hierop gericht. Tot slot bevat dit ontwikkelingsprogramma ook een actie die de sociale gevolgen van het concentratiebeleid in met name de kleinere kernen in de landelijke regio's verzacht. Deze is aanvullend op de acties in het kader van het provinciaal sociaal beleid, zoals 'Zorg om het Dorp' en 'Zo thuis mogelijk'.

Zonering van het buitengebied

In het Streekplan Noord-Brabant 2002 geven we een hoofdzonering van het buitengebied aan, met bijbehorende beleidsregels. Zo willen we bereiken dat het buitengebied in hoofdzaak bestemd blijft voor landbouw, natuur en recreatie. Deze hoofdzonering wordt doorvertaald in de reconstructie- en gebiedsplannen, die in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' (RLG) door reconstructie- en gebiedscommissies worden opgesteld. De zonering zal vergezeld gaan van flankerend beleid en bijbehorende maatregelenpakketten. In dit ontwikkelingsprogramma volstaan we met te verwijzen naar het project RLG.

Grensoverschrijdend denken en handelen

Dit leidend principe kent twee dimensies: een inhoudelijke en een bestuurlijke. 'Grensoverschrijdend' wordt daarbij breed opgevat: tussen gemeenten, tussen provincies en tussen landen. De doorwerking van dit principe blijkt vooral ook uit dit ontwikkelingsprogramma. Veel acties vragen om een grensoverschrijdende aanpak en houding. In dit ontwikkelingsprogramma wordt vooralsnog ingezoomd op de grensoverschrijdende samenwerking in internationale context en dan specifiek op de grensoverschrijdende regio Oost-Kempen. Het is een goede aanvulling op lopende grensoverschrijdende projecten als 'Rijn-Schelde-Delta'.

1.3 Ontwikkelingsgericht denken en werken

In het Streekplan Noord-Brabant 2002 en in dit ontwikkelingsprogramma wordt uitgegaan van een nieuwe rolopvatting van de provincie: een ontwikkelingsgerichte provincie die haar verantwoordelijkheid neemt en bereid is risicovol te participeren in projecten. Als het nodig is, aarzelt zij niet om haar wettelijke bevoegdheden in te zetten. Zoals al in de inleiding geschetst is, vraagt deze nieuwe rolopvatting, die zich laat kenmerken door ontwikkelingsgericht denken en werken, om vernieuwing van taken, houding, kennis en competenties in het werkveld van de ruimtelijke ordening.

Om deze nieuwe rolopvatting ook waar te kunnen maken, overwegen wij een stimulerings- en veranderingsprogramma te organiseren, waarin provincie en gemeenten bij voorkeur samen optrekken om de ruimtelijke ordening een nieuwe dimensie te geven. Aspecten hiervan kunnen zijn: het aantrekken en onderling uitwisselen van deskundigheid en ervaringen op het gebied van grondbeleid, PPS-constructies, ontwikkelingsmaatschappijen en opdrachtgeverschap. Wij zullen hierover met gemeenten van gedachten wisselen.

1.4 Actieformats

Van elk ontwikkelingsproject wordt in paragraaf 2.2 een korte omschrijving gegeven volgens een vast stramien van een actieformat. In de actieformats zijn de ontwikkelingsprojecten zo concreet mogelijk geformuleerd. Het beoogde eindresultaat wordt omschreven en aangegeven wordt welke aanpak, personele inzet en financiële middelen nodig zijn. Het format geeft daarmee tevens een indicatie wat van wie verwacht wordt en wanneer. De formats zullen werkenderweg, in overleg met betrokken partners, nog verder worden geconcretiseerd.

2 Acties

2.1 Majeure uitwerkingen van het streekplan

De volgende uitwerkingen van het streekplan zullen worden opgesteld:

- integrale uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's;
- thematische uitwerkingsplannen voor de verdeling van wonen en werken in de landelijke regio's.

Om organisatorische redenen kunnen de uitwerkingen voor twee of meer – stedelijke of landelijke – regio's opgenomen worden in één plan. De uitwerkingsplannen krijgen de status van uitwerkingen van het streekplan. Voor elk uitwerkingsplan zal een plan van aanpak worden opgesteld. De uitwerkingsregels uit het streekplan zijn inhoudelijk en procesmatig bepalend voor de uitwerkingen. Hierna wordt kort omschreven wat met de uitwerkingsplannen wordt beoogd.

Stedelijke regio's

De provincie neemt het initiatief voor het opstellen van de uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's. De uitwerkingen worden gestart vanaf 2002 en moeten uiterlijk op 1 januari 2005 als streekplanuitwerking zijn vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

De plannen worden ten minste eens in de vier jaar geëvalueerd en zo nodig (partieel) herzien. De plannen worden gezamenlijk met de betrokken gemeenten en belangenorganisaties voorbereid. Omdat wij continuïteit van beleid belangrijk vinden, zien wij de stadsregionale uitwerkingsplannen (SRUP's) die zijn opgesteld op basis van het Streekplan Noord-Brabant 1992 en recentere studies zoals regiovisies, structuurvisiesPlus, 'groene mal-plannen' en dergelijke als belangrijke bouwstenen voor de uitwerkingsplannen. De op basis hiervan vastgelegde waarden en gemaakte afspraken kunnen in de uitwerkingsplannen worden bevestigd of geactualiseerd. Bij de opstelling van de uitwerkingsplannen moet uitdrukkelijk rekening worden gehouden met de planvorming in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied'. De uitwerkingsplannen moeten verder voldoen aan een aantal algemene en regiospecifieke regels die in het Streekplan Noord-Brabant 2002 zijn opgenomen.

De kern van een uitwerkingsplan bestaat uit een duurzaam ruimtelijk structuurbeeld dat wordt opgesteld op basis van de lagenbenadering, en een programma. In dit programma wordt aangegeven wat de toekomstige ruimtebehoefte is voor de verschillende ruimtelijke functies. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de meest actuele provinciale prognoses. Het structuurbeeld vormt het ruimtelijke referentiekader voor de langere termijn (2020). Het programma kan variëren in de tijd. In het uitwerkingsplan worden, na confrontatie van het programma met het ruimtelijk structuurbeeld, de ruimtelijke ontwikkelingen in de stedelijke regio vastgelegd, met inachtneming van de ruimtelijke principes van het streekplan. De ruimtelijke ontwikkelingen betreffen onder meer de 'groene opgaven', de te ontwikkelen stedelijke locaties en de volgorde en het tempo waarin het programma voor wonen en werken, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin, wordt gerealiseerd.

Wonen en werken in de landelijke regio's

In de landelijke regio's staat het voorkomen van verdere aantasting van het buitengebied door verstedelijking centraal. Met het oog hierop wordt voor elke landelijke regio een thematisch uitwerkingsplan opgesteld, waarin de woon- en werklocaties worden bepaald. Bij de opstelling van deze plannen moet uitdrukkelijk rekening worden gehouden met de planvorming in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied'. Gedeputeerde Staten stellen de uitwerkingsplannen voor de landelijke regio's vóór 1 januari 2005 vast. De plannen worden ten minste eens in de vier jaar geëvalueerd en zo nodig (partieel) herzien. Zij worden gezamenlijk met de betrokken gemeenten en belangenorganisaties voorbereid.

Uitgangspunt bij de uitwerkingsplannen is, dat het aansnijden van nieuwe ruimte pas aan de orde is, als is gebleken dat de bouwopgave voor wonen en werken niet binnen het bestaand bebouwd gebied kan worden gerealiseerd, ook niet in andere kernen of op andere bedrijventerreinen in de

betreffende landelijke regio (bovengemeentelijke afweging). Omdat inbreiden, herstructureren en intensiveren prioriteit heeft, worden de mogelijkheden hiertoe geïnventariseerd. Hiertoe rekenen we ook de mogelijkheden die functieverandering van kloosters, vrijkomende zorgcomplexen, internaten, kerkgebouwen, militaire terreinen en dergelijke bieden. Als toch nieuwe ruimte moet worden aangesneden, wordt nagegaan waar nog verantwoorde uitbreidingsmogelijkheden liggen, zowel voor woningbouw als voor (regionale) bedrijventerreinen. Hierbij wordt gelet op de specifieke ruimtelijke kwaliteiten en karakteristieken van de betreffende landelijke regio.

2.2 Ontwikkelingsprojecten

Lopende ontwikkelingsprojecten

Ruimtelijke ontwikkelingspolitiek is niet helemaal nieuw. Er lopen inmiddels enkele projecten die de ontwikkelingsgerichte rol illustreren, die wij in het ruimtelijk beleid willen vervullen en verder willen versterken:

- de realisatie van het bovenregionale, duurzame bedrijventerrein Moerdijkse Hoek, inclusief een mogelijke duurzame projectvestiging glastuinbouw;
- de realisatie van een duurzame projectvestiging glastuinbouw Deurne en van een verduurzaming van bestaande vestigingsgebieden glastuinbouw;
- de regeling 'ruimte-voor-ruimte' voor de sloop van vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen;
- de regeling 'ruimte-voor-ruimte' voor de sloop van kassen, niet voor intensieve veehouderij in gebruik zijnde agrarische bedrijfsgebouwen of andere ongewenste bebouwing in het buitengebied ('ruimte-voor-ruimte-verbreed').

Voorstellen voor nieuwe ontwikkelingsprojecten

We willen de provinciale rol in de uitvoering van het ruimtelijk beleid versterken door op korte termijn de volgende negen ontwikkelingsprojecten op te pakken, die elk voldoen aan de in paragraaf 1.1 genoemde criteria.

In het voortraject is ons een groot aantal suggesties voor acties aangereikt. In bijlage 2 zijn deze – rijp en groen – themagewijs opgenomen. Deze suggesties zijn een inspiratiebron waaruit geput kan worden voor latere versies van het ontwikkelingsprogramma (tweejaarlijkse herziening: 2004, 2006 et cetera).

2.2.1 Stimuleren herstructurering

Voorgeschiedenis en context

Het Streekplan Noord-Brabant 2002 vraagt om zuinig ruimtegebruik en concentratie van verstedelijking. Daarom moet serieus worden geprobeerd de grote vraag naar ruimte voor werken, wonen en voorzieningen (voor een deel) op te lossen binnen bestaand stedelijk gebied. Gemeenten zijn hier al langer mee bezig maar lopen aan tegen problemen omdat herstructureringsopgaven kostbaar en complex zijn. Die problemen bleken al eerder bij herstructureringsprojecten op bedrijventerreinen. Herstructurering van bedrijventerreinen is zowel financieel, juridisch, fiscaal, bestuurlijk als organisatorisch een complexe kwestie. Uit provinciaal onderzoek onder diverse maatschappelijke partijen blijkt een grote behoefte te bestaan aan een herstructureringsfonds bedrijventerreinen, die zich ontwikkelt tot een vastgoedparticipatiefonds en die tevens expertise bijeenbrengt. Dit kan het beste gecombineerd worden in een herstructureringsmaatschappij voor bedrijventerreinen. Die maatschappij moet kennis en expertise bundelen, financiële middelen inzetten en zo ook voldoende private middelen genereren. De provincie bereidt op dit moment de oprichting van die maatschappij voor. De bedoeling is dat de maatschappij begin 2003 operationeel is.

Opgave

Herstructureringsprojecten vallen primair onder de verantwoordelijkheid van gemeenten. Door hun complexiteit overstijgen ze in sommige gevallen hun schaal. De provincie kan dan in de voorwaardenscheppende sfeer bijdragen aan een oplossing, bijvoorbeeld door expertise en financiële middelen beschikbaar te stellen, de deling en verspreiding van kennis te stimuleren en door een optimale inzet van flankerend beleid, bijvoorbeeld op het gebied van milieu en ruimtelijke ordening. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan regionale afstemming, segmentatiebeleid en koppeling van bedrijfsprocessen. De provincie kiest er nadrukkelijk voor waar mogelijk aan te sluiten bij lopende initiatieven op dit terrein. Deze actie richt zich in eerste instantie op bedrijventerreinen en sluit aan op het provinciale initiatief om hiervoor een herstructureringsmaatschappij op te richten. Op basis van de ervaringen hiermee kan de inzet in een latere fase verbreed worden naar de herstructurering op het gebied van wonen en voorzieningen. Onderzocht zal dan moeten worden of de provincie naast al bestaande landelijke initiatieven, zoals het kenniscentrum 'Publiek Private Samenwerking' (PPS) en het 'Investeringsprogramma Stedelijke Vernieuwing' (IPSV), toegevoegde waarde voor gemeenten kan organiseren, bijvoorbeeld door kennis te bundelen en te delen en door de inzet van financiële middelen. Van toegevoegde waarde zou bijvoorbeeld sprake kunnen zijn, wanneer de provincie instrumentarium ontwikkelt die het mogelijk maakt de baten en lasten van inbreiding en herstructurering bij verschillende gemeenten te laten neerslaan. Denk bijvoorbeeld aan verevening op basis van vrijwillige deelname of verhandelbare bouwrechten.

Beoogd resultaat

1. In eerste instantie moet de herstructureringsmaatschappij voor bedrijventerreinen er komen. De eerste fase van dit project valt hier samen met het al lopende initiatief dat begin 2003 wordt opgeleverd.
2. Gedeeltelijk parallel aan de eerste fase maar voortbouwend op de eerste concrete ervaringen met de genoemde maatschappij zal een besluit worden voorbereid of er door de provincie ook een hulpconstructie/-activiteit kan worden ontwikkeld voor de herstructureringsproblematiek met betrekking tot woonwijken en voorzieningen.

Aanpak

1. *Herstructureringsmaatschappij bedrijventerreinen*
De voorbereiding van de oprichting van een herstructureringsmaatschappij voor bedrijventerreinen is al gestart. Op dit moment vindt communicatie met de markt plaats. Daarnaast wordt gewerkt aan de opbouw van kennis en informatie en zullen pilotprojecten gestart worden. De bedoeling is dat de maatschappij begin 2003 in werking treedt. Een jaar later (begin 2004) zullen de ervaringen worden geëvalueerd om verbeteringen aan te

brengen en ook leermomenten te verzamelen voor de (aanpak van de) herstructureringsproblematiek met betrekking tot woonwijken en voorzieningen.

2. *Vooronderzoek provinciale activiteiten herstructurering woonwijken en voorzieningen*
In 2002 peilt de provincie bij de maatschappelijke partners (corporaties, gemeenten, aanbieders voorzieningen, marktpartijen) alvast de behoefte aan aanvullende provinciale activiteiten in de vorm van onder andere een herstructureringsfonds en/of expertisecentrum op het vlak van wonen en voorzieningen en doet onderzoek naar de organisatie daarvan. In dat kader zal ook worden gezien in hoeverre de herstructurering van woonwijken en voorzieningen gekoppeld kan worden aan de herstructurering van bedrijventerreinen. Belangrijk hierbij is de vraag of het grootste knelpunt bij de herstructurering van het stedelijk gebied op het financiële, dan wel meer op het kennisgerichte vlak ligt. Als het knelpunt (en de oplossingsmogelijkheden) vooral op het gebied van kennis ligt, dan moet ook nadrukkelijk bekeken worden of en in hoeverre gebruik kan worden gemaakt van c.q. aangesloten kan worden op de reeds bestaande kennis-infrastructuur dan wel in hoeverre hierbij nieuwe vormen en werkwijzen een bijdrage kunnen of moeten leveren. Dit vooronderzoek wordt vervolgens medio 2003 kortgesloten met de eerste uitkomsten en ervaringen van de op te richten herstructureringsmaatschappij voor bedrijventerreinen. Daarmee is de basis gelegd voor een go-no go beslissing over een eventuele vervolgstap.

Middelen

Omdat de voorbereiding van de oprichting van een herstructureringsmaatschappij voor bedrijventerreinen al in gang is gezet, zijn hiervoor op basis van dit ontwikkelingsprogramma geen extra middelen nodig.

Het vooronderzoek naar de aanvullende mogelijkheden op het gebied van de herstructurering van woonwijken en voorzieningen vraagt een budget van € 75.000 (2002/2003).

2.2.2 Uitvoeren verbeterprojecten buitengebied

Voorgeschiedenis en context

De druk op de ruimte is groot. Het streekplan kiest daarom voor een zorgvuldig ruimtegebruik. Zeker in de overgangszone tussen stedelijk en landelijk gebied (de zogenaamde kernrandzones) liggen volgens het plan kansen om de ruimte efficiënter te benutten. In het buitengebied is er soms sprake van verrommelde zones waar, vanuit de principes 'Meer aandacht voor de onderste lagen' en 'Zonering van het buitengebied', verbetering van de ruimtelijke kwaliteit gewenst is. De zogenoemde 'verrommeling' is het resultaat van ontwikkelingen, waarbij oorzaak en gevolg moeilijk te onderscheiden zijn. Onder meer spelen de volgende factoren een rol:

- het ontbreken van een actuele planologische reservering voor bijvoorbeeld woningbouw en/of een bedrijventerrein;
- versnippering door barrières als (spoor)wegen en waterlopen waardoor het gebied slecht is ontsloten en er belemmeringen zijn voor het gebruik (bijvoorbeeld door geluid);
- de aanwezigheid van bodemverontreiniging die het hergebruik voor een nieuwe functie of bestemming bemoeilijkt of vertraagt;
- het voormalig gebruik als afvalstort of ontgronding wat grote 'lege' ruimtes oplevert in de vorm van stortplaatsen (met hek er omheen) en ontgrondingsputten (zonder functie voor natuur en recreatie).

Door deze factoren zijn de overgangszones aantrekkelijk voor functies die er niet thuishoren. Ook kan het gemis aan een duidelijk planologisch perspectief bestaansonzekerheid voor het huidige gebruik (dikwijls landbouw) opleveren, waardoor nieuwe investeringen achterwege blijven. Dit kan weer leiden tot nieuwe (meestal kleinschalige) vormen van bedrijvigheid, die eigenlijk op een bedrijventerrein thuishoren. De kans is dan groot dat deze gebieden in een neerwaartse spiraalbeweging terechtkomen, die hun huidige gebruikswaarde verder onder druk zet. En dat terwijl ze voor de toekomst en vanuit een oogpunt van efficiënt ruimtegebruik potentieel waardevol zijn, omdat ze ten opzichte van het stedelijk gebied vaak gunstig zijn gelegen.

De provincie onderneemt al op een aantal fronten initiatieven. Zo is er enkele jaren geleden al voor alle circa 600 voormalige stortlocaties gestart met een inventarisatie van de aard van het gestort materiaal en de milieuhygiënische risico's hiervan. Deze gegevens worden gebruikt in de pilot 'Herbestemming voormalige stortlocaties'. Er is inmiddels ook een pilot gestart om de mogelijkheden na te gaan, ontgrondingsputten een zinvolle bestemming te geven, bijvoorbeeld voor recreatie en/of natuur.

Opgave

In deze actie gaat het er vooral om, belemmeringen die in verrommelde randzones een goede ruimtelijke ontwikkeling in de weg staan, om te zetten in kansen op economisch interessante ontwikkelingen voor diverse partijen, zoals gemeenten, bedrijven, grondeigenaren en recreanten. De provincie biedt perspectief voor deze gebieden door:

- het creëren van draagvlak bij gemeenten, grondeigenaren en projectontwikkelaars als potentiële indieners van projecten;
- het bij elkaar brengen van relevante partijen;
- het coördineren en beheersen van de relevante processen (bestuurlijk, beleidsmatig, financieel), die van belang zijn bij het opzetten en uitvoeren van projecten;
- het ter beschikking hebben en op de juiste momenten aanwenden van middelen – bijvoorbeeld een 'rood-voor-groen-regeling' – en instrumenten, zoals bijvoorbeeld de wettelijke mogelijkheden in het kader van de milieuwetgeving. In de combinatie van verschillende instrumenten kan een groot oplossend vermogen liggen.

De rol van de provincie kan verschillende vormen aannemen. Namelijk de rol van:

- inspirator: kansen aantonen, bekendheid geven aan successen;
- ondersteuner: begeleiden van initiatieven, mede opzetten van voorbeeldprojecten (visie/plan/uitvoering);

- coördinator en regisseur: opzoeken en samenbrengen van initiatiefnemers, samenbrengen van de partijen binnen één project en bemiddelen, coördineren van projectonderdelen en gemeenteverstijgende projecten;
- deskundige: planologische, juridische en financiële mogelijkheden aanreiken, het oplossen van beleidsmatige obstakels.

Op langere termijn, als er ervaring met projecten is opgedaan, kan hieraan de rol van kennismakelaar c.q. platform voor kennisdeling en -spreiding worden toegevoegd. Deze kennisoverdracht heeft betrekking op het gehele traject van het project: van initiatief tot financiële afhandeling.

Met behulp van een StructuurvisiePlus kunnen gebieden opgespoord worden waar de ruimtelijke kwaliteit te wensen overlaat.

Beoogd resultaat

Via verbeterprojecten – veelal pilots met in het algemeen een kleinschalig karakter – moeten de verrommelde gebieden een kwaliteitsimpuls krijgen. Door belemmeringen voor het gebruik weg te nemen (bijvoorbeeld door aanpak van versnipperde eigendommen, verbetering van de ontsluiting, verplaatsen van functies, aanvullende voorzieningen, nieuwe combinaties van gebruiksvormen en dergelijke) en verbetering van de landschappelijke inpassing (bijvoorbeeld door afstemming 'rood' en 'groen') moet een hogere economische, recreatieve en ecologische gebruikswaarde worden gerealiseerd.

Bij de opzet en uitwerking van de verbeterprojecten wordt waar mogelijk gestreefd naar slimme combinaties, waarbij de ene functie middelen kan genereren voor de uitvoering van andere 'geldvragende' functies. Dit vraagt om creatieve oplossingsrichtingen, waarbij het kan voorkomen dat een groter gebied moet worden verkend om de juiste combinaties te vinden. Een voorbeeld is de herplaatsing van recreatiebedrijven uit kwetsbare delen van de groene hoofdstructuur te combineren met het opknappen van verrommelde zones.

Het streven is om samen met gemeenten een lijst van potentiële projecten op te stellen en op basis hiervan te komen tot een 'short list', waaraan elke jaar twee projecten worden toegevoegd die in ontwikkeling worden genomen.

Om verbeterprojecten tot stand te brengen is in het streekplan een 'rood-voor-groen-regeling' geïntroduceerd. Dit is een planologische regeling, waarbij in ruil voor de bevordering van de kwaliteit van natuur, milieu en landschap, woningen of bedrijven, met de nodige infrastructuur, mogen worden gebouwd in afwijking van het woningbouw- en bedrijventerreinenprogramma. Woningen en bedrijven mogen alleen op locaties worden gebouwd die planologisch aanvaardbaar zijn. Per jaar zijn ten hoogste vijf verbeterprojecten in het buitengebied mogelijk. Op basis van pilots voor verbeterprojecten in het buitengebied wordt de regeling geëvalueerd en zo nodig bijgesteld of aangevuld.

Aanpak

Het programma voor de aanpak van verbeterprojecten in het buitengebied zal geleidelijk worden ontwikkeld. Om ervaring op te doen zal de provincie starten met projecten waarvoor al initiatieven lopen. Twee projecten – 'Hergebruik voormalige stortlocaties' en 'Herbestemming ontgrondingslocaties' – verkeren al in een vergevorderd stadium en zullen eerst voortvarend worden uitgevoerd en geëvalueerd. Met de opgedane ervaring zal het scala van projecten worden verbreed. Dan kunnen ook andere situaties aan de orde komen, zoals de herstructurering van verrommelde kernrandzones en het creëren van nieuwe kwaliteiten in restgebieden die zijn ontstaan door de aanleg van infrastructuur voor verkeer en vervoer of het waterbeheer. Gemeenten worden gestimuleerd het initiatief te nemen om de betrokken partijen op het juiste moment aan de overleg- en onderhandelingstafel te brengen om aan oplossingen te werken.

De provincie stelt zich actief en bemiddelend op richting initiatiefnemers. De initiatiefnemers hebben een leidende rol in de opzet, uitwerking en uitvoering van de projecten. Er wordt gestart met pilot-projecten in gemeenten, die de problematiek van de kernrandzones al concreet in kaart

hebben gebracht (voorbeeldfunctie). Deze pilot-projecten hebben een aanjaagfunctie voor andere verbeterprojecten. Ze kunnen voordelen en kansen laten zien, daardoor twijfel wegnemen en draagvlak creëren, mits ze zorgvuldig zijn gekozen. Daarnaast moet de provincie een oplossing bieden voor de financiering van projecten, indien onvoldoende financiële middelen beschikbaar zijn. Op basis van een integrale evaluatie kan een nadere (structurele) regeling voor financiering worden opgezet. De jaarlijkse evaluatie van de lopende projecten wordt gebruikt om leerervaringen op te doen en deze zo snel mogelijk aan andere initiatiefnemers ter beschikking stellen.

Middelen

Het begeleiden van de pilots voor verbeterprojecten vergt een capaciteitsbeslag van 1.0 fte in de periode 2002 tot 2004. Ook daarna, na het al of niet instellen van een structurele (financierings-)regeling is, bij drie tot vijf projecten per jaar, 1.0 fte nodig voor beoordeling, begeleiding en evaluatie.

De communicatie vergt een werkbudget van € 10.000 per jaar.

2.2.3 Stimuleren beeldkwaliteit

Voorgeschiedenis en context

Uit de consultatieronde van het streekplan is gebleken dat een groot aantal mensen vindt, dat de beeldkwaliteit van de Brabantse ruimte vaak nogal te wensen over laat. Als illustraties hiervoor ziet men de blokkendozen langs de snelweg, de veefabrieken in het landschap, de impact van hoogbouw en windmolens op het landschap en de eentonigheid en eenvormigheid van woonwijken.

Aan beeldkwaliteit wordt in alle lagen van het openbaar bestuur steeds meer belang toegekend. Het rijk doet dat bijvoorbeeld in de Vijfde Nota in de vorm van landschapsgerichte ontwikkelingsstrategieën, gemeenten met het beleid ten behoeve van beeldkwaliteitsplannen en het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' middels haar reconstructie- en gebiedsplannen. Ook in het streekplan wordt veel aandacht besteed aan een duurzame wijze van inrichting en beheer en aan de beeldkwaliteit van onze omgeving.

De maatschappelijke trend van globalisering en schaalvergroting roept kennelijk een tegenreactie op om meer aandacht te besteden aan de culturele identiteit en de karakteristiek van de regio en de plek.

Opgave

Beeldkwaliteit is eerst en vooral het resultaat van beleidsprocessen op het gemeentelijk bestuursniveau. In sommige situaties heeft dat een impact die de gemeentegrens overschrijdt. Denk aan hoogbouw, infrastructuur en de voorbeelden die hierboven genoemd zijn. Daar ligt een rol voor de provincie.

De provincie kan ook toegevoegde waarde leveren door in het algemeen meer aandacht voor beeldkwaliteit te vragen. De provincie heeft hierbij een stimulerende, spiegelende en intermediaire rol, bijvoorbeeld door:

- op een pro-actieve wijze de gemeenten te overtuigen van de noodzaak van een beeldkwaliteitsplan of een beeldregienota bij een plan. Plannen moeten iets zeggen over het driedimensionale aspect, de relatie met en de impact op het omliggende landschap en de betekenis op een hoger schaalniveau.
- een gemeentegrensoverschrijdende driedimensionale vertaling van beeldkwaliteit aan de regio-uitwerkingen van het streekplan toe te voegen. Hierin kunnen gebiedseigen verschijningsvormen en ontwerpprincipes en beeldverhalen een prominente rol spelen. Er zou een 'genius regio' (de gebiedseigen kenmerken van de regio) gecreëerd moeten worden waarin beeldkwaliteit een toegevoegde waarde kan en moet zijn.
- een debat te organiseren hoe moet worden omgegaan met de verschillende woon- en werkmilieus voor de vormgeving van de overgang tussen stad en platteland binnen de stedelijke regio met gebruik van nieuwe ruimtegebruiksvormen. Referentiebeelden om de mogelijke toekomst voorstelbaar te maken spelen hierbij een belangrijke rol: het ruimtelijk beeld als communicatiemiddel.
- een visie te ontwikkelen over de beeldkwaliteit van nieuwe infrastructuur (infra-architectuur) en hoe Brabant zich daarmee in- en extern presenteert. Hierbij valt een onderscheid te maken tussen stedelijke (A2-Eindhoven, Avenue2 en HSL) en landelijke infrastructuur (HSL, A50, A59 en A4).
- te onderzoeken of het functionele onderscheid tussen de Brabantse steden binnen Brabantstad ook in termen van beeldkwaliteit kan worden ondersteund. Denk met name aan hoogbouw.

Beoogd resultaat

Resultaat moet zijn dat de aandacht voor beeldkwaliteit toeneemt en dat de onderwerpen inzake beeldkwaliteit meer inhoud krijgen. Verder wordt er aan het begrip regionale identiteit invulling gegeven en zijn de bijbehorende beelden meer bekend geworden en gaan 'leven' in Brabant.

Aanpak

1. Het debat rondom beeldkwaliteit op gang brengen. De bedoeling hiervan is om op een pro-actieve en stimulerende wijze de discussie over beeldkwaliteit, in de vorm van debatten en workshops met gemeenten, projectontwikkelaars, ontwerpers et cetera, op gang te brengen en te houden door deze te voeden met inspirerende voorbeelden. Kwaliteit roept kwaliteit op! De provincie is aanjager, initiator en ontwikkelaar. Zo leggen provincie en de vijf grote steden op dit moment de laatste hand aan een handreiking 'Ruimtelijke kwaliteit op bedrijventerreinen'.
2. Het ontwikkelen van stimulerende instrumenten zoals het belonen van goede voorbeelden met een prijs en het ontwikkelen van referentiemateriaal over de 'genius regio' (beeldverhalen). Verder moeten de voorwaarden ontwikkeld worden, zodat de kennis hierover wordt gedeeld en verspreid en daarbij bottom-up het goede klimaat gecreëerd wordt voor stimulering van een hogere beeldkwaliteit.
3. De aandacht van beeldkwaliteit monitoren, bijvoorbeeld via peilingen.

Middelen

Dit project moet zichzelf bewijzen. Voor het eerste jaar is € 50.000 nodig om de eerste debatten te organiseren en een begin te maken met het ontwikkelen van instrumenten. Daarna zal de financiering een vervolg krijgen op basis van bewezen resultaten.

2.2.4 Stimuleren van ruimte voor overloop van bedrijven uit het landelijk gebied

Voorgeschiedenis en context

Het Streekplan Noord-Brabant 2002 wil de verstedelijking concentreren in de stedelijke regio's en daarmee het contrast tussen stad en land in stand houden. Vanuit dat principe wil de provincie dat bedrijven die qua aard, schaal of functie niet (langer) passen in het landelijk gebied zich bij voorkeur vestigen op bedrijventerreinen in een stedelijke regio, op Moerdijk of op één van de drie te ontwikkelen regionale bedrijventerreinen. Deze laatste drie zijn gelegen in het Land van Heusden en Altena, de Kempen en het Land van Cuijk.

In de huidige praktijk blijkt het niet eenvoudig om (grote) steden, bedrijven uit het landelijke gebied te laten opvangen. Vaak wordt voor deze bedrijven, samen met de gemeente en met goedkeuring van de provincie, op lokale schaal een oplossing gezocht.

De Kamer van Koophandel Oost-Brabant constateerde in haar nota 'Bedrijventerreinen in de 21^e eeuw' (januari 2001) dat er onvoldoende uitgeefbaar terrein beschikbaar is, waardoor het lastig is deze bedrijven daadwerkelijk te verplaatsen. Mede daarom heeft ze het initiatief genomen tot het oprichten van een zogenoemde Task Force. De provincie ziet deze Task Force als ondersteuning voor haar streven om de regionalisering van het bedrijventerreinenbeleid vorm te geven. Op dit moment wordt bekeken in hoeverre dit initiatief naar een provinciaal niveau getild kan worden.

Opgave

Om de overlooptmogelijkheden voor bedrijven te vergroten is het van belang dat:

- er in de stedelijke regio's of op de regionale bedrijventerreinen in de landelijke regio's voldoende uitgeefbaar terrein beschikbaar is;
- de stedelijke regio's bereid zijn geschikte ruimte aan de betreffende bedrijven uit het landelijke gebied te bieden;
- de betreffende bedrijven uit het landelijke gebied bereid zijn te verplaatsen en
- er adequate instrumenten voorhanden zijn om de verplaatsing te realiseren.

De ontwikkeling van bedrijventerreinen is primair een taak van gemeenten, maar overstijgt steeds vaker de gemeentegrenzen. In die gevallen is regionale samenwerking van groot belang. Vooral bij het tot stand brengen van deze regionale samenwerking kan en wil de provincie een rol vervullen. De provincie staat, samen met gemeenten en bedrijfsleven, voor de opgave zorg te dragen voor voldoende ruimte op (regionale) bedrijventerreinen. De provincie ziet daarnaast nadrukkelijk een rol voor zichzelf weggelegd, om bedrijven die qua aard, schaal en functie niet (langer) passen in het landelijk gebied te ondersteunen bij het zoeken van nieuwe vestigingslocaties. Verder wil ze samen met andere overheden en sociaal-economische partners werken aan een omslag in het denken over de (regionale) planning en -uitgifte van bedrijventerreinen en aan de ontwikkeling van nieuwe instrumenten op dit vlak. Denk bijvoorbeeld aan het begeleiden van bedrijven die een nieuwe locatie zoeken, het stimuleren van de opstelling van regionale toekomstvisies, het uniformeren van uitgiftebeleid, het harmoniseren van prijsbeleid, verevening of het aanleggen van een databank bedrijventerreinen, waarmee snel inzicht kan worden gegeven in vraag en aanbod van terreinen.

De provincie werkt daarom aan de oprichting van een Projectbureau Overloop Bedrijven. Dit projectbureau begeleidt bedrijven bij hun zoektocht naar nieuwe vestigingslocaties en fungeert als intermediair tussen bedrijven en overheden¹. Ze zal gemeenten in de stedelijke regio's en de drie regionale bedrijventerreinen moeten prikkelen tot het uitgeven van terrein aan bedrijven uit het landelijke gebied die daar qua aard, schaal of functie niet meer passen. Welke instrumenten daarvoor het best geschikt zijn, is onderdeel van de uitwerking van dit ontwikkelingsproject.

¹ Het projectbureau is niet hetzelfde als de eerder genoemde Task Force van de Kamer van Koophandel. Op dit moment heeft deze Task Force nog een regionaal karakter en een andere opdracht. Bekeken zal worden op welke wijze de ideeën voor een projectbureau en de Task Force op provinciaal niveau gekoppeld kunnen worden.

Tevens zal het projectbureau als kennis en expertisecentrum fungeren voor gemeentelijke en regionale overheden bij de ontwikkeling en uitgifte van (regionale) bedrijventerreinen.

Op dit moment is nog onduidelijk welke vorm de organisatie van dit projectbureau krijgt. Blijft het een organisatorisch onderdeel van de provincie of wordt het extern geplaatst? De definitieve keuze hiervoor is onderdeel van de nadere uitwerking. Daarbij zal ook bekeken worden welke raakvlakken er zijn met de op te richten herstructureringsmaatschappij voor bedrijventerreinen (actie 1 van dit ontwikkelingsprogramma) en de eerder genoemde Task Force van de Kamer van Koophandel.

Beoogd resultaat

Deze actie leidt tot het instellen van een Projectbureau Overloop Bedrijven dat de overloop van bedrijven uit het landelijk gebied, die daar qua aard, schaal en functie niet meer passen, faciliteert, stimuleert en begeleidt. Daarnaast werkt het projectbureau ook aan het creëren van de randvoorwaarden die nodig zijn om de overloop van bedrijven uit het landelijk gebied mogelijk te maken. In dat kader zullen ook instrumenten worden ontwikkeld en getest, zoals een databank voor het bijeenbrengen en ontsluiten van alle (veelal bestaande) relevante informatie, het werken met een regionaal ruimtebudget voor bedrijventerreinen, het meewerken aan de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen, maar mogelijk ook de ontwikkeling van financieel instrumentarium.

Aanpak

De aanpak bestaat uit een drietal stappen.

Stap 1: overleg met een groot aantal partners

Alvorens tot de oprichting van het Projectbureau Overloop Bedrijven besloten kan worden, is het van belang in 2002 met regionale en gemeentelijke overheden, sociaal-economische partners (SEOB, Kamers van Koophandel) en andere relevante partijen van gedachten te wisselen over de doelstelling en randvoorwaarden voor de oprichting van deze organisatie. In dat kader wordt ook bekeken in hoeverre het noodzakelijk is een aparte organisatie op te zetten of dat het mogelijk is aansluiting te zoeken bij de oprichting van de herstructureringsmaatschappij voor bedrijventerreinen (zie ook actie 1).

Stap 2: direct starten met praktijkcases

De keuze is nadrukkelijk om vanaf het begin (parallel aan stap 1) praktijkgericht te werken en vanuit een aantal cases ervaring op te doen met het werken met een projectbureau. De cases richten zich op een aantal te verplaatsen bedrijven en het creëren van de randvoorwaarden die nodig zijn om de overloop van bedrijven uit het betreffende gebied mogelijk te maken en instrumenten te ontwikkelen. Na een jaar vindt een evaluatie plaats.

Stap 3: definitieve oprichting Projectbureau Overloop Bedrijven

Bij de evaluatie (eind 2003) wordt gezien of het werken met een projectbureau daadwerkelijk leidt tot verplaatsing van bedrijven. Vervolgens wordt bepaald of, en zo ja in welke vorm, het projectbureau definitief gestalte zal krijgen en welke opdracht ze meekrijgt. Uiteraard blijft ook dan een koppeling met de door de provincie op te richten herstructureringsmaatschappij bedrijventerreinen (zie ook actie 1) van belang.

Middelen

De voorbereidingsfase vraagt een budget van € 100.000 voor onderzoek in de vorm van een haalbaarheidsstudie en procesbegeleiding van een aantal praktijkcases. Gezien het gezamenlijk belang dat provincie en bedrijfsleven hier hebben, streeft de provincie ernaar dat ook het bedrijfsleven participeert (financieel en menskracht) in dit project. Bij het werken aan een aantal cases zal duidelijk worden hoeveel budget en capaciteit daadwerkelijk nodig is. Verwacht mag worden dat het om een aanzienlijk capaciteits- en budgetbeslag zal gaan, teneinde bedrijven te faciliteren te verplaatsen en nieuwe instrumenten te ontwikkelen. Het is op dit moment niet mogelijk uitspraken te doen over benodigde middelen voor een eventueel definitief en provinciebreed op te richten projectbureau.

2.2.5 Instellen stimuleringsfonds vitale dorpen

Voorgeschiedenis en context

Bundeling en concentratie van activiteiten op een grotere schaal doen het voorzieningenniveau op het gebied van zorg, welzijn en onderwijs, alsook van (semi-)commerciële functies in landelijk gelegen kernen afkalven. Al decennia lang hebben de dorpen en het hen omringende platteland met leegloop van functies te maken². De provincie wil, op basis van het Streekplan Noord-Brabant 2002, de vitaliteit en leefbaarheid van de dorpen ondersteunen. Immers ca. 50% van de Brabanders woont nog steeds op het platteland.

Het streekplan uit de jaren '70 bevatte een 'kleine-kernen-beleid'. In de jaren '80 zijn, als uitwerking van het streekplan, 'dorpenplannen' ontwikkeld. In deze dorpenplannen werden de relevante functies en groeimogelijkheden van de dorpen in kaart gebracht. In de jaren '90 is er een aantal pilotprojecten uitgevoerd, waaronder het Peelproject, waarin met behulp van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de voorzieningen in de kleine kernen op peil zijn gehouden. In het Streekplan Noord-Brabant 2002 wordt deze lijn doorgetrokken.

Beleidsmatig zijn er diverse aanknopingspunten die het streven naar vitale dorpen ondersteunen. Het Provinciaal Opbouworgaan Noord-Brabant (PON) werkt bijvoorbeeld aan een inventarisatie van functiemengingsprojecten in Nederland. Vitale dorpen zijn in deze optiek dorpen die verschillende functies kennen, zoals bedrijvigheid en wonen, en waar de bevolking en woonmilieus gedifferentieerd zijn samengesteld. Aanknopingspunten zijn er bijvoorbeeld ook via de regeling 'Combifonds Maatschappelijke Voorzieningen' (CMV) en via het project Personenvervoer van Morgen (PvM). Ook bewoners van kleine kernen organiseren zichzelf in toenemende mate om de leefbaarheid van hun kernen te verbeteren. Denk daarbij aan de Vereniging van Kleine Kernen Noord-Brabant.

Opgave

De provincie ondersteunt de initiatieven met subsidies en een actieve inzet. Op basis van ervaring en kennis neemt de provincie de regierol en organiseert in samenwerking met externe partners de aanpak van concrete problemen van Brabantse dorpen. Dorpelingen verwachten van een overheid dat deze meedenkt en meewerkt aan het vinden van alternatieven. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de verdwijnende supermarkt, de afname van de dienstverlening van de Rabobank en de vervanging van het postkantoor door (pin)automaten en het opheffen van buslijnen op onrendabele trajecten. De provincie wordt zichtbaar op het platteland. Deze rol vraagt om medewerkers die in staat zijn om naast de inhoudelijk expertise ook de procesrol op zich te nemen. Dit vergt een omslag in de huidige werkwijze.

Het succes van uitvoering is mede afhankelijk van de mogelijkheden om de diverse beleidsinstrumenten te kunnen combineren. Denk aan ruimtelijke orderings-instrumenten en die op het gebied van het huisvestigings-, milieu-, vervoers-, welzijns- en zorgbeleid. Daarnaast zijn creativiteit, doorzettingsvermogen en een 'lerende houding' essentieel.

Beoogd resultaat

Het resultaat van deze actie is een regeling 'Stimuleringsfonds Vitale Dorpen', waaruit initiatieven tot menging van woon-, zorg/welzijns-, onderwijs- en (semi)commerciële functies, bevolkingsgroepen en woonmilieus (mede)gefinancierd kunnen worden. Deze regeling zal in samenhang gebracht worden met en aanvullend zijn op andere regelingen, zoals het 'Combifonds Maatschappelijke Voorzieningen' en dergelijke.

De kracht ligt in de uitvoering van een concreet maatregelenprogramma dat op basis van de knelpunten in de kleine kernen van Noord-Brabant is opgesteld. De maatregelen zijn onder

² Groot, J.P. 'Kleine plattelandskernen in de Nederlandse samenleving; Wageningen (1972) en Mak, G. 'Hoe God verdween uit Jonwerd; Amsterdam (1999).

andere gebaseerd op de regiovisies zorg/welzijn en zijn in overleg met betrokkenen en met expertise van het PON tot stand gekomen.

Diverse Brabantse kleine kernen zijn leefbaarder geworden doordat maatregelenprogramma's hebben geleid tot concrete acties. In een aantal dorpen is bijvoorbeeld een kleinschalige woon/zorg-voorziening gerealiseerd, of is de busverbinding gereactiveerd c.q. is vervangend vervoer georganiseerd. Door de diverse profit- en non profit-instanties worden stimulerende maatregelen genomen om bijvoorbeeld op één locatie diverse activiteiten aan te bieden. Denk aan primaire bankfuncties, een klein supermarktaanbod, een huisarts met voorzieningen voor een spreekuur, een kleinschalig woonzorgcentrum et cetera. Kortom: een locatie waar alle primaire zaken worden aangeboden.

Aanpak

Op basis van de regiovisies en een PON-analyse worden de knelpunten van de kleine kernen in beeld gebracht, om vervolgens tot een programmatische uitvoering te komen. Bij de uitvoering zullen ook de mogelijkheden van andere fondsen, zoals het 'Combifonds Maatschappelijke Voorzieningen', het 'Plattelands Ontwikkelingsplan' (POP) en 'Leader' betrokken worden. Jaarlijks worden de aantoonbare resultaten gemeld door middel van een rapportage.

In de uitvoeringsregeling van het 'Stimuleringsfonds Vitale Dorpen' zal een maximum aan toe te kennen subsidies worden opgenomen. Door individuele subsidies aan een maximum te binden kunnen er jaarlijks meer initiatieven gehonoreerd worden.

Om hier toe te komen zijn onder andere de volgende organisatorische maatregelen nodig:

- samenstellen van een interne multidisciplinaire projectgroep. Hierbij zal aansluiting worden gezocht bij de organisatie van het project 'Combifonds Maatschappelijke Voorzieningen'.
- instellen van een externe klankbordgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van profit- en non profit-organisaties uit dorpen. Denk aan leden van de Vereniging Brabantse Gemeenten (VBG), woningstichtingen, plattelandsvrouwen, de Vereniging van Kleine Kernen Noord-Brabant, vervoersmaatschappijen, zorgaanbieders en de Zuidelijke land- en tuinbouworganisatie (ZLTO). De klankbordgroep kan worden aangevuld met expertise van het PON.

De mogelijkheid om deze klankbordgroep mede samen te stellen uit leden van al bestaande klankbordgroepen (o.a. zorg en wonen, zorg om het dorp, leefbaarheid) wordt bezien.

Middelen

Om tot uitvoering te komen zijn de volgende middelen nodig.

- Vanaf 2003: € 2.000.000 per jaar voor het 'Stimuleringsfonds Vitale Dorpen', inclusief communicatiekosten.
- Voor het opstellen van een concreet en samenhangend maatregelenprogramma en voor de uitvoering hiervan is structureel 1 fte nodig, die uit de bestaande capaciteit wordt gehaald.

2.2.6 Opstellen integrale visie grensoverschrijdende regio Oost-Kempen

Voorgeschiedenis en context

Grensoverschrijdend denken en handelen is een van de vijf leidende principes van het Streekplan Noord-Brabant 2002. In de regio Oost-Kempen, grofweg de vierhoek Eindhoven-Helmond-Lommel-Budel, zijn in een relatief klein gebied grensoverschrijdende vraagstukken aan de orde op het gebied van infrastructuur, natuur, water, verstedelijking en bedrijventerreinen.

In de voorbereidingsfase van het streekplan is in december 2000 een workshop gehouden over vraagstukken in de grensoverschrijdende regio Oost-Kempen. Aan deze workshop hebben zowel Vlaamse als Nederlandse partijen deelgenomen, onder meer uit de provincies Noord-Brabant en Belgisch-Limburg, het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE) en de gemeenten Cranendonck, Valkenswaard en Lommel. De centrale vraag in de workshop was hoe de grensoverschrijdende ruimtelijke vraagstukken beter op elkaar kunnen worden afgestemd in het belang van een goede ruimtelijke ordening van de regio Oost-Kempen. Tijdens de workshop is geconstateerd dat er draagvlak is om verdere visieontwikkeling gezamenlijk op te pakken.

De volgende vraagstukken spelen er:

- de verhouding tussen oost-west gerichte verstedelijking (Eindhoven-Helmond respectievelijk de Kempische As, waarvan Lommel-Neerpelt/Overpelt onderdeel uitmaakt) en de noord-zuid gerichte infrastructuur en water- en natuurverbindingen (de zogenaamde blauw-groene corridors);
- de onbalans tussen de vraag naar en de beschikbaarheid van geschikte locaties voor bedrijventerreinen. In de stedelijke regio Eindhoven-Helmond en het landelijk gelegen Valkenswaard is er sprake van beperkte ruimte terwijl er relatief veel ruimte is in het gebied Lommel-Neerpelt/Overpelt;
- de tracékeuze voor de IJzeren Rijn (externe ontsluiting) en het opwaarderen van de (interne) verbindingsweg Eindhoven-Hasselt;
- de uitstraling van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' op basis van het principe Zonering van het buitengebied vanuit het Nederlandse deel op het Vlaamse deel van de Oost-Kempen;
- de druk vanuit verstedelijking en infrastructuur op de groene ruimte in het hart van het gebied en op de grensoverschrijdende waterlopen in het gebied;
- de omvangrijke bodemverontreiniging met zware metalen op Belgisch en Nederlands grondgebied.

In het kader van de inspraak op het streekplan heeft de provincie Belgisch-Limburg aangegeven dat ze een grensoverschrijdend samenwerkingsproject ondersteunt. Zij stelt voor de gezamenlijk op te stellen visie af te stemmen op het Ruimtelijk Structuurplan Limburg (België), dat oktober 2002 zal worden vastgesteld.

Opgave

Om bovenstaande vraagstukken te kunnen aanpakken zijn grensoverschrijdende samenwerking en een breed draagvlak van essentieel belang. De provincie wil dit door middel van procesmanagement gestalte geven. Daarbij stimuleert zij de bijdrage van de betrokken partijen aan het proces, neemt de nodige initiatieven, draagt zorg voor de voortgang en bevordert een heldere verdeling van taken en verantwoordelijkheden.

Beoogd resultaat

Om het doel, de oplossing van grensoverschrijdende problemen, dichterbij te brengen moeten de volgende resultaten worden bereikt.

Allereerst is het zaak om het draagvlak voor het proces te borgen. Daarvoor zal in overleg met de partners gestreefd worden naar een intentieverklaring tot samenwerking, die door alle partners wordt ondertekend. Op basis van deze verklaring zal een visie worden ontwikkeld. Vervolgens zal deze visie worden vertaald in een projectenprogramma waarin de geselecteerde vraagstukken van een oplossing worden voorzien.

Partners in dit verband zijn de provincies Limburg in Nederland en Vlaanderen, het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven en de gemeenten in het gebied.

Het uiteindelijke tracébesluit van de IJzeren Rijn is een belangrijke factor waarmee rekening moet worden gehouden. Dit is bepalend voor de visievorming en de keuzen die moeten worden gemaakt. Het uiteindelijke besluit biedt een aanknopingspunt op basis waarvan verschillende (project)scenario's voor het gebied kunnen worden ontwikkeld.

Aanpak

Aan de gewenste resultaten wordt via de volgende stappen gewerkt.

Stap 1: tekenen bestuurlijke intentieverklaring

Acties:

1. procesgang bespreken met de provincies Limburg en Belgisch-Limburg;
2. commitment creëren door veelvuldig overleg en het organiseren van een workshop;
3. concrete afspraken maken over:
 - a. de op te stellen visie (omvang, reikwijdte, inkadering, relatie met andere plannen);
 - b. de organisatie;
 - c. de beschikbare middelen en
 - d. voor zover mogelijk de 'grove lijnen' van de te ontwikkelen projecten.

De voorbereiding van de intentieverklaring vindt plaats via een door de Provincie Noord-Brabant geïnitieerd overleg tussen betrokken provincies en gemeenten in de regio. Van groot belang hierbij is een zo groot mogelijk draagvlak onder de betrokken partners. Om het momentum niet verloren te laten gaan zullen de voorbereidingen begin 2002 starten. In het proces zal rekening worden gehouden met de wens van de provincie Belgisch-Limburg tot afstemming met de besluitvorming over het Ruimtelijk Structuurplan Limburg.

Stap 2: ontwikkelen integrale visie

Actie: coördinatie van het proces dat (met externe ondersteuning) moet leiden tot een integrale visie (in de intentieverklaring wordt geregeld welke partij hiervoor verantwoordelijk is). Daarbij is afstemming en interactie nodig met het Samenwerkingsverband Interregio en met de al lopende projecten en processen over bijvoorbeeld (segmentering van) bedrijventerreinen tussen Cranendonck, Valkenswaard en Lommel.

Dit geldt tevens voor de huidige initiatieven op toeristisch en recreatief gebied in de regio. Om daar inzicht in te krijgen wordt een inventarisatie gemaakt.

Stap 3: formuleren en uitvoeren van regionale projecten

Acties:

1. formuleren van projecten in samenwerking met de partners en (afgeleid daarvan)
2. een plan van aanpak en
3. de opzet van een projectorganisatie met vervolgens
4. voortgangsbewaking, monitoring en evaluatie van de projecten.

De stappen 2 en 3 worden verder uitgewerkt in de intentieverklaring.

Middelen

De middelen worden door de gezamenlijke partijen bijeengebracht. In stap 3 zal naast de financiële inbreng door de betrokken partners een beroep gedaan worden op andere bronnen, zoals Interreg.

Er vanuit gaande dat de andere partijen evenredig zullen bijdragen, is er voor de inbreng vanuit de Provincie Noord-Brabant in dit proces 0,5 fte nodig voor ondersteuning van het te voeren proces en € 50.000,- als bijdrage in de advieskosten voor het opstellen van de integrale visie.

2.2.7 Effectueren adequate handhaving ruimtelijke ordening

Voorgeschiedenis en context

In 1999 hebben alle 88 overheidsinstanties met milieuhandhavingstaken in Brabant de 'Bestuursovereenkomst milieuwethandhaving' bekrachtigd, met daarin afspraken over een intensivering en verbreding van de samenwerking bij de handhaving op het gebied van het fysieke milieu. Met deze overeenkomst is de al bestaande handhavingssamenwerking met betrekking tot de milieuwetgeving en waterkwaliteit (grijs en blauw) uitgebreid met de handhaving van de ruimtelijke ordening (rood) en de flora- en faunawetgeving (groen).

Om de samenwerking te stimuleren, te coördineren en te faciliteren is er in elk van de drie handavingsregio's (die samenvallen met de politieregio's) een gelaagde overlegstructuur ingesteld, waarin alle handavingspartners vertegenwoordigd zijn. Dit met een 'servicepunt handhaving' dat de overlegstructuur ondersteunt en de uitvoering coördineert. In de samenwerking worden jaarlijks gezamenlijk de prioriteiten, de handavingsprogramma's en de jaarverslagen vastgesteld. De provincie heeft de rol van regisseur en brengt als partner in de samenwerking ook zijn eigen programma (vooral milieuwetgeving maar ook de Landschapsverordening en dergelijke) in. Er zijn al diverse samenwerkingsprojecten uitgevoerd, waarbij de handhaving van onderwerpen in het rode en groene kleurspoor centraal heeft gestaan.

Opgave

Nu de handhaving met betrekking tot het fysieke milieu hoog op de bestuurlijke agenda is gekomen moet een intensiveringsslag gemaakt worden, waarbij met name de achterstand op het gebied van de ruimtelijke ordening moet worden weggewerkt. Een groot voordeel is dat Brabant al beschikt over een bestaande samenwerkingsstructuur. Het is nu zaak om voortgang te boeken door een geïntegreerde benadering van de handhaving op basis van een praktische aanpak. Juist in die integratie en de praktische toepassing ervan liggen belangrijke synergievoordelen. Handhaving van milieu en ruimtelijke ordening hebben immers veel inhoudelijke raakvlakken terwijl voor de handhaving van de groene wetgeving veel efficiencywinst is te boeken door deze in samenhang met de andere kleursporen te organiseren. Hoewel de verantwoordelijkheid voor de handhaving op verschillende deelaspecten bij andere overheden³ ligt, kan de provincie, naast haar eigen handavingsrol, een belangrijke bijdrage leveren door de samenwerking tussen de partners te regisseren, te organiseren en te faciliteren. Voor wat de betreft de ruimtelijke ordening ligt de aandacht primair bij het buitengebied.

Beoogd resultaat

Een professionele handhaving op basis van een effectieve en efficiënte samenwerking binnen de huidige handavingsstructuur wordt niet bereikt met nota's, maar moet al doende worden geleerd en ontwikkeld. Daarvoor is het nodig concrete ervaringen uit de uitvoeringspraktijk met elkaar op te doen, uit te wisselen en daarop verder te bouwen. Dit vraagt om:

1. een programmatisch aangestuurde regelmatige uitvoering van concrete handavingsprojecten op basis van tevoren te selecteren actuele thema's. De provincie zal bevorderen dat deze projecten aansluiten op actuele thema's, bijvoorbeeld met betrekking tot het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' (RLG), of op andere activiteiten met ruimtelijke relevantie of op thema's die politiek spelen;
2. een duidelijke regie op het beschreven leerproces, onder andere door project- en procesevaluaties;
3. ondersteuning van dit proces door het ontwikkelen van een aanvullend instrumentarium, waarbij gebruik gemaakt wordt van de opgedane praktijkervaringen;
4. grote aandacht voor een goede communicatie, zowel tussen de betrokken partijen als met de mensen in het veld.

³ bij de gemeenten voor onder andere de handhaving van bestemmingsplannen en bouwvoorschriften en bij de waterbeheerders voor de naleving van de waterwetgeving

Aanpak

De punten 1, 2 en 4 zullen binnen de bestaande handhavingsstructuur vorm en inhoud moeten krijgen. Om de gewenste intensiveringsimpuls te kunnen realiseren zijn extra instrumenten nodig die door middel van dit projectvoorstel ontwikkeld zullen worden. Het betreft:

- *provinciebreed planologisch informatiesysteem*

Actuele gebiedsinformatie over onderwerpen als vigerende bestemmingsplannen, de aanwezigheid van bodem-, water-, of natuurbeschermingsgebieden, cultuurhistorische waarden en dergelijke is van essentieel belang voor een adequate handhaving ter plaatse. Dergelijke informatie is steeds meer in digitale vorm beschikbaar. Door deze te ontsluiten en te koppelen kan de handhaving (van het buitengebied) in belangrijke mate worden gefaciliteerd en gestimuleerd. De provincie beschikt over een groot deel van deze informatie. Als mede op basis van de hiervoor genoemde samenwerkingsprojecten inzicht is verkregen in de informatiebehoefte van de betrokken partijen, zal de provincie deze informatie in de geschikte vorm aanbieden en actueel houden. Daarbij zal aansluiting worden gezocht met landelijke ontwikkelingen op het gebied van de geo-informatievoorziening (onder andere het geografisch kernbestand, digitalisering van bestemmingsplannen).

- *modelteksten en een helpdesk*

Om gemeenten beleidsmatig te ondersteunen stelt de provincie in overleg met hen modelteksten voor bestemmingsplanbepalingen en een handhavingsparagraaf op. Tevens wordt een helpdesk geïntroduceerd waar gemeenten met vragen terecht kunnen.

- *een signaleringssysteem*

Bij overtredingen in het buitengebied is meestal geen direct slachtoffer betrokken. De signalering daarvan is daarmee een stuk moeilijker of er moet toevallig een toezichthouder op de juiste plaats en tijd aanwezig zijn. Actief toezicht door overheden stuit daarom nog (te) vaak op onvoldoende rendement wanneer het aantal handhavingszaken in relatie tot de geïnvesteerde tijd wordt beschouwd.

Daar staat tegenover dat maatschappelijke organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, wildbeheereenheden en dergelijke graag een oog- en oorfunctie willen vervullen. Als dit enorme potentieel aan signaleringscapaciteit kan worden gemobiliseerd, kan met weinig middelen een hoog rendement worden bereikt. Een dergelijk systeem dient te worden omkleed met duidelijke wederzijdse gedragscodes en afspraken over het soort van signaleringen, de actieve follow-up en terugkoppeling daarvan. De provincie zal hier het initiatief nemen.

Middelen

Voor het organiseren van samenwerkingsprojecten kan worden aangesloten bij de bestaande handhavingsstructuur. Om de benodigde extra impuls voor intensivering en verbreding te geven is het volgende nodig:

- een budget van € 50.000,- om het genoemde leerproces te ontwikkelen en in de praktijk gestalte te geven op een manier die een structureel gevolg heeft;
- een budget voor onderzoek naar de opzet en vormgeving van een planologisch informatiesysteem van € 50.000,- met 0,5 fte aan begeleiding. Dit onderzoek moet duidelijk maken hoe een dergelijk systeem zo praktisch en eenvoudig mogelijk kan worden ontwikkeld, wat de bijbehorende initiële en onderhoudskosten zijn met het bijbehorende capaciteitsbeslag in de implementatie- en gebruiksfase. Op langere termijn moet wel rekening gehouden worden met een substantiële bijdrage van de provincie aan dit systeem;
- het opstellen van modelteksten voor bestemmingsplanbepalingen en handhavingsparagraaf vraagt een capaciteitsbeslag van 0,5 fte en kost voor externe advisering naar schatting eveneens € 25.000,-; het bemensen van de helpdesk moet in beginsel binnen de bestaande formatie kunnen worden opgelost;
- om redenen van efficiency is het de bedoeling het signaleringssysteem te koppelen aan de milieuklachtcentrale. Op basis van opgedane ervaring zal worden bezien of hier extra middelen nodig zijn.

2.2.8 Ontwikkelen Brabantstad

Voorgeschiedenis en context

De afgelopen jaren heeft de samenwerking tussen de provincie en de vijf grote steden Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg (B5) vorm en inhoud gekregen door het project 'Nadere Uitwerking Brabantse Steden' (NUBS, in het kader van het Streekplan Noord-Brabant 1992), de profilering in het memorandum 'Voorland' (1998) en de samenwerking binnen de Alliantie Zuid-Nederland. Meer recent is dat gebeurd door de gezamenlijke indiening van een investeringsclaim bij het ICES-programma (BrabantStad).

In dit proces van samenwerking is een beeld gegroeid van de eigen ontwikkelingsmogelijkheden (profielen) van de Brabantse steden, hun gezamenlijke potenties en hun positie in het ruimtelijk economisch krachtenveld van Noordwest-Europa. Verder heeft dit proces een eerste overzicht van belangrijke projecten, beleidsintenties en programmapunten en de daarbij behorende investeringsstrategieën opgeleverd. Daarbij zijn vier programmalijnen uitgezet met de thema's:

- Brabantstad ontsloten;
- Brabant Contrastrijk;
- Brabantstad een stad van mensen en
- Sterkere steden.

Deze programmalijnen vormen tezamen het (uitvoerings)programma van BrabantStad. Dit programma wordt op korte termijn vertaald in meer concrete projecten. Deze projecten zijn veelal gekoppeld aan de functionele relaties die ook in het Streekplan Noord-Brabant 2002 zijn beschreven. Tot deze relaties behoren onder andere de bovenregionale kantorenmarkt, hoogwaardige culturele voorzieningen en 'unique selling points', zoals bijzondere vestigingsmilieus en woonsegmenten. Het streven is een zekere mate van specialisatie en differentiatie tussen de grote steden in Brabant te verkrijgen, waardoor gezamenlijk een breed scala aan mogelijkheden geboden kan worden dat meerwaarde geeft: een gezamenlijk palet dat zijn rijke schakering niet zou kunnen krijgen als de steden afzonderlijk zouden opereren. Dit is een proces waarbij de economische en sociale kwaliteit van iedere stad op zich in ere moet worden gehouden.

Inmiddels heeft het rijk in de Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020 ('Ruimte maken, ruimte delen', januari 2001) het verstedelijkingsconcept 'stedelijk netwerk' geïntroduceerd. Volgens dit concept is door de toenemende schaalvergroting en verstedelijkingsdruk afstemming tussen steden essentieel voor het behoud van hun ruimtelijke, sociale en economische kwaliteiten. Door de genoemde schaalvergroting is het niet mogelijk dat elke stad meedingt in alle segmenten. Specialisatie en samenwerking biedt het gewenste brede aanbod. De gezamenlijke verantwoordelijkheid voor robuuste open gebieden tussen de steden is noodzakelijk om daar verlies aan ruimtelijke kwaliteit te voorkomen. Brabantstad is door het Rijk als een stedelijk netwerk van nationaal niveau aangemerkt. Het streekplan pakt deze handschoenen uit de Vijfde Nota op. De partners in Brabantstad moeten nu aan dit nieuwe verstedelijkingsconcept een nadere invulling geven.

Opgave

De beleidsopgave voor de stedelijke netwerken bestaat uit de ontwikkeling van (nieuwe) centrummilieus binnen de steden (met hun onderlinge functionele afstemming) en de open ruimte tussen de steden, met als basis een hoogwaardig vervoerssysteem van weg, water en openbaar vervoer. Het vervoerssysteem is de 'drager' van die ontwikkeling.

Binnen het stedelijk netwerk wordt de verstedelijking gebundeld in stedelijke regio's. In samenwerking met de betrokken gemeenten zal dit in streekplanuitwerkingen ruimtelijk worden vertaald. Hiertoe is het van belang, dat de functionele afstemming tussen de steden, zoals die in de bestuurlijke samenwerking conceptueel al vorm heeft gekregen, verder wordt uitgewerkt. Een en ander heeft betrekking op de periode tot 2010.

Voor de lange termijn (de periode tot 2025) geeft een functionele afstemming tussen de Brabantse steden onvoldoende houvast voor een goede ontwikkeling van de stedelijke centra en

de open ruimte daartussen. De toenemende schaalvergroting zal grote druk op het beleid blijven zetten. De vraag gaat spelen of en hoe er nieuwe centra ontwikkeld moeten worden zonder dat dit de open ruimte nog verder zal aantasten. Nieuwe innovatieve vormen van openbaar vervoer spelen daarbij een belangrijke rol. Tegelijkertijd moet het Provinciale Landschap 'Groene Woud' als speerpunt ontwikkeld worden.

Dit vraagt om een samenhangend ruimtelijk ontwikkelingsbeeld voor Brabantstad op termijn.

De opstelling van een ruimtelijk ontwikkelingsbeeld zal uiteraard met de steden gezamenlijk worden opgepakt. Het is de taak van de provincie om hierbij stimulerend, coördinerend en regisserend op te treden en de al bestaande samenwerking verder uit te diepen. Op resultaten zet het rijk een premie zodat samenwerking extra loont.

Afstemming tussen dit projectvoorstel en de al lopende bestuurlijke samenwerking onder de noemer van Brabantstad moet uiteraard worden gewaarborgd. Anders gezegd: dit projectvoorstel kan die samenwerking juist extra voeden en leiden tot nieuwe projectvoorstellen.

Naast het uitwerken van de functionele relaties en het ruimtelijk ontwikkelingsbeeld is het uitwerken van de bereikbaarheid van Brabantstad essentieel. De interne en externe bereikbaarheid van Brabantstad staat onder druk. De opgave is om deze bereikbaarheid te verbeteren in combinatie met de gewenste ruimtelijke ontwikkeling. Kwalitatief hoogwaardige, snelle verbindingen staan hierbij centraal.

De provincie initieert en regisseert de gezamenlijke inspanning met betrekking tot het verbeteren van de bereikbaarheid

Recentelijk is de bestuurlijke samenwerking in Brabantstad gestart met als doel een kwaliteitsimpuls te geven aan leven, wonen en werken in de grote steden. Daarbij worden ook andere partijen, waaronder het bedrijfsleven en de rijksoverheid, aangesproken bij te dragen aan die gezamenlijke investering, bijvoorbeeld via investeringsbijdragen vanuit de ICES-gelden. De ambities richten zich op de uitvoering van concrete projecten.

Beoogd resultaat

De ontwikkeling van Brabantstad moet tot het volgende leiden.

Op korte termijn: uitwerken en concretiseren van de functionele relaties tussen de vijf steden en het vastleggen van concrete afspraken hierover. In het rapport 'Netwerken op niveau; samenwerken en specialiseren binnen Brabantstad' (april 2001) zijn hiervoor bouwstenen ontwikkeld. De afspraken tussen de steden zijn vervolgens een leidraad voor de uitwerkingen van de stedelijke regio's. De afspraken kunnen ook dienen als bouwstenen voor het regiocontract dat de Alliantie Zuid-Nederland in 2003 met het Rijk wil sluiten.

Op langere termijn: een ruimtelijk ontwikkelingsbeeld voor Brabantstad voor de komende 25 jaar, waarbij centrumontwikkeling, nieuwe vormen van infrastructuur en open ruimte tussen de stedelijke regio's de belangrijkste elementen zijn.

Voor de periode tot 2010 wordt een bereikbaarheidsplan Brabantstad opgesteld waarin reële opties voor kwalitatief hoogwaardige en snelle verbindingen (een alternatief voor de auto) door middel van collectief personenvervoer in combinatie met fiets, bus en waar onvermijdelijk met auto worden ontwikkeld. Uitgangspunt is het bevorderen van ketenmobiliteit binnen een integraal provinciaal en gemeentelijk verkeer- en vervoersbeleid. Verder werkt het bereikbaarheidsplan de relatie tussen het ruimtelijk ontwikkelingsbeeld voor Brabantstad en de bereikbaarheidsdoelstelling verder uit. Het bereikbaarheidsplan levert concrete projecten op die in het uitvoeringsprogramma kunnen worden opgenomen.

Een 'Programma Brabantstad 2002-2003'.

In het programma is aandacht voor bestaande programma's en projecten die al invulling geven aan het concept Brabantstad. Daarnaast wordt de communicatie met onder andere het rijk en het bedrijfsleven verder vormgegeven. Nieuwe projecten die verdieping van het concept Brabantstad

geven en projecten die voortkomen uit bovenstaande acties worden in het programma opgenomen.

Aanpak

1. *Uitwerking functionele relaties*

De functionele relaties tussen de steden van Brabantstad zijn al in het streekplan en in de studie 'Samenwerken en specialiseren in Brabantstad' beschreven. Deze actie werkt de genoemde bouwstenen verder uit en zoekt een vorm om deze functionele relaties om te zetten in concrete projecten en in doorwerking in beleid. Een projectgroep bestaande uit de provincie, vertegenwoordigers van de vijf steden en het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE) stelt een plan van aanpak op dat aan de verschillende partners wordt voorgelegd. De vorm waarin de uitwerking wordt gegoten en de afrekenbaarheid worden in het plan van aanpak beschreven. Het initiatief voor deze actie ligt bij de provincie, maar de partijen zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor een goed resultaat. De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor deze actie wordt ondergebracht bij het Portefeuillehoudersoverleg Ruimtelijke Ordening/Volkshuisvesting (POHO-B5).

Planning:

- opstellen plan van aanpak, afgerond medio 2002 (partners: provincie, B5 en SRE);
- opstellen afspraken, afgerond begin 2003 (partners: idem).

2. *Ruimtelijk ontwikkelingsbeeld Brabantstad 2025*

Een plan van aanpak voor het ruimtelijk ontwikkelingsbeeld Brabantstad 2025 wordt opgesteld door een projectgroep bestaande uit de provincie, de vijf steden en het SRE. Zij zijn gezamenlijk verantwoordelijk. De provincie zal het initiatief nemen. Het plan van aanpak wordt voorgelegd aan de bestuurlijke verantwoordelijken, het POHO-B5 Ruimtelijke Ordening/Volkshuisvesting. Afstemming met het POHO-B5 Verkeer en Vervoer is noodzakelijk.

Planning:

- plan van aanpak gereed medio 2002 (partners: provincie, B5 en het SRE);
- uitwerking gereed begin 2003 (partners: idem);
- uitvoering via actiepunt 4 (zie hierna).

3. *Uitwerking bereikbaarheid Brabantstad invoegen*

Het plan van aanpak 'Bereikbaarheid Brabantstad' is op 21 maart 2001 akkoord bevonden. De provincie gaat in samenwerking met de vijf grote steden en het SRE de komende periode aan het plan van aanpak uitvoering geven. Afstemming met de actiepunten 1 en 2 van dit project wordt in 2002 vorm gegeven. De verantwoordelijkheid voor deze actie ligt bij het POHO-B5 Verkeer en Vervoer.

Planning:

- plan van aanpak is gereed (partners: provincie, B5 en SRE);
- uitvoering gereed begin 2003 (partners idem);
- uitvoering via actiepunt 4 (zie hierna).

4. *Uitvoeringsprogramma Brabantstad*

Er wordt een 'Programma Brabantstad 2002-2003' opgesteld. In dit programma is aandacht voor bestaande programma's en projecten die al invulling geven aan het concept Brabantstad, voor nieuwe programma's en projecten die aanvullen, verdiepen of versnellen, voor nader onderzoek en voor de communicatie over de vormgeving en invulling van het concept Brabantstad.

De bestuurlijke verantwoordelijkheid wordt ondergebracht bij de 'Programmagroep Brabantstad'. Het programma zal een flexibel en dynamisch karakter krijgen, passend bij een concept in ontwikkeling. Verantwoordelijkheden voor de opgenomen projecten worden bij de betrokken POHO-B5 neergelegd.

Planning:

- uitwerking programmalijnen begin 2002 gereed (partners: provincie, B5, SRE);
- uitvoering start medio 2002;
- vanaf medio 2002 worden nieuwe projecten ingevoegd (partners: diverse).

Middelen

Actie 1. Uitwerking functionele relaties

Opstellen plan van aanpak: € 10.000 (juridisch advies en proceskosten).

Opstellen afspraken: € 20.000 (aanvullend onderzoek en proceskosten).

Uitvoering in actie 4.

Kosten worden gedeeld door de partners

Actie 2. Ruimtelijk ontwikkelingsbeeld Brabantstad 2025

Opstellen plan van aanpak: € 10.000 (advies en proceskosten).

Uitwerking ontwikkelingsbeeld: € 80.000 (procesbegeleiding, advies, ontwerpateliers en proceskosten).

Uitvoering en doorwerking in actie 4.

Kosten worden gedeeld door de partners.

Actie 3. Bereikbaarheid Brabantstad

Financiering 2001 tot en met 2003: al gereserveerd vanuit het werkbudget Personenvervoer van Morgen (PvM) (€ 45.000 per jaar tot en met 2003). Financiële bijdrage van de vijf steden en het SRE zijn nog in te vullen.

Uitvoering van projecten in actie 4.

Actie 4. Uitvoeringsprogramma Brabantstad

De kosten van het programma worden geschat op ca € 1.000.000,- (totaal).

De kosten worden in fases gemaakt.

Kosten worden gedeeld door de partners.

Personele consequenties voor alle partners tezamen: 1-1,5 fte.

2.2.9 Instellen stimuleringsregeling agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Voorgeschiedenis en context

In het afsprakenkader van 13 juni 2001 tussen de Zuidelijke land- en tuinbouworganisatie (ZLTO), de Brabantse Milieufederatie (BMF) en de provincie over de groene hoofdstructuur landbouw (GHS), de agrarische hoofdstructuur (AHS) en de regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n) is geconcludeerd, dat naast een planologische borging van de kwaliteit van het buitengebied ook een stimuleringsbeleid met betrekking tot agrarisch natuur- en landschapsbeheer noodzakelijk is. De provincie heeft toegezegd om voor de vaststelling van het streekplan in februari 2002 concrete voorstellen voor een dergelijk stimuleringskader te doen. Dit geeft inhoud aan het streekplan en de provinciale nota 'Natuur- en landschapsoffensief Brabant' (concept-beleidsnota, februari 2002). Het College van Gedeputeerde Staten heeft in het najaar van 2001 naast de visie op natuur en landschap in Noord-Brabant, ook de hoofdlijnen en een plan van aanpak voor de stimuleringsregeling agrarisch natuur- en landschapsbeheer vastgesteld.

Hierop vooruitlopend is de provincie van start gegaan met een tweetal projecten om in de praktijk ervaring op te doen met een dergelijk stimuleringskader. In het gebied van de ruilverkaveling Sint-Oedenrode is een project gestart om natuur- en landschapswaarden in het gebied duurzaam in stand te houden en te ontwikkelen met een adequaat vergoedingssysteem voor agrarisch beheer. Daarnaast is in het najaar van 2001 in het 'Groene Woud' een pilot gestart binnen het rijksproject 'Proeftuinen kwaliteitsimpuls landschap' waar, naast landschap en cultuurhistorie, ook het bodem- en watersysteem en recreatie en toerisme een plek krijgen.

Opgave

De provincie wil met de ontwikkeling van een stimuleringsregeling een aantal bestaande en in ontwikkeling zijnde provinciale regelingen integreren tot één integrale regeling. Denk bijvoorbeeld aan natuur- en landschapsbeheer en randenbeheer. De provincie bevordert dat de agrariër actief gebruik van de regeling gaat maken en kiest daarbij voor een pro-actieve opstelling.

De stimuleringsregeling heeft als doel om gebieden die landschappelijk, ecologisch en cultuurhistorisch waardevol zijn, een kwaliteitsimpuls te geven. Speerpunt is het realiseren en duurzaam behouden van een blauwgroen netwerk van natuur- en landschapselementen, in combinatie met een kwaliteitsverbetering van het water- en bodemsysteem en een vergroting van de toegankelijkheid van het landschap. Bestaande en in ontwikkeling zijnde rijksregelingen, zoals de subsidieregeling 'Programma Beheer' en 'Kwaliteitsimpuls landelijk gebied', kunnen niet in deze regeling worden geïntegreerd.

Het toepassingsgebied van de regeling bestaat in principe uit de gebieden, die op de streekplankaart zijn begrensd als GHS-landbouw en AHS-landschap. De GHS-natuur valt buiten de regeling, omdat hierin middels de subsidieregeling 'Programma Beheer' van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in een stimuleringsbeleid is voorzien. De AHS-landbouw valt in principe buiten het zoekgebied voor de stimuleringsregeling aangezien binnen de AHS-landbouw geen expliciete natuur- of landschapsdoelen worden nagestreefd. Het principe van 'meer aandacht voor de onderste lagen' leidt ertoe, dat gebieden die binnen een regionale natuur- en landschapseenheid gelegen zijn, de hoogste prioriteit krijgen. Een nadere uitwerking hiervan vindt plaats in het kader van het 'Natuur- en landschapsoffensief Brabant'. Er wordt naar gestreefd om in 2003 de stimuleringsregeling operationeel te hebben.

Beoogd resultaat

De regeling moet de structurele verbetering van natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten bewerkstelligen. Daarvoor worden de producten geleverd die hierna zijn genoemd (zie onder 'aanpak').

De provincie wil alle betrokken maatschappelijke partners uitdrukkelijk betrekken bij de ontwikkeling van de stimuleringsregeling. Daarnaast sluit de regeling aan bij de wensen en

mogelijkheden van de beoogde eindgebruiker – met name de agrariër – zodat deze van de regeling gebruik gaat maken. Een grote rol ligt er voor de organisaties op het gebied van natuur en milieu en voor gemeenten en waterschappen. Consensus tussen de betrokken partijen is een duurzame basis voor een actieve toepassing van de regeling.

Wil de stimuleringsregeling succesvol worden dan moet er resultaatgericht worden gewerkt en moeten er afspraken worden gemaakt hoe de doelen gerealiseerd gaan worden. Daarnaast dienen de gesubsidieerde maatregelen een duurzame verbetering van de landschappelijke kwaliteit te garanderen. Er zal een gebiedsgerichte aanpak gehanteerd worden om zo diverse maatregelen op elkaar te laten aansluiten. De stimuleringsregeling dient verder volledig te voldoen aan de Europese richtlijnen. De provincie dient vooraf aan te geven hoeveel middelen beschikbaar zijn om geen onjuiste verwachtingen te wekken.

Aanpak

Op korte termijn wordt aangegeven hoe nader vorm te geven aan de betrokkenheid van de bovengenoemde partijen. Er wordt een projectleider aangesteld die het beleid tot uitvoering gaat brengen. Nadere uitwerking vindt plaats in het kader van het 'Natuur- en landschapsoffensief Brabant'. De op dit moment voorgestelde aanpak bestaat uit een verkenning-, een ontwikkelings- en een implementatiefase.

Fase 0: verkenningfase

Fase 0 is de bestuurlijke vaststelling van de hoofdlijnen en randvoorwaarden van een stimuleringsregeling agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Om hiertoe te komen worden vanaf oktober 2001 tot februari 2002 de verschillende belangen geëxpliciteerd. Daarnaast moet met de betrokken partijen, waaronder BMF, ZLTO, gemeenten en waterschappen, overeenstemming worden bereikt over de globale aanpak. Inhoudelijke besluiten worden er genomen op hoofdlijnen (bijvoorbeeld wel of geen gebiedscontract, individuele of collectieve overeenkomsten, vergoedingssystematieken et cetera). Er wordt in het kader van het 'Natuur- en landschapsoffensief Brabant' een begroting opgesteld en ingebracht bij de voorjaarsnota 2002. Concreet levert fase 0 de volgende producten op:

- een door de betrokken partijen onderschreven hoofdlijnennotitie, met daarin een aantal inhoudelijke keuzes op hoofdlijnen en een nadere uitwerking van het vervolgtraject met een begroting van het uitvoeringstraject;
- randvoorwaarden voor de regelgeving.

Fase 1: ontwikkelingsfase

In de ontwikkelingsfase zal een stimuleringskader worden opgesteld en de uitvoering worden voorbereid. Om daartoe te komen worden van begin 2002 tot januari 2003 de hoofdlijnen uitgewerkt, die op basis van de keuzen in de vorige fase zijn vastgelegd. Die uitwerking resulteert in een ontwerp-stimuleringsregeling. Daarnaast wordt er een implementatietraject uitgewerkt. Daarbij wordt antwoord gegeven op de vraag wie de regeling gaat uitvoeren en hoe de communicatie rond de regeling plaatsvindt.

Fase 1 levert de volgende producten op:

1. een (ontwerp-)stimuleringsregeling voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer;
2. een uitvoeringsplan voor het implementatietraject;
3. een uitvoeringsorganisatie voor de stimuleringsregeling;
4. een uitvoeringsplan voor het communicatietraject;
5. een verkenning van de mogelijkheden en een mogelijke aanvraag voor Europese co-financiering.

Begin 2003 worden de producten bestuurlijk vastgesteld (inclusief tervisielegging en toetsing aan de Europese regelgeving).

Fase 2: implementatie- en uitvoeringsfase

Vanaf januari 2003 vindt de uitvoering van de stimuleringsregeling plaats. De beleidscyclus krijgt aandacht via voortgangsbewaking, monitoring en evaluatie. In fase twee wordt gehandeld conform de aanpak die in fase één is vastgesteld.

Middelen

In fase 0 is € 25.000 nodig voor externe advisering voor inbreng op basis van vergelijkbare projecten. In fase 0 en 1 wordt één projectleider benoemd voor 1 fte en een beleidsmedewerker voor 0,5 fte, waarvoor inmiddels reguliere dekking is gevonden. Fase 2 vergt € 50.000 voor advisering over het te ontwikkelen stimuleringskader.

De benodigde € 75.000 wordt binnen de reguliere begroting gevonden.

Het is op dit moment moeilijk aan te geven hoeveel geld met de uitvoering van de stimuleringsregeling gepaard gaat. Ramingen bevinden zich tussen de € 6.000.000 en € 25.000.000 per jaar. Na fase 1 zal een voorstel voor de financiering worden uitgewerkt.

3. Organisatie

De uitwerkingsplannen

De totstandkoming van de uitwerkingsplannen van het streekplan is de primaire verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten. De afdeling Ruimtelijke Ordening (RO) binnen de provincie ontwikkelt hiervoor een plan van aanpak, waarbij gebruik wordt gemaakt van de ervaringen die met de pilot 'Waalboss' zijn opgedaan. Met betrokken partijen (gemeenten, waterschappen en anderen) worden per uitwerkingsplan nadere afspraken gemaakt.

De ontwikkelingsprojecten

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze projecten ligt bij Gedeputeerde Staten. Om het integrale karakter van het ontwikkelingsprogramma te benadrukken is de uitvoering van de negen ontwikkelingsprojecten opgedragen aan diverse afdelingen binnen de provincie, waarbij de volgende verdeling is gemaakt:

1. Stimuleren herstructurering	afdeling EBZ
2. Uitvoeren verbeterprojecten buitengebied	afdeling B&A
3. Stimuleren beeldkwaliteit	afdeling RO
4. Stimuleren van ruimte voor overloop van bedrijven uit het landelijk gebied	afdeling EBZ
5. Instellen stimuleringsfonds vitale dorpen	afdeling Zorg
6. Opstellen integrale visie grensoverschrijdende regio Oost-Kempen	afdeling RO
7. Effectueren adequate handhaving ruimtelijke ordening	afdeling Milieu
8. Ontwikkelen Brabantstad	afdeling RO
9. Instellen stimuleringsregeling agrarisch natuur- en landschapsbeheer	afdeling N&L

De uitvoering van elk van deze acties, het betrekken van maatschappelijke partners bij de uitvoering, de afstemming met andere beleidsvelden en dergelijke, is primair de verantwoordelijkheid van de betreffende afdeling. In de formats wordt per ontwikkelingsproject nader aangegeven welke partners betrokken zullen worden.

De verantwoordelijkheid voor de coördinatie, de tweejaarlijkse actualisatie, rapportage en monitoring van het ontwikkelingsprogramma als geheel ligt bij de afdeling Ruimtelijke Ordening.

4. Financiën

De uitwerkingsplannen

Met de uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's is vanuit de provincie € 1.000.000,- gemoeid (in de periode 2002-2004) en een capaciteitsbeslag van 2.5 fte. Voor de thematische uitwerkingsplannen voor de landelijke regio's is vanuit de provincie naar schatting € 2.000.000,- nodig (in de periode 2002-2004) en een capaciteitsbeslag van 5.5 fte. Van deze 8 fte is 4.5 fte extra benodigd ten opzichte van de bestaande formatie bij de afdeling Ruimtelijke Ordening. Ook op de betrokken gemeenten zal een beroep worden gedaan voor inzet van capaciteit en het leveren van een financiële bijdrage.

De ontwikkelingsprojecten

Uitvoering van de negen ontwikkelingsprojecten vraagt om meer middelen dan nu ter beschikking staan. Zie voor een overzicht bijlage 1. Op basis van een voorlopige – zij het kritische – schatting gaat het om 2.5 fte (met daarnaast twee pm-posten voor het aandeel van de provincie in actie 4 'Stimuleren van ruimte voor overloop van bedrijven uit het landelijk gebied' en actie 8 'Ontwikkelen Brabantstad').

Qua middelen is voor de uitvoering nodig: € 10.000,- structureel en € 400.000,- incidenteel (met een pm-post voor het aandeel van de provincie in actie 8 'Ontwikkelen Brabantstad'). De incidentele kosten zijn vooral in 2002 en 2003 aan de orde. Mede omdat rekening wordt gehouden met bijdragen van betrokken partijen is een nadere uitwerking nodig om tot een meer exacte onderbouwing te komen (zie bijlage 1).

Genoemde bedragen zijn exclusief de structurele voeding voor het 'Stimuleringsfonds Vitale Dorpen', die vanaf 2003 is geraamd op € 2.000.000,- per jaar.

Hetzelfde geldt voor de 'Stimuleringsregeling agrarisch natuur- en landschapsbeheer', waarover Gedeputeerde Staten in het kader van het 'Natuur- en landschapsoffensief Brabant' (concept-beleidsnota, februari 2002) voorstellen hebben gedaan.

In het kader van de 'Voorjaarsnota 2002' zullen wij op basis van een onderbouwde en uitgewerkte kostenbegroting per actie middelen reserveren. Gelet op het feit dat de beschikbare middelen thans niet toereikend zijn, zal betekenen dat bepaalde maatregelen niet, of in beperkte mate of later in de tijd zullen worden uitgevoerd. In het kader van de financiële afweegmomenten zal bezien worden welke financiële middelen kunnen worden toegevoegd

Bijlagen

Bijlage 1**Overzicht van financiële consequenties ontwikkelingsprojecten (extra kosten)**

	Fte's structureel, tenzij anders vermeld	Financiële claim structureel	Financiële claim incidenteel (2002/2003)
1. Stimuleren herstructurering			€ 75.000 vooronderzoek
2. Uitvoeren verbeterprojecten buitengebied	1 fte	€ 10.000 /jaar communicatie	
3. Stimuleren beeldkwaliteit		PM	€ 50.000 debatten en instrumentarium
4. Stimuleren van ruimte voor overloop van bedrijven uit het landelijk gebied	PM	PM	€ 100.000 haalbaarheidsstudie
5. Instellen stimuleringsfonds vitale dorpen		€ 2.000.000 /jaar stimuleringsfonds	
6. Opstellen integrale visie grensoverschrijdende regio Oost-Kempen	0,5 fte		€ 50.000 integrale visie
7. Effectueren adequate handhaving ruimtelijke ordening	0,5 fte (incidenteel) planologisch informatiesysteem 0,5 fte (incidenteel) modelteksten		€ 50.000 leerproces € 50.000 vooronderzoek informatiesysteem € 25.000 modelteksten
8. Ontwikkelen Brabantstad	Totaalkosten 1 – 1,5 fte uitvoeringsprogramma bijdrage provincie PM		Totaalkosten € 1.000.000 uitvoeringsprogramma € 30.000 functionele relaties € 90.000 uitwerken ontwikkelingsbeeld bijdrage provincie PM
9. Instellen stimuleringsregeling agrarisch natuur- en landschapsbeheer	PM In het kader van het 'Natuur- en landschapsoffensief Brabant'		

Bijlage 2

Nader af te wegen acties

In onderstaand overzicht zijn suggesties voor acties opgenomen. Veel van die suggesties zijn de provincie door andere partners aangereikt. Bronnen zijn onder meer:

- de in- en externe rapportages naar aanleiding van de acties in 'Brabant Uitgelijnd' (juni 2000) (bouwstenen voor het streekplan);
- de vier workshops die in december 2000 in het kader van het ontwikkelingsprogramma zijn georganiseerd over de thema's: zorgvuldig ruimtegebruik voor wonen en voorzieningen (7-12-2000 te Schijndel), Rood-voor-Groen (14-12-2000 te Mierlo), de grensoverschrijdende regio Oost-Kempen (15-12-2000 in Achelse Kluis) en multimodaliteit op en rond bedrijventerreinen (19-12-2000 te Tilburg);
- de workshops die in maart 2002 gehouden zijn in het kader van de meningpeiling in de aanloop naar het 'Ontwerp-streekplan Noord-Brabant 2002' (juni 2001);
- de bedenkingen naar aanleiding van de tervisielegging (september 2001).

De acties zijn geordend naar thema. Acties die al lopen, die vooral op andere werkvelden liggen of die overlappen met lopende of onder hoofdstuk 2 genoemde nog op te pakken acties zijn niet in dit overzicht opgenomen. Het overzicht vormt aldus een groslijst, een inspiratiebron voor de (voortschrijdende) voeding van het ontwikkelingsprogramma.

Bedrijventerreinen

- Uitvoeren van pilotprojecten 'zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijventerreinen', met eventueel varianten tussen maximale intensivering en optimale functiemenging.
- Vormgeven van een stimuleringsregeling voor gemeenten en/of bedrijven die zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijventerreinen in praktijk brengen.
- Initiëren van overleg tussen gemeenten over voorwaarden die privaatrechtelijk bij de uitgifte van grond kunnen worden gesteld.
- Uitwerken van beleid en uitvoeren van pilots over het verknopen van het vestigingsbeleid met multimodale ontsluiting. Het gaat om het krijgen van een situatie met het juiste bedrijf op de juiste plek vanuit vervoersoogpunt, met daarbij aandacht voor onder andere parkmanagement, gemeenschappelijke distributievoorzieningen, contracten over gebruik van water en spoor en het opnemen van spoorkosten in de exploitatie van bedrijventerreinen. Dit mede in relatie tot de lopende actie over het ontwikkelen van een toekomstvisie op multimodaal goederenvervoer.

Rood-voor-groen / rood-met-groen

- Creëren van een aantrekkelijke landschapszone tussen stedelijke gebieden waar een grote stedelijke druk aanwezig is (bijvoorbeeld het gebied tussen Gilze-Rijen en Breda). Hier zouden rood-groen-constructies, met gebruikmaking van het gedachtegoed van 'botsende corridors' en de lagenbenadering, ontwikkeld kunnen worden.
- Vergroten van de recreatieve en natuurwaarden van de Mark (onder andere in het centrum van Breda). Recreatieve ontwikkelingen, waterberging, natuurontwikkeling en stedelijke functies kunnen hier hand in hand gaan.
- Uitvoeren projecten Westbosch en De Kragge/De Heide bij respectievelijk Roosendaal en Bergen op Zoom als pilot voor het buitengebied.

Wonen en werken

- Uitvoeren van experiment(en), waarbij gemeenten die bereid zijn goedgekeurde uitbreidingsplannen (=vigerende plancapaciteit) in te trekken de vrije ruimte krijgen om binnen het bestaande stedelijk gebied in een periode van vijf jaar zonder kwantitatieve beperkingen vooraf te bouwen (inbreiding en herstructurering).
- Opstellen van een overgangsregeling voor het begeleiden van gemeenten bij de overgang van de oude naar de nieuwe systematiek voor het beleid voor wonen en werken.

- Ontwikkelen en uitvoeren van een communicatiestrategie voor de implementatie van de nieuwe systematiek voor het beleid voor wonen en werken.
- Opstellen van een handleiding voor de door de gemeenten op te stellen herstructureringsplannen. Deze actie wordt gerelateerd aan actie nr. 1.
- Inrichten van een monitoringssysteem voor binnengemeentelijke capaciteit aan herstructurerings- en inbreidingslocaties. Deze actie wordt gerelateerd aan actie nr. 1.

Personen- en goederenvervoer, infrastructuur als ordenend principe

- Onderzoeken van de haalbaarheid van benutting van de spoorlijn Boxtel-Veghel voor vormen van personenvervoer en de noodzaak van planologische reserveringen in dat verband.
- Uitvoeren van een pilot voor het tijdelijk efficiënt benutten van een deel van de overlegzone langs infrastructuur.
- Optimaliseren van de multimodale bereikbaarheid van het bedrijventerrein Loven te Tilburg, onder andere door de combinatie van spoor en water (met betere ontsluiting op Wilhelminakanaal) te verbeteren, eventueel in relatie met een ondergronds logistiek systeem (OLS).
- Het instellen van een onderzoek naar de potenties voor eventuele toekomstige economische ontwikkelingen langs de A4.

Water

- Uitvoeren van een studie en/of experiment naar meervoudig ruimtegebruik en waterretentie. Voorbeelden zijn: boerderijen op terpen, bijvoorbeeld in de Overdiepse Polder, of het creëren van 'de drijvende stad', of meervoudig ruimtegebruik langs de Westbrabantse waterrand, met name te Bergen op Zoom.
- Verrichten van een studie naar combinaties van watersport, behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, ruimte voor de rivier en bevordering van stedenbouwkundige kwaliteit. Te denken valt aan een concreet project voor aanleg, herstel of vergroting van een haven in een stad of dorp aan de rivier, gekoppeld aan cultuurhistorisch verantwoorde stedelijke en recreatieve ontwikkeling.

Natuur en landschap

- Uitwerken van het concept van de zorgplicht van agrariërs voor de kwaliteit van natuur en landschap in de naaste omgeving van hun erf/bouwblok, met name bij vergroting van het bouwblok ten behoeve van bedrijfsontwikkeling.

Recreëren

- Ontwikkelen van een plan voor uitplaatsing en hervestiging van intensieve recreatiebedrijven uit de GHS, in samenhang met het project 'Revitalisering Landelijk Gebied'.
- Verrichten van een onderzoek naar de mogelijkheden en geschikte locaties voor watersportfaciliteiten langs kanalen ter bevordering van het toervaren (bijvoorbeeld: passantenfaciliteiten).
- Uitvoeren van pilotprojecten nieuwe vormen van groene extensieve verblijfsrecreatie, zoals bijvoorbeeld landschapscampings, 'boerenboomgaardcampings' en 'boerenhofappartementen'.

Sociaal beleid

- Instellen van een pilot voor een sociale structuurschets voor de kernen in het landelijk gebied van West-Brabant.

Zorgvuldig ruimtegebruik

- Herinrichten van een of enkele bedrijventerreinen in de Dommeltuyn zodat recht wordt gedaan aan zorgvuldig en duurzaam ruimtegebruik.

- Ontwikkelen van een communicatiemethode om zorgvuldig ruimtegebruik te verinnerlijken bij lokale besturen, maatschappelijke organisaties, ondernemers en andere burgers.

Ruimtelijke kwaliteit / beeldkwaliteit

- Stimuleren van gemeentelijke actieplannen voor het ontwikkelen en instandhouden van de beeldkwaliteit.
- Uitschrijven van een prijsvraag voor het beste 'ruimtelijke kwaliteitsplan'.
- Nader definiëren en uitwerken van de nieuwe planvorm van een landschapsvisie.

Cultuurhistorie

- Het opzetten van een communicatietraject over hoe cultuurhistorische waarden een inspirerende rol kunnen vervullen in de ruimtelijke planvorming.

Instrumenten

- Ontwikkelen van een regionaal grondbeleid, regionale vereveningssystematiek en een provinciaal/regionaal ontwikkelingsfonds voor de stedelijke en landelijke regio's.
- Organiseren van overleg over grondprijsbeleid om herstructurering van bedrijventerreinen te stimuleren.

Bijlage 3

Bestaande provinciale taken in de ruimtelijke ordening

De taken van de provincie op het gebied van de ruimtelijke ordening gaan verder dan het uitvoeren van dit ontwikkelingsprogramma. Deze taken zijn grofweg in te delen in vijf hoofdgroepen:

1 Planvorming

Deze richt zich op ruimtelijke en strategische plannen van de Europese Unie, buitenlandse partners, het rijk, de provincie en regio's. Zij heeft vooral een beleidsvormend karakter. Daarbij wordt in toenemende mate een gebiedsgerichte aanpak ontwikkeld.

2 Planbegeleiding

Deze richt zich hoofdzakelijk op stimulering, advisering en toetsing van gemeentelijke plannen. Ook richt zij zich op de behandeling van beroepen daaromtrent.

3 Onderzoek

Het maken van analyses over de ruimtelijke ontwikkelingen, het monitoren daarvan en het opstellen van programma's voor de toekomst.

4 Handhaving

Deze richt zich op de stimulering van de handhaving van bestemmingsplannen door gemeenten.

5 Ontwikkelingen

De introductie van de ruimtelijke ontwikkelingspolitiek betekent dat een nieuw takenpakket zal worden toegevoegd (zie ook hoofdstuk 1).

Producten vanuit het werkveld ruimtelijke ordening zijn onder andere:

- de voorbereiding van het overleg over en de reactie op rijksnota's;
- bijdragen aan het opstellen van zogenaamde regiocontracten in het kader van de alliantie Zuid-Nederland;
- de voorbereiding van streekplanherzieningen;
- het ontwikkelen van beleid op onderdelen;
- het opstellen van behoefteramingen bedrijventerreinen en bevolkings- en woningbehoefteprognoses;
- het ontwikkelen van ruimtelijke perspectieven voor de lange termijn; het (mede) ontwikkelen van regionale plannen;
- de stimulering van en advisering over ruimtelijke plannen van gemeenten;
- de advisering over Europese ruimtelijke ontwikkelingen;
- het verstrekken van ISV-gelden;
- het opstellen van een Jaarlijks Verslag Ruimtelijke Ordening;
- het leveren van bijdragen aan plannen van derden.

Alle genoemde taken zullen, naast het uitvoeren van dit ontwikkelingsprogramma, worden gecontinueerd.

Bijlage 4

Andere (provinciale) acties en actie-programma's met ruimtelijke relevantie

De acties uit dit ontwikkelingsprogramma zijn aanvullend op de vele activiteiten die in de provincie Noord-Brabant lopen en waarbij de provincie betrokken is. Veel daarvan hebben raakvlakken met het ruimtelijke beleid en dit ontwikkelingsprogramma, zoals onder meer:

- Revitalisering Landelijk Gebied;
- Acties in het kader van het Personenvervoer van Morgen;
- Acties in het kader van het sociaal beleid (en samenhangend met het 'Combifonds Maatschappelijke Voorzieningen' i.o.);
- Strategische Agenda Milieu, Economie en Ruimte;
- Acties en projecten naar aanleiding van het advies van de 'Commissie Waterbeheer 21° eeuw';
- Libretto Provinciaal Verkeer- en Vervoersplan;
- Grotestedenbeleid, in het bijzonder de BrabantStadprojecten zoals: BrabantStadspoor (in ontwikkeling), HST-shuttles (in voorbereiding) en Bereikbaarheid Brabantstad (in voorbereiding);
- PPS-constructie A59 (in uitvoering);
- PPS-constructie A4 (in voorbereiding);
- IJzeren Rijn (tracéstudie in ontwikkeling);
- Speciale goederenspoorlijn tussen Rotterdam en Antwerpen (in voorbereiding);
- Ontgroening en vergrijzing;
- @Brabant.

Literatuurlijst

Bedrijventerreinen in de 21e eeuw/ Kamer van Koophandel Oost-Brabant, Eindhoven (22 januari 2001)

Bestuursovereenkomst milieuwethandhaving Noord-Brabant met Strafrechtelijk complement en Preambule/ Bestuurlijk Provinciaal Handhavingsoverleg Milieu, 's-Hertogenbosch (16 juni 1999), ondertekend door alle 88 Brabantse handhavingpartners

Brabant Contrastrijk; Ruimtelijke visie op de toekomst van Brabant/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (december 1999)

Brabant Uitgelijnd; Hoofdlijnen provinciaal ruimtelijk beleid/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (22 juni 2000)

Natuur- en landschapsoffensief Brabant; Beleidsnota natuur en landschap in Noord-Brabant voor de periode 2002-2012/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (concept, 5 februari 2002)

Netwerken op niveau; Samenwerken en specialiseren binnen Brabantstad/ TNO Inro, Delft (april 2001)

Ontwerp-Streekplan Noord-Brabant 2002; Brabant in Balans/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (26 juni 2001)

Personenvervoer van Morgen; Een vernieuwingsprogramma voor het openbaar vervoer/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (5 februari 1999)

Provincies en ruimtelijke ontwikkelingspolitiek/ Interprovinciaal Overleg, Commissie Ruimtelijke Ontwikkelingspolitiek, Tussenrapport van de ad hoc IPO-commissie ruimtelijke ontwikkelingspolitiek, 's-Gravenhage (juli 2000)

Streekplan Noord-Brabant 1992/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (17 juli 1992)

Streekplan Noord-Brabant 2002; Brabant in Balans/ Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (22 februari 2002)

Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020; Ruimte maken, ruimte delen/ Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 's-Gravenhage, Sdu Uitgevers (januari 2001), PKB deel 1, vastgesteld door de ministerraad op 15 december 2000; PKB deel 3: kabinetsstandpunt (28 november 2001)

Lijst met gebruikte afkortingen

AHS	Agrarische hoofdstructuur
BMF	Brabantse Milieufederatie
B&A	Bodem en afvalstoffen
CMV	Combifonds maatschappelijke voorzieningen
EBZ	Economische en bestuurlijke zaken
GHS	Groene hoofdstructuur
ICES	Interdepartementale Commissie Economische Structuurversterking
IPO	Interprovinciaal overleg
IPSV	Investeringsprogramma stedelijke vernieuwing
ISV	Investeringsbudget stedelijke vernieuwing
LEADER	Liaison Entre Action de Developpement de l'Economie Rural
LNV	Landbouw, natuurbeheer en visserij
NUBS	Nadere Uitwerking Brabantse Steden
N&L	Natuur en Landschap
OLS	Ondergronds logistiek systeem
PKB	Planologische kernbeslissing
PON	Provinciaal opbouworgaan Noord-Brabant
PPS	Publiek-private samenwerking
PvM	Personenvervoer van Morgen
RLG	Revitalisering Landelijk Gebied
RNLE	Regionale natuur- en landschapseenheid
RO	Ruimtelijke ordening
SRE	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
SRUP	Stadsregionale uitwerkingsplan
ZLTO	Zuidelijke land- en tuinbouworganisatie

COLOFON

Ontwikkelingsprogramma Ruimtelijke Ordening
'Brabant in Balans'

Provinciale Staten van Noord-Brabant,
22 februari 2002

Uitgave

Provincie Noord-Brabant
Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon: 073 - 681 26 71
E-mail: overruimtegesproken@brabant.nl
www.brabant.nl/ruimte

Redactie

Provincie Noord-Brabant, Kernteam Streekplan

Vormgeving Omslag

Mooijekind Ontwerpers, Loenen (Veluwe)

Drukwerk

Provincie Noord-Brabant

Oplage

U kunt dit rapport bestellen bij het service-centrum van de Provincie Noord-Brabant:
Telefoon: 073 - 681 25 25
E-mail: 2525@brabant.nl